

Ομοφοβία και διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου στα κράτη μέλη της ΕΕ

Μέρος II: Η κοινωνική κατάσταση

ΔΗΛΩΣΗ ΑΠΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ: Τα δεδομένα και οι πληροφορίες που περιέχονται στην παρούσα έκθεση κοινοποιήθηκαν από την COWI και το Ίδρυμα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Δανίας (DIHR) . Η ευθύνη για τα συμπεράσματα και τις γνώμες ανήκει στον FRA.

Παραίτηση από ευθύνη:

Σε περίπτωση αμφιβολίας ως προς τη μετάφραση του εντύπου, συμβουλευθείτε την αγγλική γλώσσα, η οποία αποτελεί την πρωτότυπη και επίσημη έκδοση του εννοράφου.

Περισσότερες πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχονται από το διαδίκτυο (<http://europa.eu>).

FRA – Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Βιέννη – Αυστρία
Τηλ. +43 158030-0 – Φαξ +43 158030-699
E-mail: info@fra.europa.eu – fra.europa.eu

TK-30-09-002-EL-N

© Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2009

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή, εκτός της περίπτωσης εμπορικής χρήσης, υπό τον όρο ότι θα αναφέρεται η πηγή.

Πρόλογος

Στις 18 Δεκεμβρίου 2008, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε βαρυσήμαντη διακήρυξη που συνέταξαν η Γαλλία και οι Κάτω Χώρες εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την υποστήριξη 66 χωρών από όλες τις περιοχές του πλανήτη. Η διακήρυξη ζητεί την αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας διεθνώς και καταδικάζει τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το άρθρο 13 της συνθήκης ΕΚ απαγορεύει κάθε διάκριση λόγω γενετήσιου προσανατολισμού και ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ είναι ο πρώτος διεθνής χάρτης για τα ανθρωπίνια δικαιώματα που περιέχει ρητή αναφορά στον όρο «γενετήσιος προσανατολισμός». Από τη νομική μελέτη την οποία δημοσιεύσαμε τον Ιούνιο του 2008 συνάγεται ότι 18 κράτη μέλη της ΕΕ παρέχουν ήδη εκτενή προστασία έναντι των διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού, ενώ τον Ιούλιο του 2008 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε να παρέχεται ισχυρότερη προστασία έναντι πάσης φύσεως διακρίσεων σε όλη την ΕΕ.

Η κοινωνική κατάσταση, ωστόσο, είναι ανησυχητική. Διάφορα γεγονότα που συνέβησαν τα τελευταία χρόνια στα κράτη μέλη της ΕΕ, όπως η απαγόρευση παρελάσεων ομοφυλόφιλων, οι δηλώσεις μίσους από πολιτικούς και οι δηλώσεις μισαλλοδοξίας από θρησκευτικούς ηγέτες, αποτέλεσαν σήματα συναγερμού και πυροδότησαν νέο διάλογο για την έκταση της ομοφοβίας και τις διακρίσεις σε βάρος των λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων, τρανσεξουλικών και διαφυλικών ατόμων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εξαιτίας αυτών των γεγονότων, το 2005 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε ψήφισμα καταδίκης της ομοφοβίας και των διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού.

Δύο χρόνια αργότερα, το καλοκαίρι του 2007, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ανέθεσε στο νεοσύστατο Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων να συντάξει μια περιεκτική συγκριτική έκθεση για την κατάσταση σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ όσον αφορά την ομοφοβία και τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού. Έτσι, ο Οργανισμός πραγματοποίησε νομική και κοινωνική έρευνα μεγάλης κλίμακας κατά τη διάρκεια του 2007 και του 2008.

Η παρούσα αναλυτική έκθεση που αποτελείται από δύο μέρη, μία νομική και μία κοινωνική ανάλυση, υποβάλλεται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ως αποδεικτικό υλικό, ώστε να ληφθούν τα αναγκαία μέτρα για το σεβασμό, την προστασία και την προώθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των λεσβιών, των ομοφυλόφιλων, των αμφιφυλόφιλων και διαφυλικών (LGBT) ατόμων σε όλη την ΕΕ.

Η κοινωνική ανάλυση της παρούσας έκδοσης βασίζεται στα στοιχεία και τις συναφείς πληροφορίες των εθνικών εκθέσεων για τα κράτη μέλη της ΕΕ. Έχει

συγκεντρωθεί ανεκτίμητο υλικό μέσα από επιτόπου συνεντεύξεις με μέλη ΜΚΟ των LGBT, φορέων ισότητας και δημόσιων αρχών σε όλα τα κράτη μέλη και από έρευνα βάσει ερωτηματολογίου σε ενδιαφερόμενους φορείς. Αυτά τα νέα δεδομένα εξετάστηκαν διεξοδικά, σε συνδυασμό με υφιστάμενες ακαδημαϊκές μελέτες και έρευνες του ευρωβαρομέτρου για να συνταχθεί το δεύτερο μέρος της έκθεσής μας, μια συνολική κοινωνική ανάλυση που συμπληρώνει τη νομική ανάλυση του FRA η οποία δημοσιεύθηκε τον Ιούνιο του 2008.

Από την όλη εργασία συνάγεται ότι η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων, τρανσεξουαλικών και διαφυλικών ατόμων δεν είναι ικανοποιητική. Πολλά άτομα LGBT είναι θύματα διακρίσεων, εκφοβισμού και παρενοχλήσεων, αλλά το πιο ανησυχητικό απ' όλα είναι ότι έχουν διαπιστωθεί και περιστατικά σωματικών επιθέσεων. Στα σχολεία ακούγονται απαξιωτικοί χαρακτηρισμοί για τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες. Η παρενόχληση μπορεί να είναι καθημερινό φαινόμενο στους χώρους εργασίας. Συχνά είναι αδύνατο να διασφαλιστεί η νομική αναγνώριση των σχέσεών τους. Στους οίκους ευγηρίας σπάνια υπάρχει κατανόηση των αναγκών των LGBT. Υπό αυτές τις συνθήκες, το να μένει κανείς στην «αφάνεια» γίνεται στρατηγική επιβίωσης. Αυτό είναι απαράδεκτο σε μια Ευρωπαϊκή Ένωση η οποία βασίζεται στις αρχές της νομοθεσίας για ίση μεταχείριση και για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Τι πρέπει να γίνει;

Η καταπολέμηση των παραβιάσεων των θεμελιωδών δικαιωμάτων απαιτεί πρωτίστως αταλάντευτη πολιτική δέσμευση στις αρχές της ίσης μεταχείρισης και της απαγόρευσης διακρίσεων. Οι πολιτικοί ιθύνοντες σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο πρέπει να λάβουν ξεκάθαρη θέση κατά της ομοφοβίας και των διακρίσεων σε βάρος των λεσβιών, των ομοφυλόφιλων, των αμφιφυλόφιλων, των διαφυλικών και των τρανσεξουαλικών ατόμων, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στη θετική μεταβολή των αντιλήψεων και συμπεριφορών του κοινού.

Δεύτερον, απαιτείται σαφής γνώση της κατάστασης που στηρίζεται σε αξιόπιστα δεδομένα για τη χάραξη τεκμηριωμένων πολιτικών και δράσεων. Η παρούσα έρευνα αποτελεί σημαντικό θετικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση. Όμως, οι αρμόδιες αρχές για θέματα ισότητας και άλλοι ειδικευμένοι φορείς πολλών κρατών μελών πρέπει να αναπτύξουν μηχανισμούς συλλογής δεδομένων, να προωθήσουν την επιστημονική έρευνα και να ενθαρρύνουν τους LGBT να βγουν στο προσκήνιο και να καταγγέλλουν τα περιστατικά διακρίσεων.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του ιδρυτικού κανονισμού μας, οι γνώμες που περιέχει η παρούσα έρευνα παρέχουν στα όργανα της ΕΕ και στα κράτη μέλη την αναγκαία βοήθεια και πραγματογνωμοσύνη, ούτως ώστε να λάβουν μέτρα και να δράσουν, εντός του πεδίου των αρμοδιοτήτων τους, για τον πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Ολοκληρώνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω για την εργασία τους το προσωπικό του Οργανισμού, την Caroline Osander, υπεύθυνη σχεδίου του *Ιδρύματος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα της Δανίας* καθώς και τον υπεύθυνο σχεδίου Mikael Keller και τον σύμβουλο Mads Ted Drud-Jensen από την *COWI*.

Morten Kjaerum

Διευθυντής του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Μη επαιηθευμένη μετάφραση

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	2
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	6
ΣΥΝΟΨΗ.....	7
ΓΝΩΜΕΣ	18
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	25
Διασαφήνιση όρων και εννοιών.....	27
Μεθοδολογία.....	31
ΜΕΡΟΣ Ι: ΛΕΣΒΙΕΣ, ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΟΙ ΑΝΔΡΕΣ, ΑΜΦΙΦΥΛΟΦΙΛΟΙ ΚΑΙ ΤΡΑΝΣΕΞΟΥΑΔΙΚΑ/ΔΙΑΦΥΛΙΚΑ ΑΤΟΜΑ ΣΤΗΝ ΕΕ.....	33
Οι στάσεις απέναντι στους LGBT.....	33
Εγκλήματα μίσους και δηλώσεις μίσους.....	45
Ελευθερία του συνέρχεσθαι.....	64
Η αγορά εργασίας.....	71
Εκπαίδευση.....	85
Υγεία.....	94
Θρησκευτικά ιδρύματα.....	102
Αθλητισμός.....	107
Μέσα μαζικής επικοινωνίας.....	112
Άσυλο.....	118
Πολλαπλές διακρίσεις.....	125
ΜΕΡΟΣ ΙΙ: ΔΙΑΦΥΛΙΚΑ ΑΤΟΜΑ: ΕΙΔΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ	132
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	154
Παράρτημα 1 Συντάκτες εθνικών εκθέσεων.....	158
Παράρτημα 2 Ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο προς τους ενδιαφερόμενους φορείς.....	161

Σύνοψη

Πλαίσιο

Η αρχή της ίσης μεταχείρισης αποτελεί θεμελιώδη αξία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η πρώτη διεθνής πράξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα που απαγορεύει ρητά τις διακρίσεις λόγω «γενετήσιου προσανατολισμού» στο άρθρο 21 παράγραφος 1:

«Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού».

Μέχρι τη συνθήκη του Άμστερνταμ, οι νομικές ενέργειες της ΕΕ σε αυτό τον τομέα εστιάζονταν στην πρόληψη των διακρίσεων λόγω εθνικότητας και φύλου. Το άρθρο 13 της συνθήκης του Άμστερνταμ έδωσε στην Κοινότητα νέες εξουσίες για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Στη συνέχεια τέθηκαν σε εφαρμογή δύο νέες οδηγίες ΕΚ για την καταπολέμηση των διακρίσεων: η οδηγία για την φυλετική ισότητα και η οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση. Όμως, η προστασία έναντι των διακρίσεων για λόγους γενετήσιου προσανατολισμού παρέχεται μόνο από την οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση στον χώρο απασχόλησης και εργασίας.

Τον Ιούνιο του 2007, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ανέθεσε στον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων να συντάξει αναλυτική, συγκριτική έκθεση για την κατάσταση σε σχέση με την ομοφοβία και τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο να βοηθήσει την Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατά τη συζήτηση της αναγκαιότητας έκδοσης οδηγίας που θα καλύπτει όλες τις μορφές διακρίσεων οι οποίες απαριθμούνται στο άρθρο 13 της συνθήκης ΕΚ για όλους τους τομείς που αναφέρονται στην οδηγία περί φυλετικής ισότητας 2000/43/ΕΚ. Οι τομείς αυτοί είναι η παιδεία, η κοινωνική ασφάλιση, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και η πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες.

Ανταποκρινόμενος στο αίτημα, ο Οργανισμός εκπόνησε και έθεσε σε εφαρμογή, το Δεκέμβριο του 2007, ένα μεγάλο έργο που αποτελείται, βάσει της κοινωνικής και νομικής διεπιστημονικής μεθοδολογίας, από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος που δημοσιεύθηκε τον Ιούνιο του 2008 περιέχει εκτενή συγκριτική νομική ανάλυση της κατάστασης στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η συγκριτική νομική ανάλυση βασιζόταν στις 27 εθνικές νομικές

μελέτες οι οποίες καλύπτουν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και συντάχθηκαν βάσει αναλυτικών κατευθυντήριων γραμμών του FRA. Το δεύτερο μέρος, που είναι η παρούσα δημοσίευση, είναι μια διεξοδική συγκριτική κοινωνική ανάλυση η οποία βασίζεται στα διαθέσιμα δεδομένα σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση και σε επιτόπου έρευνα που αποτελείται από συνεντεύξεις και συζητήσεις με βασικούς φορείς, η οποία διενεργήθηκε από το Ίδρυμα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Δανίας (DIHR) και τη διεθνή εταιρεία συμβούλων COWI.

Μία απόλυτα ακριβής παράθεση των θεμάτων που καλύπτει η παρούσα έκθεση θα ήταν «ομοφοβία, τρανσφοβία και διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου και έκφρασης φύλου». Οι ορισμοί όλων αυτών των εννοιών παρέχονται στο τμήμα «Διασαφήνιση όρων και εννοιών» του μέρους «Εισαγωγή». Όταν είναι απαραίτητο για λόγους ακρίβειας του νοήματος, όλοι αυτοί οι όροι θα αναφέρονται με την πλήρη ονομασία τους. Ωστόσο, για λόγους συντομίας, σε διάφορα μέρη του κειμένου, όλα αυτά τα ζητήματα θα θεωρείται ότι καλύπτονται από τους τίτλους της «ομοφοβίας» και «διάκρισης λόγω γενετήσιου προσανατολισμού». Ο όρος «ομοφοβία και συναφή θέματα» χρησιμοποιείται επίσης ορισμένες φορές για να περιλάβει και αυτά τα άλλα θέματα.

1. Βασικά πορίσματα

Η τρέχουσα κοινωνική κατάσταση για τις λεσβίες, τους ομοφυλόφιλους, τους αμφιφυλόφιλους, τα τρανσξουαλικά και διαφυλικά άτομα (LGBT) αποτελεί πρόβλημα για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι λεσβίες, οι ομοφυλόφιλοι, οι αμφιφυλόφιλοι, τα τρανσξουαλικά και διαφυλικά άτομα βιώνουν διακρίσεις, εκφοβισμό και παρενόχληση σε όλη την ΕΕ κυρίως με τη μορφή ταπεινωτικών, υβριστικών και προσβλητικών χαρακτηρισμών, αλλά το ανησυχητικότερο είναι ότι εκδηλώνονται και λεκτικές και σωματικές επιθέσεις. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας του Ευρωβαρομέτρου του Ιουλίου 2008 για τις διακρίσεις, κατά μέσο όρο περισσότερο από το ήμισυ των πολιτών της ΕΕ πιστεύουν ότι οι διακρίσεις για λόγους γενετήσιου προσανατολισμού είναι εκτεταμένες στη χώρα τους.

Από την έρευνά μας συνάγεται ακόμα ότι τα άτομα LGBT βιώνουν στην καθημερινή τους ζωή την *ομοφοβία*: τον παράλογο φόβο και την αποστροφή απέναντι στην ομοφυλοφιλία και στις λεσβίες, τους ομοφυλόφιλους και αμφιφυλόφιλους, ο οποίος είναι αποτέλεσμα προκατάληψης. Κατά παρόμοιο τρόπο, τα τρανσξουαλικά άτομα βιώνουν την *τρανσφοβία*.

Οι διακρίσεις, η ομοφοβία και η τρανσφοβία επηρεάζουν τις ζωές και τις επιλογές των LGBT σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Οι LGBT από την παιδική ηλικία τους μαθαίνουν να παραμένουν αφανείς, λόγω των εξευτελιστικών

χαρακτηρισμών εις βάρος των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών στα σχολεία· συχνά αντιμετωπίζουν παρενοχλήσεις και διακρίσεις στον χώρο εργασίας· σε πολλές χώρες είναι αδύνατη η αναγνώριση των σχέσεών τους από το νόμο· σπάνια τα μέσα μαζικής επικοινωνίας προβάλλουν θετική εικόνα των LGBT· όταν αναζητούν θεραπεία για τους ίδιους ή για το σύντροφό τους, διστάζουν να αποκαλυφθούν σε περιβάλλοντα που θεωρούν την ετεροφυλοφιλία ως δεδομένο· στους οίκους ευγηρίας, σπάνια υπάρχει κατανόηση και αναγνώριση των αναγκών τους. Και αν είναι πρόσφυγες που ζητούν άσυλο για να γλυτώσουν το διωγμό σε τρίτες χώρες λόγω του γενετήσιου προσανατολισμού τους ή της ταυτότητας φύλου, συχνά δεν γίνονται πιστευτοί ή, ακόμα χειρότερα, η αίτησή τους απλώς απορρίπτεται, έστω κι αν η ομοφυλοφιλία θεωρείται έγκλημα στις χώρες από τις οποίες διέφυγαν.

Φόβος των διακρίσεων, ομοφοβία και τρανσφοβία συμβάλλουν στην «αφάνεια» των LGBT σε πολλά μέρη της Ευρώπης και σε πολλά κοινωνικά περιβάλλοντα. Οι LGBT συχνά επιλέγουν την «αφάνεια» ως «στρατηγική επιβίωσης», επειδή αντιλαμβάνονται τον κίνδυνο να υποστούν διακρίσεις. Σε αυτό οφείλεται και ο συγκριτικά χαμηλός αριθμός των καταγγελιών για διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή έκφρασης φύλου στην ΕΕ, σε σύγκριση με τις καταγγελίες διακρίσεων για άλλους λόγους.

Ορισμένες διαφορές μεταξύ των κρατών μελών

Το θεμελιώδες δικαίωμα του συνέρχεσθαι καταστρατηγείται σε αρκετά κράτη μέλη είτε από τις δημόσιες αρχές είτε από επιθέσεις «αντιδιαδηλωτών». Παρόμοια γεγονότα έχουν αναφερθεί σε πέντε κράτη μέλη (Βουλγαρία, Εσθονία, Λετονία, Πολωνία και Ρουμανία). Επιπλέον, σε αυτές τις χώρες και σε άλλα έξι κράτη μέλη (Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία, Κύπρος, Ουγγαρία, Ιταλία και Μάλτα), οι εκκλήσεις για παροχή περισσότερων δικαιωμάτων στους LGBT έχουν αντιμετωπιστεί αρνητικά από ορισμένους πολιτικούς και εκπροσώπους θρησκευτικών ιδρυμάτων ή ομάδων.

Σε άλλα κράτη μέλη, ωστόσο, οι οργανώσεις των ατόμων LGBT πραγματοποιούν εκδηλώσεις στις οποίες συχνά συμμετέχουν υπουργοί, πολιτικά κόμματα, ακόμα και θρησκευτικές οργανώσεις: στις **Κάτω Χώρες**, στην παρέλαση Canal Pride του 2008 στο Άμστερνταμ συμμετείχαν τρεις υπουργοί της κυβέρνησης ως εκπρόσωποι του Υπουργικού Συμβουλίου και ο δήμαρχος του Άμστερνταμ. Στην **Αυστρία**, ανάμεσα στα 120.000 άτομα που έλαβαν μέρος στην παρέλαση του 2008 ήταν και εκπρόσωποι του φορέα ισότητας της Βιέννης. Στη **Σουηδία**, ο υπουργός Ευρωπαϊκών Υποθέσεων κήρυξε την έναρξη της εκδήλωσης EuroPride 2008 στη Στοκχόλμη, στην οποία συμμετείχαν περισσότερα από 80.000 άτομα, μεταξύ τους και εκπρόσωποι της λουθηρανικής εκκλησίας της χώρας. Στην **Ισπανία**, στην παρέλαση του 2008 στη Μαδρίτη συμμετείχε ο Υπουργός Ισότητας και εκατοντάδες χιλιάδες άτομα από όλη την Ευρώπη. Στη **Γαλλία**, περισσότερα από μισό εκατομμύριο άτομα έλαβαν μέρος στην παρέλαση των ομοφυλόφιλων του 2008 στο Παρίσι, μεταξύ των οποίων και ο δήμαρχος του Παρισιού.

Ένα άλλο ζήτημα που αναλύθηκε ήδη στη νομική μελέτη του FRA είναι οι διαφορές ανάμεσα στα κράτη μέλη όσον αφορά τα δικαιώματα που απορρέουν από το σύμφωνο συμβίωσης. Δεκατέσσερα κράτη μέλη (Αυστρία, Βουλγαρία, Κύπρος, Εσθονία, Ελλάδα, Ουγγαρία¹, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Ρουμανία και Σλοβακία) δεν παρέχουν κανένα δικαίωμα συμφώνου συμβίωσης στους LGBT, αλλά τρία κράτη μέλη (Βέλγιο, Κάτω Χώρες και Ισπανία) παρέχουν στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια πλήρη δικαιώματα γάμου. Η ανυπαρξία δικαιωμάτων συμφώνου συμβίωσης σημαίνει ότι τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια δεν έχουν πρόσβαση σε δικαιώματα και επιδόματα από τα οποία επωφελούνται τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια.

Σημαντικές είναι και οι διαφορές μεταξύ κρατών μελών και όσον αφορά τη στάση της κοινής γνώμης απέναντι στους LGBT και τα θέματα που σχετίζονται με αυτούς. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, κατά την έρευνα του Ευρωβαρομέτρου το 2006 σχετικά με τις διακρίσεις, διαπιστώθηκε ότι το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού των Κάτω Χωρών (82%), της Σουηδίας (71%) και της Δανίας (69%) ήταν υπέρ του γάμου μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου, αλλά μόνο μια μικρή μειοψηφία είχε την ίδια άποψη στη Ρουμανία (11%), τη Λετονία (12%) και την Κύπρο (14%). Επίσης, ενώ στις Κάτω Χώρες ποσοστό 91% του πληθυσμού δηλώνει ότι αισθάνεται άνετα με έναν ομοφυλόφιλο γείτονα, στη Ρουμανία μόνο 36% έχει την ίδια άποψη. Παρόμοια αποτελέσματα είχε και η έρευνα του Ευρωβαρομέτρου του 2008 για τις διακρίσεις, όπου χρησιμοποιήθηκε μια δεκάβαθμη «κλίμακα ανοχής»: οι Σουηδοί κατά 9,5 βαθμούς της κλίμακας και οι Ολλανδοί και Δανοί κατά 9,3 αισθάνονται τελείως «άνετα» με την ιδέα ενός ομοφυλόφιλου γείτονα, αλλά το επίπεδο «ανοχής» είναι πολύ χαμηλότερο στη Βουλγαρία (5,3), τη Λετονία (5,5) και τη Λιθουανία (6,1).

Ορισμένες διαφορές στο εσωτερικό των κρατών μελών

Αξίζει ακόμη να αναφερθεί ότι η έρευνα του Ευρωβαρομέτρου κατέδειξε και διαφορές **στο εσωτερικό** των κρατών μελών. Οι διαφορές αυτές αφορούν: (1) όσους αντιμετωπίζουν αρνητικά τους LGBT (παραδείγματος χάρη, περισσότεροι ηλικιωμένοι παρά νέοι, περισσότεροι άνδρες από γυναίκες, περισσότερα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου παρά μορφωμένοι). (2) καταστάσεις που ευνοούν την αρνητική στάση απέναντι στους LGBT (όπως όταν οι LGBT παρέχουν φροντίδα ή διδασκαλία σε παιδιά: όταν πρόκειται για στενούς συγγενείς και όχι φίλους ή γιατρούς) και (3) θύματα εγκλημάτων μίσους και εκφοβισμού (παραδείγματος χάρη περισσότεροι νέοι παρά ηλικιωμένοι).

Στάσεις απέναντι στα άτομα LGBT

Σύμφωνα με την έρευνα του Ευρωβαρομέτρου, παρατηρούνται έντονα διαφορετικές στάσεις απέναντι στα άτομα LGBT στα κράτη μέλη της ΕΕ, ανάλογα με το πλαίσιο στο οποίο τοποθετούνται οι LGBT. Τα θετικότερα ποσοστά

¹ Η Ουγγαρία θέσπισε νόμο για την καταγραφή των ομοφυλόφιλων ζευγαριών, αλλά ο νόμος καταργήθηκε από το Συνταγματικό Δικαστήριο της Ουγγαρίας το Δεκέμβριο του 2008.

εμφανίζονται στο ερώτημα αν οι άνθρωποι επιθυμούν έναν ομοφυλόφιλο ως γείτονα. Τα πιο αρνητικά ποσοστά παρουσιάζονται όταν τίθεται το ερώτημα αν πρέπει να επιτρέπεται στους ομοφυλόφιλους να υιοθετούν παιδιά.

Σε χώρες με ισχυρή νομοθετική κατοχύρωση των δικαιωμάτων των LGB, περιλαμβανομένου του δικαιώματος ενός νόμιμου συμφώνου συμβίωσης, η γενική στάση απέναντι στους LGB είναι πιο θετική.

Οι στάσεις απέναντι στα διαφυλικά άτομα είναι πιο αρνητικές σε σύγκριση με τις στάσεις απέναντι στις λεσβίες, τους ομοφυλόφιλους άνδρες και τους αμφιφυλόφιλους.

Εγκλήματα μίσους και δηλώσεις μίσους

Τα ομοφοβικά εγκλήματα μίσους σε βάρος των LGBT έχουν διάφορες μορφές. Η λεκτική επίθεση είναι η συνηθέστερη μορφή εκδήλωσης μίσους και παρατηρείται συνήθως σε δημόσιους χώρους. Οι νέοι είναι θύματα των περισσότερων επιθέσεων σε σχέση με άλλες ομάδες ηλικιών (περιλαμβανομένου του εκφοβισμού στο σχολείο), ενώ οι λεσβίες και οι αμφιφυλόφιλες γυναίκες υφίστανται τις περισσότερες σεξουαλικές επιθέσεις ή επιθέσεις σε ιδιωτικούς χώρους σε σχέση με τους ομοφυλόφιλους ή αμφιφυλόφιλους άνδρες. Οι δράστες είναι συνήθως νεαροί άνδρες σε ομάδες. Τα τελευταία χρόνια υπήρξαν αρκετά περιστατικά δολοφονικών επιθέσεων εναντίον τρανσεξουαλικών ατόμων.

Η μη καταγγελία είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα των εγκλημάτων σε βάρος ομοφυλόφιλων και τρανσεξουαλικών ατόμων, όπως συμβαίνει και με άλλες μορφές εγκλημάτων μίσους. Τα περισσότερα κράτη μέλη δεν διαθέτουν τα απαραίτητα μέσα αναφοράς παρόμοιων περιστατικών στην αστυνομία, όπως έντυπα υποβολής καταγγελίας από το ίδιο το θύμα ή μηχανισμοί καταγγελίας από τρίτους ή με τη βοήθεια τρίτων. Οι αστυνομικοί στα περισσότερα κράτη μέλη δεν είναι κατάλληλα εκπαιδευμένοι να εντοπίζουν και να χειρίζονται τα εγκλήματα μίσους. Η ελλιπής αναφορά αποδίδεται επίσης και στην απροθυμία των περισσότερων LGBT θυμάτων να αποκαλύψουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα, επειδή συνήθως οι αρχές δεν δείχνουν κατανόηση της κατάστασής τους ή οι δημόσιοι λειτουργοί δεν είναι εκπαιδευμένοι να χειρίζονται παρόμοια περιστατικά στηρίζοντας το θύμα. Η έλλειψη αναφοράς είναι σοβαρό πρόβλημα, διότι εξαιτίας της οι επίσημες στατιστικές δεν καταδεικνύουν το πραγματικό μέγεθος του προβλήματος. Ακόμη, στην ΕΕ ελάχιστες έρευνες πραγματοποιούνται όσον αφορά τους αριθμούς, τη φύση, τους δράστες ή τα θύματα εγκλημάτων μίσους που έχουν ως κίνητρο τη φοβία απέναντι στους ομοφυλόφιλους και τα τρανσεξουαλικά άτομα.

Οι επιθέσεις σε χώρους των LGBT αποτελούν πρόβλημα σε ορισμένα κράτη μέλη. Έχουν σημειωθεί βανδαλισμοί σε εγκαταστάσεις ΜΚΟ των ατόμων LGBT και εμπρησμοί σε άλλους χώρους συνάθροισης των LGBT ή οι πελάτες αυτών των χώρων υπήρξαν θύματα σοβαρού εκφοβισμού ή επιθέσεων.

Οι δηλώσεις μίσους απέναντι στα άτομα LGBT διατυπώνονται, μεταξύ άλλων, και σε πολιτικές συζητήσεις για τα δικαιώματα των LGBT ή σε αντιδιαδηλώσεις προς δημόσιες εκδηλώσεις των LGBT, όπως οι παρελάσεις ομοφυλόφιλων. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μεταδίδουν ομοφοβικές δηλώσεις πολιτικών και θρησκευτικών παραγόντων. Οι δηλώσεις αυτές περιγράφουν συνήθως τους LGBT ως ανώμαλα, άρρωστα, ανήθικα και εγκληματικά άτομα ή ως αποσταθεροποιητικά στοιχεία του κοινωνικού ιστού.

Το Διαδίκτυο ως μέσο δημοσιοποίησης δηλώσεων μίσους είναι ένα πεδίο που δημιουργεί ιδιαίτερη ανησυχία. Κατά την επιτόπου έρευνα, οι ΜΚΟ των LGBT και εθνικοί φορείς ισότητας επισήμαναν ότι, λόγω της φύσης του Διαδικτύου, είναι δύσκολο να βρεθούν οι δράστες και να ασκηθεί δίωξη εναντίον τους.

Ελευθερία του συνέρχεσθαι

Οι LGBT ασκούν το δικαίωμα της ελευθερίας του συνέρχεσθαι μαχόμενοι κατά της ομοφοβίας και αγωνιζόμενοι για τα δικαιώματα των LGBT, κυρίως με παρελάσεις ή με παρόμοιες συγκεντρώσεις και εκδηλώσεις. Τα τελευταία χρόνια απαγορεύσεις ή διοικητικά προσκόμματα δημιούργησαν προβλήματα στη διοργάνωση νόμιμων, ειρηνικών συγκεντρώσεων των LGBT στην Εσθονία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, την Πολωνία, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία, αν και, με εξαίρεση τη Λιθουανία, στη συνέχεια οι ΜΚΟ των LGBT μπόρεσαν να πραγματοποιήσουν τις εκδηλώσεις σε αυτά τα κράτη μέλη.

Οι δημόσιες αρχές ορισμένων κρατών μελών δεν είναι σε θέση ή είναι απρόθυμες να εγγυηθούν την ασφάλεια και την προστασία των ατόμων που συμμετέχουν σε εκδηλώσεις των LGBT από επιθέσεις αντιδιαδηλωτών. Την τελευταία πενταετία, τέτοιες επιθέσεις σημειώθηκαν στη Σουηδία, την Εσθονία, τη Λετονία, την Πολωνία, την Τσεχική Δημοκρατία, την Ουγγαρία, την Ιταλία, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία. Τα περιστατικά συνοδεύονταν συχνά από ομοφοβικές δημόσιες δηλώσεις ή λόγους μίσους.

Σε ορισμένα κράτη μέλη, οι ΜΚΟ των LGBT αντιμετωπίζουν επίσης προβλήματα να μισθώσουν χώρους για πολιτικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες και οργανωτές δημόσιων συζητήσεων των LGBT δυσκολεύονται να αποκτήσουν πρόσβαση σε χώρους πολιτιστικών ή πολιτικών εκδηλώσεων.

Η αγορά εργασίας

Η αφάνεια των LGBT και ο σχετικά μικρός αριθμός καταχωρισμένων καταγγελιών δυσχεραίνουν την εκτίμηση της πραγματικής έκτασης της ομοφοβίας, της τρανσφοβίας και των διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου. Αυτό μπορεί να οφείλεται εν μέρει στη γενικευμένη άγνοια των δικαιωμάτων, σε συνδυασμό με την απροθυμία των ατόμων LGBT να ομολογήσουν το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου ή την έκφραση φύλου τους σε μια δημόσια δίκη. Πάντως, από τη διενεργηθείσα

έρευνα και τις εκθέσεις των ΜΚΟ συνάγεται ότι οι LGBT βιώνουν συχνά την ομοφοβία και τις διακρίσεις στην εργασία με διάφορους τρόπους: αποκάλυπτες διακρίσεις, παρενόχληση, εκφοβισμός, γελοιοποίηση και κοινωνική «απομόνωση».

Πολλά εργασιακά περιβάλλοντα δεν θεωρούνται «ασφαλή» για τους LGBT εργαζόμενους. Αν και τα δεδομένα διαφέρουν από χώρα σε χώρα, οι μελέτες και οι επιτόπου συνεντεύξεις δείχνουν ότι οι περισσότεροι LGBT αποφεύγουν γενικά να αποκαλύψουν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό στον χώρο της εργασίας τους.

Οι δυσάρεστες εμπειρίες από το παρελθόν, ο φόβος των διακρίσεων, ο κίνδυνος απόλυσης και η ποιότητα του εργασιακού περιβάλλοντος είναι στοιχεία που επηρεάζουν το βαθμό έκφρασης των LGBT. Υπάρχουν στοιχεία που αποδεικνύουν ότι η απόκρυψη του γενετήσιου προσανατολισμού μπορεί να έχει αρνητική επίπτωση στην υγεία και την ποιότητα ζωής των LGBT εργαζομένων.

Η εφαρμογή πολιτικών ίσης μεταχείρισης και αποδοχής της πολυμορφίας στους χώρους εργασίας και η αποφασιστική συμβολή των διοικήσεων στην εφαρμογή αυτών των πολιτικών καθορίζουν αν οι LGBT προσλαμβάνουν το εργασιακό τους περιβάλλον ως ασφαλές και δεκτικό. Τα στοιχεία δείχνουν ότι η ύπαρξη αποτελεσματικής νομοθεσίας για την ισότητα στην απασχόληση ενθαρρύνει τους LGBT να καταγγέλλουν επίσημα τα περιστατικά διακρίσεων.

Εκπαίδευση

Περιστατικά εκφοβισμού και παρενόχλησης ατόμων LGBT σε εκπαιδευτικά ιδρύματα αναφέρονται σε όλη την ΕΕ. Η λεκτική ομοφοβία και η τρανσφοβία είναι κοινός τόπος και η λέξη «γκέι» χρησιμοποιείται συνήθως με υποτιμητική χροιά.

Ο εκφοβισμός και η παρενόχληση έχουν σημαντικές επιπτώσεις στους LGBT νέους και επηρεάζουν τις επιδόσεις στο σχολείο και την ποιότητα ζωής τους. Οι εμπειρίες αυτές μπορούν να οδηγήσουν σε κοινωνική απομόνωση, προβλήματα υγείας ή εγκατάλειψη του σχολείου. Από την έρευνα και τις συνεντεύξεις με εκπροσώπους ΜΚΟ των LGBT συνάγεται ότι οι σχολικές αρχές στην ΕΕ δίνουν ελάχιστη σημασία στην ομοφοβία και τον εκφοβισμό σε βάρος των LGBT. Η έρευνα δείχνει επίσης ότι οι εκπαιδευτικοί δεν διαθέτουν τις γνώσεις, τα κίνητρα, τις ικανότητες και τα μέσα να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα.

Ένα άλλο ζήτημα που έθιξαν οι ΜΚΟ είναι η έλλειψη αναγνώρισης και προβολής μιας θετικής εικόνας των LGBT στην εκπαίδευση στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ, διότι αυτή οδηγεί στην έλλειψη συνειδητοποίησης, ευαισθησίας και κατανόησης, στοιχεία που οδηγούν στην κοινωνική απομόνωση των σπουδαστών LGBT. Οι εκπαιδευτικοί σπάνια έχουν

εκπαιδευτεί και είναι προετοιμασμένοι ή πρόθυμοι να συζητήσουν το ζήτημα της σεξουαλικής ταυτότητας και του προσανατολισμού.

ΙΑΤΡΟΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ

Σύμφωνα με τα στοιχεία ορισμένων ερευνών, τα άτομα LGBT αντιμετωπίζουν διακρίσεις και στον τομέα της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Μία από τις αρνητικές εμπειρίες είναι ο χαρακτηρισμός του γενετήσιου προσανατολισμού τους ως διαταραχή ή ασθένεια. Είναι, ωστόσο, δύσκολο να προσδιοριστεί η πραγματική έκταση των διακρίσεων σε βάρος των LGBT στον τομέα των υπηρεσιών υγείας, διότι αυτοί συνήθως αποκρύπτουν τον γενετήσιο προσανατολισμό τους.

Μελέτες και επιτόπου συνεντεύξεις αποκαλύπτουν και θετικές και αρνητικές αντιδράσεις του προσωπικού των υπηρεσιών υγείας κατά την αποκάλυψη του γενετήσιου προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου ενός ατόμου LGBT. Ορισμένοι LGBT μάλιστα αποφεύγουν ακόμα και να κάνουν χρήση των υπηρεσιών υγείας, εξαιτίας της αρνητικής στάσης απέναντί τους ή του φόβου τους ότι μπορεί να αντιμετωπίσουν παρόμοια συμπεριφορά.

Επιπλέον, η γενική κατάσταση της υγείας των LGBT δημιουργεί μεγάλη ανησυχία. Τα διαθέσιμα στοιχεία συνδέουν την ομοφοβία, την τρανσφοβία, την παρενόχληση ή την κοινωνική απομόνωση με υποβάθμιση της ψυχονοητικής και σωματικής υγείας των LGBT. Οι ΜΚΟ των LGBT και οι δημόσιες αρχές που έλαβαν μέρος σε έρευνες ανέφεραν υψηλότερα ποσοστά κακής ψυχονοητικής υγείας, αυτοκτονιών και χρήσης ναρκωτικών ουσιών από τους LGBT.

Τέλος, η μη αναγνώριση συντρόφων του ίδιου φύλου ως «στενών συγγενών» δημιουργεί δυσκολίες όσον αφορά την πρόσβαση σε πληροφορίες και τη λήψη αποφάσεων για την υγεία και τη θεραπεία καθώς και προβλήματα με τις επισκέψεις ασθενών στα νοσοκομεία.

Θρησκευτικά ιδρύματα

Υπάρχουν μεγάλες διαφορές ως προς την αντιμετώπιση των LGBT και των δικαιωμάτων τους από θρησκευτικά ιδρύματα. Σε κάποια κράτη μέλη, εκπρόσωποι της Εκκλησίας εμπλέκονται ενεργά σε πολιτικές συζητήσεις για τα δικαιώματα των LGBT και συχνά κινητοποιούνται και ασκούν πιέσεις για να μην παραχωρηθούν τέτοια δικαιώματα. Μερικές φορές, θρησκευτικές ομάδες κινητοποιήθηκαν κατά της πραγματοποίησης εκδηλώσεων των LGBT. Ως εργοδότες τα εκκλησιαστικά ιδρύματα περιστασιακά επικαλούνται εξαιρέσεις από τη νομοθεσία κατά των διακρίσεων σε βάρος εργαζομένων LGBT.

Αντίθετα, υπάρχουν και παραδείγματα εκκλησιαστικών ιδρυμάτων και οργανώσεων που απλώνουν το χέρι στους LGBT.

Αθλητισμός

Η ομοφοβία είναι παρούσα και στον κόσμο του αθλητισμού και φαίνεται ότι οι LGBT αθλητές που δηλώνουν ανοιχτά την ταυτότητά τους είναι αντιμέτωποι με σημαντικές προκλήσεις. Η ομοφοβία εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους, τόσο στη νοοτροπία των οπαδών όσο και μεταξύ των αθλητών, και ο ομοφοβικός λόγος αποτελεί μέσο γελοιοποίησης αντιπάλων και διαιτητών.

Μια βασική διαπίστωση για το χώρο του αθλητισμού είναι ότι οι LGBT είναι άφαντοι. Οι LGBT έχουν ελάχιστες δυνατότητες να «εκδηλωθούν» στον αθλητισμό, λόγω του κινδύνου παρενόχλησης, ομοφοβικής στάσης ή απόρριψης από τους συναθλητές τους.

Οι ΜΚΟ των LGBT στην Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο επισημαίνουν ότι οι αθλητικές ενώσεις δεν καταβάλλουν προσπάθεια να εντάξουν το ζήτημα της ομοφοβίας στο πρόγραμμα δράσης κατά των διακρίσεων, ιδίως σε σύγκριση με τις προσπάθειες για την αντιμετώπιση του ρατσισμού στον αθλητισμό.

Μέσα μαζικής επικοινωνίας

Φαινόμενα ομοφοβικού λόγου εξακολουθούν να υπάρχουν και στα μέσα μαζικής επικοινωνίας σε ορισμένα κράτη μέλη, ενώ το ζήτημα της ομοφυλοφιλίας εξακολουθεί να είναι ταμπού σε διαφορετικούς βαθμούς. Στην ΕΕ, τα άτομα LGBT δεν εμφανίζονται στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, αν και οι ομοφυλόφιλοι άνδρες εμφανίζονται περισσότερο από τις λεσβίες ή τα τρανσεξουαλικά άτομα.

Οι LGBT παρουσιάζονται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης με τρόπους που δημιουργούν στερεότυπα. Η χρησιμοποίηση συγκαλυμμένα ερωτικών φωτογραφιών σε άρθρα για θέματα μεγάλης σημασίας για τους LGBT συμβάλλουν στην προκατάληψη και την ενίσχυση της άποψης ότι ο γενετήσιος προσανατολισμός συνδέεται μόνο με τη σεξουαλική δραστηριότητα και τις προτιμήσεις. Οι δημοσιογράφοι της ΕΕ θα έπρεπε να δείχνουν μεγαλύτερη κατανόηση για τα θέματα που συνδέονται με τους LGBT, έτσι ώστε να τα παρουσιάζουν με αντιπροσωπευτικό και ισορροπημένο τρόπο.

Υπάρχουν, ωστόσο, στοιχεία που δείχνουν ότι τα πράγματα σιγά-σιγά αλλάζουν και ήδη ορισμένες μελέτες επισημαίνουν ότι τα μέσα μαζικής επικοινωνίας στην ΕΕ παρουσιάζουν τους LGBT και τα ζητήματά τους με λιγότερο απόλυτο και πιο εμπειριστατωμένο τρόπο.

Ασύλο

Αν και όλα τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν ότι ο διωγμός ανθρώπων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου αποτελεί έγκυρο λόγο αίτησης ασύλου, σε πολλά κράτη μέλη οι διαδικασίες υποβολής αίτησης ασύλου εξακολουθούν να είναι ασαφείς.

Οι LGBT αντιμετωπίζουν εξαιρετικά μεγάλες δυσκολίες στη διαδικασία αίτησης ασύλου, διότι μπορεί να δυσκολεύονται να αποκαλύψουν ανοικτά ενώπιον των δημόσιων αρχών αυστηρά προσωπικά, σεξουαλικά ή ευαίσθητα στοιχεία. Επιπλέον, οι αρμόδιοι υπάλληλοι και οι μέθοδοι λήψης συνεντεύξεων συχνά δεν αναγνωρίζουν αυτή τη δυσκολία. Οι γνώσεις των δημόσιων αρχών που χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό της ιδιότητας του πρόσφυγα, όσον αφορά τις συνθήκες που αντιμετωπίζουν οι LGBT στις χώρες καταγωγής τους, είναι συχνά στοιχειώδεις.

Απορρίπτονται αιτήσεις ασύλου αρκετών LGBT είτε επειδή θεωρείται αναξιόπιστος ο ισχυρισμός τους ότι είναι ομοφυλόφιλοι είτε επειδή θεωρείται ότι θα μπορούσαν να ζήσουν στη χώρα καταγωγής τους «διακριτικά» ως ομοφυλόφιλοι (δηλαδή λαθρόβια).

Οι αιτούντες άσυλο LGBT που βρίσκονται σε κέντρα προσωρινής κράτησης μεταναστών δεν έχουν πληροφόρηση και πολλοί αντιμετωπίζουν κοινωνική απομόνωση και κακοποίηση εξαιτίας του σεξουαλικού τους προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου.

Πολλαπλές διακρίσεις

Οι LGBT συνθέτουν μια ανομοιογενή ομάδα ατόμων που μπορεί να είναι θύματα διακρίσεων για δύο ή και περισσότερους λόγους. Οι διακρίσεις και ο αποκλεισμός μπορεί να επιβαρύνονται και λόγω αναπηρίας, μεγάλης ηλικίας ή της ιδιότητας του μέλους μιας εθνικής ή θρησκευτικής μειονότητας, σε συνδυασμό με την ταυτότητα LGBT.

Μέλη εθνοτικών μειονοτήτων είναι πιθανό να υφίστανται διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου στο εσωτερικό της μειονοτικής εθνοτικής κοινότητάς τους και διακρίσεις λόγω φυλής ή εθνότητας στην κοινότητα των LGBT.

LGBT με αναπηρίες μπορεί να αντιμετωπίζονται ως «ασεξουαλικοί» από τα άτομα που τους φροντίζουν και μέλη της ίδιας της κοινότητας των LGBT. Ακόμη, η αδυναμία πρόσβασης σε χώρους εκδηλώσεων, μπαρ και χώρους συνάθροισης των ατόμων LGBT δημιουργούν φυσικά εμπόδια για τους LGBT με αναπηρίες που προσπαθούν να συμμετάσχουν στην κοινότητα των LGBT.

Ορισμένοι LGBT σε οίκους μέριμνας και ευγηρίας αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικής απομόνωσης και στερεοτύπων από το προσωπικό και άλλους ενοίκους αυτών των χώρων.

Διαφυλικά άτομα

Στα διαφυλικά άτομα περιλαμβάνονται τα άτομα με ταυτότητα φύλου διαφορετική από το φύλο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννησή τους και τα άτομα που επιθυμούν να προβάλλουν διαφορετική ταυτότητα φύλου από αυτή που τους αποδόθηκε

κατά τη γέννησή τους. Περιλαμβάνονται επίσης άτομα που παρουσιάζονται με τρόπο αντίθετο προς τις προσδοκίες ως προς τον ρόλο του φύλου που τους αποδόθηκε κατά τη γέννησή τους, είτε μέσω των ενδυμάτων, των αξεσουάρ και των καλλυντικών, είτε μέσω σωματικών αλλαγών. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, διαφυλικά άτομα μεταξύ άνδρα και γυναίκας, τρανσεξουαλικά άτομα, τραβεστί και άτομα που ντύνονται με ρούχα του άλλου φύλου (παρενδυσίες).

Τα διαφυλικά άτομα είναι θύματα τρανσφοβίας και διακρίσεων λόγω της ταυτότητας και της έκφρασης φύλου, και όχι αναγκαστικά λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού. Τα διαφυλικά άτομα μπορεί να είναι ετεροφυλόφιλα, ομοφυλόφιλα ή αμφιφυλόφιλα.

Οι διακρίσεις σε βάρος διαφυλικών ατόμων συμβαίνουν σε όλους τους τομείς που αποτέλεσαν αντικείμενο της παρούσας έρευνας: τα άτομα αυτά είναι ιδίως θύματα εγκλημάτων μίσους και δηλώσεων μίσους. Σοβαρότερες είναι οι διακρίσεις σε θέματα υγείας και απασχόλησης. Οι έρευνες δείχνουν ότι η αντιμετώπιση των διαφυλικών ατόμων είναι χειρότερη σε σύγκριση με την αντιμετώπιση των λεσβιών, των ομοφυλόφιλων και αμφιφυλόφιλων (LGB).

Γνώμες

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο δ) του κανονισμού 168/2007 του Συμβουλίου, ένα από τα καθήκοντα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι να διατυπώνει γνώμες για τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα κράτη μέλη. Βάσει των συμπερασμάτων της παρούσας κοινωνικής ανάλυσης, πέρα από τις γνώμες που περιλαμβάνονται στη νομική ανάλυση, ο Οργανισμός έχει διατυπώσει τις ακόλουθες γνώμες.

1. Ο FRA χαιρετίζει την πρόταση της 2ας Ιουλίου 2008 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την έκδοση οδηγίας του Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των ανθρώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού². Αυτή η νέα οδηγία θα επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής της τρέχουσας νομοθεσίας της ΕΕ η οποία απαγορεύει τις διακρίσεις για τους ανωτέρω λόγους, αλλά μόνο στους τομείς της απασχόλησης, της εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισης. Ο Οργανισμός πιστεύει ότι οι προταθείσες τροπολογίες στο σχέδιο έκθεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 14.1.2009 βελτιώνουν ακόμη περισσότερο την πρόταση της Επιτροπής³.

Ενίσχυση της εφαρμογής της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων

2. Η ενημερωτική εκστρατεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Για την πολυμορφία. Κατά των διακρίσεων» που άρχισε το 2003 πρέπει να ενισχυθεί περισσότερο και να συνδεθεί με τις συναφείς δράσεις των κυβερνήσεων και της κοινωνίας των πολιτών στα κράτη μέλη.

3. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρέπει να εντείνει τις προσπάθειές της να υιοθετήσει αποτελεσματικά με τα κράτη μέλη πρότυπα ορθής πρακτικής για την εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ κατά των διακρίσεων, ιδίως μέσω του EQUINET, Ευρωπαϊκού Δικτύου Εθνικών Φορέων Ισότητας.

² Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού {SEC(2008) 2180} {SEC(2008) 2181} /* COM/2008/0426 τελικό - CNS 2008/0140 *//διαθέσιμη στη διεύθυνση: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008PC0426:EL:HTML> (20.01.2009)

³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων, 2008/0140(CNS) 14.1.2009, Σχέδιο έκθεσης σχετικά με την πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου που αφορά την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, διαθέσιμη στη διεύθυνση <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+COMPARL+PE-418.014+02+NOT+XML+V0//EL> (20.01.2009)

4. Καλούνται τα κράτη μέλη που δεν το έχουν ήδη πράξει να επεκτείνουν την αρμοδιότητα των υφισταμένων φορέων ισότητας και σε θέματα διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού και να χορηγήσουν σε αυτούς τους φορείς επαρκείς πόρους, ώστε να είναι σε θέση να παρέχουν τόσο νομική όσο και ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη στα θύματα διακρίσεων.
5. Ενθαρρύνονται τα κράτη μέλη να αναπτύξουν ή να ενισχύσουν υφιστάμενες διαδικασίες ευαισθητοποίησης στα θέματα των LGBT. Οι οργανώσεις των LGBT πρέπει να συμμετέχουν στον σχεδιασμό και την υλοποίηση αυτών των ενεργειών μέσω της δημιουργίας ισχυρών εταιρικών σχέσεων ανάμεσα σε πολλούς οργανισμούς.
6. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να αναπτύξουν ή να ενισχύσουν υφιστάμενες πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης και κατάρτισης με αποδέκτες κυρίως δημόσιους υπαλλήλους όλων των βαθμίδων διακυβέρνησης σχετικά με τα θέματα των LGBT και τις αρχές και τις υποχρεώσεις ίσης και χωρίς διακρίσεις μεταχείρισης που απορρέουν από τις εθνικές νομοθεσίες, το δίκαιο της ΕΕ και τις διεθνείς πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα (συμπεριλαμβανομένης της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), με τη συμμετοχή οργάνωσης των LGBT στον σχεδιασμό και την υλοποίηση αυτών των δράσεων.
7. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να διενεργούν «ελέγχους πολυμορφίας» και να αναπτύξουν πολιτικές ίσης μεταχείρισης και πολυμορφίας για όλες τις μορφές διακρίσεων σε όλα τα επίπεδα των δημόσιων διοικήσεών τους, δίνοντας το παράδειγμα «βέλτιστης πρακτικής» και σε άλλους εργοδότες.

Καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους

8. Τα κράτη μέλη πρέπει να επεξεργαστούν απλούς και περιεκτικούς λειτουργικούς ορισμούς των εγκλημάτων μίσους που θα χρησιμοποιούνται για την αναφορά αυτών των εγκλημάτων από τους πολίτες και την καταγραφή τους από την αστυνομία, καθώς και αποτελεσματικά μέσα που θα διευκολύνουν την καταγγελία, όπως έντυπα αναφοράς από τα ίδια τα θύματα και μηχανισμούς αναφοράς από τρίτους, παρέχοντας στους πολίτες τη δυνατότητα να καταγγέλλουν τα εγκλήματα μίσους και σε άλλους χώρους εκτός από τα αστυνομικά τμήματα.
9. Τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν πρακτικά μέτρα για την ενημέρωση των αρμόδιων αρχών επιβολής του νόμου στα θέματα των LGBT και να παρέχουν επαρκή κατάρτιση στην αστυνομία για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους, ιδίως όσον αφορά τη στήριξη των θυμάτων και τη συστηματική καταγραφή των περιστατικών. Ως προς αυτό, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν η σημαντική εργασία του ΟΑΣΕ για τα εγκλήματα μίσους και το εγχειρίδιο που συνέταξε η ILGA-Europe για την παρακολούθηση και την αναφορά ομοφοβικών και τρανσφοβικών περιστατικών.

10. Τα κράτη μέλη πρέπει να εγγυώνται ότι οι αρμόδιοι υπάλληλοι επιβολής του νόμου διερευνούν το ομοφοβικό έγκλημα με την ίδια επάρκεια όπως και τα άλλα εγκλήματα. Η στενότερη συνεργασία, παραδείγματος χάρη μέσω εταιρικών σχέσεων με πολλούς οργανισμούς στους οποίους συμμετέχουν ενεργά οργανώσεις των LGBT, ιδίως για τη στήριξη των θυμάτων, θα διευκολύνει την αστυνόμευση, δημιουργώντας την αναγκαία εμπιστοσύνη για να ενθαρρυνθεί η καταγγελία ομοφοβικών εγκλημάτων.

Προστασία του δικαιώματος της ελευθερίας του συνέρχεσθαι

11. Τα κράτη μέλη, και ιδίως οι τοπικές και περιφερειακές αρχές, πρέπει να διευκολύνουν τις οργανώσεις των LGBT να οργανώνουν σημαντικές εκδηλώσεις, όπως οι παρελάσεις ομοφυλόφιλων που συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση των πολιτών για τα θέματα των LGBT και ενδυναμώνουν τους LGBT, ιδίως όταν οι οργανώσεις αυτές δεν λαμβάνουν χρηματοδοτική ή άλλου είδους στήριξη από το κράτος, διαθέτοντας τους απαραίτητους πόρους και την προστασία έναντι των ομοφοβικών αντιδιαδηλώσεων.

12. Τα κράτη μέλη, και ιδίως οι τοπικές και περιφερειακές αρχές, οφείλουν σε αυτό το πλαίσιο να έχουν υπόψη τη σύσταση 211 (2007) του Κογκρέσου των Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης⁴ για την ελευθερία του συνέρχεσθαι και την ελευθερία έκφρασης των λεσβιών, των ομοφυλόφιλων, των αμφιφυλόφιλων και των διαφυλικών ατόμων, η οποία μεταξύ άλλων επιτάσσει: την εφαρμογή των (επικείμενων) κατευθυντήριων γραμμών για την ελευθερία του συνέρχεσθαι ειρηνικά που συνέταξε η ομάδα εμπειρογνομόνων του ODIHR και του ΟΑΣΕ για την ελευθερία του συνέρχεσθαι· την αυστηρή διερεύνηση όλων των περιστατικών βίας ή δηλώσεων μίσους κατά τη διάρκεια εκδηλώσεων των LGBT ή εκδηλώσεων που συνδέονται με αυτούς· τη λήψη θετικών μέτρων σύμφωνα με την απαίτηση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τη διασφάλιση της πραγματικής ελευθερίας του συνέρχεσθαι και της ελευθερίας της έκφρασης σε εθνικό, τοπικό και περιφερειακό επίπεδο· τη διαβούλευση με ομάδες LGBT κατά τη μεταρρύθμιση των νομικών πράξεων που αφορούν την ελευθερία έκφρασης ή του συνέρχεσθαι.

Βελτίωση των διαδικασιών και των όρων χορήγησης ασύλου

13. Τα κράτη μέλη πρέπει να αναπτύξουν συγκεκριμένα κριτήρια και κατευθυντήριες γραμμές για την εξυπηρέτηση των LGBT που ζητούν άσυλο και για το χειρισμό θεμάτων γενετήσιου προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου κατά τις διαδικασίες αίτησης ασύλου. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι αρχές πρέπει να τηρούν τις οδηγίες του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες (UNHCR) σχετικά με τις δηλώσεις

⁴ Διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1099699&Site=COE&BackColorInternet=DBDCf2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864> (05.02.2009)

προσφύγων όσον αφορά τον γενετήσιο προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου,⁵ οι οποίες δημοσιεύθηκαν στις 21 Νοεμβρίου 2008 και είναι εξαιρετικά χρήσιμες.

14. Τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν ότι οι υπάλληλοι που ασχολούνται με LGBT μετανάστες και αιτούντες άσυλο έχουν γνώση των ζητημάτων του γενετήσιου προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου και την κατάλληλη εκπαίδευση για να ασχολούνται με αυτά τα άτομα.

15. Τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν ιδιαίτερη μέριμνα για τις ειδικές ανάγκες και τα ζητήματα των LGBT που κρατούνται σε κέντρα προσωρινής κράτησης προσφύγων.

Η διασφάλιση ίσης μεταχείρισης στην αγορά εργασίας

16. Οι κοινωνικοί εταίροι οφείλουν να διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή των LGBT στις οργανώσεις τους και να ενθαρρύνουν τους εργοδότες του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα να υιοθετούν και να εφαρμόζουν πολιτικές αποδοχής της πολυμορφίας και ίσης μεταχείρισης στους χώρους εργασίας

Η διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της υγείας

17. Τα κράτη μέλη πρέπει να ενθαρρύνουν τους αρμόδιους οργανισμούς και τα ιδρύματα να περιλαμβάνουν θέματα που αφορούν τους LGBT στις εθνικές έρευνες για τα θέματα υγείας.

18. Τα κράτη μέλη πρέπει να εξετάσουν, σε συνεργασία με εκπροσώπους του κλάδου της υγείας και τις οργανώσεις των LGBT, την κατάσταση όσον αφορά την πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας και τα ειδικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι LGBT, και ιδίως το δικαίωμά τους να επικαλούνται την ιδιότητα του «στενού συγγενή». Ως προς αυτό, οι εταιρικές σχέσεις ανάμεσα σε πολλούς οργανισμούς εκτιμάται ότι θα διευκολύνουν την ανάπτυξη στοχευμένων πολιτικών για την παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης υψηλής ποιότητας που να ανταποκρίνεται στις ειδικές ανάγκες των LGBT.

19. Τα κράτη μέλη πρέπει επίσης να εξασφαλίζουν ότι οι αρμόδιες υγειονομικές αρχές ενημερώνουν και εκπαιδεύουν το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό σε θέματα δεοντολογίας και πολυμορφίας, για να ευαισθητοποιηθεί στα θέματα των LGBT και να βελτιωθούν οι παρεχόμενες υπηρεσίες στους LGBT.

⁵ Υπατος Αρμοστής των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες, *UNHCR Guidance Note on Refugee Claims Relating to Sexual Orientation and Gender Identity*, 21 Νοεμβρίου 2008, διατίθεται στη διεύθυνση <http://www.unhcr.org/refworld/docid/48abd5660.html> (05.02.2009)

20. Τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν το σεβασμό όλων των δικαιωμάτων τεκμηριωμένης συναίνεσης όσον αφορά τις διαδικασίες για τα μεσοφυλικά παιδιά. Οι ιατρικές ενώσεις πρέπει να εγγυώνται ότι τα μέλη τους είναι πλήρως ενημερωμένα για τις τρέχουσες τάσεις σε θέματα ηθικής, θεραπείας και φροντίδας μεσοφυλικών ατόμων.

21. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να λαμβάνουν υπόψη την κατάσταση και τα ειδικά προβλήματα των ηλικιωμένων LGBT στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων τους και να υιοθετούν πολιτικές για τη βελτίωση της ζωής των ηλικιωμένων πολιτών.

Η εξασφάλιση ίσης μεταχείρισης και συμμετοχής στον αθλητισμό

22. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να συνεργάζονται με αθλητικές οργανώσεις και συνδέσμους φιλάθλων για την καταπολέμηση των περιστατικών ομοφοβίας και δηλώσεων μίσους σε αθλητικές εκδηλώσεις, να τους ενθαρρύνουν να πραγματοποιούν εκστρατείες ευαισθητοποίησης και να εφαρμόζουν τον κανόνα «μηδενικής ανοχής απέναντι στις εκδηλώσεις μίσους».

23. Οι αθλητικές οργανώσεις και οργανισμοί πρέπει να εκπονούν προγράμματα ευαισθητοποίησης για ζητήματα των LGBT για το προσωπικό τους, τους προπονητές και τους αθλητές καθώς και πολιτικές σεβασμού της πολυμορφίας και συγκεκριμένα πολιτικές κατά της σεξουαλικής παρενόχλησης που συνδέεται με τον γενετήσιο προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου.

24. Οι αθλητικές οργανώσεις και οργανισμοί πρέπει να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίσουν ότι οι LGBT αθλητές και προπονητές μπορούν να αισθάνονται ασφαλείς να δηλώνουν ελεύθερα τη σεξουαλική τους ταυτότητα, εφόσον το θελήσουν, χωρίς φόβο αρνητικών συνεπειών.

25. Οι αθλητικές οργανώσεις και οργανισμοί πρέπει να διασφαλίζουν ότι ο γενετήσιος προσανατολισμός ή η ταυτότητα φύλου των προπονητών και αθλητών δεν είναι κριτήριο επιλογής για συμμετοχή σε ομάδες, επιλογής προπονητών ή απονομής αθλητικών βραβείων.

Η βελτίωση της παρουσίας στα μέσα μαζικής επικοινωνίας

26. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ενθαρρύνονται να περιλάβουν στους κώδικες πρακτικής/δεοντολογίας τους αναφορά στους LGBT και σε συναφή θέματα και να παρέχουν στους δημοσιογράφους επίσημη και άτυπη κατάρτιση για την πολυμορφία, ώστε να ευαισθητοποιηθούν στα θέματα των ατόμων LGBT και να αποτρέπουν τις δηλώσεις μίσους. Σχετικά με αυτό, το πρόσφατο εγχειρίδιο για τις δηλώσεις μίσους⁶ του Συμβουλίου της Ευρώπης περιέχει χρήσιμες οδηγίες.

Η διασφάλιση ίσης μεταχείρισης και συμμετοχής στην εκπαίδευση

⁶ Anne Weber (2009), Manuel sur le discours de haine, Council of Europe

27. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρέπει να εξετάσει την εφαρμογή της ανοικτής μεθόδου συντονισμού για να διευκολύνει τις ανταλλαγές ορθών πρακτικών όσον αφορά τις στρατηγικές και τις πολιτικές αντιμετώπισης των υψηλών ποσοστών εγκατάλειψης του σχολείου και κοινωνικού αποκλεισμού των LGBT νεαρής ηλικίας, τα οποία οφείλονται σε πρακτικές εκφοβισμού, διακρίσεων και αποκλεισμού.

28. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλει επίσης να εξετάσει την εφαρμογή της ανοικτής μεθόδου συντονισμού για να διευκολύνει ανταλλαγή πρακτικών και πολιτικών που αναπτύσσουν τα κράτη μέλη τα οποία έχουν υιοθετήσει ειδικές πολιτικές για τους LGBT στον τομέα της εκπαίδευσης, όπως η Ιρλανδία, η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

29. Τα κράτη μέλη πρέπει να εγγυώνται ότι τα σχολεία παρέχουν περιβάλλον ασφάλειας, στήριξης και επιβεβαίωσης των LGBT νέων, καταπολεμώντας το στιγματισμό και την περιθωριοποίηση της ομοφυλοφιλίας και των διαφορετικών ταυτοτήτων φύλου. Από αυτή την άποψη, οι σχολικές αρχές πρέπει να εφαρμόζουν συγκεκριμένες πολιτικές κατά του εκφοβισμού και να δηλώνουν καθαρά ότι δεν θα υπάρχει ανοχή απέναντι σε ομοφοβικές εκδηλώσεις εξύβρισης, εκφοβισμού και παρενόχλησης. Οι σχολικές αρχές πρέπει επίσης να παρέχουν πρόσβαση σε μηχανισμούς στήριξης και ενημέρωσης νεαρών ατόμων που αυτοπροσδιορίζονται ως LGB.

30. Τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίσουν ότι τα σχολικά προγράμματα σπουδών δεν αγνοούν ζητήματα σεξουαλικού προσανατολισμού και ότι οι LGBT παρουσιάζονται σε αυτά με σεβασμό και αξιοπρέπεια, σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ίση μεταχείριση, τις μη διακρίσεις και το σεβασμό της πολυμορφίας. Ως προς αυτό, οι σχολικές αρχές πρέπει να αναπτύξουν περισσότερο επίσημα και άτυπα στοιχεία της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα με βάση το εκπαιδευτικό εγχειρίδιο «COMPASS» του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Η βελτίωση των γνώσεων μέσω της έρευνας και της συλλογής δεδομένων

31. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενθαρρύνεται να προωθήσει την έρευνα για θέματα των LGBT στο πλαίσιο του προγράμματος κοινωνικοοικονομικών και ανθρωπιστικών επιστημών του Έβδομου Προγράμματος Πλαισίου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (2007-2013) και να εξετάσει την ανάπτυξη ενός ειδικού τομέα έρευνας για τους LGBT και τα διαφυλικά άτομα στο πλαίσιο του προγράμματος κοινωνικοοικονομικών και ανθρωπιστικών επιστημών του Ογδού Προγράμματος Πλαισίου (2014-2020). Πρέπει να επισημανθεί ότι, επειδή η έρευνα για τους LGBT μπορεί να είναι «τυφλή» ως προς τα θέματα που αφορούν τα διαφυλικά άτομα, δεν πρέπει να αγνοούνται τα προβλήματα που αφορούν ειδικά τα διαφυλικά άτομα (όπως το ζήτημα της αναγνώρισης φύλου).

32. Τα κράτη μέλη πρέπει να ενθαρρύνουν και να χρηματοδοτούν σωστές ποιοτικές και ποσοτικές έρευνες για τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου και έκφρασης φύλου σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής και για την έκταση, τη φύση, τις αιτίες και τις επιπτώσεις της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας.

Μη επαληθευμένη μετάφραση

Εισαγωγή

«Ο σεβασμός των δικαιωμάτων των ανθρώπων, ανεξάρτητα από το γενετήσιο προσανατολισμό τους, είναι ένα από τα σημαντικότερα κριτήρια σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικά ... Πάνω απ' όλα είναι απαραίτητο να συνεχίσουμε να καταπολεμούμε με κάθε εφικτό μέσο τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις. Πιστεύω πως η ομοφοβία είναι μια άκρως εξοργιστική και αδικαιολόγητη προκατάληψη»

Vladimír Špidla, Επίτροπος Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ίσων Ευκαιριών της ΕΕ⁷

«Ορισμένοι ισχυρίζονται πως η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων και τρανσεξουαλικών/διαφυλικών ατόμων (LGBT) συνιστά θέσπιση νέων δικαιωμάτων. Πρόκειται για παρανόηση. Η οικουμενική διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι συναφθείσες συνθήκες ορίζουν ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα εφαρμόζονται σε όλους και δεν είναι δυνατό να εξαιρεθεί κανένας».

Thomas Hammarberg, Επίτροπος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης⁸

Η συλλογή αντικειμενικών και αξιόπιστων δεδομένων για την ομοφοβία, την τρανσφοβία και τις διακρίσεις έχει καθοριστική σημασία για την κατανόηση και την προστασία των δικαιωμάτων των LGBT. Για πρώτη φορά στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η συλλογή και ανάλυση των δεδομένων και πληροφοριών βασίστηκε σε ευρήματα διαφορετικών ερευνών για ζητήματα των LGBT με επισκόπηση βιβλιογραφίας, ερωτηματολόγια, εθνικές εκθέσεις⁹ που συντάξαν

⁷ Ομιλία του Επιτρόπου Vladimír Špidla στη διεθνή διάσκεψη για τα δικαιώματα των LGBT στο Μόντρεαλ, διαθέσιμη στη διεύθυνση: <http://www.ilga-europe.org/Europe/News/International-Conference-on-LGBT-Rights-Montreal/Speech-by-Commissioner-Vladimir-Spidla-at-the-international-conference-on-LGBT-rights-in-Montreal> (04.01.2009)

⁸ Άποψη του 2008, διαθέσιμη: http://www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints/080514_en.asp (14.08.2008)

⁹ Οι εθνικές εκθέσεις που συντάσσονται για λογαριασμό του DIHR και της COWI δημοσιεύονται από τον FRA για λόγους διαφάνειας. Οι ερμηνείες και οι γνώμες είναι των συντακτών τους και δεν απηχούν αναγκαστικά τη θέση ή την άποψη του FRA.

εθνικοί ερευνητές, συνεντεύξεις με εκπροσώπους εθνικών φορέων ισότητας, ΜΚΟ και δημόσιων αρχών στα 27 κράτη μέλη και με βάση τα αποτελέσματα δύο συναντήσεις στρογγυλής τραπέζης στις οποίες συμμετείχαν σύμβουλοι από οργανώσεις LGBT της κοινωνίας των πολιτών.

Ο βασικός κορμός της παρούσας έκθεσης είναι δομημένος θεματικά και καλύπτει τα ακόλουθα ειδικά και οριζόντια θέματα:

- Οι στάσεις απέναντι στους LGBT
- Εγκλήματα μίσους και δηλώσεις μίσους
- Ελευθερία του συνέρχεσθαι
- Αγορά εργασίας
- Εκπαίδευση
- Υγεία
- Θρησκευτικά ιδρύματα
- Αθλητισμός
- Μέσα μαζικής επικοινωνίας
- Άσυλο
- Πολλαπλές διακρίσεις

Η τρανσφοβία και οι διακρίσεις λόγω ταυτότητας φύλου και έκφρασης φύλου εξετάζονται σε όλη την έκθεση και τα ειδικά ζητήματα εξετάζονται σε χωριστό τμήμα.

Κάθε τμήμα αποτελείται από δεδομένα και πληροφορίες από συνεντεύξεις με ενδιαφερόμενους (ΜΚΟ των LGBT, δημόσιες αρχές και εθνικούς φορείς ισότητας), ερωτηματολόγια και εθνικές εκθέσεις που συνέταξαν εθνικοί ερευνητές καθώς και από άλλες υφιστάμενες έρευνες και δεδομένα. Το παράρτημα 1 περιέχει κατάλογο των εθνικών ερευνητών.

Κάθε τμήμα παρουσιάζει τα σημαντικά ζητήματα με παραδείγματα από μελέτες, έρευνες, επίσημα στοιχεία ή ατομικές μαρτυρίες από διάφορα κράτη μέλη· τα στοιχεία αυτά πρέπει να εκληφθούν ως απεικονίσεις των γενικών τάσεων και συνθηκών για τους LGBT σε κάθε κράτος μέλος και στην ΕΕ.

Η έκθεση περιγράφει τις βασικές κοινωνικές πτυχές της κατάστασης σε σχέση με τα δικαιώματα και την προστασία από τις διακρίσεις και με τα ερωτήματα αν και με ποιους τρόπους οι LGBT βιώνουν την ομοφοβία, την τρανσφοβία και τις διακρίσεις και πώς επηρεάζεται η ζωή τους. Από αυτή την άποψη, η έκθεση βασίζεται και συμπληρώνει τη διεξοδική νομική ανάλυση που δημοσιεύθηκε νωρίτερα¹⁰. Οι δύο εκθέσεις μαζί παρέχουν τα απαραίτητα στοιχεία για να διατυπώσει ο FRA τις γνώμες σχετικά με τον τρόπο επίλυσης των προβλημάτων που εντοπίστηκαν.

Διασαφήνιση όρων και εννοιών

Το έργο του FRA για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού ή για περισσότερες από αυτές τις αιτίες (πολλαπλές διακρίσεις) σε βάρος ατόμων που ανήκουν σε μειονότητες βασίζεται στα πρότυπα της ΕΕ και στα διεθνή πρότυπα για την καταπολέμηση των διακρίσεων, την προώθηση της ίσης μεταχείρισης και τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Τα πρότυπα αυτά περιέχουν ορισμούς, όρους και έννοιες που παρέχουν ένα πλαίσιο για τη μεθοδολογία συλλογής δεδομένων και ανάλυσης του FRA.

Διάκριση¹¹ είναι η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση ενός ατόμου ή ομάδας ατόμων για διάφορους λόγους, συμπεριλαμβανομένου του γενετήσιου προσανατολισμού (**άμεση διάκριση**) ή όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη ενδέχεται να προκαλέσει μειονεκτική μεταχείριση μιας ομάδας ατόμων για τους ίδιους λόγους διάκρισης, εκτός και αν αιτιολογείται αντικειμενικά (**έμμεση διάκριση**)¹². **Παρενόχληση** θεωρείται ότι αποτελεί μορφή διάκρισης, όταν μια ανεπιθύμητη συμπεριφορά για οποιοδήποτε λόγο εκδηλώνεται έχοντας ως στόχο ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου και τη δημιουργία ενός εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Η παρενόχληση μπορεί να συνίσταται σε ένα μόνο ή σε περισσότερα περιστατικά σε μια χρονική περίοδο. Μπορεί να λαμβάνει πολλές μορφές: απειλές, εκφοβισμό ή λεκτική

¹⁰ Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2008), Ομοφοβία και Διακρίσεις λόγω Γενετήσιου Προσανατολισμού στα κράτη μέλη της ΕΕ: Μέρος 1 – Νομική Ανάλυση, FRA 2008

¹¹ Ο ορισμός της διάκρισης—άμεσης και έμμεσης—είναι αυτός που ορίζει η οδηγία-πλαίσιο 2000/78/EK της 27^{ης} Νοεμβρίου 2000 για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία

¹² Βλ. http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/faq/faq1_en.htm (12.08.2008)

κακοποίηση· ανεπιθύμητα σχόλια ή αστεϊσμούς για τον γενετήσιο προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου ή την έκφραση φύλου¹³.

Έγκλημα μίσους απέναντι στους LGBT είναι κάθε ποινικό αδίκημα σε βάρος προσώπων ή περιουσίας, όταν το θύμα, οι εγκαταστάσεις ή ο στόχος της επίθεσης έχουν επιλεγεί λόγω της πραγματικής ή εικαζόμενης συσχέτισης, σύνδεσης, συνεργασίας, στήριξης ή ιδιότητας μέλους μιας ομάδας ατόμων LGBT¹⁴.

Εκδήλωση μίσους είναι κάθε περιστατικό, απόπειρα ή πράξη, ανεξαρτήτως αν χαρακτηρίζεται από την εθνική νομοθεσία ποινικό αδίκημα, κατά πρόσωπου ή περιουσίας που ενέχει επιλογή θύματος, εγκαταστάσεων ή στόχου λόγω της πραγματικής ή εικαζόμενης συσχέτισης, σύνδεσης, συγγένειας, στήριξης ή ιδιότητας μέλους μιας ομάδας ατόμων LGBT. Ο όρος καλύπτει ένα φάσμα εκδηλώσεων μισαλλοδοξίας, από περιστατικά ήσσονος βαρύτητας που έχουν ως κίνητρο την προκατάληψη μέχρι εγκληματικές πράξεις¹⁵.

Οι **δηλώσεις μίσους** είναι δημόσιες διατυπώσεις που διαδίδουν, παρακινούν, προωθούν ή δικαιολογούν το μίσος, τις διακρίσεις ή την εχθρότητα απέναντι σε μειονότητες, όπως οι δηλώσεις πολιτικών ή θρησκευτικών ηγετών στον Τύπο ή στο διαδίκτυο. Δεν υπάρχει καθολικά αποδεκτός ορισμός. Η σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1997¹⁶ αναφέρει ότι ο όρος αυτός «θεωρείται ότι καλύπτει κάθε μορφή έκφρασης που διαδίδει, παρακινεί, προωθεί ή δικαιολογεί το φυλετικό μίσος, την ξενοφοβία, τον αντισημιτισμό ή άλλες μορφές μίσους λόγω μισαλλοδοξίας, όπως μισαλλοδοξία που εκδηλώνεται με επιθετικό εθνικισμό και εθνοκεντρισμό, με διακρίσεις και εχθρότητα σε βάρος μειονοτήτων, μεταναστών και ατόμων που κατάγονται από μετανάστες». Αν η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) δεν υιοθετεί συγκεκριμένο ορισμό, το Δικαστήριο αυτό έχει αποδώσει αυτό τον όρο σε τρόπους έκφρασης που διαδίδουν, παρακινούν, προωθούν ή δικαιολογούν το μίσος που βασίζεται στη μισαλλοδοξία, περιλαμβανομένης της θρησκευτικής μισαλλοδοξίας. Το Συμβούλιο της Ευρώπης δημοσίευσε το Νοέμβριο του 2008 εγχειρίδιο για τις δηλώσεις μίσους¹⁷ το οποίο αναφέρει ότι, αν και το ΕΔΑΔ δεν έχει ακόμη επιληφθεί αυτού του ζητήματος, ο ομοφοβικός λόγος εμπίπτει στον ορισμό των δηλώσεων μίσους.

¹³ Βλ. http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/faq/faq1_en.htm (12.08.2008)

¹⁴ Ο ορισμός βασίζεται στο έγγραφο: OSCE/ODIHR (2008), 'Hate Crimes in the OSCE Region - Incidents and Responses. Annual Report for 2007'. Ο ορισμός του OSCE/ODIHR χρησιμοποιείται επίσης από το Συμβούλιο της Ευρώπης.

¹⁵ Ο ορισμός βασίζεται στο έγγραφο: OSCE/ODIHR (2008) Hate Crimes in the OSCE Region - Incidents and Responses. Annual Report for 2007

¹⁶ Βασίζεται στον ορισμό που περιέχει η σύσταση αριθ. R(97)20 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης προς τα κράτη μέλη για τις «Δηλώσεις μίσους».

¹⁷ Περισσότερες πληροφορίες διατίθενται στη διεύθυνση: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=PR799\(2008\)&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=DC&BackColorInternet=F5CA75&BackColorIntranet=F5CA75&BackColorLogged=A9BACE](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=PR799(2008)&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=DC&BackColorInternet=F5CA75&BackColorIntranet=F5CA75&BackColorLogged=A9BACE) (3.02.2009)

Επίσης, η έκθεση χρησιμοποιεί ορισμένες έννοιες οι οποίες δεν έχουν προσδιοριστεί σε κοινοτικές ή διεθνείς πράξεις που θεσπίζουν σχετικούς κανόνες και δεν έχουν νομική ισχύ:

Ο γενετήσιος προσανατολισμός αναφέρεται στην ικανότητα του κάθε ανθρώπου για ισχυρή συγκινησιακή, συναισθηματική και σεξουαλική έλξη και για στενές και σεξουαλικές σχέσεις με άτομα άλλου φύλου ή του ίδιου φύλου ή διαφορετικών φύλων¹⁸.

Η ομοφυλοφιλία και αμφιφυλοφιλία περιλαμβάνονται συχνά, μαζί με την διαφυλικότητα, από ακαδημαϊκής και πολιτικής άποψης, στον κοινό όρο «άτομα LGBT» ή «πρόσωπα LGBT» - λεσβίες, ομοφυλόφιλοι άνδρες, αμφιφυλόφιλοι και διαφυλικά άτομα. Είναι μια ανομοιογενής ομάδα ανθρώπων που συχνά δηλώνονται όλοι με τον όρο LGBT σε κοινωνικούς και πολιτικούς όρους, σε τοπικό και διεθνές επίπεδο.

Τρανσεξουαλικό είναι ένα πρόσωπο που προτιμά ένα άλλο φύλο από το φύλο που είχε κατά τη γέννησή του και αισθάνεται την ανάγκη να επιφέρει φυσικές αλλαγές στο σώμα του για να εκφράσει αυτό το συναίσθημα, όπως η ορμονοθεραπεία ή/και χειρουργική επέμβαση.

Στα **διαφυλικά** άτομα περιλαμβάνονται όσοι έχουν ταυτότητα φύλου διαφορετική από το φύλο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση και τα άτομα που επιθυμούν να παρουσιάζουν διαφορετική ταυτότητα φύλου από αυτήν που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση. Στην ομάδα αυτή περιλαμβάνονται τα άτομα που αισθάνονται ότι οφείλουν ή προτιμούν ή επιλέγουν, είτε μέσω των ενδυμάτων, των αξεσουάρ, των καλλυντικών είτε των σωματικών αλλαγών, να παρουσιάζονται με διαφορετικό τρόπο από τον προσδοκώμενο ρόλο του φύλου που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση. Στην ομάδα αυτή περιλαμβάνονται, μεταξύ πολλών άλλων, διαφυλικά άτομα σε κατάσταση μεταξύ άνδρα και γυναίκας, τρανσεξουαλικά άτομα, τραβεστί και παρενδυσίες¹⁹.

Παρενδυσίας/τραβεστί είναι το άτομο το οποίο τακτικά, αλλά όχι συνεχώς, «μεταμορφάζεται» με ρούχα που συνδέονται κατ' εξοχή με το αντίθετο φύλο από αυτό που είχε κατά τη γέννησή του.

Έκφραση φύλου μπορεί να οριστεί ο τρόπος με τον οποίο κάθε άνθρωπος εκφράζεται με όρους φύλου (*genderized*), δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο όλα τα άτομα εκφράζονται με τις διάφορες δυνατότητες που προσφέρει το φάσμα της

¹⁸ Οι αρχές της Yogyakarta για την εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε θέματα γενετήσιου προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου, διαθέσιμες στη διεύθυνση: http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.htm (22.11.2008)

¹⁹ Ορισμός από το Transgender Europe, διαθέσιμος στη διεύθυνση http://www.transgendereurope.org/viewpage.php?page_id=8 (20.09.2008)

Ο όρος «διαφυλετικότητα» εμφανίζεται επίσης σ' αυτή την έκθεση και αναφέρεται σε διαφυλετική ταυτότητα ή έκφραση.

διαφυλικότητας, όπως αρρενωπότητα, θηλυκότητα, ανδρογυνία κλπ.²⁰ Η έκφραση φύλου αναφέρεται στα ορατά στοιχεία (όπως η εμφάνιση, ο τρόπος ένδυσης, ομιλίας και συμπεριφοράς) της ταυτότητας φύλου ενός προσώπου²¹. Στην παρούσα έκθεση, η έκφραση φύλου αναφέρεται ιδίως στα άτομα τα οποία υπερβαίνουν την παραδοσιακή διπολική έκφραση φύλου, παραδείγματος χάρη, οι παρενδυσίες άνδρες έχουν ανδρική ταυτότητα φύλου, αλλά εκφράζουν τη θηλυκότητά τους με το να φορούν περιστασιακά γυναικεία ενδύματα και υιοθετώντας γυναικεία γλώσσα του σώματος και έκφραση ρόλου²².

Η ταυτότητα φύλου αναφέρεται σε αυτό που βιώνει βαθειά ο κάθε άνθρωπος ως εσωτερική και ατομική εμπειρία φύλου, η οποία μπορεί να αντιστοιχεί ή να μην αντιστοιχεί στο φύλο που του αποδόθηκε κατά τη γέννηση· περιλαμβάνει την προσωπική αίσθηση του σώματος (η οποία μπορεί να συνεπάγεται, εφόσον επιλέγεται ελεύθερα, αλλαγή της σωματικής εμφάνισης ή λειτουργίας με ιατρικά, χειρουργικά ή άλλα μέσα) και άλλες εκφράσεις φύλου, όπως ο τρόπος ένδυσης και ομιλίας και η εξεζητημένη συμπεριφορά²³. Η ταυτότητα φύλου διαφέρει από τον γενετήσιο προσανατολισμό και τα διαφυλικά άτομα μπορεί να έχουν ταυτότητα ετεροφυλοφιλική, αμφιφυλόφιλη ή ομοφυλοφιλική. Τα θέματα διαφυλικότητας πρέπει να εκλαμβάνονται ως ζητήματα φύλου και όχι ζητήματα γενετήσιου προσανατολισμού.

Ετεροκανονικότητα η αντίληψη ότι η ετεροφυλοφιλία είναι η συνεπής, φυσική και προνομιακή κατάσταση. Θεωρεί αξίωμα ότι ο κάθε άνθρωπος είναι «φυσιολογικά» ετεροφυλόφιλος και ότι η ετεροφυλοφιλία είναι η ιδεώδης κατάσταση, ανώτερη από την ομοφυλοφιλία ή την αμφιφυλοφιλία²⁴.

Ετεροσεξισμός μπορεί να οριστεί η διάκριση προς όφελος των ετεροφυλόφιλων και σε βάρος των ομοφυλόφιλων, με βάση την υπόθεση ότι η ετεροφυλοφιλία είναι ο μόνος «φυσιολογικός» τρόπος ζωής. Η «ετεροσεξιστική» διάκριση σε βάρος των LGBT μπορεί να περιλαμβάνει, παραδείγματος χάρη, στοιχεία άμεσης και έμμεσης διάκρισης, όπως τις ορίζουν οι οδηγίες της ΕΕ κατά των διακρίσεων.

Η **πολλαπλή διάκριση** σημαίνει τις διακρίσεις που εκδηλώνονται για διαφορετικούς λόγους χωριστά. Ο όρος **διασταυρούμενες διακρίσεις**

²⁰ Cabral, M. International Gay and Lesbian Human Rights Commission: *Gender Expression and Human Rights*, http://www.iglhrc.org/files/iglhrc/program_docs/GEHR%20E.doc (17.12.08)

²¹ *Gender Expression Toolkit Ending Discrimination on the Basis of Gender Expression*, http://www.gillfoundation.org/usr_doc/2008Gender_Expression_Toolkit.pdf (17.12.08)

²² Mustola, K. «Outline results of a questionnaire targeted at gender minorities», J. Lehtonen and K. Mustola «*Straight people don't tell, do they ...?*»: *Negotiating the boundaries of sexuality and gender at work* Υπουργείο Εργασίας, Φινλανδία, 2004

²³ Οι αρχές της Yogyakarta για την εφαρμογή του Διεθνούς Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε θέματα γενετήσιου προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου, διαθέσιμες στη διεύθυνση: http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.htm (22.11.2008)

²⁴ Βασίζεται στο έργο: L. Berlant, M. Warner (1998) 'Sex in Public', *Critical Inquiry*, 24, 2. T. Rosenberg (2002) *Queerfeministisk Agenda*, Στοκχόλμη: Arena. RFSL (2007) *Open Up Your Workplace: Challenging Homophobia and Hetero-normativity*.

αναφέρεται σε μια κατάσταση κατά την οποία λειτουργούν και αλληλεπιδρούν ταυτόχρονα μεταξύ τους διάφοροι λόγοι με τρόπο που δεν είναι δυνατός ο διαχωρισμός τους.²⁵

Ομοφοβία είναι ο παράλογος φόβος και η αποστροφή για την ομοφυλοφιλία και για τις λεσβίες, τους ομοφυλόφιλους και αμφιφυλόφιλους (LGB) λόγω προκατάληψης.²⁶

Η **τρανσφοβία** μπορεί να οριστεί ως ο παράλογος φόβος της ασυμφωνίας φύλου ή της αλλαγής φύλου, όπως ο φόβος ή η αποστροφή για αρρενωπές γυναίκες, θηλυπρεπείς άνδρες, παρενδυσίες, διαφυλικά, τρανσεξουαλικά άτομα και άλλους οι οποίοι δεν εντάσσονται στα υφιστάμενα στερεότυπα φύλου για το φύλο τους κατά τη γέννηση. Η χρησιμοποίηση του όρου «φοβία» σε αυτό το πλαίσιο δεν έχει πρόθεση να υποδηλώσει ότι το τρανσφοβικό άτομο ή και το θύμα της τρανσφοβίας πάσχει από κάποια διαταραχή.²⁷

Βιωματική ή υποκειμενική διάκριση είναι η υποκειμενική αίσθηση ενός ανθρώπου ότι είναι θύμα διάκρισης, η οποία μπορεί να μην συνεπάγεται αναγκαστικά την ύπαρξη διάκρισης με τη νομική έννοια του όρου.²⁸

Μεθοδολογία

Η παρούσα ανάλυση βασίζεται στη συλλογή υλικού μέσα από τις ακόλουθες δραστηριότητες γραφείου και επιτόπου έρευνας, τις οποίες ακολούθησε επαλήθευση και ανάλυση των δεδομένων:

Επισκόπηση βιβλιογραφίας

Η έρευνα άρχισε με λεπτομερή εξέταση της σχετικής βιβλιογραφίας. Αυτό διευκόλυνε να αναπτυχθούν οι κατευθυντήριες γραμμές για την επιτόπου εργασία και τη σύνταξη των εθνικών εκθέσεων.

Εθνικές εκθέσεις

²⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007) «Αντιμετώπιση πολλαπλών διακρίσεων, πρακτικές, πολιτικές και νόμοι», διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/stud/multidis_en.pdf (12.09.2008)

²⁶ Ο ορισμός αυτός απαντά στο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την ομοφοβία στην Ευρώπη (P6_TA(2006)0018 (PE 368.248))

²⁷ Hill, D, Willoughby, B. (2005) The Development and Validation of the Genderism and Transphobia Scale, in Sex Roles, Vol. 53, Nr. 7-8, Οκτώβριος 2005, Κάτω Χώρες: Springer

²⁸ E. Olli, B. K. Olsen (eds.) (2005) Towards Common Measures for Discrimination: Exploring possibilities for combining existing data for measuring ethnic discrimination, Δανικό Ινστιτούτο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Ανατέθηκε σε ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες σε κάθε κράτος μέλος να συντάξουν κοινωνιολογική έκθεση για την τρέχουσα κατάσταση, παρέχοντας πλούσιο υλικό, επίσημα δεδομένα και πληροφορίες για ακαδημαϊκή και άλλης φύσεως έρευνα.

Ηλεκτρονική έρευνα στους ενδιαφερόμενους φορείς

Πραγματοποιήθηκε έρευνα σε ΜΚΟ των LGBT, εθνικούς φορείς ισότητας και σε δημόσιες αρχές, με ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο για να συγκεντρωθούν οι αξιολογήσεις της κοινωνικής κατάστασης από τους ενδιαφερόμενους φορείς. Στάλθηκαν 343 ερωτηματολόγια. Από αυτά, τα 84 συμπληρώθηκαν πλήρως, τα 132 μερικώς (συνολικά 216) και στα 127 δεν υπήρξε απάντηση. Οι απαντήσεις προσφέρουν μια πολύτιμη εικόνα για τα κυριότερα ζητήματα που ανησυχούν τους βασικούς ενδιαφερόμενους φορείς σε όλη την ΕΕ.

Επιτόπου εργασία

Για να συμπληρωθούν τα δεδομένα που συνελέγησαν από τις εθνικές εκθέσεις και από την ηλεκτρονική έρευνα, πραγματοποιήθηκαν διεξοδικές συνεντεύξεις σε όλη την ΕΕ με εκπροσώπους ΜΚΟ των LGBT, των δημοσίων αρχών και των Εθνικών Φορέων Ισότητας.

Συμβουλευτικές συζητήσεις

Στη συνέχεια, σε δύο συνεδριάσεις συμβουλευτικού χαρακτήρα που έγιναν στην Κοπεγχάγη τον Ιούνιο του 2008, εξετάστηκαν διεξοδικά, μαζί με εκπροσώπους ΜΚΟ από όλη την ΕΕ, ορθές πρακτικές και συστάσεις οι οποίες εντοπίστηκαν κατά τη συλλογή των δεδομένων και την επιτόπου εργασία, με στόχο να βελτιωθούν οι συνθήκες για τους LGBT. Αυτό διευκόλυνε την ανταλλαγή γνώσεων και τη δημιουργία συνεργιών. Οι συζητήσεις επίσης έδωσαν στην υπεύθυνη ομάδα έργου περισσότερες πληροφορίες για ανάλυση.

Συμβούλιο της Ευρώπης

Μια άλλη σημαντική πηγή συναφών δεδομένων ήταν το Συμβούλιο της Ευρώπης, από το οποίο η ομάδα του έργου έλαβε πληροφορίες σχετικά με τις απόψεις του Συμβουλίου για την ομοφοβία, την τρανσφοβία και τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου καθώς και πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση αυτών των φαινομένων. Πραγματοποιήθηκε επίσης συνέντευξη με τον Επίτροπο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, κ. Thomas Hammarberg.

ΜΕΡΟΣ Ι: Λεσβίες, ομοφυλόφιλοι άνδρες, αμφιφυλόφιλοι και τρανσεξουαλικά/διαφυλικά άτομα στην ΕΕ

Οι στάσεις απέναντι στους LGBT

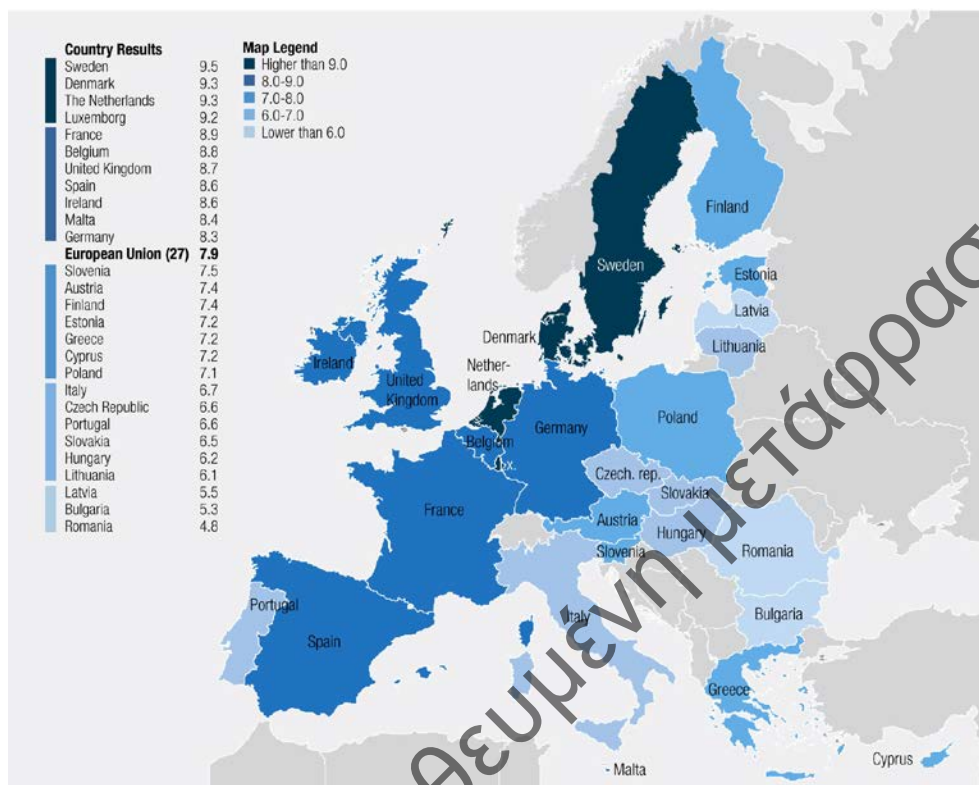
Οι στάσεις του γενικού πληθυσμού απέναντι στους LGBT εξετάζονται στις έρευνες που διενεργήθηκαν σε ευρωπαϊκό ή εθνικό επίπεδο ως παράμετρος των σύγχρονων τάσεων αξιών. Ορισμένες μελέτες διερευνούν άμεσα τις στάσεις απέναντι στην ομοφυλοφιλία ή τις ομοφυλοφιλικές πρακτικές, ένας άλλος όμως τρόπος αξιολόγησης συμπεριφορών απέναντι στους ομοφυλόφιλους είναι η χρησιμοποίηση μιας κλίμακας κοινωνικής απόστασης, υποβάλλοντας ερωτήσεις του τύπου: «Ποιον θα θέλατε/δεν θα θέλατε να έχετε ως γείτονα;».

Ευρωπαϊκή έρευνα: Οι ομοφυλόφιλοι ως γείτονες

Η τελευταία έρευνα του Ευρωβαρομέτρου του 2008²⁹ περιείχε την ερώτηση «Πώς θα αισθανόσασταν προσωπικά εάν είχατε γείτονα έναν ομοφυλόφιλο (άντρα ή λεσβία γυναίκα);». Οι απαντήσεις καταγράφηκαν σε μια κλίμακα που κυμαίνεται από «1» για το «πολύ δυσάρεστα» έως «10» για το «πολύ άνετα». Οι στάσεις αυτές, ταξινομημένες σε πέντε ομάδες, όπου το πιο σκούρο χρώμα αναπαριστά τη μεγαλύτερη άνεση και το πιο ανοικτό χρώμα αναπαριστά τη λιγότερη άνεση, εμφανίζονται στον κατωτέρω πίνακα:

²⁹ Ευρωβαρομετρο 296 (2008), κεφάλαιο 9, διατίθεται στη διεύθυνση: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_296_en.pdf (24.01.2009)

Στάσεις στο ενδεχόμενο ενός ομοφυλόφιλου ως γείτονα

Country Results	Αποτελέσματα χώρας	Latvia	Insert translation
Sweden	Σουηδία	Bulgaria	Βουλγαρία
Denmark	Δανία	Romania	Ρουμανία
The Netherlands	Κάτω Χώρες	Map Legend	Λεζάντα χάρτη
Luxembourg	Λουξεμβούργο	Higher than 9.0	Υψηλότερο από 9,0
France	Γαλλία	Lower than 6.0	Χαμηλότερο από 6,0
Belgium	Βέλγιο		
United Kingdom	Ηνωμένο Βασίλειο		
Spain	Ισπανία		
Ireland	Ιρλανδία		
Malta	Μάλτα		
Germany	Γερμανία		
European Union (27)	Ευρωπαϊκή Ένωση (27)		
Slovenia	Σλοβενία		
Austria	Αυστρία		
Finland	Φινλανδία		
Estonia	Εσθονία		
Greece	Ελλάδα		
Cyprus	Κύπρος		
Poland	Πολωνία		
Italy	Ιταλία		
Czech Republic	Τσεχική Δημοκρατία		
Portugal	Πορτογαλία		
Slovakia	Σλοβακία		
Hungary	Ουγγαρία		
Lithuania	Λιθουανία		

Σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο, στην ΕΕ συνολικά, ποσοστό 11% δήλωσε ότι θα ήταν δυσάρεστο να έχει γείτονα ομοφυλόφιλο (απαντήσεις με τιμές 1-3 στην κλίμακα) και ποσοστό 67% δήλωσε ότι θα αισθανόταν άνετα (απαντήσεις με τιμές 7-10 στην κλίμακα).

Οι χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά ατόμων που απάντησαν ότι θα αισθάνονταν άνετα να έχουν ομοφυλόφιλο γείτονα είναι **οι Κάτω Χώρες** και η **Σουηδία** (91%) και ακολουθούν η **Δανία**, το **Βέλγιο** και η **Γαλλία**.

Στον αντίποδα, η **Ρουμανία** είναι η χώρα με το υψηλότερο ποσοστό ατόμων που απάντησαν ότι θα τους ήταν δυσάρεστο να έχουν ομοφυλόφιλο γείτονα (36%) και ακολουθούν η **Λιθουανία**, η **Λετονία**, η **Βουλγαρία** και η **Ουγγαρία**.

Με βάση αυτά τα αποτελέσματα της έρευνας του Ευρωβαρομέτρου, κατά μέσο όρο οι άνδρες είναι περισσότερο αρνητικοί από τις γυναίκες, τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας περισσότερο αρνητικά από τους νέους, οι χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου είναι περισσότερο αρνητικοί από τους μορφωμένους και τα άτομα με δεξιές πολιτικές απόψεις περισσότερο αρνητικά από τους αριστερούς πολίτες.

Ορθή πρακτική: Εκστρατεία ευαισθητοποίησης. Στην **Πολωνία**, η πρώτη εκστρατεία ευαισθητοποίησης για την αποδοχή των ομοφυλόφιλων και λεσβιών με τίτλο «*As τους αφήσουμε να μας δουν*» οργανώθηκε το 2003 από την *Kampania Przeciw Homofobii*. Τριάντα φωτογραφίες ομοφυλόφιλων ζευγαριών και λεσβιών χέρι-χέρι αναρτήθηκαν σε αίθουσες εκθέσεων και διαφημιστικές πινακίδες στις μεγάλες πόλεις της Πολωνίας. Η εκστρατεία πυροδότησε έντονο διάλογο για τα θέματα των LGBT στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.³⁰

Οι καλυμμένες στάσεις απέναντι στις διάφορες ομάδες, όπως οι LGBT, δεν εκτιμώνται μόνο με το στοιχείο της «*γεινίασης*». Εάν η έρευνα αυτού του τύπου επεκταθεί για να καλύψει ένα μεγαλύτερο φάσμα καταστάσεων, θα εμφανιστεί μια καλύτερη εικόνα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, στην **Κύπρο**, έρευνα για λογαριασμό της Υπηρεσίας του Συνηγόρου του Πολίτη αποκάλυψε ένα φάσμα καταστάσεων όπου οι ερωτηθέντες δήλωσαν ότι θα αισθάνονταν πολύ χειρότερα εάν ομοφυλόφιλοι φρόντιζαν ή δίδασκαν το παιδί τους ή ήταν στενοί συγγενείς από το να είναι φίλοι ή γιατροί και πιο άνετα εάν ο ομοφυλόφιλος ήταν συνάδελφος ή γείτονάς τους.³¹

Ευρωπαϊκές έρευνες: Γάμοι ατόμων του ίδιου φύλου και υιοθεσία

³⁰ Βλ. http://niechnaszobacza.queers.pl/index_en.htm (23.10.2008).

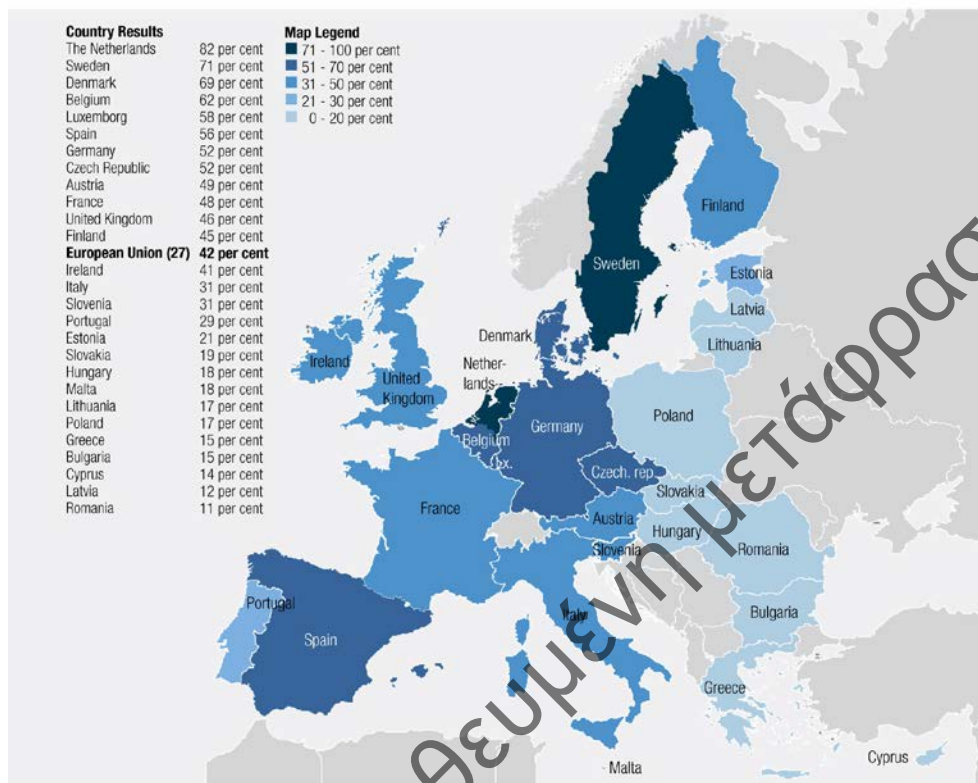
³¹ Cyprus College Research Center (2006) 'Attitudes and Perceptions of the Public toward Homosexuality', Cyprus College.

Οι στάσεις απέναντι στο γάμο μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου και στην υιοθεσία παιδιών είναι μια άλλη ένδειξη του βαθμού κοινωνικής αποδοχής των LGBT. Το Ευρωβαρόμετρο του 2006 αναφέρει:

«Η έρευνα [...] δείχνει ότι η ανοχή απέναντι στην ομοφυλοφιλία είναι πολύ περιορισμένη. Κατά μέσο όρο, μόνο 32% των Ευρωπαίων θεωρεί ότι θα έπρεπε να επιτρέπεται στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά στην Ευρώπη. Πράγματι, σε 14 από τα 25 κράτη μέλη, το ποσοστό των πολιτών που αποδέχονται την υιοθεσία παιδιών από ομοφυλόφιλα ζευγάρια είναι κατώτερο του 25%. Η κοινή γνώμη εμφανίζεται περισσότερο ανεκτική απέναντι στον γάμο ομοφυλόφιλων ζευγαριών: ποσοστό 44% των πολιτών της ΕΕ συμφωνεί ότι οι γάμοι αυτοί θα έπρεπε να επιτρέπονται σε όλη την Ευρώπη. Πρέπει να επισημανθεί ότι ορισμένα κράτη μέλη παρουσιάζουν πολύ υψηλά ποσοστά αποδοχής σε σχέση με το μέσο όρο: πρώτες στον κατάλογο είναι οι Κάτω Χώρες με ποσοστό 82% υπέρ των ομοφυλόφιλων γάμων και με 69% υπέρ της άποψης να επιτρέπεται στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά. Τα υψηλότερα ποσοστά αντίθεσης καταγράφονται στην Ελλάδα, τη Λετονία (και στις δύο χώρες 84% και 89% αντίστοιχα) και την Πολωνία (76% και 89%).»³²

³² Ευρωβαρόμετρο 66 (2006), σ. 43-46, διατίθεται στη διεύθυνση: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_en.pdf, (16.12.2008)

Στάσεις όσον αφορά την έγκριση γάμου ατόμων του ίδιου φύλου στην Ευρώπη³³

Country Results	Insert translation		Insert translation
The Netherlands	Αποτελέσματα χώρας	Lithuania	Λιθουανία
Sweden	Κάτω Χώρες	Poland	Πολωνία
Denmark	Σουηδία	Greece	Ελλάδα
Belgium	Δανία	Bulgaria	Βουλγαρία
Luxembourg	Βέλγιο	Cyprus	Κύπρος
Spain	Λουξεμβούργο	Latvia	Λετονία
Germany	Ισπανία	Romania	Ρουμανία
Czech Republic	Γερμανία		
Austria	Τσεχική Δημοκρατία		
France	Αυστρία	Map Legend	Λεζάντα χάρτη
United Kingdom	Γαλλία	Per cent	%
Finland	Ηνωμένο Βασίλειο		
European Union (27)	Φινλανδία		
Ireland	Ευρωπαϊκή Ένωση (27)		
Italy	Ιρλανδία		
Slovenia	Ιταλία		
Portugal	Σλοβενία		
Estonia	Πορτογαλία		
Slovakia	Εσθονία		
Hungaria	Σλοβακία		
Malta	Ουγγαρία		
	Μάλτα		

³³ Ευρωβαρόμετρο 66 (2006), σ. 43, διατίθεται στη διεύθυνση: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_en.pdf, (16.12.2008)

Οι διαθέσεις απέναντι στους ομοφυλόφιλους «ως γείτονες» και η στάση στο ζήτημα του «γάμου ατόμων του ίδιου φύλου» στα διάφορα κράτη μέλη, όπως καταγράφονται στην έρευνα του Ευρωβαρομέτρου, συσχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με το εύρος οικογενειακών δικαιωμάτων των LGBT. Η θετικότερη αντιμετώπιση παρατηρείται στα κράτη μέλη με σχετική νομική αναγνώριση συμφώνων ελεύθερης συμβίωσης ατόμων του ίδιου φύλου. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει ενδεχομένως ότι η στάση της κοινής γνώμης συνδέεται με την αναγνώριση των συμφώνων συμβίωσης. Όπως ανέφερε ο Συνήγορος του πολίτη³⁴ στην **Ισπανία**, η θέσπιση του γάμου ατόμων του ίδιου φύλου φαίνεται ότι συνέβαλε στη βελτίωση των στάσεων απέναντι στους LGBT.

«Η νοοτροπία στη χώρα έχει αλλάξει σε προσδιορίσιμο βαθμό λόγω των συμφώνων ελεύθερης συμβίωσης. Συμβαίνει κάτι που το θεωρώ πραγματικά ενδιαφέρον: η αλλαγή της νοοτροπίας και ο πολιτισμικός αντίκτυπος υπερβαίνουν κατά πολύ τα όρια της κοινότητας των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών. Με άλλα λόγια, το γεγονός ότι λάβαμε θέση σε αυτό το ζήτημα, αίροντας μια προκατάληψη και διάκριση, και δώσαμε σε ανθρώπους το δικαίωμα να αισθάνονται περήφανοι γι' αυτό που είναι είχε μια επίπτωση που πιστεύω ότι επηρεάζει βαθιά την εικόνα που έχει η χώρα για τον εαυτό της». Tony Blair, Δείπνο Stonewall για την Ισότητα, 22 Μαρτίου 2007 (Cowan 2007: σ.1)³⁵

Σχετικά με το ζήτημα της υιοθεσίας παιδιών, η έρευνα του Ευρωβαρομέτρου διαπίστωσε ότι μόνο το 31% κατά μέσο όρο των ατόμων που απάντησαν συμφωνούσαν στην ΕΕ:

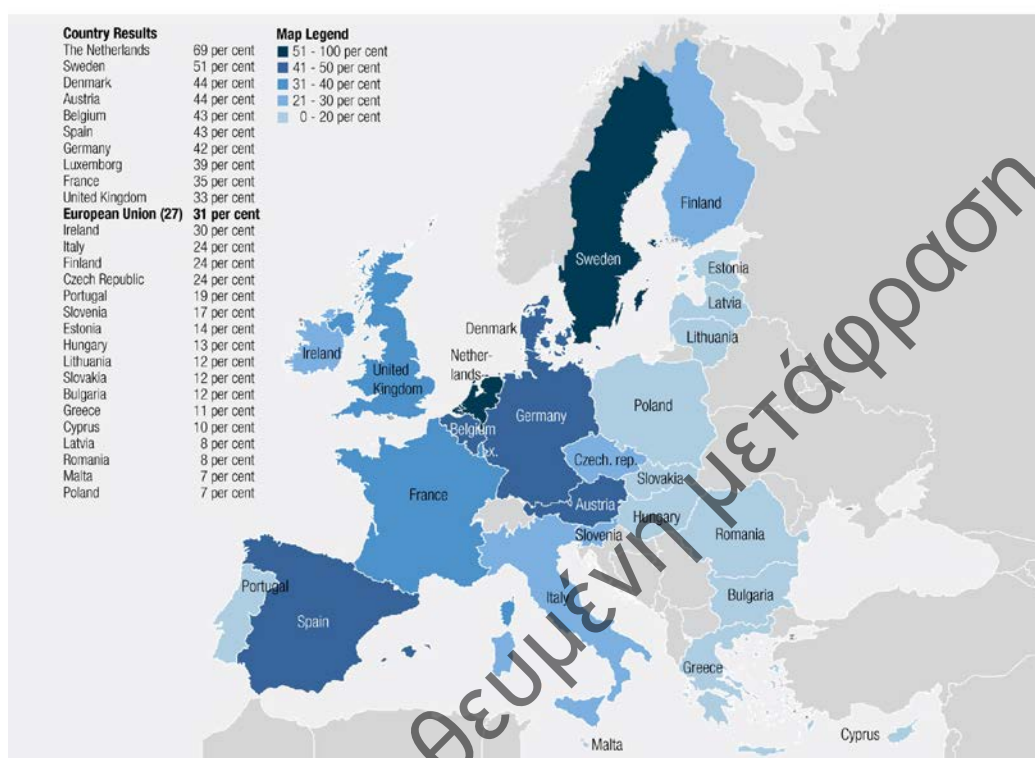
«Η πρόταση να επιτραπεί στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά είναι αποδεκτή σε άκρως διαφορετικό βαθμό από τη μία χώρα στην άλλη: τα ποσοστά αποδοχής κυμαίνονται από 7% στην Πολωνία και τη Μάλτα έως 69% στις Κάτω Χώρες. Η Σουηδία είναι η μόνη άλλη χώρα όπου το ποσοστό αυτών που υποστηρίζουν την άποψη ότι η υιοθεσία παιδιών πρέπει να επιτρέπεται για τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια σε όλη την Ευρώπη υπερβαίνει (μόλις) το 50%».³⁶

³⁴ Συνάντηση εργασίας με τον El Defensor del Pueblo [Συνήγορος του Πολίτη], 13 Μαρτίου 2008

³⁵ Cowan, K. (2007) British attitudes to lesbian and gay people www.stonewall.org.uk

³⁶ Ευρωβαρόμετρο 66 (2006), σ. 45, διατίθεται στη διεύθυνση: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_en.pdf (16.12.2008)

Στάσεις σχετικά με το δικαίωμα υιοθεσίας παιδιών από ομοφυλόφιλα ζευγάρια

Country Results	Αποτελέσματα χώρας	Poland	Πολωνία
The Netherlands	Κατο Χώρες		
Sweden	Σουηδία		
Denmark	Δανία		
Austria	Αυστρία		
Belgium	Βέλγιο		
Spain	Ισπανία		
Germany	Γερμανία		
Luxembourg	Λουξεμβούργο	Map Legend	Λεζάντα χάρτη
France	Γαλλία	Per cent	%
United Kingdom	Ηνωμένο Βασίλειο		
European Union (27)	Ευρωπαϊκή Ένωση (27)		
Ireland	Ιρλανδία		
Italy	Ιταλία		
Finland	Φινλανδία		
Czech Republic	Τσεχική Δημοκρατία		
Portugal	Πορτογαλία		
Slovenia	Σλοβενία		
Estonia	Εσθονία		
Hungaria	Ουγγαρία		
Lithuania	Λιθουανία		
Slovakia	Σλοβακία		
Bulgaria	Βουλγαρία		
Greece	Ελλάδα		
Cyprus	Κύπρος		
Latvia	Λετονία		

Romania	Ρουμανία		
Malta	Μάλτα		

Άλλες εθνικές έρευνες για τις στάσεις

Εξετάζοντας και άλλα στοιχεία των στάσεων απέναντι στους LGBT, από τις εθνικές έρευνες συνάγεται ότι υπερέχουν οι αρνητικές στάσεις απέναντι στους LGBT σε διάφορα πλαίσια.

Σε **βουλγαρική** έρευνα³⁷, 42% όσων απάντησαν δεν θα επιθυμούσε να έχει φίλο ή συνάδελφο έναν ομοφυλόφιλο και 47% δεν θα δεχόταν το παιδί τους να είναι ομοφυλόφιλο. Οι μισοί από όσους απάντησαν σε έρευνα³⁸ για τη Σκωτία στο **Ηνωμένο Βασίλειο** ανέφεραν ότι δεν θα ήταν ευτυχείς αν κάποιος συγγενής τους είχε μακροχρόνια σχέση με ένα τρανσεξουαλικό άτομο. Σε έρευνα στη **Δανία**³⁹, 53% των ανδρών ηλικίας από 15 έως 24 ετών θεωρούσε απαράδεκτο να κάνει έρωτα με άτομο του ίδιου φύλου, αλλά το ποσοστό αυτό μεταξύ των νέων γυναικών ήταν μόνο 21%. Σύμφωνα με **γερμανική** μελέτη⁴⁰, ποσοστό 32% απάντησε ότι είναι αηδιαστική η εικόνα δύο ομοφυλόφιλων να φιλιούνται. Σε **λιθουανική** μελέτη⁴¹, ποσοστό 47% όσων απάντησαν πίστευε ότι η ομοφυλοφιλία είναι ασθένεια και οι ομοφυλόφιλοι πρέπει να υποβάλλονται σε ιατρική θεραπεία· ποσοστό 62% δεν θα ήθελε να συμμετέχει σε οργάνωση που θα είχε μέλη και ομοφυλόφιλους· ποσοστό 69% δεν θέλει να εργάζονται οι ομοφυλόφιλοι σε σχολεία· 50% έχει αντίρρηση να εργάζονται οι ομοφυλόφιλοι στην αστυνομία. Παλαιότερη ευρωπαϊκή μελέτη αξιών στην **Ελλάδα** κατέδειξε σαφώς αντιπροσώπες στάσεις ανάμεσα σε άτομα διαφορετικής ηλικίας και διαφορετικού μορφωτικού επιπέδου. Η πλειοψηφία αυτών που απάντησαν (58,6%) θεωρούσε ότι η ομοφυλοφιλία είναι «αδικαιολόγητη», αλλά το ποσοστό αυτό είναι πολύ υψηλότερο στα άτομα ηλικίας άνω των 50 (84,7%) σε σχέση με τα άτομα ηλικίας κάτω των 30 ετών (44,7%), στοιχείο που δείχνει ότι οι στάσεις μπορεί να αλλάζουν σταδιακά⁴².

Ανεξάρτητα από τις διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, από τις έρευνες συνάγεται ότι κυριαρχεί η ομοφοβία και η αντιπάθεια για τους LGBT.

³⁷ Sociological Agency Skala (2007) Attitude toward the minority groups and discriminatory mindsets in the Bulgarian society, κοινωνιολογική έρευνα στο πλαίσιο του σχεδίου «From antidiscrimination to equal opportunities – innovative methods and effective practices» της Commission for Protection Against Discrimination, Σόφια.

³⁸ C. Bromley, J. Curtice, L. Given (2007) Attitudes to discrimination in Scotland: 2006, Scottish Social Attitudes Survey, Edinburgh: Scottish Government Social Research.

³⁹ Sundhedsstyrelsen [Εθνική Υγειονομική Υπηρεσία] (2006) Ung2006. De 15-24-åriges seksualitet, Κοπεγχάγη

⁴⁰ Institut für interdisziplinäre Konflikt und Gewaltforschung [IKG] (2006) 'Indikatoren des Syndroms Gruppenbezogene Menschenfeindlichkeit im Vergleich', διατίθεται στη διεύθυνση <http://www.uni-bielefeld.de/ikg/index.htm> (15.06.2006).

⁴¹ The Market and Opinion Research Centre 'Vilmorus Ltd.' (2006) Discrimination against Various Social Groups in Lithuania, Βιλνιους

⁴² European Values Study (1999) διατίθεται στη διεύθυνση www.jdsurvey.net/web/evs1.htm (13.11.2008)

Παρόμοια εικόνα προκύπτει και από ηλεκτρονική έρευνα που πραγματοποίησαν ενδιαφερόμενοι φορείς: 30% θεωρεί ότι μια «μειοψηφία» του πληθυσμού αποδέχεται τις λεσβίες ή ότι «δεν υπάρχει αποδοχή». Το ποσοστό για τους ομοφυλόφιλους άνδρες είναι υψηλότερο, 40%, και για τους αμφιφυλόφιλους 38%, ενώ το ποσοστό μη αποδοχής των διαφυλικών ατόμων είναι 73%.

Τα αποτελέσματα αυτά δεν εκπλήσσουν. Ήδη το 2000, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης προέτρεψε να υπάρξει ανοχή και δράση: «Η ομοφυλοφιλία εξακολουθεί να προκαλεί ισχυρές πολιτισμικές αντιδράσεις σε ορισμένες κοινωνίες ή τμήματά τους, αλλά αυτός δεν είναι σοβαρός λόγος για να παραμένουν απαθείς οι κυβερνήσεις και τα κοινοβούλια. Αντίθετα, το γεγονός αυτό απλώς υπογραμμίζει τη σημασία να υπάρξει μεγαλύτερη ανοχή σε θέματα γενετήσιου προσανατολισμού.»⁴³

Ορθή πρακτική: Τον Ιανουάριο του 2005, η οργάνωση ILGA στην Πορτογαλία ξεκίνησε, στη βάση της εθελοντικής εργασίας, ενημερωτική εκστρατεία στην τηλεόραση, το ραδιόφωνο, τον Τύπο και το Διαδίκτυο, σε συνεργασία με τη διαφημιστική εταιρεία W/Portugal. Κατά την εκστρατεία προβάλλονταν εικόνες στοργής ανάμεσα σε ζεύγη λεσβιών και ομοφυλόφιλων στην τηλεόραση και στα έντυπα μέσα, με στόχο να γίνουν περισσότερο ορατοί οι LGBT μέσα από θετικές αναπαραστάσεις.⁴⁴

Πρέπει επίσης να επισημανθεί η σημαντική συμβολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο να βελτιωθεί η στάση της κοινής γνώμης απέναντι σε διάφορες μειονοτικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των LGBT. Συγκεκριμένα, η ανακήρυξη του 2007 ως Ευρωπαϊκού Έτους Ίσων Ευκαιριών και οι δραστηριότητες ευαισθητοποίησης κατά τη διάρκεια του έτους συνέβαλαν σημαντικά στην αλλαγή νοοτροπιών. Η πανευρωπαϊκή περιοδεία οχημάτων που επισκέφθηκαν πόλεις στα κράτη μέλη το 2007 και το 2008 είναι μία από τις πολλές εκδηλώσεις απευθείας επικοινωνίας με το ευρύ κοινό για να ευαισθητοποιηθεί στα θέματα των διακρίσεων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χρηματοδότησε επίσης εκδηλώσεις ευαισθητοποίησης σε εθνικό επίπεδο στα κράτη μέλη.⁴⁵

Οι συνέπειες των αρνητικών στάσεων

Σύμφωνα με δηλώσεις ΜΚΟ των LGBT σε επιτόπου έρευνες, μία από τις στρατηγικές άμυνας που εφαρμόζουν οι LGBT για να αποφύγουν τις διακρίσεις

⁴³ Η κατάσταση των λεσβιών και ομοφυλόφιλων στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, Σύσταση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης 1474 (2000), Απάντηση της Επιτροπής Υπουργών στις 19 Σεπτεμβρίου 2001 στην 765η συνεδρίαση των αναπληρωτών υπουργών.

⁴⁴ Βλ. <http://www.youtube.com/watch?v=Xtv2OjDV6t0> (17.10.2008)

⁴⁵ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 'Communicating Equality and Non-Discrimination in the EU', στην ακόλουθη διεύθυνση: http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/broch/thembroch08_en.pdf (12.01.2009)

είναι να παραμένουν «αφανείς» δημόσια, στον χώρο της εργασίας ή στο σχολείο. Όπως επισήμανε και μια **σλοβενική** μελέτη⁴⁶, η οποία είχε τον εύστοχο τίτλο «*Η αβάσταχτη άνεση της ιδιωτικής ζωής*»: «... οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες καταφεύγουν στο μιμητισμό για να προσαρμοστούν στην ετεροκανονικότητα που κυριαρχεί στους δημόσιους χώρους. Τη σχέση με το σύντροφό τους την επαναπροσδιορίζουν και την προβάλλουν προς τα έξω σαν «τίποτα περισσότερο από μια απλή φίλια». Μόνο σε συνθήκες που θεωρούνται αρκετά ασφαλείς, ορισμένοι επιτρέπουν στον εαυτό τους να εκδηλωθεί με μεγαλύτερη οικειότητα που μαρτυρεί τη σεξουαλική υπόσταση της σχέσης. Οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες κατά κανόνα έχουν αντίληψη του γενικού κλίματος και γνωρίζουν ότι αυτό καθορίζεται από την ετεροκανονικότητα.»

Όμως, αυτές οι στρατηγικές της «αφάνειας» δεν επηρεάζουν μόνο τη ζωή των LGBT, αλλά και τη δυνατότητα ανίχνευσης των έμμεσων μορφών διάκρισης λόγω γενετήσιου προσανατολισμού.

Οι ομοφυλόφιλοι ως μέλη των οικογενειών τους

Η οικογένεια έχει θεμελιώδη σημασία για κάθε άνθρωπο, παιδί, εφηβο ή ενήλικα, για την παροχή συναισθηματικής στήριξης. Οι ΜΚΟ των LGBT που συμμετείχαν στις έρευνες σε όλη την ΕΕ επιβεβαίωσαν ότι ο τρόπος αντιμετώπισης από την οικογένεια είναι μείζον ζήτημα που επηρεάζει βαθειά την ποιότητα ζωής των LGBT. Οι έρευνες στην **Πολωνία**,⁴⁷ την **Πορτογαλία**,⁴⁸ τη **Μάλτα**,⁴⁹ τη **Λιθουανία**,⁵⁰ το **Ηνωμένο Βασίλειο**,⁵¹ την **Ιταλία**,⁵² τη **Σλοβενία**,⁵³ τη **Λετονία**,⁵⁴ τη **Γερμανία**,⁵⁵ τη **Σλοβακία**,⁵⁶ και τη **Γαλλία**⁵⁷ δείχνουν ότι

⁴⁶ R. Kuhar, A. Svab (2005) *The Unbearable Comfort of Privacy: Everyday Life of Gays and Lesbians*, Politike: Ljubljana, σ. 95-96, διατίθεται στη διεύθυνση: http://www2.mirovni-institut.si/eng_html/publications/pdf/MI_gay_eng.pdf (12.01.2009)

⁴⁷ M. Abramowicz (2007) *Situation of bisexual and homosexual persons in Poland - 2005 and 2006 report*, Βαρσοβία: Kampania Przeciw Homofobii & Lambda Warsaw

⁴⁸ F.V. Silva, P. Polfeiarro, T.L. Monteiro (2006) *Inquérito Nacional sobre Experiencias da Homossexualidade em Portugal*, Lisboa: Centro de Investigação e Estudos de Sociologia, Instituto Superior Ciências do Trabalho e da Empresa.

⁴⁹ Malta Gay Rights Movement (2003) *Sexual Orientation Discrimination in Malta: A Report on Discrimination, Harassment, and Violence against Malta's Gay, Lesbian and Bisexual Community*. Μάλτα: Union Press

⁵⁰ A. Zdanevicius (ed.) (2007) *Nematomi pilieciai: apie homofobija ir homoseksualių žmonių diskriminaciją Lietuvoje [Invisible Citizens: About Homophobia and Discrimination against Homosexual People in Lithuania]*, Kaunas: VDU

⁵¹ S. Dick (2008) *Homophobic hate crime - The Gay British Crime Survey 2008*, Stonewall.

⁵² C. Saraceno (ed.) (2003) *Diversi da chi? Gay, lesbiche, transessuali in un'area metropolitana*, Μιλάνο: DeriveApprodi

⁵³ R. Kuhar, A. Svab (2005) *The Unbearable Comfort of Privacy: Everyday Life of Gays and Lesbians*, Ljubljana: Politike

⁵⁴ A. Locmelis (2002) "Sexual Orientation Discrimination in Latvia", in: *Sexual Orientation Discrimination in Lithuania, Latvia and Estonia*, Βίλνιους: The Open Society Institute & Kimeta Society

⁵⁵ Senatsverwaltung für Schule, Jugend und Sport, Fachbereich für gleichgeschlechtliche Lebensweisen Berlin [SENSJS] (2001) *Sie liebt sie. Er liebt ihn. Eine Studie zur psychosozialen Situation junger Lesben, Schwuler und Bisexueller in Berlin*. Βερολίνο: Author.

πολλοί LGBT κρύβουν το σεξουαλικό προσανατολισμό τους από συγγενείς για να αποφύγουν τις διακρίσεις στο εσωτερικό της οικογένειάς τους. Οι ίδιες μελέτες, ωστόσο, δείχνουν επίσης ότι οι περισσότεροι που απάντησαν στην έρευνα και δηλώνουν ανοικτά το σεξουαλικό προσανατολισμό τους είναι αποδεκτοί από την οικογένειά τους.

Η απόρριψη από την οικογένεια πέρα από τις συναισθηματικές επιπτώσεις μπορεί να οδηγήσει και στην έλλειψη στέγης. Μελέτη⁵⁸ στο **Ηνωμένο Βασίλειο** έδειξε ότι 29% των λεσβιών και 25% των ομοφυλόφιλων ανδρών που απάντησαν στην έρευνα έμειναν άστεγοι όταν «ξανοίχτηκαν» στους γονείς τους. Η μελέτη⁵⁹ της **Σλοβακίας** έδειξε ότι 20% των LGBT που απάντησαν στην έρευνα εκδιώχθηκαν από το σπίτι όταν «δείχτηκαν».

Ακόμη, η **βελγική** έρευνα⁶⁰ έδειξε ότι οι LGBT βασίζονται περισσότερο στους φίλους παρά στα μέλη της οικογένειάς τους όταν αναζητούν κοινωνική στήριξη.

Συμπεράσματα

Οι στάσεις απέναντι στους LGBT διαφέρουν σημαντικά από το ένα κράτος μέλος στο άλλο και εξαρτώνται επίσης από το πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσονται οι LGBT. Τα θετικότερα αποτελέσματα εμφανίζονται όταν τίθεται στους συμμετέχοντες η ερώτηση εάν θα επιθυμούσαν έναν ομοφυλόφιλο γείτονα. Οι πλέον αρνητικές απαντήσεις εμφανίζονται όταν τίθεται το ερώτημα αν πρέπει να επιτρέπεται στους ομοφυλόφιλους να υιοθετούν παιδιά. Οι στάσεις διαφέρουν επίσης ανάλογα με την ηλικία, αφού οι νέοι έχουν πιο θετική στάση απέναντι στους LGBT σε σύγκριση με τους ηλικιωμένους. Η νομική αναγνώριση του καθεστώτος ελεύθερης συμβίωσης μπορεί επίσης να είναι παράγοντας που επηρεάζει θετικά.

Οι LGB έχουν την τάση να κρύβουν τον γενετήσιο προσανατολισμό τους από τις οικογένειές τους και πολλοί βιώνουν αυτό που προσλαμβάνουν ως διάκριση από τις οικογένειές τους, ορισμένες φορές με τη μορφή απόρριψης ή ακόμα και της άσκησης βίας.

⁵⁶ A. Daucikova, P. Jójárt, M. Siposova (2002) Report on Discrimination of Lesbians, Gay Men and Bisexuals in Slovakia, Bratislava: Documentation and Information Centre.

⁵⁷ Εθνική έκθεση Γαλλίας

⁵⁸ S. Averill (2004) How can young people be empowered to achieve justice when they experience homophobic crime? διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Middlesex, διατίθεται στη διεύθυνση: http://www.schoolsout.org.uk/research/docs/Partnersper_sent20Anper_sent20updateper_sent20tooper_sent20tacklingper_sent20homophobia.pdf (30.07.2008)

⁵⁹ A. Daucikova, P. Jójárt, M. Siposova (2002) Report on Discrimination of Lesbians, Gay Men and Bisexuals in Slovakia, Bratislava: Documentation and Information Centre

⁶⁰ A. Dewaele (2007-2008) De sociale netwerken van holebi's - Over vriendschap en andere bloedbanden. Antwerpen University: Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen, Departement Sociologie

Οι αρνητικές στάσεις απέναντι στα διαφυλικά άτομα είναι πολύ εντονότερες από την αρνητική στάση απέναντι στις λεσβίες, τους ομοφυλόφιλους και τους αμφιφυλόφιλους.

Μη επαληθευμένη μετάφραση

Εγκλήματα μίσους και δηλώσεις μίσους

Στο τμήμα αυτό εξετάζονται ορισμένα ζητήματα που αφορούν τα εγκλήματα μίσους και τις δηλώσεις μίσους· σε αυτά περιλαμβάνονται οι σωματικές επιθέσεις εναντίον LGBT, η φύση των επιθέσεων και των δραστών, οι διαδικασίες καταγγελίας περιστατικών εγκλημάτων μίσους και οι μέθοδοι χειρισμού αυτών των καταγγελιών από την αστυνομία και τις άλλες αρμόδιες αρχές καθώς και οι επιθέσεις σε χώρους συνάθροισης των LGBT.

Σε εννέα κράτη μέλη της ΕΕ⁶¹ (**Βέλγιο, Δανία, Ισπανία, Γαλλία, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σουηδία** καθώς και σε ένα τμήμα του **Ηνωμένου Βασιλείου** – Βόρεια Ιρλανδία), το ποινικό δίκαιο περιέχει διατάξεις που ποινικοποιούν την πρόκληση μίσους, βίας ή διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού (δηλώσεις μίσους) καθώς και το νόμο που καθιστά την ομοφοβική πρόθεση επιβαρυντικό παράγοντα του κοινού εγκλήματος (έγκλημα μίσους).

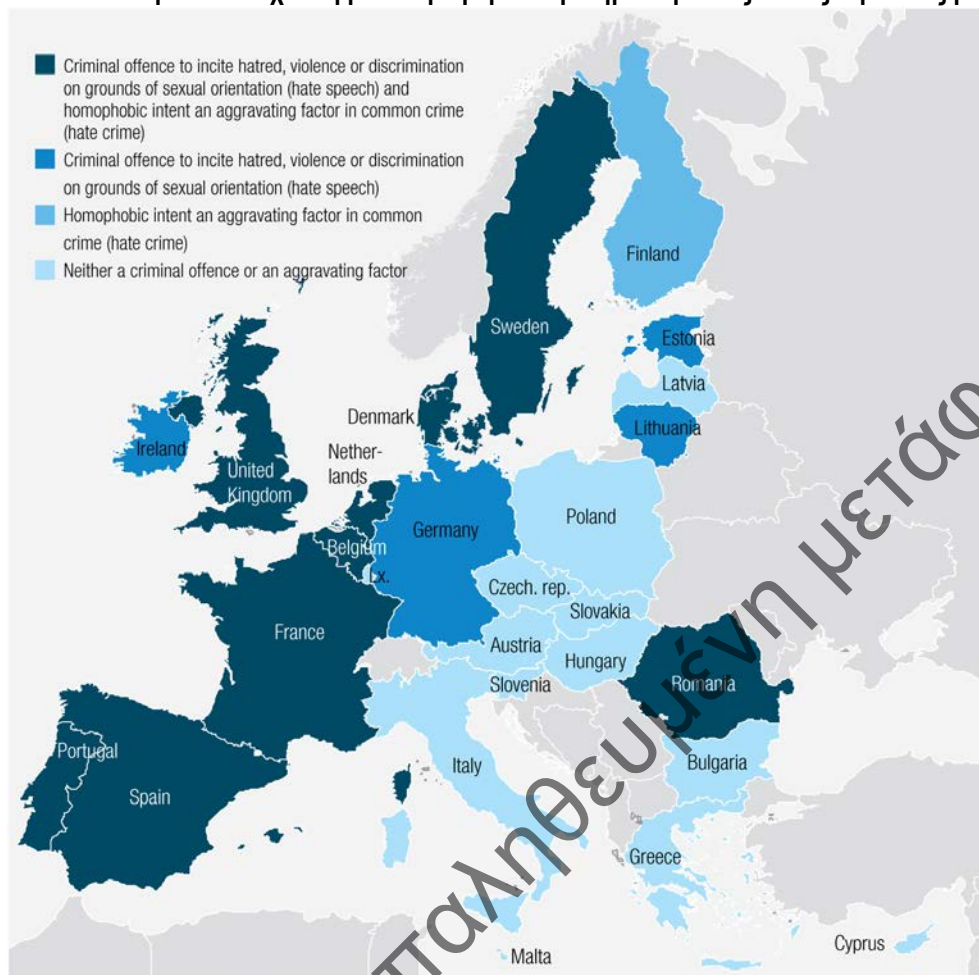
Σε τέσσερα κράτη μέλη της ΕΕ (**Γερμανία, Εσθονία, Ιρλανδία, Λιθουανία**) το ποινικό δίκαιο περιέχει διατάξεις που ποινικοποιούν την πρόκληση μίσους, βίας ή διάκρισης λόγω γενετήσιου προσανατολισμού (αλλά ο νόμος δεν θεωρεί την ομοφοβική πρόθεση επιβαρυντικό παράγοντα στο κοινό έγκλημα).

Ένα κράτος μέλος της ΕΕ (**Φινλανδία**) θεωρεί την ομοφοβική πρόθεση επιβαρυντικό παράγοντα στο κοινό έγκλημα (αλλά δεν έχει διατάξεις που να την καθιστούν ποινικό αδίκημα για την πρόκληση μίσους, βίας ή διάκρισης λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού).

Σε 13 κράτη μέλη της ΕΕ (**Λετονία, Λουξεμβούργο, Πολωνία, Τσεχική Δημοκρατία, Σλοβακία, Αυστρία, Ουγγαρία, Σλοβενία, Ιταλία, Βουλγαρία, Ελλάδα, Κύπρος και Μάλτα**) δεν είναι ούτε ποινικό αδίκημα ούτε επιβαρυντικός παράγοντας.

⁶¹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη νομοθεσία βλ: Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2008) Ομοφοβία και Διακρίσεις λόγω Γενετήσιου Προσανατολισμού: Μέρος I – Νομική Ανάλυση.

Νομοθεσία σχετική με τα ομοφοβικά εγκλήματα μίσους και τις δηλώσεις μίσους

Country Results	Αποτελέσματα χώρας	Insert translation	Insert translation
The Netherlands	Κάτω Χώρες	Lithuania	Λιθουανία
Sweden	Σουηδία	Italy	Ιταλία
Denmark	Δανία	Finland	Φινλανδία
Austria	Αυστρία	Portugal	Πορτογαλία
Belgium	Βέλγιο	Slovenia	Σλοβενία
Spain	Ισπανία	Estonia	Εσθονία
Germany	Γερμανία	Hungaria	Ουγγαρία
Luxembourg	Λουξεμβούργο	Slovakia	Σλοβακία
France	Γαλλία	Bulgaria	Βουλγαρία
United Kingdom	Ηνωμένο Βασίλειο	Greece	Ελλάδα
European Union (27)	Ευρωπαϊκή Ένωση (27)	Cyprus	Κύπρος
Ireland	Ιρλανδία	Latvia	Λετονία
Czech Republic	Τσεχική Δημοκρατία	Romania	Ρουμανία
		Malta	Μάλτα
Criminal offence to incite hatred, violence or discrimination on grounds of sexual orientation (hate speech) and homophobic intent an aggravating factor in common crime (hate crime)		Ποινικό αδίκημα πρόκλησης μίσους, βίας ή διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού (δηλώσεις μίσους) και ομοφοβική πρόθεση επιβαρυντικός παράγοντας για κοινό έγκλημα (έγκλημα μίσους)	
Criminal offence to incite hatred, violence or discrimination on grounds of sexual orientation (hate speech)		Ποινικό αδίκημα πρόκλησης μίσους, βίας ή διάκρισης λόγω γενετήσιου προσανατολισμού (δηλώσεις μίσους)	
Homophobic intent an aggravating factor in common crime (hate crime)		Η ομοφοβική πρόθεση είναι επιβαρυντικός παράγοντας κοινού εγκλήματος (έγκλημα μίσους)	

Επίσημα στατιστικά δεδομένα σχετικά με τα εγκλήματα μίσους και τις δηλώσεις μίσους

Τα επίσημα στατιστικά δεδομένα για εκθέσεις της αστυνομίας και δικαστικές διαδικασίες είναι σπάνια. Όσον αφορά τις δικαστικές υποθέσεις για τις δηλώσεις μίσους, μόνο η **Λιθουανία** έχει επίσημα δεδομένα. Το 2007, κινήθηκαν συνολικά 15 υποθέσεις σε ποινικά δικαστήρια. Στη μία υπόθεση υπήρξε καταδίκη⁶². Όσον αφορά τις διώξεις για εγκλήματα μίσους, μόνο το **Ηνωμένο Βασίλειο** διαθέτει επίσημα δεδομένα. Το 2007, κινήθηκαν συνολικά 988 υποθέσεις σε ποινικά δικαστήρια: στις 759 από αυτές εκδόθηκαν καταδικαστικές αποφάσεις⁶³. Επίσημα στοιχεία για δηλώσεις μίσους και εγκλήματα μίσους που αναφέρονται στην αστυνομία τηρούνται στη **Σουηδία**, όπου 723 εκθέσεις της αστυνομίας το 2007 αφορούσαν ομοφοβικά περιστατικά⁶⁴. Κατά το διάστημα από την 1η Ιανουαρίου έως τις 30 Ιουνίου 2008, η αστυνομία των **Κάτω Χωρών**⁶⁵ ανέφερε 150 ομοφοβικά περιστατικά (βίας, κακοποίησης ή παρενόχλησης).

Η έλλειψη επίσημων στατιστικών σε άλλα κράτη μέλη οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι τα αδικήματα δηλώσεων μίσους και εγκλημάτων μίσους είτε δεν θεωρούνται εγκλήματα είτε δεν θεωρούνται επιβαρυντικός παράγοντας ή οι καταγγελίες δεν ταξινομούνται με βάση το κίνητρο (έτσι δεν είναι δυνατό να γίνει διάκριση στις στατιστικές ανάμεσα, παραδείγματος χάρι, σε ρατσιστικά και σε ομοφοβικά κίνητρα).

Χώρες οι οποίες παρουσιάζουν σημαντικό αριθμό περιστατικών, όπως το **Ηνωμένο Βασίλειο**⁶⁶, έχουν αναπτύξει άριστα μέσα αναφοράς εγκλημάτων μίσους, π.χ. έντυπα αναφοράς από τα ίδια τα θύματα και μηχανισμοί αναφοράς μέσω του διαδικτύου από τρίτους, οι οποίοι επιτρέπουν στο κοινό να υποβάλει την καταγγελία σε άλλα μέρη εκτός από τα αστυνομικά τμήματα, σε συνεργασία με

⁶² Εθνική έκθεση Λιθουανίας.

⁶³ Η Crown Prosecution Service (CPS – Εισαγγελία), που τηρεί στοιχεία για την Αγγλία και την Ουαλία, συλλέγει στατιστικά δεδομένα για το ομοφοβικό έγκλημα γενικά και δεν τα αναλύει με βάση τον τύπο του αδικήματος που διαπράττεται, π.χ. δηλώσεις μίσους. Κατά τη διώξη αδικημάτων ομοφοβικού χαρακτήρα, η CPS υιοθέτησε τον ακόλουθο ορισμό για το ομοφοβικό έγκλημα: «Κάθε περιστατικό που προσλαμβάνεται από το θύμα ως ομοφοβικό ή τρανσφοβικό». (Ηλεκτρονική επικοινωνία με την CPS, 24.01.2008 και με το Υπουργείο Δικαιοσύνης της Κυβέρνησης της Σκωτίας, 07.02.2008). Βλ. επίσης: OSCE/ODIHR (2008) Hate Crimes in the OSCE Region - Incidents and Responses. Ετήσια έκθεση για το 2007, σ. 46 και εθνική έκθεση Ηνωμένου Βασιλείου.

⁶⁴ Report 2008: 15 from Brottsförebygganderådet, Hatbrott 2007, σσ. 81-90, διαθέσιμο στο http://www.bra.se/extra/measurepoint/?module_instance=4&name=Hatbrott_2007_webb.pdf&url=dynamaster/file_archive/080716/6141d937f1ed069853de33f15d209d28/Hatbrott%255f2007%255fwebb.pdf (12.12.2008)

⁶⁵ Politieacademie (2008) 'Rapportage homofoob geweld. Politiegegevens. Periode 1 januari - 1 juli 2008'

⁶⁶ Ακομή και στο Ηνωμένο Βασίλειο εκτιμάται ότι ποσοστό 85% των ομοφοβικών εγκλημάτων δεν αναφέρονται, βλ. ενδεικτικά <http://www.barnet.gov.uk/index/community-living/safety/harassment-help/harassment-help-homophobia.htm> (05.02.2009)

αρμόδιους ειδικευμένους οργανισμούς και χωρίς την αποκάλυψη των προσωπικών δεδομένων του θύματος. Η αστυνομία διερευνά το έγκλημα μόνο με τη συγκατάθεση του θύματος. Η καταγγελία από τρίτους βοηθά τα θύματα να έχουν εμπιστοσύνη και τα ενθαρρύνει να καταγγέλλουν το έγκλημα, ενώ οι αρμόδιοι φορείς μπορούν να εντοπίσουν τις κατάλληλες οργανώσεις στήριξης για να παράσχουν την καλύτερη δυνατή βοήθεια στα θύματα. Η βελτίωση του συστήματος αναφοράς εγκλημάτων μίσους παρέχει μια ακριβέστερη εικόνα η οποία επιτρέπει στην αστυνομία και σε άλλους φορείς να αντιδρούν αποτελεσματικότερα μέσω ενεργητικής και ακριβούς στόχευσης βάσει πληροφοριών. Επιπλέον, το Ηνωμένο Βασίλειο έχει αναπτύξει απλούς και αποτελεσματικούς λειτουργικούς ορισμούς για την αναφορά ομοφοβικών περιστατικών:

- Ένα ομοφοβικό περιστατικό είναι κάθε περιστατικό που προσλαμβάνεται ως ομοφοβικό από το θύμα ή οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο.
- Ένα τρανσφοβικό περιστατικό είναι κάθε περιστατικό που προσλαμβάνεται ως τρανσφοβικό από το θύμα ή από κάθε άλλο πρόσωπο.

Έρευνες και άλλες πηγές δεδομένων

Δεν υπάρχει συγκριτική μελέτη σε επίπεδο ΕΕ για τα εγκλήματα μίσους. Παρόλα αυτά, έχουν διενεργηθεί έρευνες σε διάφορα κράτη μέλη και όλες έδειξαν ότι υπάρχουν εγκλήματα και εκδηλώσεις μίσους· το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται από τις εκτιμήσεις όλων των LGBT ΜΚΟ και των εθνικών φορέων ισότητας που ασχολούνται με το ζήτημα σε κάθε κράτος μέλος, συμπεριλαμβανομένων και των χωρών στις οποίες δεν υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα⁶⁷.

Σε **βρετανική** έρευνα⁶⁸, το ένα τρίτο των λεσβιών και το ένα τέταρτο των ομοφυλόφιλων ανδρών που απάντησαν ανέφεραν ότι είχαν εμπειρία ενός εγκλήματος ή εκδήλωσης μίσους την προηγούμενη τριετία. Ένας στους 12 αμφιφυλόφιλους ανέφερε ότι αντιμετώπισε ομοφοβική εκδήλωση μίσους τα τελευταία τρία χρόνια. Σε **πολωνική** έρευνα⁶⁹, το 18% των LGB που απάντησαν ανέφεραν ότι υπέστησαν σωματική βία εξαιτίας του σεξουαλικού τους προσανατολισμού τα δύο προηγούμενα έτη, εκ των οποίων το 42% δήλωσε τρία ή περισσότερα

⁶⁷ Δεν εντοπίστηκαν στατιστικά δεδομένα για δηλώσεις μίσους και εγκλήματα μίσους στην Αυστρία, τη Βουλγαρία, την Κύπρο, την Τσεχική Δημοκρατία, τη Φινλανδία, τη Γαλλία, την Ελλάδα, την Ουγγαρία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, το Λουξεμβούργο, την Πορτογαλία, τη Ρουμανία και την Ισπανία. Τα στοιχεία για εγκλήματα μίσους σε βάρος διαφυλικών ατόμων είναι εξαιρετικά σπάνια.

⁶⁸ Δείγμα 1.721 λεσβιών, ομοφυλόφιλων και αμφιφυλόφιλων ενηλίκων από όλη τη Βρετανία που απάντησαν το 2008 σε ηλεκτρονική συνέντευξη με 185.000 άτομα σε μέλη της ομάδας YouGov. S. Dick (2008) Homophobic Hate Crime - The Gay British Crime Survey 2008, Stonewall, διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.stonewall.org.uk/documents/homophobic_hate_crime_final_report.pdf (06.02.2009).

⁶⁹ Δείγμα 1.002 απαντήσεων. M. Abramowicz (ed.) (2007) Situation of bisexual and homosexual persons in Poland, Kampania Przeciw Homofobii & Lambda Warsaw.

περιστατικά. Σε έρευνα μέσω του Διαδικτύου στη **Δανία**⁷⁰, το 12% των LGBT που απάντησαν δήλωσαν ότι είχαν υποστεί σωματική επίθεση λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου τους τουλάχιστον μία φορά και το 39% ανέφερε ότι υπέστη λεκτική επίθεση τουλάχιστον μία φορά. Σε **ιταλική** έρευνα στο Τορίνο⁷¹, το 51% των ανδρών και το 33% των γυναικών που απάντησαν ανέφεραν ότι είχαν βιώσει ομοφοβική βία. Σε **σλοβενική** έρευνα, το 53% των λεσβιών και των ομοφυλόφιλων ανδρών που απάντησαν ανέφεραν ότι είχαν υποστεί βία λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού⁷².

Τα παραπάνω πορίσματα των ερευνών δείχνουν καθαρά μόνο την κορυφή του παγόβουνου, αλλά είναι ενδεικτικά του μεγέθους του προβλήματος σε ολόκληρη την ΕΕ και υποδηλώνουν ότι το έγκλημα και οι εκδηλώσεις μίσους δεν περιορίζονται μόνο στις χώρες που έχει διενεργηθεί έρευνα. Επιπλέον, όλες οι ΜΚΟ των LGBT στις οποίες έγιναν επισκέψεις γνώριζαν ότι υπήρχαν εκδηλώσεις μίσους στη χώρα τους, ακόμη και αν δεν είχε γίνει ειδική έρευνα για το θέμα.

Το 2007, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επισήμανε ότι «σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες έχουν πολλαπλασιαστεί οι δηλώσεις μίσους σε βάρος της κοινότητας των λεσβιών, των ομοφυλόφιλων, των αμφιφυλόφιλων και των τρανσεξουαλικών και διαφυλικών ατόμων (LGBT)», παρουσιάζοντας δηλώσεις δημόσιων προσώπων με «υβριστική ή απειλητική γλώσσα ή δηλώσεις μίσους» και ότι «η αστυνομία δεν παρείχε επαρκή προστασία κατά των βίαιων διαδηλώσεων ομάδων ομοφοβικών ατόμων». Συγκεκριμένα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αναφέρθηκε στα εξής: στην περίπτωση του Matteo, ενός 16χρονου από το Τορίνο ο οποίος «αυτοκτόνησε πρόσφατα αφήνοντας δύο σημειώματα στα οποία ανέφερε ότι αυτοκτονούσε εξαιτίας του εκφοβισμού που υφίστατο λόγω του σεξουαλικού του προσανατολισμού· [το γεγονός ότι] οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στο Ηνωμένο Βασίλειο επισήμαναν στις αρχές ότι έχουν αυξηθεί τα ομοφοβικά περιστατικά εκφοβισμού στα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε όλο το Ηνωμένο Βασίλειο· [και στο περιστατικό] ενός ομοφυλόφιλου άνδρα που κακοποιήθηκε μέχρι θανάτου στις Κάτω Χώρες αποκλειστικά και μόνο λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού και της θηλυκής εμφάνισής του»⁷³.

⁷⁰ Έρευνα στο Διαδίκτυο με 9.473 απαντήσεις που διενήργησε η LGBT dating Internet portal boyfriend.dk σε συνεργασία με την The Danish Broadcasting Corporation (2007), διαθέσιμη στη διεύθυνση: <http://boyfriend.dk/dr/result.php> (15.01.2008).

⁷¹ Δείγμα 514 απαντήσεων, C. Saraceno (ed.) (2003) 'Diversi da chi? Gay, lesbiche, transessuali in un'area metropolitana', Milan: Guerini

⁷² A. Švab, R. Kuhar (2005) The Unbearable Comfort of Privacy: Everyday Life of Gays and Lesbians, Politike: Ljubljana, διατίθεται στη διεύθυνση: http://www2.mirovni-institut.si/eng_html/publications/pdf/MI_gay_eng.pdf (22.12.2008)

⁷³ Βλ. Ψήφισμα Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Η ομοφοβία στην Ευρώπη, της 26ης Απριλίου 2007, P6_TA(2007)0167 και ψήφισμα Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, «Η ομοφοβία στην Ευρώπη», της 18ης Ιανουαρίου 2006, P6_TA(2006)0018

Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει εκφράσει παρόμοια ανησυχία για εγκλήματα μίσους αυτού του τύπου. Έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 2008 εφιστούσε την προσοχή στο γεγονός ότι⁷⁴: «Στη Ρίγα, εξτρεμιστές πέταξαν κόπρανα και αυγά σε ομοφυλόφιλους ακτιβιστές και τους οπαδούς τους που έβγαιναν από λειτουργία σε εκκλησία. Μερικά χρόνια νωρίτερα, ένας σουηδός παίκτης του χόκεϋ δολοφονήθηκε με μαχαίρι στο Vasteras, αφού προηγουμένως είχε δηλώσει ότι ήταν ομοφυλόφιλος. Στο Πόρτο της Πορτογαλίας, μια ομάδα αγοριών επιτέθηκαν και δολοφόνησαν μια άστεγη διαφυλική βραζιλιανή και πέταξαν το σώμα της σε λάκκο με νερό.»

Χαρακτήρας των επιθέσεων

Μελέτες και έρευνες στο **Βέλγιο**⁷⁵, τη **Σουηδία**⁷⁶, τη **Γερμανία**⁷⁷, τις **Κάτω Χώρες**⁷⁸, την **Πολωνία**⁷⁹, το **Ηνωμένο Βασίλειο**⁸⁰, τη **Σλοβενία**⁸¹ και άλλα κράτη μέλη αποκαλύπτουν ότι: στις περισσότερες περιπτώσεις τα συνηθέστερα περιστατικά είναι η λεκτική επίθεση· οι επιθέσεις συνήθως εκδηλώνονται σε δημόσιους χώρους· οι λεσβίες και οι αμφιφυλόφιλες γυναίκες έχουν περισσότερες πιθανότητες να υποστούν επιθέσεις σε ιδιωτικούς χώρους σε σχέση με τους ομοφυλόφιλους ή αμφιφυλόφιλους άνδρες· έχουν επίσης περισσότερες πιθανότητες να υποστούν σεξουαλικές επιθέσεις ή απειλές σεξουαλικών επιθέσεων· οι νέοι είναι θύματα των περισσότερων επιθέσεων σε σχέση με άλλες ομάδες ηλικιών.

⁷⁴ T. Hammarberg, Επίτροπος του Συμβουλίου της Ευρώπης (2008) Hate Crimes - racism, anti-Semitism, anti-Gypsyism, Islamophobia and homophobia: http://www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints/080721_en.asp (03.09.2008)

⁷⁵ M. Poelman & D. Smits (2007) Agressie tegen holebi's in Brussel-Stad, Antwerp: Apeldoorn.

⁷⁶ E. Tiby (1999) Hatbrott? Homosexuella kvinnor och mäns berättelser om utsatthet för brott, Stockholms universitet: Kriminologiska institutionen

⁷⁷ MANEO - Das schwule Anti-Gewalt-Projekt in Berlin (2007)[MANEO – σχέδιο για την καταπολέμηση της βίας κατά των ομοφυλόφιλων στο Βερολίνο], διατίθεται στη διεύθυνση: <http://www.maneo.de/highres/index.html> (14.07.2008)

⁷⁸ L.Buijs, J.W.Duyvendak, G.Hekma (2008) Als ze maar van me afblijven. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, Amsterdam School for Social Science Research

⁷⁹ M. Abramowicz (ed.) (2007) Situation of bisexual and homosexual persons in Poland, Kampania Przeciw Homofobii & Lambda Warsaw

⁸⁰ S. Dick (2008) Homophobic hate crime - The Gay British Crime Survey 2008, Stonewall

⁸¹ A. Švab, R. Kuhar (2005) The Unbearable Comfort of Privacy: Everyday Life of Gays and Lesbians, Politike: Ljubljana, διατίθεται στη διεύθυνση: http://www2.mirovni-institut.si/eng_html/publications/pdf/MI_gay_eng.pdf (14.07.2008)

ιάδα νέων από την πόλη μου με έχουν ενοχλήσει πολλές φορές για να με «πείσουν» ότι δεν υπάρχει χώρος για λεσβίες εδώ. Μου έχουν επιτεθεί λεκτικά και σωματικά. Μία φορά μάλιστα με έδειραν. Με απείλησαν ότι θα με βίαζαν για να μου δείξουν πόσο ωραίο είναι να το κάνεις με άνδρα, επειδή χρειάζομαι έναν άνδρα.» (Γυναίκα, Πολωνία)⁸².

Οι δράστες

Οι ανωτέρω μελέτες δείχνουν ότι οι δράστες είναι συνήθως άγνωστοι στο θύμα, αν και σε μερικές περιπτώσεις είναι συγγενείς, συνάδελφοι, συμμαθητές – συμφοιτητές⁸³. Οι δράστες είναι κατά κύριο λόγο άνδρες (και συνήθως ομάδες νεαρών ατόμων).

Με βάση τα περιστατικά εγκλημάτων μίσους που αναφέρονται σε διαδικτυακό τόπο της *Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske* [Εθνική Οργάνωση Ομοφυλόφιλων και Λεσβιών] στη **Δανία**, η οργάνωση κατέληξε στο συμπέρασμα: «[Από τα αναφερθέντα περιστατικά] προκύπτει ότι οι δράστες λεκτικών και σωματικών επιθέσεων είναι άνδρες. Τις περισσότερες φορές είναι ομάδες ανδρών και κυρίως λευκών Δανών [εθνική πλειοψηφία]. [...] Τα περιστατικά σε βάρος ομοφυλόφιλων ανδρών εκδηλώνονται συνήθως σε δημόσιο χώρο, σε περιοχές «ψωνιστηρίου» ή έξω από γκέι μπαρ. Οι λεσβίες είναι συνήθως θύματα λεκτικών επιθέσεων και συχνά σεξουαλικών επιθέσεων [αλλά και απειλών επίθεσης]σε ιδιωτικούς χώρους».

Πρέπει να επισημανθούν και άλλα δύο θέματα: πρώτον, συχνά οι δράστες των επιθέσεων κατά των LGBT είναι μέλη ακροδεξιών ομάδων και, δεύτερον, οι δράστες είναι μέλη εθνικών μειονοτήτων.

Καταγράφονται συχνές παρενοχλήσεις ή επιθέσεις εναντίον ατόμων και τόπων συνάθροισης των LGBT από εξτρεμιστικές ομάδες της δεξιάς στη **Σουηδία**, την **Πολωνία**, την **Εσθονία** και την **Ιταλία**. Αρκετά άτομα που απάντησαν σε έρευνες συνέδεσαν τις εκδηλώσεις εγκλημάτων μίσους εναντίον των LGBT με φαινόμενα υπερεθνικισμού, ξενοφοβίας και ρατσισμού⁸⁴.

Όσον αφορά τη διάπραξη εγκλημάτων μίσους σε βάρος των LGBT από μέλη εθνοτικών μειονοτήτων, αν και σπανίζουν οι σχετικές έρευνες, ο δημόσιος διάλογος συχνά παραπέμπει σε απόψεις που ανάγουν την ομοφυλοφιλία σε ειδοποιό

⁸² Από το: Abramowicz (ed.) (2007) Situation of bisexual and homosexual persons in Poland, Kampania Przeciw Homofobii & Lambda Warsaw.

⁸³ Η σχετικά μεγάλη συχνότητα των εγκλημάτων μίσους που διαπράττονται από μέλη της οικογένειας και ομοίους λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου του θύματος αποτελεί την ειδοποιό διαφορά τους από τα άλλα είδη εγκλημάτων μίσους που έχουν ως κίνητρα, παραδείγματος χάρη, το ρατσισμό ή τον αντισημιτισμό.

⁸⁴ Επιτόπου συναντήσεις με SEKŮ (EE), RFSL (SE), Kampania (PO), Arcigay/Arcilesbica (IT).

διαφορά ανάμεσα σε ομάδες εθνικών πλειοψηφιών και εθνοτικών μειονοτήτων⁸⁵. σε ορισμένες περιπτώσεις τα θύματα εντοπίζουν ως δράστες της βίας κατά των LGBT μέλη εθνοτικών μειονοτήτων. Οι υφιστάμενες έρευνες δεν συνδέουν την εθνικότητα με άλλες παραμέτρους, όπως η κοινωνική κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο, το καθεστώς απασχόλησης ή οι θρησκευτικές πεποιθήσεις.

Η **γερμανική** μελέτη MANEO⁸⁶ για τα εγκλήματα μίσους σε βάρος ομοφυλόφιλων και αμφιφυλόφιλων ανδρών στο Βερολίνο αναφέρει ότι στο 16% των περιστατικών υπήρχε η εντύπωση ότι οι δράστες ήταν μέλη εθνοτικών μειονοτήτων⁸⁷.

Μια **ολλανδική** έκθεση⁸⁸ για το Άμστερνταμ καταγράφει πολύ υψηλά ποσοστά νεαρών μαροκινής καταγωγής ως υπόπτων για εκδηλώσεις βίας σε βάρος των ομοφυλόφιλων. Η έκθεση καταλήγει στο συμπέρασμα: οι δράστες περιστατικών βίας σε βάρος των ομοφυλόφιλων δεν υποκινούνται από θρησκευτικές πεποιθήσεις. Οι δράστες αυτοί, που είναι μουσουλμάνοι, έχουν μόνο επιφανειακή γνώση του Κορανίου και σπάνια επισκέπτονται το τζαμί. Τα κίνητρα των μαροκινών δραστών είναι συνήθως τα ίδια με αυτά των αυτοχθόνων Ολλανδών δραστών: αντιλήψεις και συναισθήματα που συνδέονται με το σεξ και το φύλο. Αυτά που θεωρούν, ωστόσο, οι μαροκινοί νεαροί ως τα πιο κατακριτέα στοιχεία της ομοφυλοφιλίας είναι ο πρωκτικός έρωτας και η προβολή της ομοφυλοφιλίας και όχι η θηλυπρεπής συμπεριφορά. Τα υψηλά ποσοστά δραστών οφείλονται στην κουλτούρα του δρόμου των περιοχών στις οποίες ζουν πολλοί νεαροί μαροκινοί».

Αναφορά εγκλημάτων μίσους

Με βάση την εμπειρία των ΜΚΟ των LGBT και ορισμένων δημόσιων αρχών που συμμετείχαν σε αυτή την έρευνα, ελάχιστα περιστατικά εγκλημάτων μίσους

⁸⁵ Παραδείγματος χάρη στη Δανία και τις Κάτω Χώρες, όπως περιγράφονται στα: M.T. Drud-Jensen & S.P. Knudsen (2005) *Ondt i røven. Folk der har ondt i røven over bøsser - bøsser der har ondt i røven over folk*. Copenhagen: Høst & Søn, και P. Mepschen (2008) *Sex and the Other - Homosexuality and Islam in Dutch public discourse*, διατριβή μάστερ.

⁸⁶ Το δείγμα περιλαμβάνει 23.949 απαντήσεις. MANEO - Das schwule Anti-Gewalt-Projekt in Berlin (2007) [MANEO – σχέδιο για την καταπολέμηση της ομοφοβικής βίας στο Βερολίνο, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.maneo.de/highres/index.html> (14.07.2008).

⁸⁷ Der Beauftragte für Integration und Migration in Berlin (2005) *Integration und Migration in Berlin, Zahlen - Daten - Fakten*. Αν και αυτό που θεωρείται πλαίσιο εθνοτικής μειονότητας δεν ταυτίζεται με το επίσημο καθεστώς μετανάστη, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία δεν είναι υπερβολικά υψηλά στις στατιστικές εγκλημάτων μίσους του Βερολίνου τα ποσοστά των ατόμων που κατατάσσονται ως μέλη «εθνοτικής μειονότητας» ή «μετανάστες».

⁸⁸ L.Buijs, J.W.Duyvendak, G.Hekma (2008) *Als ze maar van me afblijven*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, Amsterdam School for Social Science Research, σ. 128.

καταγγέλλονται στην αστυνομία ή σε άλλες δημόσιες αρχές. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τις μελέτες.⁸⁹

Σύμφωνα με την προαναφερθείσα **πολωνική** μελέτη⁹⁰, δεν δηλώθηκε στην αστυνομία 85,1% των περιπτώσεων. Με βάση τη μελέτη του **Ηνωμένου Βασιλείου**⁹¹, μόνο 23% των θυμάτων δήλωσαν τα περιστατικά μίσους στην αστυνομία, ενώ, σύμφωνα με άλλες πηγές, τα ποσοστά αυτά είναι ακόμη χαμηλότερα, όπως προαναφέρθηκε.

Η κατάσταση αυτή μπορεί να αποδοθεί σε διάφορους παράγοντες:

- Εξαιτίας του κοινωνικού στιγματισμού και της προκατάληψης σε βάρος των LGBT, ορισμένα θύματα αποφασίζουν να μην αυτοπροσδιορίζονται ως LGBT και αποφεύγουν την καταγγελία για να περιορίσουν τον κίνδυνο να «αποκαλυφθούν» ή να εκτεθούν.
- Ορισμένοι LGBT βιώνουν τόσο συχνά εκδηλώσεις μίσους που δεν μπαίνουν στον κόπο να τις καταγγείλουν. Γι' αυτούς τους λόγους ή εξαιτίας της αποκαλούμενης «εσωτερικευμένης ομοφοβίας», ορισμένα θύματα δεν προσλαμβάνουν τις εκδηλώσεις μίσους ως εγκλήματα ή ως διάκριση, αλλά μάλλον ως στοιχείο των κοινωνικών περιστάσεων που αποδίδονται στον τρόπο με τον οποίο ο υπολοίπος κόσμος βλέπει τους LGBT και, κατά συνέπεια, σαν «κομμάτι της ζωής».
- Οι γνώσεις για το πώς και πού πρέπει να καταγγέλλονται τα περιστατικά διαφέρουν. Το γεγονός ότι στα περισσότερα κράτη μέλη η αστυνομία δεν εμφορείται από την αντίληψη «δημόσιας υπηρεσίας» έχει σαν αποτέλεσμα να καταβάλλεται ελάχιστη προσπάθεια να ενημερωθούν οι πολίτες, ιδίως οι ευάλωτες απέναντι σε εγκλήματα μίσους ομάδες ατόμων, για τους τρόπους καταγγελίας των εγκλημάτων μίσους. Έτσι, θύματα εγκλημάτων μίσους λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου τους μπορεί απλά να μην γνωρίζουν πώς και σε ποιον να τα καταγγείλουν.
- Άλλοι πόλοι μπορεί να διστάζουν να απευθυνθούν στην αστυνομία είτε διότι στο παρελθόν είχαν κάποια ομοφοβική εμπειρία είτε επειδή φοβούνται ομοφοβικές αντιδράσεις αστυνομικών. Θύματα έχουν αναφέρει παρόμοιες αντιδράσεις από την αστυνομία καθώς και την απροθυμία της αστυνομίας

⁸⁹ Όπως οι προαναφερθείσες μελέτες για τα εγκλήματα μίσους και επιτόπου συνεδριάσεις με εκπροσώπους της Mozaika (Λετονία 12 Μαρτίου 2008), του Υπουργείου Κοινωνικών Υποθέσεων (Εσθονία, 11 Μαρτίου 2008), της BGO Gemini (Βουλγαρία, 30 Απριλίου 2008), της Arcigay/Arcilesbica (Ιταλία, 5 Μαρτίου 2008).

⁹⁰ M. Abramowicz (ed.) (2007) Situation of bisexual and homosexual persons in Poland, Kampania Przeciw Homofobii & Lambda Warsaw.

⁹¹ S. Dick (2008) Homophobic hate crime - The Gay British Crime Survey 2008, Stonewall.

να καταχωρήσει μια καταγγελία ή να πιστέψει την ύπαρξη ομοφοβικού κινήτρου για το έγκλημα.⁹²

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι οι ΜΚΟ των LGBT ΟΛΚΕ στην **Ελλάδα** και **ACCEPT** στη **Ρουμανία** ανέφεραν ότι αστυνομικοί εκφοβίζουν και παρενοχλούν ανθρώπους σε δημόσιους χώρους που είναι γνωστοί ως σημεία συνάντησης ομοφυλόφιλων ανδρών⁹³. Σε έρευνα στην **Εσθονία**, 25% των LGB που απάντησαν ανέφεραν ότι αντιμετώπισαν εχθρικές αντιδράσεις από την αστυνομία όταν κατήγγειλαν εγκλήματα μίσους⁹⁴. Ένα παράδειγμα:

«...ότι αρκεί μόνο να κρατιέστε από το χέρι και να φιλιέστε με τον εραστή σας του ίδιου φύλου στις 11.30 το βράδυ σε ένα πάρκο για να σας φτύσουν οι αστυνομικοί, να σας δείρουν, να σας κόψουν πρόστιμο, να σας αποκαλέσουν «συκιά, αδελφή και διεστραμμένο τέρας» και μερικές ακόμα λέξεις που πραγματικά ντρέπομαι να αναφέρω;» (Άνδρας 17 ετών, Ρουμανία)⁹⁵.

Τα αποτελέσματα της ηλεκτρονικής έρευνας με ενδιαφερόμενους φορείς όσον αφορά τις προσπάθειες των δημόσιων αρχών να αντιμετωπίσουν τα εγκλήματα μίσους σε βάρος των LGBT είναι αντιφατικά. Ποσοστό 53% ανέφερε ότι οι αρμόδιες δημόσιες αρχές θεωρούν ότι τα εγκλήματα μίσους αποτελούν ζήτημα «σχετικής» ή «μεγάλης» ανησυχίας, ενώ 30% αναφέρει ότι οι δημόσιες αρχές θεωρούν ότι τα περιστατικά αυτά έχουν ελάχιστη ή καμία σημασία.

Η μη καταγγελία δημιουργεί δυσκολίες αξιολόγησης της έκτασης και της φύσης των επιθέσεων σε όλη την ΕΕ, εφόσον συχνά δεν υπάρχουν επίσημες στατιστικές και νομολογία.

Διάφορες δημόσιες αρχές ανέφεραν σε έρευνες που διενεργήθηκαν επιτόπου ότι τα διοικητικά μέσα αναφοράς εγκλημάτων μίσους είναι υποτυπώδη και δύσχρηστα⁹⁶. Από συνεντεύξεις με ΜΚΟ των LGBT, εθνικούς φορείς ισότητας και δημόσιες αρχές των περισσότερων κρατών μελών συνάγεται ότι οι αστυνομικοί είναι ανεπαρκώς εκπαιδευμένοι για να αντιμετωπίσουν εγκλήματα μίσους και δεν υπάρχουν τα απαραίτητα μέσα αναφοράς.

⁹² Βλ. π.χ. ENAR (2006) Shadow Report: Bulgaria 2006, διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://cms.horus.be/files/99935/MediaArchive/national/Bulgaria_2006.pdf (14.07.2008)

⁹³ Επιτόπου συνεδριάσεις εργασίας: Ελλάδα 14 Απριλίου και Ρουμανία 12 Απριλίου 2008

⁹⁴ Kotter, L. (2002): "Sexual Orientation Discrimination in Estonia" in Sexual Orientation Discrimination in Lithuania, Latvia and Estonia. Open Society Institute and Kimeta Society.

⁹⁵ UK Gay News (2006) Discrimination: Gays Fined for Cuddling in a Park While Straight Couple Ignored for Having Sex, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://ukgaynews.org.uk/Archive/2006july/2901.html> (07.08.2008).

⁹⁶ Επιτόπου συνεδριάσεις εργασίας με τους φορείς Brottsförebygganderådet and Integrations- och Jämställdhetsdepartementet, Enheten för diskrimineringsfrågor (Σουηδία, 6 Μαρτίου 2008), και Office of National Statistics (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία) (ΗΒ, 1η Απριλίου 2008)

Ορθή πρακτική: Καταγραφή των εγκλημάτων μίσους από την αστυνομία: Την άνοιξη του 2007 στη **Σουηδία**, η αστυνομία της Στοκχόλμης έθεσε σε λειτουργία μια «μονάδα εγκλημάτων μίσους». Διάφορες αστυνομικές αρχές βελτίωσαν τις διαδικασίες αναφοράς ενσωματώνοντας στην εφαρμοζόμενη διαδικασία καταγγελίας περιστατικών ένα παράθυρο «pop-up-window» που εμφανίζεται στην οθόνη όταν πληκτρολογούνται σε μια έκθεση συγκεκριμένες λέξεις – κλειδιά, όπως «γκέι» ή «μετανάστης»: στην περίπτωση αυτή, ο αστυνομικός που κάνει την αναφορά καλείται να συμπληρώσει και άλλα στοιχεία για τον εντοπισμό του περιστατικού, το οποίο σημαίνει ότι απαιτείται περαιτέρω διερεύνηση του θύματος ή του ατόμου που έδωσε την πληροφορία. Διάφορες αστυνομικές αρχές έχουν αναθέσει ειδική αρμοδιότητα σε αστυνομικούς για τα εγκλήματα μίσους. Επιπλέον, 20 εισαγγελείς στη **Σουηδία** ειδικεύονται στην αντιμετώπιση εγκλημάτων μίσους, ένας σε κάθε αρμόδιο δικαστήριο.⁹⁷

Ορθή πρακτική: Ανώνυμη καταγγελία εγκλημάτων μίσους: Επιτόπου έρευνα αποκάλυψε ότι στις **Κάτω Χώρες** τέθηκε σε εφαρμογή ένας πρότυπος μηχανισμός ανώνυμης καταγγελίας εγκλημάτων μίσους μέσω του Διαδικτύου, έτσι ώστε να λαμβάνεται η πληροφορία, ακόμη και αν τα θύματα δεν επιθυμούν να το δηλώσουν απευθείας στην αστυνομία⁹⁸. Παρομοίως, στη **Δανία**, ο Δήμος της Κοπεγχάγης δημιούργησε ένα δικτυακό τόπο ανώνυμης καταγγελίας εκδηλώσεων μίσους⁹⁹. Στην **Σλοβενία**, η ΜΚΟ των LGBT *Legebitra* έθεσε σε εφαρμογή το πρόγραμμα *Povej parrej!* (Κινητοποιηθείτε!) για να διευκολύνει την αναφορά εγκλημάτων μίσους και διακρίσεων σε βάρος ατόμων LGBT με ανώνυμες συνεντεύξεις θυμάτων¹⁰⁰.

Ορθή πρακτική: Εκπαιδευτικό και ενημερωτικό υλικό: Στη **Γαλλία**, μια εταιρική σχέση από ιδιωτικές επιχειρήσεις, ενώσεις αστυνομικών και ενώσεις ομοφυλόφιλων και λεσβιών συντάξε έναν «Οδηγό για θύματα» εγκλημάτων μίσους και διακρίσεων. Σύμφωνα με τις επιτόπου συνεντεύξεις, η **Εθνική Gendarmerie (Αστυνομία)** της **Γαλλίας** έχει εντάξει στα προγράμματα εκπαίδευσης των αστυνομικών της μαθήματα ευαισθητοποίησης για την ομοφυλοφιλία και την ομοφοβία¹⁰¹. Από επιτόπου συνεντεύξεις διαπιστώθηκε ότι ο Εθνικός Φορέας Ισότητας του **Βελγίου**, το *Κέντρο για τις Ίσες Ευκαιρίες*

⁹⁷ Εθνική έκθεση Σουηδίας.

⁹⁸ Επιτόπου συνάντηση με την Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης (Κάτω Χώρες, 1η Απριλίου)

⁹⁹ Βλ. http://www.registrediskrimination.kk.dk/?sc_lang=en (17.10.2008)

¹⁰⁰ Βλ.

http://www.drustvo-legebitra.si/index.php?option=com_content&task=view&id=148&Itemid=0 (17.10.2008)

¹⁰¹ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις οργανώσεις Inter-LGBT and L'Autre Cercle, (Γαλλία, 10 Μαρτίου 2008).

και την Καταπολέμηση του Ρατσισμού, έχει αναλάβει παρόμοια πρωτοβουλία εκπαίδευσης αστυνομικών¹⁰².

Όσον αφορά τις δικαστικές διαδικασίες, σουηδική μελέτη¹⁰³ έδειξε ότι το ποσοστό των εγκλημάτων μίσους που οδηγούνται σε δίκη διαφέρει σημαντικά ανάμεσα σε περιοχές που υπάγονται σε διαφορετικές αστυνομικές αρχές και ότι το στοιχείο του μίσους ή της ομοφοβίας σε ορισμένες περιπτώσεις δεν λαμβανόταν υπόψη στη δίκη και την καταδίκη, μολονότι αποτελούσε κίνητρο για τη διάπραξη του εγκλήματος.

¹⁰² Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με το Κέντρο Ίσων Ευκαιριών και Καταπολέμησης του Ρατσισμού (Βέλγιο, 3 Απριλίου)

¹⁰³ E. Tiby (2006) En studie av homofoba hatbrott i Sverige, Stockholm: Forum för levande historia

Ορθή πρακτική: Οδηγίες για την άσκηση ποινικών διώξεων: Η Crown Prosecution Service (Εισαγγελική Αρχή) του **Ηνωμένου Βασιλείου** έχει εκδώσει οδηγίες για τη δίωξη ομοφοβικών και τρανσφοβικών εγκλημάτων μίσους. Το έγγραφο εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο η υπηρεσία του Δημόσιου Κατηγορού (CPS) χειρίζεται τις υποθέσεις ομοφοβικών και τρανσφοβικών εγκλημάτων μίσους και αναφέρει ότι η CPS είναι αποφασισμένη να συμβάλει στη μείωση των εγκλημάτων που εμπεριέχουν στοιχείο ομοφοβίας ή τρανσφοβίας οδηγώντας τους δράστες ενώπιον της δικαιοσύνης¹⁰⁴.

¹⁰⁴ Βλ. http://www.cps.gov.uk/publications/docs/htc_policy.pdf (06.10.2008).

Επιθέσεις σε χώρους των LGBT

Καταγράφονται διάφορα περιστατικά επιθέσεων σε χώρους των LGBT σε πολλά κράτη μέλη: από βανδαλισμούς σε εγκαταστάσεις ΜΚΟ των LGBT ή κοινοτικούς χώρους μέχρι εκφοβισμό ή επιθέσεις σε άτομα LGBT σε αυτούς τους χώρους.

Ο βανδαλισμός των χώρων των τοπικών γραφείων της *Riksförbundet För Sexuellt Likaberättigande* [Σουηδικής Ομοσπονδίας για τα Δικαιώματα των Λεσβιών, Ομοφυλόφιλων και Διαφυλικών Ατόμων], με το σπάζσιμο των παραθύρων και την εκτόξευση εμπρηστικών μηχανισμών στη **Σουηδία** είναι ένα μόνο παράδειγμα¹⁰⁵. Από πληροφορίες που συνελέγησαν στις επιτόπου συνεντεύξεις μπορούμε επίσης να επισημάνουμε τον εμπρησμό ενός ιστορικού χώρου στην Ιταλία (*The Coming Out*) της κοινότητας των LGBT στη Ρώμη το Φεβρουάριο του 2008 και, πρόσφατα, άλλες επιθέσεις νεοφασιστών σε διάφορους χώρους των LGBT¹⁰⁶. Οι ιταλικές ΜΚΟ των LGB *Arcigay* και *Arcilesbica* πιστεύουν ότι έχουν αυξηθεί τα κρούσματα βίας σε βάρος οργανώσεων των LGBT και κοινοτικών χώρων¹⁰⁷.

Δηλώσεις μίσους

Ο όρος «δηλώσεις μίσους», όπως χρησιμοποιείται στο παρόν κεφάλαιο, περιλαμβάνει ένα ευρύτερο φάσμα λεκτικών εκδηλώσεων που βασίζονται ή εκφράζουν ομοφοβία ή/και τρανσφοβία με μειωτικό ή προσβλητικό δημόσιο λόγο.

Με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα, μπορούμε να εντοπίσουμε τουλάχιστον τρεις τύπους δηλώσεων μίσους που έχουν ιδιαίτερη σημασία σε ένα ομοφοβικό πλαίσιο: δηλώσεις μίσους από δημόσια πρόσωπα, λόγοι μίσους από δημόσιους θρησκευτικούς ηγέτες και λόγοι μίσους που δημοσιεύονται, συνήθως ανώνυμα, στο Διαδίκτυο.

Δηλώσεις μίσους από πολιτικούς και θρησκευτικούς ιθύνοντες

Ορισμένες ΜΚΟ των LGBT και ερευνητές έχουν καταγράψει δηλώσεις στον Τύπο και σε άλλα μέσα. Στη **Λετονία** και **Λιθουανία**, οι ΜΚΟ των LGBT *Mozaika* (Λετονία) και *The Lithuanian Gay League* (Ένωση Ομοφυλόφιλων Λιθουανίας) έχουν επεξεργαστεί μεθόδους ανάλυσης δηλώσεων κατά των LGBT και άλλων

¹⁰⁵ Riksförbundet För Sexuellt Likaberättigande (Nord) [Σουηδική Ομοσπονδία για τα Δικαιώματα των Λεσβιών, Ομοφυλόφιλων, Αμφιφυλόφιλων και Διαφυλικών Ατόμων] Hatbrott! Vad gör jag? Information och råd för homosexuella, bisexuella och transpersoner (Φυλλάδιο χωρίς ημερομηνία δημοσίευσης στη διεύθυνση www.rfsl.se/nord).

¹⁰⁶ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις οργανώσεις Arcigay και Arcilesbica, 5 Μαρτίου 2008. Βλ. επίσης: <http://www.arcigay.it/incendio/incendio-al.coming-out-roma>, <http://www.repubblica.it/2006/05/gallerie/cronaca/incendio-coming/1.html>, και <http://www.arcigay.it/dossier-omofobia-italia-2006-2008> (20.07.2008)

¹⁰⁷ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τους Arcigay και Arcilesbica, 5 Μαρτίου 2008

ομοφοβικών εκφράσεων που μπορεί να μην εμπίπτουν όλα, με τη στενή έννοια του όρου, στο νομικό ορισμό των δηλώσεων μίσους¹⁰⁸.

Με αυτά τα μέσα παρακολούθησης διαπιστώθηκε ότι οι δηλώσεις σε βάρος των LGBT διατυπώνονται κυρίως από συντηρητικά πολιτικά και θρησκευτικά δημόσια πρόσωπα (καθολικούς, λουθηρανούς ή ευαγγελιστές). Οι δηλώσεις αυτές βασίζονται κυρίως στην άποψη ότι οι LGBT και ο τρόπος ζωής τους συνιστούν απειλή για την κοινωνία. Όπως αναφέρει η *Mozaika*: «είναι σαφές ότι ορισμένοι τύποι επιχειρημάτων χρησιμοποιούνταν συστηματικά κατά των λεσβιών και των ομοφυλόφιλων»¹⁰⁹. Ορισμένα από τα επιχειρήματα αυτά:¹¹⁰

- αποσκοπούν στη διατήρηση της εθνικής ομοιογένειας και ακεραιότητας του έθνους και του κράτους, με τον αποκλεισμό ή την υποταγή των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών.
- βασίζονται στη χριστιανική πίστη που στηρίζει τον αποκλεισμό των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών από την «ηθική κοινότητα» που θεωρείται ότι εμπεριέχει ολόκληρο το έθνος.
- αναφέρονται σε μια απροσδιόριστη ηθική, που συχνά επικαλείται τις οικογενειακές αξίες για να δικαιολογήσει τον αποκλεισμό ή την υποταγή ομοφυλόφιλων και λεσβιών.

Επιπλέον, ορισμένες δηλώσεις εμφανίζουν τους LGBT ως «δυτική απειλή» από το εξωτερικό στη «δημογραφική επιβίωση του έθνους»:

να πούμε ένα ξεκάθαρο «όχι» σε όλους εκείνους τους έξυπνους Δυτικούς που συνιστούν στο λαό μας να αυτοκτονήσει με τη θέλησή του, επειδή όπως γνωρίζετε, τα παιδιά δεν γεννιούνται από τους ομοφυλόφιλους [sic]» (Λετονός βουλευτής στην ολομέλεια της Βουλής, 31.05.2006)¹¹¹.

Ένα από τα επιχειρήματα κατά της χορήγησης άδειας για παρελάσεις ομοφυλόφιλων ήταν το ερώτημα αν ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων μιας μειονότητας ή απλά μια «ανήθικη κλίση», εξισώνοντας τους ομοφυλόφιλους με τους αλκοολικούς και τους τοξικομανείς.

¹⁰⁸ Mozaika (2007) Homophobic Speech in Latvia: Monitoring the Politicians
A. Tereskinas (2007) "Not Private Enough?" Homophobic and Injurious Speech in the Lithuanian Media, Βίλνιους : Ένωση Ομοφυλόφιλων Λιθουανίας

¹⁰⁹ Mozaika (2007) Homophobic Speech in Latvia: Monitoring the Politicians, σ. 4

¹¹⁰ Mozaika (2007) Homophobic Speech in Latvia: Monitoring the Politicians, σ. 5

¹¹¹ Mozaika (2007) Homophobic Speech in Latvia: Monitoring the Politicians, σ. 31

ελάσεις ομοφυλόφιλων στη Λετονία πρέπει να θεωρούνται παράνομες και να μην επιτρέπονται, διότι πρώτα απ' όλα στρέφονται κατά της ηθικής και των αξιών της οικογένειας που χαρακτηρίζουν το έθνος μας και προστατεύονται από το θεμελιώδη νόμο του κράτους, το Σύνταγμα. Δεύτερον, η ομοφυλοφιλία είναι αντίθετη με τη φυσική τάξη και, ως εκ τούτου, με το νόμο του Θεού. Τρίτον, η διεκδίκηση δικαιωμάτων μειοψηφίας από τους ομοφυλόφιλους είναι παράνομη. Μία μειοψηφία αποτελείται από άτομα που διαχωρίζονται από την πλειοψηφία λόγω εθνικότητας, γλώσσας, φυλής, χρώματος του δέρματος και άλλων ουδέτερων χαρακτηριστικών, αλλά όχι βάσει ηθικών αξιών. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να υπάρξει μειονότητα αλκοολικών, ομοφυλόφιλων, τοξικομανών και άλλων ατόμων, εάν η μειονότητα βασίζεται σε ανήθικες ροπές» (ανοικτή επιστολή που στάλθηκε σε πολιτικούς και υπογράφεται από τον Καρδινάλιο και διάφορους ιερείς της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας της Λετονίας)¹¹²

Έχει σημασία να επισημάνουμε ότι παραδείγματα ταπεινωτικών δημόσιων δηλώσεων σε βάρος των LGBT, όπως τα ανωτέρω, δεν περιορίζονται κατά κανένα τρόπο μόνο στη Λετονία. Με βάση τα στοιχεία που συνελέγησαν στις επιτόπου έρευνες, παρόμοιες δηλώσεις γίνονται και στην Μάλτα, την Ιταλία, τη Λιθουανία, την Πολωνία, την Κύπρο, την Ελλάδα και τη Ρουμανία¹¹³, συνήθως από συντηρητικούς πολιτικούς ή θρησκευτικούς παράγοντες της καθολικής ή της ορθόδοξης εκκλησίας. Οι χαρακτηρισμοί και τα επιχειρήματα είναι σε μεγάλο βαθμό παρόμοια με αυτά που κατέγραψε η έκθεση της *Mozaika*. Δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι, από τις συνεντεύξεις με τις ΜΚΟ των LGBT και τους εθνικούς φορείς ισότητας σε αυτές τις χώρες, προέκυψε ότι στις περιπτώσεις που η ομοφυλοφιλία είναι αντικείμενο έντονης πολιτικής αντιπαράθεσης, τόσο πιο επείγον και σοβαρό πρόβλημα αποτελεί ο ομοφοβικός λόγος μίσους, ιδίως όταν χρησιμοποιείται ως μέσο δημιουργίας αντίδρασης σε εκδηλώσεις ομοφυλόφιλων, όπως περιγράφεται στο τμήμα του κειμένου που αφορά την ελευθερία του συνέρχεσθαι.

Η εκδήλωση μίσους απέναντι στους LGBT δεν περιορίζεται ασφαλώς μόνο στους πολιτικούς ή τους θρησκευτικούς ηγέτες. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- Στον χώρο της διασκέδασης: Μέλος της κριτικής επιτροπής σε διαγωνισμό τραγουδιού γερμανικού ιδιωτικού τηλεοπτικού σταθμού («*Deutschland Sucht Den Superstar*» [η Γερμανία αναζητεί σούπερ σταρ]) ξεσήκωσε

¹¹² LETA News agency, 27 Μαΐου 2008

¹¹³ Επιτόπου συναντήσεις εργασίας με το Κίνημα για τα Δικαιώματα των Ομοφυλόφιλων της Μάλτας (3 Μαρτίου 2008), Arcigay/Arcilesbica (Ιταλία, 5 Μαρτίου 2008), την Ένωση Ομοφυλόφιλων της Λιθουανίας (13 Μαρτίου 2008), την Kampania Przeciw Homofobii (17 Μαρτίου 2008), το Κυπριακό Ομοφυλόφιλο Απελευθερωτικό Κίνημα (10 Απριλίου 2008), την ΟΛΚΕ (Ελλάδα, 14 Απριλίου 2008), ACCEPT (Ρουμανία, 12 Απριλίου 2008)

σάλο όταν αποκάλεσε διαγωνιζόμενο «συκιά που τραγουδάει σαν γουρούνι!»¹¹⁴

- Στα μέσα μαζικής επικοινωνίας: «Οι ομοφυλόφιλοι πρέπει να εκτελούνται» ήταν ο τίτλος της **ρουμανικής** εφημερίδας *Evenimentul Zilei* στις 11 Μαΐου 2004, σε άρθρο για τις δημόσιες εκδηλώσεις των LGBT¹¹⁵.
- Από δημόσια πρόσωπα: Το 2005 ασκήθηκε ποινική δίωξη εναντίον διάσημου **Πορτογάλου** που συμβάλλει στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, επειδή δήλωσε δημόσια ότι οι ομοφυλόφιλοι είναι άρρωστοι και τους συνέκρινε με τους παιδραστές και τους τοξικομανείς¹¹⁶.

Δηλώσεις μίσους στο Διαδίκτυο

Ένα ζήτημα που δημιουργεί ιδιαίτερη ανησυχία είναι η μεγάλη συχνότητα ομοφοβικών δηλώσεων μίσους στο Διαδίκτυο. Ελάχιστη έρευνα υπάρχει για το ζήτημα αυτό, αλλά επιτόπου έρευνες δείχνουν ότι το Διαδίκτυο αποτελεί χώρο που δημιουργεί σοβαρή ανησυχία σε ορισμένες ΜΚΟ των LGBT¹¹⁷ και σε εθνικούς φορείς ισότητας¹¹⁸. Σε μελέτη του 2006¹¹⁹ αναφερόταν: «Μια γρήγορη ματιά σε κάθε εργαλείο αναζήτησης αποκάλυπτε πολλές ιστοσελίδες που εστιάζουν την προπαγάνδα τους εναντίον των μεταναστών, των Εβραίων, των Μουσουλμάνων ή των ομοφυλόφιλων, παρακινώντας μίσος και ενθαρρύνοντας πράξεις βίας σε βάρος αυτών των ομάδων.

Η μελέτη ανέφερε επίσης το παράδειγμα του Γραφείου Καταγγελιών στις **Κάτω Χώρες**, που είχε επισημάνει ότι αυξάνονται σταθερά οι δημοσιεύσεις παρόμοιου υλικού στον ολλανδικό χώρο του Διαδικτύου.

Αρκετοί εθνικοί φορείς ισότητας και ΜΚΟ των LGBT έχουν επίσης επισημάνει ότι στο Διαδίκτυο δημοσιεύονται πολλά σχόλια μίσους σε βάρος των LGBT. Σε άλλες περιπτώσεις, διάφορα δίκτυα κατά των LGBT χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο για επικοινωνία, δικτύωση και κινητοποίηση. Ενδεικτικά παραδείγματα είναι το **λετονικό NoPride Association** ή το **πορτογαλικό Partido Nacional Renovador** που ανακοίνωσαν διαδήλωση κατά του «λόμπυ των ομοφυλόφιλων και παιδραστών» σε ένα εθνικιστικό ιστολόγιο το 2005. Το 2006 γνωστοποιήθηκε

¹¹⁴ Στα γερμανικά: 'Vollschwuchtel, singt wie ein Schwein' (μεταδόθηκε στο RTL, 2008), και αναφέρεται στην εθνική έκθεση της Γερμανίας

¹¹⁵ Εθνική έκθεση Ρουμανίας

¹¹⁶ J.E.F. Gouveia (2005) 'Qualquer dia a pedofilia vai acabar por ser legalizada', in *O Independente*, 18 Φεβρουαρίου 2005

¹¹⁷ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με την SEKÛ (Εσθονία, 10 Μαρτίου 2008)

¹¹⁸ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με τον Συνήγορο του Πολίτη για τις Ίσες Ευκαιρίες (Λιθουανία, 14 Μαρτίου 2008)

¹¹⁹ M. Zarrehparvar (2006) 'A Nondiscriminatory Information Society', R.F. Jørgensen Human Rights in the Global Information Society, London: The MIT Press, σ. 226.

ότι μια ιστοσελίδα ακροδεξιών στη **Σουηδία** παρακινούσε το μίσος κατά των ομοφυλόφιλων¹²⁰.

Η Υπηρεσία του Συνήγορου του Πολίτη για τις Ίσες Ευκαιρίες στη **Λιθουανία** πραγματοποίησε αυτεπάγγελτες έρευνες και κίνησε διώξεις εναντίον φορέων δηλώσεων μίσους στο Διαδίκτυο. Τα στοιχεία, ωστόσο, που συνελέγησαν κατά τις έρευνες αποκαλύπτουν ότι είναι δύσκολο να οδηγηθούν σε δίκη παρόμοια περιστατικά, διότι απαιτούνται σημαντικοί πόροι και αποφασιστικότητα για τον εντοπισμό των πραγματικών συντακτών των παρατηρήσεων¹²¹.

Συμπεράσματα

Τα εγκλήματα μίσους σε βάρος των LGBT αποτελούν σύνηθες φαινόμενο που επηρεάζει με διάφορους τρόπους τους ομοφυλόφιλους άνδρες, τις λεσβίες, τους αμφιφυλόφιλους άνδρες και γυναίκες και τα διαφυλικά άτομα.

Η μη αναφορά περιστατικών στην αστυνομία ή σε άλλες αρχές – που οφείλεται στην απροθυμία των ίδιων των θυμάτων LGBT να αναφέρουν τα περιστατικά ή σε αμέλεια των αστυνομικών αρχών – είναι ένας παράγοντας που επιδεινώνει το πρόβλημα.

Οι μηχανισμοί καταγγελίας περιστατικών στις αρχές είναι ανεπαρκώς ανεπτυγμένοι, αν και η ελλιπής αναφορά εγκλημάτων μίσους μπορεί να υπονομεύει σοβαρά την ικανότητα αποτελεσματικής καταπολέμησής τους από τις αρχές.

Είναι ελάχιστες οι γνώσεις ή η έρευνα σχετικά με την έκταση, το χαρακτήρα, τους δράστες ή τα θύματα εγκλημάτων μίσους στην ΕΕ.

Οι επιθέσεις σε χώρους συνάντησης των LGBT αποτελεί πρόβλημα σε ορισμένα κράτη μέλη. Έχουν καταγραφεί βανδαλισμοί σε γραφεία ΜΚΟ των LGBT και έχουν γίνει εμπρησμοί σε χώρους συνάντησης ή ενέργειες σοβαρού εκφοβισμού ή επιθέσεις σε βάρος πελατών. Παρόμοια περιστατικά στην παρούσα μελέτη έχουν εντοπιστεί στην **Ιταλία** και **Σουηδία**.

Οι δηλώσεις μίσους από δημόσια πρόσωπα είναι ένα ιδιαίτερα ανησυχητικό φαινόμενο, διότι επηρεάζει αρνητικά την κοινή γνώμη πυροδοτώντας τη μισαλλοδοξία. Σε δημόσιες δηλώσεις κατά των LGBT, οι LGBT συχνά περιγράφονται ως ανώμαλοι, άρρωστοι, παρεκκλίνοντες, εγκληματικά και ανήθικα στοιχεία ή στοιχεία αποσταθεροποίησης της κοινωνίας.

¹²⁰ Brottsförebyggande rådet (Εθνικό Συμβούλιο της Σουηδίας για την πρόληψη της εγκληματικότητας), 2008 Hatbrott 2007 - En sammanställning av anmälningar med främlingsfientliga, islamofobiska, antisemitiska och homofobiska motiv

¹²¹ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με τον Συνήγορο του Πολίτη για τις Ίσες Ευκαιρίες (Λιθουανία, 14 Μαρτίου 2008)

Το Διαδίκτυο είναι ένα ειδικό πεδίο που προκαλεί ανησυχία. Το Διαδίκτυο χρησιμοποιείται για την πρόκληση μίσους και οι δράστες είναι δύσκολο να εντοπιστούν και να οδηγηθούν στη Δικαιοσύνη.

Μη επαληθευμένη μετάφραση

Ελευθερία του συνέρχεσθαι

Το κεφάλαιο αυτό εξετάζει την κατάσταση σε σχέση με τις δημόσιες συγκεντρώσεις και εκδηλώσεις των LGBT και ιδίως τις παρελάσεις ομοφυλόφιλων και το ζήτημα της πρόσβασης και της διαθεσιμότητας χώρων για δραστηριότητες των LGBT.

Παρελάσεις ομοφυλόφιλων και άλλες δημόσιες συγκεντρώσεις και εκδηλώσεις των LGBT

Οι παρελάσεις των ομοφυλόφιλων είναι μια παράδοση που ανάγεται στον Ιούνιο του 1969, όταν οι LGBT διαδήλωναν επί πολλές ημέρες στους δρόμους της Νέας Υόρκης κατά της συστηματικής παρενόχλησής τους και των χώρων που σύχναζαν από την αστυνομία. Τον επόμενο χρόνο, ο ξεσηκωμός των ομοφυλόφιλων γιορτάστηκε με διαδηλώσεις σε αρκετές αμερικανικές πόλεις και από τότε οι ετήσιες διαδηλώσεις κατά της ομοφοβίας και υπέρ των δικαιωμάτων των LGBT έχουν εξαπλωθεί σε όλο τον κόσμο. Αυτές οι εκδηλώσεις υπερηφάνειας («Pride»), που σε πολλά κράτη μέλη έχουν πανηγυρικό χαρακτήρα, έχουν επίσης και μεγάλη σημασία για τη δημιουργία κοινότητας και την ενδυνάμωση των ατόμων και ομάδων των LGBT. Από τις συνεντεύξεις έγινε σαφές ότι οι ετήσιες εκδηλώσεις ή διαδηλώσεις οργανώνονται από τοπικές ΜΚΟ των LGBT σχεδόν σε κάθε κράτος μέλος της ΕΕ και οι περισσότερες από αυτές πραγματοποιούνται χωρίς προβλήματα έγκρισης από την αστυνομία ή από τις τοπικές αρχές και, σε ορισμένες περιπτώσεις, οργανώνονται πράγματι σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές¹²².

Οι παρελάσεις οργανώνονται με διάφορους τίτλους, όπως Πορεία Πολυμορφίας, Παρέλαση Ουράνιου Τοξού, Παρέλαση Ισότητας, ή Christopher Street Day, με διάφορα συνθήματα, στόχους και μορφές έκφρασης. Από αυτή την άποψη, η συμμετοχή της ίδιας της ΕΕ στις εκδηλώσεις αυτές θεωρείται ένδειξη υποστήριξης της πολυμορφίας του γενετήσιου προσανατολισμού. Αυτό συνέβη με την παρέλαση στο Άμστερνταμ το 2005 στην οποία συμμετείχε ένα πλοίο «Για την πολυμορφία. Κατά των διακρίσεων» στο πλαίσιο της εκστρατείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά των διακρίσεων¹²³. Τα τελευταία έτη, ωστόσο, ορισμένες εκδηλώσεις σε διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ προσέκλυσαν την προσοχή με έντονα αρνητικό τρόπο και οι διενέξεις για ορισμένες εκδηλώσεις ομοφυλόφιλων αποτελούν ένδειξη ότι η ομοφυλοφιλία αποτελεί κεντρικό πολιτικό ζήτημα.

Υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με τις αντιδράσεις ορισμένων κρατών μελών για τις παρελάσεις ομοφυλόφιλων τα τελευταία έτη: ορισμένες αρχές δεν εγγυώνται το δικαίωμα του συνέρχεσθαι για τους LGBT, ούτε την προστασία των LGBT από αντιδιαδηλωτές, ενώ ορισμένοι πολιτικοί και θρησκευτικοί ιθύνοντες

¹²² Στοιχεία που συνελέγησαν από την επιτόπου έρευνα

¹²³ Βλ. <http://www.stop-discrimination.info/31.0.html> (12.01.2009)

χρησιμοποιούν τις δημόσιες εκδηλώσεις των LGBT για να ενθαρρύνουν στάσεις και αντιδράσεις κατά των LGBT.

Απαγορεύσεις

Τα τελευταία έτη ορισμένες δημοτικές αρχές απαγόρευσαν, τουλάχιστον αρχικά, ειρηνικές συγκεντρώσεις και πορείες ομάδων που μάχονται για τα δικαιώματα των LGBT:

Λιθουανία: Το 2007, οι δημοτικές αρχές του Βίλνιους αρνήθηκαν να δώσουν άδεια για εκδηλώσεις των LGBT σε δύο περιπτώσεις: Οι οργανωτές προσέφυγαν στα δικαστήρια, αλλά τα δικαστήρια απέρριψαν την καταγγελία¹²⁴.

Λετονία: Σύμφωνα με τις πληροφορίες που συνελέγησαν κατά τις συνεντεύξεις, το 2005 και το 2006 οι δημοτικές αρχές απαγόρευαν την παρέλαση ομοφυλόφιλων στη Ρίγα¹²⁵.

Βουλγαρία: Το 2005, ο δήμαρχος της Βάρνας απαγόρευσε το άνοιγμα ενός ενημερωτικού περιπτέρου *Pink Point*. Οι οργανωτές υπέβαλαν καταγγελία στην Επιτροπή Προστασίας κατά των Διακρίσεων και το Δημοτικό Συμβούλιο της Βάρνας κρίθηκε ένοχο για έμμεση διάκριση. Η διαδικασία έφεσης είναι ακόμη σε εκκρεμότητα¹²⁶.

Ρουμανία: Το 2005, οι δημοτικές αρχές απαγόρευσαν πορεία για την πολυμορφία στο Βουκουρέστι¹²⁷.

Πολωνία: Το 2004 και το 2005, οι Πορείες Ισότητας των LGBT απαγορεύθηκαν από τις δημοτικές αρχές της Βαρσοβίας. Το 2005, παρόμοια πορεία απαγορεύθηκε στο Πόζναν¹²⁸.

Ως λόγοι για τις απαγορεύσεις προβλήθηκαν η ασφάλεια των συμμετεχόντων, η προσβολή της δημόσιας αιδούς και η διατήρηση της δημόσιας τάξης. Πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι ορισμένες από τις απαγορεύσεις και άλλα μέτρα περιορισμού των εκδηλώσεων (παραδείγματος χάρι στο Βουκουρέστι, τη Βαρσοβία και τη Ρίγα), άλλαξαν μετά την παρέμβαση ΜΚΟ των LGBT, μετά

¹²⁴ E. Ziobiene (2008) Legal Study on Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation, Report on Lithuania, FRALEX Legal Report. Επίσης: Επιτόπου συνεδριάσεις εργασίας με την Ένωση Ομοφυλόφιλων Λιθουανίας (Λιθουανία, 13 Μαρτίου 2008) και τον Συνήγορο για Ίσες Ευκαιρίες (Λιθουανία 14 Μαρτίου 2008).

¹²⁵ Επιτόπου συνεδριάσεις εργασίας στη Λετονία: Tiesībsarga birojs [Υπηρεσία Συνηγόρου του Πολίτη] (12 Μαρτίου 2008) και με την ΜΚΟ LGBT Mozaika (12 Μαρτίου 2008).

¹²⁶ S. Kukova (2008) Legal Study on Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation, Report on Bulgaria, Fralex Legal Country Report. Επίσης: επιτόπου συνεδρίαση με την ΜΚΟ LGBT BGO Gemini, 28 Απριλίου 2008, και με την Επιτροπή Προστασίας κατά των Διακρίσεων, 29 Απριλίου 2008.

¹²⁷ Εθνική έκθεση της Ρουμανίας και επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την ΜΚΟ LGBT ACCEPT (7 Απριλίου 2008).

¹²⁸ M. Abramovicz (ed.) (2007) The Situation of Bisexual and Homosexual Persons in Poland, 2005 and 2006 report, Βαρσοβία: Kampania Przeciw Homofobii και Lambda Warszawa.

από διεθνείς πιέσεις, δικαστικές αποφάσεις, γνωμοδοτήσεις εθνικών φορέων ισότητας ή παρεμβάσεις υπουργών¹²⁹.

όφραση της 3ης Μαΐου 2007 για την υπόθεση *Baczkowski και άλλοι κατά Πολωνίας*, αίτηση αριθ. 1543/06, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έκρινε ότι οι απαγορεύσεις των Πορειών Ισότητας και των συγκεντρώσεων στη Βαρσοβία το 2005 συνιστούσαν παραβίαση των άρθρων 11, 13 και 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων¹³⁰.

Διοικητικά προσκόμματα

Από τις συνεντεύξεις αποκαλύφθηκε ότι, το 2007, χρησιμοποιήθηκαν στην **Εσθονία** διοικητικά προσκόμματα, όπου η τοπική αστυνομία δεν συνεργαζόταν με τους οργανωτές της εκδήλωσης *Pride* και τους ζητούσε να προσλάβουν ιδιωτική εταιρεία ασφάλειας¹³¹. Οι οργανωτές υπέβαλαν καταγγελία στον Υπουργό Δικαιοσύνης. Ο Υπουργός έκρινε ότι η *Põhja Politseiprefektuur* [Αστυνομική Διοίκηση] δεν τήρησε τα πρότυπα ορθής διακυβέρνησης έχοντας αρνηθεί τη συνεργασία με τους οργανωτές της παρέλασης¹³².

Ο Υπουργός Δικαιοσύνης τόνισε επίσης ότι, αν και οι αρχές φαίνεται ότι γνωρίζουν τις αρνητικές υποχρεώσεις τους, δηλαδή να μην παρακωλύουν την παρέλαση, δεν γνωρίζουν τη θετική υποχρέωσή τους να εξασφαλίζουν περιβάλλον άσκησης των δικαιωμάτων της ελευθερίας του συνέρχεσθαι και των συναφών δικαιωμάτων (παραδείγματος χάρι προστατεύοντας τους διαδηλωτές από αντιδιαδηλωτές)¹³³.

Σύμφωνα με απαντήσεις στην έρευνα, παρόμοια προσκόμματα υπήρξαν και για μια πορεία πολυμορφίας στη **Ρουμανία** το 2008, όπου η τοπική αστυνομία απαίτησε από τους οργανωτές να υποβάλουν σχέδιο ρύθμισης της κυκλοφορίας¹³⁴.

¹²⁹ Εθνική έκθεση της Ρουμανίας, M. Abramovicz (ed.) (2007) *The Situation of Bisexual and Homosexual Persons in Poland, 2005 and 2006 report*, Kampania Przeciw Homofobii and Lambda Warszawa, Warsaw. Επιτόπου συνεδριάσεις εργασίας στη Λετονία: *Tiesībsarga birojs* [Υπηρεσία Συνηγόρου του Πολίτη] (12 Μαρτίου 2008) και *MKO LGBT Mozaika* (12 Μαρτίου 2008).

¹³⁰ Βλ. http://www.icj.org/IMG/European_Compilation-web.pdf (26.11.2008)

¹³¹ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με SEKÜ and Diversity (Εσθονία, 10 Μαρτίου 2008).

¹³² Estonia/Õiguskantsleri kantselei (09.2007) 'Soovitus õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks' [«Σύσταση για την τήρηση της νομιμότητας και την ορθή διακυβέρνηση»], επιστολή στον Raivo Kütt [Αστυνομικό Διοικητή], σ. 13.

¹³³ Estonia/Õiguskantsleri kantselei (09.2007) 'Soovitus õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks' [«Σύσταση για την τήρηση της νομιμότητας και την ορθή διακυβέρνηση»], επιστολή στον Raivo Kütt [Αστυνομικό Διοικητή], σ. 13.

¹³⁴ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση ACCEPT (Ρουμανία, 7 Απριλίου 2008).

Αντιδράσεις

Οι αντιδράσεις εναντίον εκδηλώσεων των LGBT, όπως ο παρελάσεις ομοφυλοφίλων δεν περιορίζονται μόνο στις δημόσιες αρχές. Το καλοκαίρι του 2008, τα διεθνή πρακτορεία ειδήσεων ανέφεραν βίαιες επιθέσεις εναντίον παρελάσεων ομοφυλοφίλων στις πρωτεύουσες της **Τσεχικής Δημοκρατίας**, της **Ουγγαρίας** και της **Βουλγαρίας**. Βίαιες επιθέσεις κατά διαδηλωτών έγιναν τα τελευταία έτη στη **Σουηδία**, την **Πολωνία**, τη **Λετονία**, την **Εσθονία**, την **Τσεχική Δημοκρατία**, την **Ουγγαρία**, τη **Ρουμανία** και τη **Βουλγαρία**¹³⁵.

«Οι νεοναζί που με κτύπησαν στην παρέλαση Pride το 2003 πέτυχαν τζακ ποτ επειδή είμαι και "blatte" [μειωτικός χαρακτηρισμός για όσους δεν είναι λευκοί Σουηδοί, όπως οι Άραβες ή οι Λατινοαμερικανοί] και ομοφυλόφιλος. Σήμερα αισθάνομαι ότι είναι σημαντικότερο παρά ποτέ να συμμετέχω στην παρέλαση. Υπάρχουν τόσο πολλοί ομοφυλόφιλοι, λεσβίες και διαφυλικά άτομα που δεν τολμούν να διαδηλώσουν. Βγείτε στους δρόμους, αποκαλυφθείτε!»¹³⁶ (Άνδρας, **Σουηδία**).

Σύμφωνα με τις MKO των LGBT και τους εθνικούς φορείς ισότητας στις προαναφερθείσες χώρες, οι αντιδιαδηλώσεις οργανώνονται συνήθως από ορισμένες ομάδες ατόμων που συνήθως δρουν βάσει στρατηγικών συμμαχιών, στις οποίες περιλαμβάνονται ομάδες φασιστών και νεοναζιστών, ομάδες υπερεθνικιστών ή/και συντηρητικών ορθόδοξων, καθολικών και ευαγγελιστών.

Σε αρκετές περιπτώσεις, η κινητοποίηση σε αντιδιαδηλώσεις δεν περιορίζεται στα μέλη αυτών των ομάδων, με αποτέλεσμα σε μαζικές συγκεντρώσεις να ακούγονται συνθήματα όπως «θάνατος στους κίαιδους»¹³⁷ και «Gay Pride = Aids Pride» (Υπερηφάνεια των ομοφυλόφιλων = υπερηφάνεια του Aids), «Σταματήστε το δυτικό εκφυλισμό» ή «οι ομοφυλόφιλοι είναι σαν τους Εβραίους – πρέπει να πεθάνουν»¹³⁸.

Για να γίνουν κατανοητές οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι οργανωτές δημόσιων εκδηλώσεων των LGBT αναφέρουμε ότι από έρευνα στην Πολωνία το 2005 διαπιστώθηκε ότι 77% των ατόμων που απάντησαν ήταν αντίθετοι με το δικαίωμα των οργανώσεων των LGBT να πραγματοποιούν δημόσιες συγκεντρώσεις¹³⁹.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα επιτόπου έρευνας, πέρα από τις επιθέσεις στις παρελάσεις και τις πορείες, διάφορες MKO των LGBT ανέφεραν ότι υπήρχαν προβλήματα

¹³⁵ Πληροφορίες από τις εθνικές εκθέσεις

¹³⁶ RFSL (2005) 'Belonging', διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.rfsl.se/public/rfsl_belonging_2.pdf 06.02.2009)

¹³⁷ Εθνική έκθεση Ρουμανίας.

¹³⁸ S.P. Knudsen, "Gay Pride er vestlig decadence" στην Dagbladet Information, 02.06.2008, διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.information.dk/160136> (21.07.2008).

¹³⁹ Public Opinion Research Center (2005) Acceptance of rights for gay and lesbian persons and social distance towards them, διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2005/K_127-05.PDF (21.07.2008).

ασφάλειας των συμμετεχόντων πριν και κυρίως μετά τις παρελάσεις¹⁴⁰. Η αστυνομία ήταν ανίκανη ή απρόθυμη να προστατεύσει τους συμμετέχοντες από επιθέσεις¹⁴¹.

Υπάρχουν πολλοί πολιτικοί που αρνούνται να στηρίξουν εκδηλώσεις ομοφυλόφιλων, αλλά όταν οι πολιτικοί αυτοί είναι άμεσα υπεύθυνοι για ίση μεταχείριση, το πολιτικό μήνυμα είναι ιδιαίτερα ισχυρό. Τον Μάιο του 2008, η νεοδιορισθείσα Υπουργός Ίσων Ευκαιριών της **Ιταλίας** αρνήθηκε να στηρίξει την παρέλαση ομοφυλόφιλων στη Ρώμη με το επιχείρημα ότι δεν υπήρχαν πλέον διακρίσεις κατά των ομοφυλόφιλων στην Ιταλία. Διαφωνούσε με αυτό που εικαζόταν πως ήταν ο στόχος των οργανωτών των παρελάσεων: να αποκτήσουν τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια τα ίδια δικαιώματα με τα παντρεμένα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια.

Εάν ληφθούν υπόψη η αντιμετώπιση από τις αρχές, ο χαρακτήρας των αντιδιαδηλώσεων και ο δημόσιος διάλογος για τις εκδηλώσεις των LGBT, είναι σαφές ότι δεν είναι μόνο οι εξτρεμιστές αυτοί που παραβιάζουν το δικαίωμα της ελευθερίας του συνέρχεσθαι για τους LGBT. Η άρνηση ή η απρόθυμη των δημόσιων αρχών να δώσουν άδεια για συγκεντρώσεις των LGBT έχει άμεση σχέση με την ύπαρξη βίαιων αντιδιαδηλώσεων.

Απαγορεύσεις, προσκόμματα και επιθέσεις κατά συγκεντρώσεων των LGBT

Την τελευταία πενταετία, απαγορεύσεις, διοικητικά προσκόμματα και οργανωμένες επιθέσεις κατά δημόσιων εκδηλώσεων των LGBT έχουν παρατηρηθεί στη **Βουλγαρία**, την **Εσθονία**, τη **Λετονία**, την **Πολωνία** και τη **Ρουμανία**. Οργανωμένες επιθέσεις (αλλά χωρίς απαγορεύσεις ή διοικητικά προσκόμματα) συνέβησαν στην **Τσεχική Δημοκρατία**, την **Ουγγαρία**, την **Ιταλία** και τη **Σουηδία**.

Δεν έχουν αναφερθεί παρόμοια προβλήματα στην **Πορτογαλία**, την **Ισπανία**, τη **Γαλλία**, το **Βέλγιο**, τη **Γερμανία**, την **Αυστρία**, τη **Σλοβακία**, τη **Σλοβενία**, τη **Μάλτα**, την **Ιρλανδία**, το **Ηνωμένο Βασίλειο**, το **Λουξεμβούργο**, τις **Κάτω Χώρες**, την **Ελλάδα**, τη **Δανία** και τη **Φινλανδία**.

Η επιτόπου έρευνα μας επιτρέπει να επισημάνουμε την περίπτωση της **Λιθουανίας**, όπου, παρά τις προσπάθειες οργάνωσης δημόσιων εκδηλώσεων των LGBT, δεν έχει πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα καμία λόγω απαγορεύσεων από τις τοπικές

¹⁴⁰ Επιτόπου συνεδριάσεις εργασίας με τις οργανώσεις RFSL (Σουηδία 5 Μαρτίου 2008), Háttér Társaság a Melegekért [Εταιρεία Στήριξης Háttér] (Ουγγαρία, 17 Απριλίου 2008), Mozaika (Λετονία, 12 Μαρτίου 2008).

¹⁴¹ Επιτόπου συνεδριάσεις εργασίας με τις οργανώσεις ACCEPT (Ρουμανία, 7 Απριλίου 2008), Háttér Társaság a Melegekért (Ουγγαρία, 17 Απριλίου 2008), Kampania Przeciw Homofobii (Πολωνία, 17 Μαρτίου 2008).

αρχές¹⁴². Στην **Κύπρο** δεν έχουν οργανωθεί ποτέ δημόσιες εκδηλώσεις των LGBT¹⁴³.

Διαθεσιμότητα εγκαταστάσεων και χώρων

Τα άτομα LGBT και οι οργανώσεις τους αντιμετωπίζουν επίσης προβλήματα σε ορισμένα κράτη μέλη όσον αφορά την εξεύρεση χώρων για πολιτικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες. Σε όλα τα κράτη μέλη, εκτός από την **Κύπρο**, οι ΜΚΟ των LGBT λειτουργούν σε δικά τους γραφεία ή σε κοινά γραφεία με άλλες ΜΚΟ. Η εξεύρεση χώρων για τη διοργάνωση πολιτικών, κοινωνικών ή πολιτιστικών δραστηριοτήτων είναι ορισμένες φορές προβληματική. Σύμφωνα με την επιτόπου έρευνα, στη **Λιθουανία**, μια ΜΚΟ για άτομα με αναπηρίες αρνήθηκε να μισθώσει χώρο γραφείων στην *Οργάνωση Ομοφυλόφιλων Λιθουανίας (LGL)* με το επιχείρημα ότι δεν επιθυμούσαν άτομα LGBT στον δικό τους χώρο¹⁴⁴.

Ο εορτασμός της δέκατης επετείου του κινήματος των LGBT στη **Σλοβενία** είχε προγραμματιστεί να πραγματοποιηθεί στο Κάστρο της Λουμπλιάνας. Ο υπεύθυνος του κάστρου ακύρωσε την εκδήλωση όταν έμαθε ότι συνδεόταν με τους LGBT¹⁴⁵.

Στην **Ιταλία**, οργανώσεις λεσβιών διαμαρτυρήθηκαν το 2005 στο Μιλάνο κατά της περιφερειακής διοίκησης του Μιλάνου επειδή αρνήθηκε λίγες μέρες πριν την εκδήλωση την πρόσβασή τους σε χώρο για την πραγματοποίηση διεθνούς σεμιναρίου για ζητήματα των λεσβιών. Απαγορεύτηκε σε οργανώσεις LGBT να λάβουν μέρος σε κυβερνητική διάσκεψη για την οικογένεια που οργάνωσε το Υπουργείο Οικογένειας τον Μάιο του 2007. Ακόμη, πολλά θέατρα, κινηματογράφοι και άλλοι χώροι που χρησιμοποιούνται για δημόσιες συζητήσεις στην Ιταλία είναι ιδιοκτησίας της Καθολικής Εκκλησίας και οι υπεύθυνοι αυτών των χώρων αρνούνται να χρησιμοποιηθούν για εκδηλώσεις υπέρ των δικαιωμάτων των LGBT¹⁴⁶.

Συμπεράσματα

Στα περισσότερα κράτη μέλη, οι LGBT μπορούν να ασκήσουν ελεύθερα το δικαίωμα του συνέρχεσθαι. Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, απαγορεύσεις ή διοικητικά προσκόμματα ματαίωσαν την οργάνωση ειρηνικών, δημόσιων εκδηλώσεων των LGBT σε ορισμένα κράτη μέλη (**Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Ρουμανία και Βουλγαρία**). Όμως, με εξαίρεση την **Λιθουανία**, οι

¹⁴² Επιτόπου συνεδριάσεις εργασίας με την Ένωση Ομοφυλόφιλων Λιθουανίας (Λιθουανία, 13 Μαρτίου 2008) και με το Συνήγορο Ίσων Ευκαιριών (Λιθουανία, 14 Μαρτίου 2008).

¹⁴³ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με το Κυπριακό Απελευθερωτικό Κίνημα Ομοφυλόφιλων (Κύπρος, 10 Απριλίου 2008).

¹⁴⁴ Επιτόπου συνεδριάσεις εργασίας με την Ένωση Ομοφυλόφιλων Λιθουανίας (Λιθουανία, 13 Μαρτίου 2008) και με το Συνήγορο Ίσων Ευκαιριών (Λιθουανία, 14 Μαρτίου 2008).

¹⁴⁵ Εθνική έκθεση Σλοβενίας.

¹⁴⁶ Εθνική έκθεση Ιταλίας και επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις οργανώσεις Arcigay και Arcilesbica, 5 Μαρτίου 2008.

ΜΚΟ των LGBT κατόρθωσαν τελικά να οργανώσουν τις εκδηλώσεις τους σε αυτά τα κράτη μέλη.

Σε ορισμένα κράτη μέλη επίσης, οι δημόσιες αρχές δεν μπόρεσαν ή δεν ήθελαν να εγγυηθούν την ασφάλεια των συμμετεχόντων σε δημόσιες εκδηλώσεις των LGBT από επιθέσεις από ομάδες ακροδεξιών, εθνικιστών, συντηρητικών ή/και αντιδιαδηλώσεις θρησκευομένων. Τα τελευταία πέντε έτη, παρόμοιες επιθέσεις έχουν συμβεί στη **Σουηδία, την Εσθονία, τη Λετονία, την Πολωνία, την Τσεχική Δημοκρατία, την Ουγγαρία, την Ιταλία, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία.**

Σύμφωνα με πληροφορίες που συνελέγησαν από τις συνεντεύξεις, οι ΜΚΟ των LGBT ανέφεραν ότι σε ορισμένα κράτη μέλη υπάρχει πρόβλημα εξεύρεσης χώρων για δραστηριότητες των LGBT¹⁴⁷.

¹⁴⁷ Στοιχεία από επιτόπου συνεντεύξεις στην Ιταλία, τη Λιθουανία και τη Σλοβενία.

Η αγορά εργασίας

Το παρόν τμήμα του κειμένου εξετάζει ένα φάσμα θεμάτων που αφορούν τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού στην εργασία, ιδίως την αφάνεια των ατόμων LGBT, πώς τα άτομα αυτά ασκούν τα δικαιώματά τους στην αγορά εργασίας, τα αποδεικτικά στοιχεία για το επίπεδο των διακρίσεων και της ομοφοβίας στον χώρο εργασίας, τη συχνότητα των διακρίσεων στην αγορά εργασίας και τις στάσεις των εργοδοτών και τις ευθύνες έναντι των LGBT.

Ελεύθερη έκφραση αντί της αφάνειας των LGBT

Σε όλα τα κράτη μέλη, οι ΜΚΟ των LGBT που έλαβαν μέρος στην επιτόπου έρευνα ανέφεραν ότι πολλοί LGBT είναι αφανείς στον χώρο εργασίας. Η διαπίστωση αυτή υποστηρίχθηκε στις συνεντεύξεις με τους εθνικούς φορείς ισότητας και τις δημόσιες αρχές και στα 27 κράτη μέλη¹⁴⁸. Όπως επισήμανε η Επιτροπή, «η ομάδα που υφίσταται διακρίσεις πολύ δύσκολα εντοπίζεται στις δημόσιες στατιστικές και δεν επιθυμεί πάντοτε να εντοπίζεται... Αναφέρθηκε ότι η διάκριση λόγω γενετήσιου προσανατολισμού συνέβαινε μετά την πρόσληψη του εργαζομένου και μετά την αποκάλυψη της πληροφορίας σχετικά με τη σεξουαλικότητα του προσώπου, με ή χωρίς τη θέλησή του».¹⁴⁹

Σύμφωνα με την έκθεση της *ILGA-Europe*¹⁵⁰, 42% των LGB που απάντησαν στην έρευνα δήλωσαν ότι δεν «εκδηλώνονταν» στον χώρο εργασίας τους. Το 63% απέδωσαν στο φόβο των αντιπάλων την επιλογή τους να μην αποκαλυφθούν.

Σουηδική έρευνα¹⁵¹ που διενεργήθηκε από το *Arbetslivsinstitutet* [Εθνικό Ίδρυμα για τον Επαγγελματικό Βίο] έδειξε ότι ποσοστό 50% των LGBT που απάντησαν δεν εκδηλώνονταν στην εργασία. Ποσοστό 40% από αυτούς απέφευγαν την κοινωνική ζωή εξαιτίας του φόβου να «αποκαλυφθούν».

Γερμανική έρευνα¹⁵² στην οποία απάντησαν 2.230 εργαζόμενοι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες κατέδειξε παρόμοια αποτελέσματα: 52% των ομοφυλόφιλων και λεσβιών είτε δεν αποκάλυπταν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό στους

¹⁴⁸ Επιτόπου συνεδριάσεις εργασίας με ΜΚΟ των LGBT, με εκπροσώπους εθνικών φορέων ισότητας και δημόσιων αρχών σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, Μάρτιος-Μάιος 2008.

¹⁴⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 'The Fight against Discrimination and the Promotion of Equality. How to Measure Progress Done', σ. 62, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/stud/measprog08_en.pdf (16.12.2008).

¹⁵⁰ S. Quinn and E. Paradis (2007) *Going Beyond the Law: promoting equality in employment*, ILGA-Europe.

¹⁵¹ Arbetslivsinstitutet (2003) *Arbetsvillkor och utsatthet*. Stockholm.

¹⁵² D. Frohn (2007) «Out im Office?!» *Sexuelle Identität, (Anti-)Diskriminierung und Diversity am Arbeitsplatz*. Köln: Schwules Netzwerk NRW e.V. (ed.) χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Γενεών, Οικογενείας, Γυναικών και Ενσωμάτωσης Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας.

συναδέλφους τους ή τον αποκάλυπταν μόνο σε λίγους. Το ποσοστό αποκάλυψης στους προϊσταμένους ή τα διευθυντικά στελέχη ήταν πολύ χαμηλότερο (65,1% δεν το δήλωνε ή το δήλωνε μόνο σε λίγους προϊστάμενους ή διευθυντικά στελέχη). Σε ειδικά εργασιακά περιβάλλοντα, όπως ο στρατός και η Εκκλησία, τα ποσοστά αποκάλυψης είναι πολύ χαμηλότερα από το μέσο όρο.

Από φινλανδική μελέτη¹⁵³ συνάγεται ότι οι εργαζόμενοι LGBT βρίσκονται σε ειδική θέση σε σύγκριση με άλλες μειονότητες, από την άποψη ότι η δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης επηρεάζει την επαγγελματική τους ζωή. Η ανασφάλεια για την εργασία δηλώθηκε ως ένα από τα βασικά κίνητρα της μυστικότητας στον χώρο εργασίας. Σύμφωνα με άλλη φινλανδική μελέτη¹⁵⁴, οι LGBT συνηθίζουν να εφευρίσκουν στρατηγικές για να αποφύγουν την αποκάλυψη της LGBT ταυτότητάς τους, παραδείγματος χάρη με το να αλλάζουν θέμα συζήτησης ή φεύγοντας από παρόμοια συζήτηση στον χώρο εργασίας.

«Συχνά σκεφτόμουν ότι μετά, εάν είχαμε ως ασθενείς νέα κορίτσια, μάλλον δεν θα με άφηναν ποτέ να τα φροντίσω, δηλαδή δεν θα με άφηναν ποτέ να γίνω μια υπεύθυνη νοσηλεύτρια. Ότι μάλλον θα νόμιζαν πως είμαι παιδόφιλη ή κάτι τέτοιο. Έτσι θα αισθανόμουν εάν, ω μη γενοίτο, το μάθαιναν τώρα»¹⁵⁵
(Γυναίκα, 31, Φινλανδία)

Εκπρόσωπος της Σουηδικής Ομοσπονδίας Λεσβιών, Ομοφυλόφιλων, Αμφιφυλόφιλων και Διαφυλικών Ατόμων (RFSL) αναφέρει: «Μπορεί να αισθάνεσαι ότι δεν πρέπει είσαι σαφής στις απαντήσεις σου και τελικά γίνεσαι ένα γκριζό πρόσωπο σε σύγκριση με τους άλλους. Σίγουρα δεν γίνεσαι μέλος της ομάδας με αυτό τον τρόπο και έτσι η κοινωνική πλευρά της εργασίας σου είναι ανύπαρκτη. Στο κάτω – κάτω, περνάμε το ένα τρίτο της ζωής μας στη δουλειά και είναι πολύ σημαντικό να είμαστε μέλη της ομάδας»¹⁵⁶.

Από την έρευνα συνάγεται ότι μια τέτοια εμμονή στη ζωή ενός ανθρώπου στον χώρο εργασίας έχει συνέπειες. Σουηδική μελέτη¹⁵⁷ έδειξε ότι το να κρύβεσαι στην

¹⁵³ J. Lehtonen and K. Mustola eds. (2004) 'Straight people don't tell, do they...? Negotiating the boundaries of sexuality and gender at work', Research Reports 2b/04, Υπουργείο Εργασίας

¹⁵⁴ M. Kaskissari (2004) 'Young Lesbian and Bisexual Women and their coping at work', J. Lehtonen, K. Mustola eds. (2004) 'Straight people don't tell, do they...? Negotiating the boundaries of sexuality and gender at work', Research Reports 2b/04, Υπουργείο Εργασίας.

¹⁵⁵ J. Lehtonen and K. Mustola eds. (2004) 'Straight people don't tell, do they...? Negotiating the boundaries of sexuality and gender at work', Research Reports 2b/04. Υπουργείο Εργασίας

¹⁵⁶ RFSL (2007) Open Up Your Workplace: challenging homophobia and hetero-normativity, σ. 19. Stockholm.

¹⁵⁷ Arbetslivsinstitutet (2003) 'Arbetsvillkor och utsatthet', διαθέσιμο στο http://www.rfsl.se/public/hobi_almedalen2003.pdf (6.2.2009).

εργασία εγκυμονεί κινδύνους για την υγεία και μελέτη στο **Ηνωμένο Βασίλειο**¹⁵⁸ έδειξε ότι οι LGBT πιστεύουν ότι είναι πιο παραγωγικοί στη δουλειά εάν εκφράζονται ελεύθερα.

Η άσκηση των δικαιωμάτων στην αγορά εργασίας

Η οδηγία για την ισότητα την απασχόληση¹⁵⁹ απαγορεύει τόσο τις άμεσες όσο και τις έμμεσες διακρίσεις καθώς και την παρενόχληση για λόγους γενετήσιου προσανατολισμού και στον ιδιωτικό και στο δημόσιο τομέα. Η απαγόρευση αυτή αφορά τους όρους πρόσβασης στην απασχόληση, την αυτοτελή απασχόληση ή την άσκηση ενός επαγγέλματος, την πρόσβαση στον επαγγελματικό προσανατολισμό ή την επαγγελματική κατάρτιση, τις συνθήκες απασχόλησης και εργασίας και ιδιότητας μέλους και της συμμετοχής σε οργανώσεις εργαζομένων ή εργοδοτών. Η οδηγία έπρεπε να τεθεί σε εφαρμογή από τα κράτη μέλη της ΕΕ μέχρι τις 2 Δεκεμβρίου 2003. Όμως, εφαρμόζεται σε διαφορετικό βαθμό στα κράτη μέλη¹⁶⁰.

Από συνεντεύξεις με εκπροσώπους των εθνικών φορέων ισότητας και των ΜΚΟ των LGBT προέκυψε ότι υπάρχει πρόβλημα και στα 27 κράτη μέλη όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι LGBT ασκούν τα δικαιώματά τους και ζητούν επανόρθωση για διακριτική μεταχείριση.

Εάν ένα άτομο LGBT είναι θύμα διάκρισης πρέπει οπωσδήποτε να έχει πρόσβαση σε μηχανισμούς υποβολής καταγγελίας. Από αυτή την άποψη, η ύπαρξη ενός εθνικού φορέα ισότητας που χειρίζεται καταγγελίες διακρίσεων για λόγους γενετήσιου προσανατολισμού έχει ζωτική σημασία για τις δυνατότητες των ατόμων LGBT να διεκδικούν το δικαίωμα να μην υφίστανται διακρίσεις. Παρόλα αυτά, σε πολλά κράτη μέλη παρόμοιος οργανισμός απλά δεν υπάρχει.

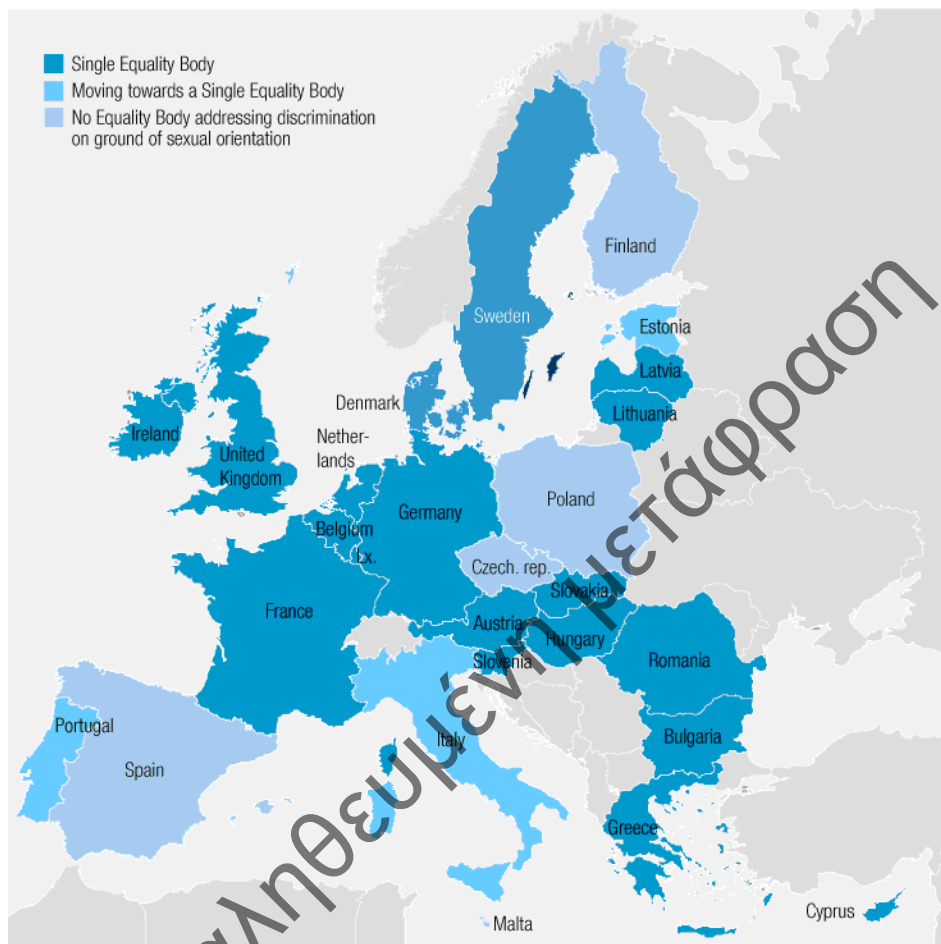
Ο κατωτέρω χάρτης παρουσιάζει την κατάσταση όσον αφορά την αντιμετώπιση των διακρίσεων για λόγους γενετήσιου προσανατολισμού από τους εθνικούς φορείς ισότητας στα 27 κράτη μέλη:

Εθνικοί Φορείς Ισότητας

¹⁵⁸ Stonewall (2008) Serves You Right. Lesbian and gay people's expectations of discrimination

¹⁵⁹ Οδηγία 2000/78 του Συμβουλίου (27.11.2000).

¹⁶⁰ Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2008) Ομοφοβία και Διακρίσεις λόγω Γενετήσιου Προσανατολισμού στα κράτη μέλη της ΕΕ: Μέρος 1 – Νομική ανάλυση, σ. 36-52.

Country Results	Insert translation	Insert translation	Insert translation
The Netherlands	Κάτω Χώρες	Lithuania	Λιθουανία
Sweden	Σουηδία	Italy	Ιταλία
Denmark	Δανία	Finland	Φινλανδία
Austria	Αυστρία	Portugal	Πορτογαλία
Belgium	Βέλγιο	Slovenia	Σλοβενία
Spain	Ισπανία	Estonia	Εσθονία
Germany	Γερμανία	Hungaria	Ουγγαρία
Luxembourg	Λουξεμβούργο	Slovakia	Σλοβακία
France	Γαλλία	Bulgaria	Βουλγαρία
United Kingdom	Ηνωμένο Βασίλειο	Greece	Ελλάδα
European Union (27)	Ευρωπαϊκή Ένωση (27)	Cyprus	Κύπρος
Ireland	Ιρλανδία	Latvia	Λετονία
Czech Republic	Τσεχική Δημοκρατία	Romania	Ρουμανία
Single Equality Body		Malta	Μάλτα
Moving towards a Single Equality Body		Ενιαίος φορέας ισότητας	
No Equality Body addressing discrimination on ground of sexual orientation		Μετάβαση προς έναν ενιαίο φορέα ισότητας	
		Δεν υπάρχει φορέας ισότητας αρμόδιος για τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού	

Παρατηρείται μια γενική σύγκλιση προς το πρότυπο ενός ενιαίου φορέα ισότητας αρμόδιου να ασχολείται με διακρίσεις πάσης φύσεως. Το πρότυπο αυτό

επικρατεί ήδη σε 18 κράτη μέλη (**Βέλγιο, Βουλγαρία, Δανία, Γερμανία, Ελλάδα, Γαλλία, Ιρλανδία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Κάτω Χώρες, Αυστρία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σλοβακία και Ηνωμένο Βασίλειο**). Επιπλέον, τρία από τα εννέα κράτη μέλη που δεν διέθεταν, όταν συντάχθηκε αυτή η μελέτη, φορείς ισότητας αρμόδιους να εξετάζουν διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού κινούνται προς τη δημιουργία τέτοιου φορέα (**Εσθονία, Ιταλία και Πορτογαλία**).

Μόνο η **Σουηδία** διέθετε φορέα με ειδική αποστολή να ασχολείται με θέματα διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού, τον *HomO*, έναν από τους τέσσερις Συνηγότες του Πολίτη για θέματα ισότητας. Όμως, από την 1η Ιανουαρίου 2009, η υπηρεσία του Συνηγότες του Πολίτη κατά των διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού έχει συγχωνευθεί με τις άλλες υπηρεσίες Συνηγότες του Πολίτη κατά των διακρίσεων στο σουηδικό Συνηγόρο του Πολίτη για την Ισότητα. Οι δραστηριότητες της νέας υπηρεσίας Συνηγότες του Πολίτη θα έχουν ως νομική βάση το νέο νόμο κατά των διακρίσεων ο οποίος θα αντικαταστήσει τις υφιστάμενες επτά νομοθετικές πράξεις κατά των διακρίσεων¹⁶¹. Εν ολίγοις, τα επόμενα ένα ή δύο έτη, θα υπάρχουν κατά πάσα πιθανότητα 22 κράτη μέλη με ενιαίο φορέα ισότητας αρμόδιο να ασχολείται με τις διακρίσεις πάσης φύσεως.

Εννέα κράτη μέλη δεν διαθέτουν φορέα ισότητας αρμόδιο να ασχολείται με διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού (**Τσεχική Δημοκρατία, Δανία, Εσθονία, Ισπανία, Ιταλία, Μάλτα, Πολωνία, Πορτογαλία και Φινλανδία**). Σε πέντε από αυτές τις χώρες, μια υπηρεσία του Συνηγότες του Πολίτη θα ήταν ενδεχομένως αρμόδια να λαμβάνει καταγγελίες για διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού (**Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ισπανία, Πολωνία και Φινλανδία**). Όμως, αυτές οι υπηρεσίες Συνηγότες του Πολίτη δεν διαθέτουν το εύρος εξουσιών που προβλέπει για τους φορείς ισότητας η οδηγία περί φυλετικής ισότητας.

Στοιχεία για τις διακρίσεις

Ελάχιστα στατιστικά στοιχεία υπάρχουν για καταγγελίες λόγω διακρίσεων. Δέκα κράτη μέλη (**Αυστρία, Τσεχική Δημοκρατία, Κύπρος, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Κάτω Χώρες, Ρουμανία και Σουηδία**) τηρούν στατιστικές για τις καταγγελίες. Ο κατωτέρω πίνακας παρουσιάζει τον αριθμό

¹⁶¹ Ο Συνηγόρος του Πολίτη για την Ισότητα εξασφαλίζει ότι σε κανέναν τομέα της κοινωνίας δεν υφίστανται διακρίσεις λόγω φύλου, διαφυλικής ταυτότητας ή έκφρασης, εθνικότητας, θρησκείας ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, γενετήσιου προσανατολισμού ή ηλικίας. Ο Συνηγόρος του Πολίτη προωθεί περαιτέρω τα ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες, επιβλέπει τη συμμόρφωση με τον νόμο κατά των διακρίσεων, χειρίζεται ατομικές καταγγελίες και προσπίζει την ισότητα μέσω της παροχής συμβουλών και εκπαίδευσης. <http://www.homo.se/o.o.i.s/1210> (23.10.2008)

καταγγελιών σε κάθε χώρα και τον συνολικό αριθμό αποφάσεων που διαπιστώνουν την ύπαρξη διακρίσεων¹⁶²:

Χώρα	Συνολικός αριθμός καταγγελιών για διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού –φορέας ισότητας, πρωτοδικεία, δικαστήρια κλπ. (2007) ¹⁶³	Συνολικός αριθμός αποφάσεων του 2007 που επιβεβαιώνουν την ύπαρξη διακρίσεων από φορείς ισότητας, πρωτοδικεία, δικαστήρια κλπ. (2007) ¹⁶⁴
Αυστρία	45	0
Τσεχική Δημοκρατία	1	1
Κύπρος	1	Εκκρεμεί έκδοση απόφασης
Εσθονία	1	0
Ουγγαρία	2	0
Λετονία	12	1
Λιθουανία	18	1
Κάτω Χώρες	6	3
Ρουμανία	7	1
Σουηδία	62	6 ¹⁶⁵

Σε συνεντεύξεις με εθνικούς φορείς ισότητας και ΜΚΟ των LGBT στο σύνολο των 27 κρατών μελών επισημάνθηκε το γεγονός ότι, παρά την εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ και της ενσωμάτωσης αυτής της νομοθεσίας στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών της ΕΕ, ο αριθμός των υποθέσεων για ουσιαστικές διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού είναι εντυπωσιακά χαμηλός.

¹⁶² Στοιχεία από τις νομικές εθνικές εκθέσεις FRALEX· τα στοιχεία για τη Σουηδία προέρχονται από την οργάνωση HomO.

¹⁶³ Οι καταγγελίες καλύπτουν όλους τους κοινωνικούς τομείς διακρίσεων (απασχόληση, εκπαίδευση, στέγη, αγαθά και υπηρεσίες κλπ.).

¹⁶⁴ Ο αριθμός καταγγελιών το 2007 δεν αντιστοιχεί αναγκαστικά στα πορίσματα του 2007, διότι ορισμένες αποφάσεις δεν εκδόθηκαν το ίδιο έτος που υποβλήθηκε η καταγγελία.

¹⁶⁵ Πρέπει να επισημανθεί ότι οι 6 υποθέσεις απλώς αφορούν τις υποθέσεις για τις οποίες διαπιστώθηκαν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία ύπαρξης διακρίσεων και εκδόθηκε απόφαση που επιβεβαιώνει τα αποδεικτικά στοιχεία. Στις υπόλοιπες 56 υποθέσεις δεν διαπιστώθηκαν παραβιάσεις. Αυτό δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι δεν υπήρξαν διακρίσεις σε αυτές τις περιπτώσεις, αλλά απλώς ότι τα αποδεικτικά στοιχεία ήταν υπερβολικά ασθενή για να τεκμηριώσουν τον ισχυρισμό της διάκρισης.

Στη **Λετονία**, η Υπηρεσία Συνηγόρου του Πολίτη και η ΜΚΟ LGBT *Mozaika* πιστεύουν ότι ο μικρός αριθμός καταγγελιών διακρίσεων μπορεί να αποδοθεί σε διάφορους λόγους, όπως η απροθυμία των LGBT να εκτεθούν στη δημοσιότητα μιας δικαστικής υπόθεσης και η μη αναγνώριση των προβλημάτων που βιώνουν ως διάκριση.¹⁶⁷

Όπως ένας εκπρόσωπος της ΜΚΟ LGBT *Mozaika* ανέφερε κατά τη συνέντευξη: «Γενικά οι άνθρωποι δεν μιλούν για το σεξουαλικό προσανατολισμό τους στην εργασία και δεν γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και θέλουν να αποφεύγουν τη δημοσιότητα. Υπάρχει επίσης και το ζήτημα της εσωτερικευμένης ομοφοβίας· η κοινωνία της Λετονίας είναι τόσο ομοφοβική που τα άτομα LGBT ενστερνίζονται αρνητική εικόνα για τον εαυτό τους.»¹⁶⁶

Στη συνέντευξη, η ΜΚΟ LGBT *Kampania Przeciw Homofobii* (Εκστρατεία κατά της Ομοφοβίας) στην Πολωνία επισήμανε ότι για τα άτομα LGBT η υποβολή καταγγελίας συνιστά κίνδυνο απώλειας της εργασίας τους¹⁶⁸. Δεδομένου του σχετικά υψηλού ποσοστού ανεργίας στην Πολωνία, τα άτομα LGBT φοβούνται ότι θα γίνουν θύματα και αν υποβάλουν καταγγελία σε βάρος του εργοδότη θεωρούν ότι περιορίζουν τις ευκαιρίες να βρουν νέα εργασία.¹⁶⁹ Εκπρόσωπος της Equality Authority (Αρχής Ισότητας) στην **Ιρλανδία** ενημέρωσε τους φορείς που διενεργούσαν την έρευνα ότι, εξαιτίας του φόβου της δημοσιότητας, ακόμα και οι συνειδητοποιημένοι LGBT διστάζουν να βγουν μπροστά και να προβάλουν αξιώσεις¹⁷⁰.

Στην **Ελλάδα**, περιορισμένης κλίμακας έρευνα για τις διακρίσεις¹⁷¹ έδειξε ότι ένας στους τέσσερις εργοδότες ήταν απρόθυμος να καλέσει σε συνέντευξη για εργασία υποψηφίους που γνώριζε ή υπέθετε ότι είναι ομοφυλόφιλοι («είχαν την ταμπέλα του ομοφυλόφιλου»). Το ποσοστό αυτό είναι υψηλότερο στους άνδρες εργοδότες (1 στους 3).

¹⁶⁶ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με την *Mozaika* (Λετονία, 12 Μαρτίου 2008)

¹⁶⁷ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με την υπηρεσία του Συνηγόρου του Πολίτη και τη *Mozaika* (Λετονία, 12 Μαρτίου 2008)

¹⁶⁸ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με την *Kampania*, (Πολωνία, 17 Μαρτίου 2008)

¹⁶⁹ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με την *Kampania*, (Πολωνία, 17 Μαρτίου 2008)

¹⁷⁰ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με την *Equality Authority* (Ιρλανδία 4 Απριλίου)

¹⁷¹ Drydakis Nick (2007), *Dual Life for Equal Labour? Sexual Orientation Discrimination in the Greek Labour Market*, Τμήμα Οικονομίας, Πανεπιστημίου Κρήτης, B.E.N.E.Tec, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.soc.uoc.gr/econ/wpa/docs/Sexual_Orientation_Discrimination_in_Greece_Drydakis.pdf (11.09.2009)

Στη Γαλλία, οι ΜΚΟ LGBT *Inter LGBT* και *L'Autre Cercle* δήλωσαν στη συνέντευξη ότι «δεν υπάρχει σύνδεση» ανάμεσα στη λέξη «διάκριση» και τον γενετήσιο προσανατολισμό: «όταν αναφέρεις τη λέξη «διάκριση», το μυαλό των ανθρώπων πηγαίνει αυτόματα στις διακρίσεις λόγω φύλου και φυλής/εθνότητας, χωρίς να σκέφτονται και άλλες αιτίες όπως ο σεξουαλικός προσανατολισμός.»¹⁷²

Ορθή πρακτική: Στη Γαλλία η HALDE (Ανώτατη Αρχή για την Καταπολέμηση των Διακρίσεων και την Προώθηση της Ισότητας) συνέταξε και διένειμε τον Χάρτη Πολυμορφίας [*la charte de la diversité*] σε εκατοντάδες γαλλικές επιχειρήσεις, με στόχο την ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση των βασικών αρμόδιων φορέων για να επανεξετάσουν τις πρακτικές τους σε αυτό τον τομέα.¹⁷³

Στην Αυστρία, ένας οδηγός τραμ στη Βιέννη, που επί πολλά χρόνια ήταν θύμα εκφοβισμού από τους συναδέλφους του, απολύθηκε τελικά από την εταιρεία δημόσιων συγκοινωνιών. Ο εργαζόμενος μήγγυσε την εταιρεία και κέρδισε πρωτόδικα την υπόθεση στο εργατοδικείο της Βιέννης. Η εταιρεία μεταφορών έχει ασκήσει έφεση κατά της απόφασης και η υπόθεση εκκρεμεί στο εφετείο.¹⁷⁴

Τα στοιχεία που έδωσαν οι ΜΚΟ των LGBT ενισχύονται από τα πορίσματα της έρευνας. Μελέτη¹⁷⁵ που καλύπτει τόσο τη Βόρεια Ιρλανδία στο **Ηνωμένο Βασίλειο** όσο και την **Ιρλανδία** και βασίζεται σε συνεντεύξεις με άτομα LGB, ΜΚΟ και προσωπικό των φορέων ισότητας κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «όλοι οι πιθανοί καταγγέλλοντες αντιμετωπίζουν ορισμένα εμπόδια στον χαρακτηρισμό και την προώθηση των καταγγελιών· όμως, τα εμπόδια αυτά είναι πολύ περισσότερα για τα άτομα LGB». Ορισμένα από τα εμπόδια που εντοπίστηκαν ήταν ο φόβος θυματοποίησης, ο κίνδυνος απόλυσης από την εργασία και ο κίνδυνος να υποστούν τα άτομα LGB ομοφοβικές πράξεις και διακρίσεις.

Η έρευνα του Ευρωβαρομέτρου κατέδειξε επίσης σοβαρή έλλειψη γνώσης της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων. Οι μισοί περίπου (45%) πολίτες της ΕΕ πιστεύουν ότι δεν υπάρχουν νόμοι που να απαγορεύουν τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού κατά την πρόσληψη ενός νέου εργαζομένου¹⁷⁶.

¹⁷² Επιτόπου συνάντηση εργασίας με την *Inter LGBT* και *L'Autre Cercle*, (Γαλλία, 10 Μαρτίου 2008)

¹⁷³ Βλ. <http://www.charte-diversite.com> (7.2.2009)

¹⁷⁴ Βλ.: <http://wien.orf.at/stories/270683> (10.01.2009)

¹⁷⁵ J. Walsh, C. Conlon, B. Fitzpatrick and U. Hansson (2007) *Enabling Gay, Lesbian and Bisexual Individuals to Access their Rights under Equality Law*. Dublin, Belfast: Equality Authority and Equality Commission for Northern Ireland σ. 4

¹⁷⁶ Ευρωβαρόμετρο 263 (2007), διαθέσιμο στη διεύθυνση http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_263_en.pdf (12.01.2009)

Βιώματα διακρίσεων και ομοφοβίας στον χώρο εργασίας

Η ηλεκτρονική έρευνα σε ενδιαφερόμενους φορείς περιείχε ερωτήσεις σχετικά με τις ευκαιρίες των δεδηλωμένων ατόμων LGBT να βρουν απασχόληση σε σύγκριση με τους ετεροφυλόφιλους. Ποσοστό 43% των ατόμων που απάντησαν δήλωσαν ότι, κατά την άποψή τους, οι δηλωμένοι LGBT θα είχαν «άνισες» ή «σχετικά άνισες» ευκαιρίες σε σύγκριση με τους ετεροφυλόφιλους. Ποσοστό 41% θεωρεί ότι θα είχε «μάλλον ίσες ευκαιρίες», αλλά μόνο 6% ανέφερε ότι ένα δηλωμένο άτομο LGBT θα είχε ίσες ευκαιρίες. Όσον αφορά, ωστόσο, τις ευκαιρίες εξεύρεσης εργασίας ενός δηλωμένου διαφυλικού ατόμου, 71% όσων απάντησαν θεωρούν ότι θα είχαν «άνισες» ή «σχετικά άνισες» ευκαιρίες να βρουν εργασία.

Έρευνα για τις εμπειρίες στον χώρο εργασίας

Τα αποτελέσματα της ηλεκτρονικής έρευνας και των επιτόπου συνεντεύξεων συμφωνούν με τα πορίσματα ερευνών σε διάφορα κράτη μέλη, όπως το **Βέλγιο**¹⁷⁷, η **Γερμανία**¹⁷⁸, η **Σουηδία**¹⁷⁹, η **Σλοβακία**¹⁸⁰, η **Ιρλανδία**¹⁸¹, η **Δανία**¹⁸², η **Ουγγαρία**¹⁸³ και η **Φινλανδία**¹⁸⁴. Εν ολίγοις, από τις μελέτες αυτές προκύπτει ότι οι LGBT βιώνουν διακρίσεις και ομοφοβία στον χώρο εργασίας μέσα από άμεσες και έμμεσες διακρίσεις (δυνατότητα εξεύρεσης εργασίας, απόλυση και μη προαγωγή), άνιση μεταχείριση ως προς την αξιολόγηση, την άσκηση πίεσης για απόδοση, την επαγγελματική εξέλιξη, την κατάρτιση, την αμοιβή ή/και τις διακοπές· παρενόχληση με τη μορφή ταπεινωτικών, εξευτελιστικών, υβριστικών ή προσβλητικών χαρακτηρισμών από συναδέλφους, γελοιοποίησης, κοροϊδίας, κουτσομπολιού ή διάδοσης φημών· αποκάλυπτα σεξουαλικούς χαρακτηρισμούς και κοινωνική απομόνωση.

¹⁷⁷ Social and Economic Council Flanders (SERV), 'Holebi's en de arbeidsmarkt', SERV 2005, John Vincke, Alexis Dewaele, Wim Van den Berghe and Nele Cox, 'Zzzip – een statistisch onderzoek met het oog op het verzamelen van basismateriaal over de doelgroep holebi's', Gent 2006.

¹⁷⁸ D. Frohn (2007) „Out im Office?!» Sexuelle Identität, (Anti-)Diskriminierung und Diversity am Arbeitsplatz. Köln: Schwules Netzwerk NRW e.V. (ed.). Χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Διαγενεακών Υποθέσεων, Οικογένειας, Γυναικών και Ένταξης της Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας.

¹⁷⁹ Arbetsvillkor och utsatthet, Arbetslivsinstitutet 2003

¹⁸⁰ P. Jójárt, M. Šipošová and A. Daučíková (2002) 'Report on Discrimination of Lesbians, Gay men and Bisexuals in Slovakia', Archive, Bratislava

¹⁸¹ The Equality Authority (2002) Implementing Equality for Lesbians, Gays and Bisexuals. Dublin

¹⁸² Η έρευνα διενεργήθηκε από την CATINÉT Research για λογαριασμό της Ugebrevet A4. Τα συμπεράσματα δημοσιεύθηκαν στο Ugebrevet A4, 8 Αυγούστου 2005 (A.F. Thøgersen, S. Kudahl).

¹⁸³ J. Takács, L. Mocsonaki, and T. P. Tóth, 'A lesbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) emberek társadalmi kirekesztettsége Magyarországon' (Social Exclusion of LGBT People in Hungary), Budapest: MTA SZKI 2007. Πρόσφατη έρευνα στην Ουγγαρία (Takács, Mocsonaki, and Tóth 2008) δείχνει ότι περισσότεροι από το ένα τρίτο των LGBT δήλωσαν ότι αντιμετωπίζουν διακρίσεις και προκατάληψη στον χώρο εργασίας.

¹⁸⁴ J. Lehtonen and K. Mustola eds. (2004) «Straight people don't tell, do they...?» Negotiating the boundaries of sexuality and gender at work. Research Reports 2b/04. Υπουργείο Εργασίας.

Μπορεί το πρόβλημα των διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού να είναι αφανές εξαιτίας της μη ελεύθερης έκφρασης, όμως οι LGBT που δεν αποκαλύπτουν την ταυτότητά τους αντιμετωπίζουν διακρίσεις. Έρευνα που διενεργήθηκε στη **Δημοκρατία της Σλοβακίας**¹⁸⁵ έδειξε ότι, μολονότι πολλοί LGB αποκρύπτουν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό στην εργασία, περισσότεροι από 25% βιώνουν παρενόχληση. Στη **Σουηδία** άνδρας που εργάζεται σε νοσοκομείο του Skåne κατήγγειλε στο φορέα ισότητας *HomO* τον εργοδότη του για διακρίσεις στην εργασία λόγω του σεξουαλικού του προσανατολισμού διότι, όταν ανέφερε στην εργασία του ότι ήταν ομοφυλόφιλος, υφίστατο για πολλά χρόνια υπονοούμενα, προσβλητικά σχόλια και συλλογικό εκφοβισμό από τους συναδέλφους του. Παρά τις επανειλημμένες εκκλήσεις του προς στον προϊστάμενό του, δεν ελήφθη κανένα μέτρο. Η οργάνωση *HomO* επικοινωνήσε με τη *Σουηδική Ένωση Δημοτικών Υπαλλήλων*, στην οποία υπαγόταν ο εργαζόμενος, και το συνδικάτο τον εκπροσώπησε στις διαπραγματεύσεις με τον εργοδότη του, ο οποίος παραδέχτηκε ότι δεν τήρησε την υποχρέωσή του να λάβει μέτρα. Επιδόθηκε στον καταγγέλλοντα αποζημίωση ποσού άνω των SEK 30.000 (περίπου 3.000 ευρώ)¹⁸⁶.

Ορθή πρακτική: Η *TRACE – Συνεργασία Τραπεζοϋπαλλήλων για την Ισότητα*¹⁸⁷ είναι το αποτέλεσμα συνεργασίας στο πλαίσιο τεσσάρων έργων της πρωτοβουλίας EQUAL στη **Γαλλία** (*Deledios*), τη **Λιθουανία** (*Ειλικρίνεια και Ασφάλεια στην Εργασία*), τη **Σλοβενία** (*Εταιρική Σχέση για την Ισότητα*) και τη **Σουηδία** (*Κάτω από την Επιφάνεια*), με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων και της ανισότητας σε βάρος των ατόμων LGB στην εργασία. *Open Up Your Workplace: Challenging Homophobia and Hetero-normativity* (*Αποκαλυφθείτε στον χώρο εργασίας σας: ανοικτή αντιμετώπιση της ομοφοβίας και της ετεροκανονικότητας*) είναι ο τίτλος βιβλίου με τις εμπειρίες και πρακτικές συμβουλές που συγκέντρωσε η TRACE, το οποίο εξετάζει πώς λειτουργούν τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις στον χώρο εργασίας και πώς μπορούν να αλλάξουν¹⁸⁸.

Η συχνότητα των διακρίσεων

Έχουν διενεργηθεί διάφορες μελέτες για να ερευνηθεί η έκταση των διακρίσεων σε βάρος των LGBT στην αγορά εργασίας. Σε αυτό το τμήμα παρουσιάζονται έρευνες στη **Γαλλία**, τη **Σουηδία**, τη **Δανία**, την **Ουγγαρία** και το **Ηνωμένο**

¹⁸⁵ Paula Jójárt, Marianna Šipošová and Anna Daučíková, 'Report on Discrimination of Lesbians, Gay men and Bisexuals in Slovakia', Archive, Bratislava 2002.

¹⁸⁶ Βλ. www.homo.se (19.08.2008) (Απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2000, Φάκελος αριθ. 103/99)

¹⁸⁷ Βλ. http://www.atviri.lt/index.php/about_trace_transnational_cooperation/about_trace/1277 (22.10.2008)

¹⁸⁸ Βλ.

http://www.atviri.lt/index.php/about_trace_transnational_cooperation/publications/1822 (22.10.2008).

Βασίλειο που δείχνουν τη συχνότητα των διακρίσεων και του βιώματος της διάκρισης.

Στη **Γαλλία**, εθνική δημοσκόπηση που διενήργησε το Παρατηρητήριο *L'Autre Cercle* έδειξε ότι το 42% των ομοφυλόφιλων είναι αφανείς στην εργασία τους, ενώ το 16% των περιπτώσεων ομοφοβίας που αναφέρθηκαν στην ετήσια έκθεση *SOS Ομοφοβία* (2007) συνδέονται με την εργασία. Στη **Σουηδία**, έρευνα¹⁸⁹ του *Arbetslivsinstitutet* [Εθνικό Ίδρυμα για τον Επαγγελματικό Βίο] έδειξε ότι το 30% των ομοφυλόφιλων και αμφιφυλόφιλων γυναικών ανέφεραν ότι οι μειωτικές δηλώσεις για τα άτομα LGB αποτελούν κοινό τόπο στην εργασία¹⁹⁰. Έρευνα που διενεργήθηκε για τις διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού των λεσβιών και ομοφυλόφιλων ανδρών στη **Δανία** έδειξε ότι το 39% είχαν βιώσει διάκριση στην εργασία λόγω του γενετήσιου προσανατολισμού τους¹⁹¹. Πρόσφατη ανάλυση 150 ατομικών περιπτώσεων διακρίσεων και έρευνα του Ίδρυματος Κοινωνιολογίας στην **Ουγγαρία** έδειξε ότι περισσότεροι από το ένα τρίτο των LGBT που απάντησαν βίωναν διακρίσεις και προκατάληψη στην εργασία¹⁹². Σε έρευνα¹⁹³ που διενεργήθηκε από το συνδικάτο (*UNISON*) στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, το 52% των LGBT μελών του συνδικάτου ανέφερε ότι είχαν υποστεί διακρίσεις λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού.

Μια άλλη έρευνα της Stonewall στο **Ηνωμένο Βασίλειο**¹⁹⁴, που διενεργήθηκε σε 1.658 LGB σε όλη τη Βρετανία, έδειξε ότι ποσοστό 20% είχε βιώσει εκφοβισμό από τους συναδέλφους εξαιτίας του σεξουαλικού του προσανατολισμού. Ακόμη, από τα συμπεράσματα συνάγεται ότι ορισμένες κατηγορίες λεσβιών και ομοφυλόφιλων εργαζομένων, όπως ειδικευμένοι, ημειδικευμένοι και ανειδίκευτοι χειρώνακτες, αντιμετωπίζουν κατά 50% περισσότερες πιθανότητες να υποστούν εκφοβισμό σε σχέση με τα υψηλότερα διευθυντικά και διοικητικά στελέχη ή υπαλλήλους γραφείου.

Είναι σαφές ότι το ποσοστό των ατόμων που υφίστανται διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού σε αυτές τις έρευνες είναι απαράδεκτα υψηλό. Επιπλέον, μπορούμε εύλογα να υποθέσουμε ότι, δεδομένου ότι οι LGBT παραμένουν στην αφάνεια και δεν αποκαλύπτουν την ταυτότητά τους, τα αποτελέσματα των ερευνών δεν αποκαλύπτουν το πραγματικό μέγεθος του προβλήματος.

Οι στάσεις των εργοδοτών και των υπευθύνων απέναντι στους LGBT εργαζόμενους

¹⁸⁹ Arbetsvillkor och utsatthet, Arbetslivsinstitutet 2003. Stockholm.

¹⁹⁰ Arbetsvillkor och utsatthet, Arbetslivsinstitutet 2003. Stockholm.

¹⁹¹ Η έρευνα διενεργήθηκε από την CATINÉT Research για λογαριασμό του Ugebrevet A4. Τα συμπεράσματα δημοσιεύθηκαν στο Ugebrevet A4, 8 Αυγούστου 2005 (A.F. Thøgersen, S. Kudahl).

¹⁹² J. Takács, L. Mocsonaki, and T. P. Tóth, 'A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) emberek társadalmi kirekesztettsége Magyarországon' (Κοινωνικός αποκλεισμός των LGBT στην Ουγγαρία), Budapest: MTA SZKI 2007.

¹⁹³ Μη δημοσιευθείσα μελέτη μελών της UNISON LGBT.

¹⁹⁴ R. Hunt and S. Dick (2008) 'Serves You Right. Lesbian and gay people's expectations of discrimination' Stonewall.

Η νομοθεσία της ΕΕ κατά των διακρίσεων ορίζει τις υποχρεώσεις των εργοδοτών να προστατεύσουν τους εργαζόμενους από διακρίσεις και να διασφαλίζουν ίση μεταχείριση όσον αφορά το γενετήσιου προσανατολισμό. Παρόλα αυτά, η ευθύνη του εργοδότη σπάνια αναφερόταν κατά τις επιτόπου συνεντεύξεις με εκπροσώπους των εθνικών φορέων ισότητας, των δημόσιων αρχών και των ΜΚΟ των LGBT για τη σύνταξη της παρούσας έκθεσης.

Μελέτη του **Ηνωμένου Βασιλείου** που εξετάζει την επίπτωση της νομοθεσίας για την ισότητα στην απασχόληση¹⁹⁵ διαπίστωσε ότι ποσοστό 34% των LGB που απάντησαν στην έρευνα δήλωσε ότι η νομοθεσία για την ισότητα στην απασχόληση είχε θετική επίπτωση και 65% δήλωσε ότι από τότε που τέθηκαν σε εφαρμογή οι σχετικές διατάξεις ήταν πιθανότερο να υποβάλει καταγγελία σε περίπτωση που θα υπήρχε κάποιο πρόβλημα.

Κακτική: «Η ισότητα για τις λεσβίες και τους ομοφυλόφιλους αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των πολιτικών μας για την ισότητα στην απασχόληση. Θέλουμε να είμαστε ασφαλής τόπος εργασίας για τις λεσβίες και τους ομοφυλόφιλους. Ως ο μεγαλύτερος εργοδότης στη χώρα, θεωρούμε αποστολή μας να αποτελούμε παράδειγμα και για άλλους εργοδότες σε αυτό τον τομέα»¹⁹⁶. (Ανώτερος εκπαιδευτικός υπάλληλος, Περιφερειακό Συμβούλιο Denbighshire, **HB**).

Τα συμπεράσματα αυτά αποκαλύπτουν τον ρόλο της διοίκησης. **Γερμανική** μελέτη έδειξε ότι τα μέτρα που λαμβάνουν οι διοικήσεις των επιχειρήσεων υπέρ της πολυμορφίας και το ανοικτό πνεύμα (π.χ. η παροχή επιδομάτων στο πλαίσιο συμφώνων ελεύθερης συμβίωσης) είχαν θετική επίπτωση στην ελεύθερη έκφραση και την ποιότητα ζωής των LGB εργαζομένων¹⁹⁷. Οι ερωτηθέντες στην έρευνα τόνισαν ότι δεν αρκούν μόνο οι πολιτικές υπέρ της προώθησης της πολυμορφίας για να αποτραπούν οι διακρίσεις¹⁹⁸. Μπορεί, ωστόσο, να αποτελέσουν ένα σημαντικό πρώτο βήμα για μια οργάνωση.

Σύμφωνα με έκθεση της *ILGA-Europe*, τα μέτρα που λαμβάνουν οι εργοδότες ανταποκρινόμενοι στην πίεση να συμμορφωθούν με τους νόμους ικανοποιούν το αίτημα για «επιχειρηματική δράση» υπέρ της πολυμορφίας¹⁹⁹. Στη **Γερμανία**, παραδείγματος χάρι, ορισμένες πολυεθνικές εταιρείες (Ford, Schering και Deutsche Bank) στηρίζουν τη δημιουργία δικτύων LGB στο

¹⁹⁵ Colgan, F., Creegan, C., McKerney, A. and Wright, T. (χωρίς ημερομηνία) Lesbian, Gay and Bisexual Workers: equality, Diversity and Inclusion in the Workplace: A Qualitative Research Study. COERC/London Metropolitan University.

¹⁹⁶ Stonewall (2007) Sexual Orientation Employer Handbook, Third Edition, σ. 8.

¹⁹⁷ D. Frohn (2007) „Out im Office?!» Sexuelle Identität, (Anti-)Diskriminierung und Diversity am Arbeitsplatz. Köln: Schwules Netzwerk NRW e.V. (ed.) Χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Διαγενεακών Υποθέσεων, Οικογένειας, Γυναίκων και Ένταξης της Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας.

¹⁹⁸ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την Cigale (Λουξεμβούργο, 7 Απριλίου 2008), Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις οργανώσεις Arcigay και Arcilesbica, (Ιταλία, 5 Μαρτίου 2008).

¹⁹⁹ S. Quinn, B. Hardt and E. Paradis (2007) Going Beyond the Law: promoting equality in employment. ILGA- Europe report

εσωτερικό των επιχειρήσεων και χορηγούν επιδόματα ελεύθερης συμβίωσης τόσο σε ζευγάρια LGB όσο και ετεροφυλόφιλων εργαζομένων²⁰⁰.

- **Ορθή πρακτική: Προγράμματα πολυμορφίας.** Το πρόγραμμα Stonewall Diversity Champions θεσπίστηκε στο **Ηνωμένο Βασίλειο** το 2001 για τον συντονισμό των οργανώσεων με στόχο να αντιμετωπίσουν τις διακρίσεις λόγω γενετήσιο προσανατολισμού, να ανταλλάξουν ορθές πρακτικές, να αξιολογήσουν συγκριτικά και να αναπτύξουν απόψεις και να προασπίσουν την πολυμορφία στον χώρο εργασίας. Οι εταιρείες που συμμετείχαν είχαν λάβει ορισμένα μέτρα που αναφέρονταν στο πρόγραμμα Stonewall Diversity Champions: Παραδείγματος χάρη, ανέπτυξαν και προωθούσαν μια γραπτή σύμβαση ισότητας και πολυμορφίας που απαγορεύει τις διακρίσεις και αναφέρει ρητά τον γενετήσιο προσανατολισμό ως αιτία διάκρισης· δημιουργήθηκε ομάδα εργασίας / πολυμορφίας που περιλαμβάνει και τα ζητήματα των LGB· ορίστηκε υπεύθυνος για τα ζητήματα LGB σε επίπεδο διοικητικού συμβουλίου / διευθύνοντος συμβούλου· έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο LGBT για στήριξη, διαβούλευση και παροχή οδηγιών στους χώρους εργασίας²⁰¹.

Ορθή πρακτική: στο σουηδικό σχέδιο εταιρικής σχέσης *All Clear* συμμετέχουν διάφορες οργανώσεις με κοινό στόχο να δημιουργήσουν ένα **περιβάλλον** εργασίας καθολικού σεβασμού, ανεξάρτητα από τον γενετήσιο προσανατολισμό. Οργανώσεις εργοδοτών, συνδικάτα, οργανώσεις LGBT και ένας δήμος συνεργάστηκαν από κοινού, οργανώνοντας σεμινάρια, προγράμματα κατάρτισης και πολλές δημοσιεύσεις. Σε διάστημα τριών ετών, περίπου 8.000 αντιπρόσωποι συνδικάτων, εργοδότες και άλλοι εκπαιδεύτηκαν στο πλαίσιο αυτού του σχεδίου. Η υλοποίησή του ολοκληρώθηκε το φθινόπωρο του 2007²⁰².

Ορθή πρακτική: Το 2007 η λεσβιακή οργάνωση *ŠKUC LL, Σλοβενία*, επεξεργάστηκε μια τηλεοπτική διαφήμιση με τίτλο: «Σταματήστε την ομοφοβία: ασφαλής χώρος εργασίας για όλους». Η διαφήμιση παρουσίαζε διάσημους **Σλοβένους LGBT** στον χώρο εργασίας. Παρουσιάστηκε στην

²⁰⁰ S. Quinn, B. Hardt and E. Paradis (2007) Going Beyond the Law: promoting equality in employment. ILGA- Europe report

²⁰¹ Βλ. <http://www.stonewall.org.uk/workplace/1447.asp> (18.02.2009)

²⁰² Βλ. <http://www.frittfam.se/default.asp?lid=1> (22.10.2008).

εθνική τηλεόραση και σε άλλους τοπικούς και εμπορικούς τηλεοπτικούς σταθμούς²⁰³.

Συμπεράσματα

Τα άτομα LGBT είναι επίσης θύματα ομοφοβίας και διακρίσεων στην αγορά εργασίας με διάφορους τρόπους: άμεσες διακρίσεις, παρενόχληση, εκφοβισμός, γελοιοποίηση και κοινωνικός αποκλεισμός. Επειδή οι LGBT παραμένουν στην αφάνεια και είναι σχετικά μικρός ο αριθμός των καταγεγραμμένων καταγγελιών στους εθνικούς φορείς ισότητας, δεν είναι δυνατό να προσδιοριστεί η πραγματική έκταση της ομοφοβίας, της τρανσφοβίας και των διακρίσεων. Η γενική έλλειψη γνώσης των δικαιωμάτων, σε συνδυασμό με την απροθυμία των ατόμων LGBT να δηλώσουν ανοιχτά τον σεξουαλικό προσανατολισμό τους ή την ταυτότητα φύλου ενώπιον δικαστηρίου εξηγεί εν μέρει αυτό το φαινόμενο.

Πολλοί χώροι εργασίας δεν μπορούν να θεωρηθούν «παράδεισοι ασφάλειας» για τους LGBT εργαζόμενους. Αν και τα στοιχεία διαφέρουν από χώρα σε χώρα, μελέτες και συνεντεύξεις με εθνικούς φορείς ισότητας και ΜΚΟ των LGBT δείχνουν ότι η πλειοψηφία των LGBT είναι γενικά απρόθυμοι ή σχετικά απρόθυμοι να εκδηλωθούν ανοικτά στον χώρο εργασίας.

Εμπειρίες του παρελθόντος ή ο φόβος της ομοφοβίας και των διακρίσεων, ο κίνδυνος απόλυσης και το εργασιακό περιβάλλον είναι παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση των LGBT να εκδηλωθούν ανοικτά στον χώρο εργασίας. Η απόκρυψη του σεξουαλικού προσανατολισμού, ωστόσο, επηρεάζει την υγεία και την ποιότητα ζωής των LGBT εργαζομένων και μπορεί να υπονομεύσει την απόδοσή τους στην εργασία.

Ο ρόλος της διοίκησης όπως και η ύπαρξη ή η ανυπαρξία πολιτικών για την πολυμορφία και την ίση μεταχείριση έχει επιπτώσεις στο πώς προσλαμβάνουν τα άτομα LGBT ένα ασφαλές και περιεκτικό εργασιακό περιβάλλον. Στην περίπτωση αυτή, η ύπαρξη νομοθεσίας για την ισότητα στην απασχόληση και το αν αυτή περιλαμβάνει και τα δικαιώματα των LGBT αποτελεί ένα πρόσθετο κίνητρο για την ανάδειξη περιπτώσεων διακρίσεων.

²⁰³ Βλ. <http://www.ljudmila.org/lesbo/english.htm> (22.10.2008).

Εκπαίδευση

Σε αυτό το τμήμα εξετάζεται το ζήτημα του εκφοβισμού και της παρενόχλησης LGBT νέων στα σχολεία και της επίπτωσής του καθώς και της έλλειψης αναφοράς ζητημάτων γενετήσιου προσανατολισμού στα προγράμματα σπουδών και στη γενικότερη αγωγή στα σχολεία.

Όπως έχει επισημάνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «υπάρχουν σημαντικά στοιχεία που μαρτυρούν την ύπαρξη διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού στα σχολεία, με κύριο φαινόμενο τον εκφοβισμό ομοφοβικού τύπου»²⁰⁴. Σύμφωνα με μελέτη της *Equality Authority* στην **Ιρλανδία**, πολλοί LGB συνειδητοποιούν την ομοφυλοφιλική κλίση τους πριν από την ηλικία των δεκαπέντε, στοιχείο που σημαίνει ότι πολλά άτομα LGBT συχνά περνούν την εφηβεία και τα σχολικά χρόνια γνωρίζοντας τη σεξουαλική τους ταυτότητα, γεγονός που τους καθιστά εν δυνάμει τρωτούς.²⁰⁵ Ακόμη, σύμφωνα με μελέτη της *ILGA-Europe*²⁰⁶, η εφηβεία είναι κρίσιμη περίοδος για την κοινωνικοποίηση ενός ατόμου, όταν «τα κορίτσια μαθαίνουν να είναι κορίτσια και τα αγόρια μαθαίνουν να είναι αγόρια», δηλαδή όταν τα όρια έκφρασης φύλου και της συμπεριφοράς επηρεάζονται από τους άλλους, στους οποίους περιλαμβάνονται συνομήλικοι, συμμαθητές, φίλοι, εκπαιδευτικοί και μέλη της οικογένειας.

Σε όλη την ΕΕ, οι περισσότεροι εκπρόσωποι εθνικών φορέων ισότητας, ΜΚΟ των LGBT και δημόσιων αρχών που ρωτήθηκαν, προσδιόρισαν και ανέδειξαν ως κύριες πηγές ανησυχίας στην εκπαίδευση τα ζητήματα του εκφοβισμού και της παρενόχλησης και την έλλειψη αναφοράς στην ταυτότητα και τα θέματα των LGBT.

Εκφοβισμός και παρενόχληση των LGBT νέων στα σχολεία

Αναλυτικές μελέτες και έρευνες για την ομοφοβία, την τρανσφοβία και τις διακρίσεις σε βάρος των LGBT στην εκπαίδευση περιέχουν ορισμένα στοιχεία για αρκετά κράτη μέλη. Συνεντεύξεις με εθνικούς φορείς ισότητας, δημόσιες αρχές και ΜΚΟ των LGBT και στα 27 κράτη έδειξαν ότι οι εκδηλώσεις ομοφοβίας συνιστούν σοβαρό πρόβλημα στα εκπαιδευτικά ιδρύματα σε όλη την ΕΕ.

²⁰⁴ Βλ. έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που συνοδεύει την πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. SEC(2008) 2180, 2.7.2008, σ. 18.

²⁰⁵ The Equality Authority (2002) *Implementing Equality for Lesbians, Gays and Bisexuals*, Dublin.

²⁰⁶ J. Takács (2006) *Social Exclusion of young lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) people in Europe*, Brussels: ILGA-Europe and IGLYO.

α των παιδιών δεν με πείραζαν, γιατί παιδιά ήταν κι' έτσι εκφράζονταν. Βέβαια, δεν θα έπρεπε να είναι έτσι, αλλά κάτι που το έχεις ακούσει ένα εκατομμύριο φορές παύει να σ' ενοχλεί· το ξέρεις όλο απ' έξω και απλά δεν σκέφτεσαι ότι έχει τόσο μεγάλη σημασία για σένα. Για το συγκεκριμένο άτομο όμως ... με πείραξε, γιατί το μόνο που μου έλειπε, αλήθεια, ήταν κάποιος που θεωρούσα φίλο να κάνει σχόλια για τη σεξουαλικότητά μου με όλους τους άλλους. Αυτό με πόνεσε στ' αλήθεια και επηρέασε τις σπουδές μου, γιατί θύμωσα πολύ και συγχύστηκα πολύ με αυτό το άτομο. Για πολύ καιρό δεν πήγαινα σχολείο, γιατί ήμουν πολύ θυμωμένος μ' αυτόν. (Ομοφυλόφιλος άνδρας, ηλικίας 17 ετών, Λονδίνο)²⁰⁷.

Σε συνέντευξη, η **βελγική** ΜΚΟ LGBT *Arc en Ciel*, διατύπωσε την άποψη ότι η ομοφοβία και ο εκφοβισμός στα σχολεία είναι άκρας ανησυχητικά ζητήματα²⁰⁸. Παρομοίως, εκπρόσωποι της ΜΚΟ LGBT *FELGT*, στην **Ισπανία**, δήλωσαν στους υπεύθυνους της έρευνας ότι το να «αποκαλυφθεί» κάποιος στο γυμνάσιο δημιουργεί πρόβλημα ασφάλειας και εξακολουθούν να εκδηλώνονται στα γυμνάσια κρούσματα ομοφοβίας²⁰⁹. Η ΜΚΟ LGBT *Hätter* επισήμανε, κατά τη συνέντευξη, υψηλά επίπεδα παρενόχλησης και εκφοβισμού LGBT νέων στα **ουγγρικά** σχολεία²¹⁰.

Πολλές ΜΚΟ των LGBT και εθνικοί φορείς ισότητας επισήμαναν ότι η λέξη «γκέι» χρησιμοποιείται στα σχολεία με μειωτική χροιά. Ανέφεραν επίσης ότι συχνά οι εκπαιδευτικοί δεν παίρνουν στα σοβαρά το «βρίσιμο» και άλλες μορφές παρενόχλησης των LGBT.

Για το ζήτημα του εκφοβισμού και της παρενόχλησης των LGBT μαθητών έχουν γίνει μελέτες στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, τη **Μάλτα**, την **Ιρλανδία** και από την οργάνωση *ILGA-Europe*.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, εμπειρίες των LGB στην εκπαίδευση εξετάστηκαν σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2006 σε 1.100 LGBT νέους²¹¹. Η έρευνα διαπίστωσε ότι το 65% περίπου των νέων LGB δήλωσαν ότι είχαν βιώσει εκφοβισμό στα βρετανικά σχολεία εξαιτίας του σεξουαλικού προσανατολισμού τους. Οι μορφές παρενόχλησης περιλάμβαναν λεκτική βία (92%), σωματική βία (41%), εκφοβισμό μέσω του Διαδικτύου (41%), δολοφονικές απειλές

²⁰⁷ Fiona Colgan, Chris Creegan, Aidan McKearney and Tessa Wright, Lesbian, Gay and Bisexual Workers: Equality, Diversity and Inclusion in the Workplace. A Qualitative Research Study. Comparative Organisation and Equality Research Centre (COERC) London Metropolitan University, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.unison.org.uk/file/A2742.pdf> (14.02.2009).

²⁰⁸ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση Arc en Ciel (Βέλγιο, 3 Απριλίου 2008).

²⁰⁹ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση FELGT (Ισπανία, 13 Μαρτίου 2008).

²¹⁰ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση Hätter (Ουγγαρία, 17 Απριλίου 2008).

²¹¹ R. Hunt, J. Jensen (2007) The Experiences of Young Gay People in Britain's Schools. The School Report. Stonewall

(17%) και σεξουαλικές επιθέσεις (12%). Σχεδόν δεν υπάρχει LGB νέος που να μην είχε ακούσει φράσεις όπως «αυτό είναι τόσο γκέι» να χρησιμοποιούνται με προσβλητικό τρόπο, αλλά και αισχρούς χαρακτηρισμούς του τύπου «γυναικωτός», «βρωμολεσβία» και ακόμη χειρότερους («*rug-muncher*»).

Στη **Μάλτα** το *Κίνημα για τα Δικαιώματα των Ομοφυλόφιλων* μελετώντας τα φαινόμενα εκφοβισμού, παρενόχλησης και βίας από σπουδαστές και εκπαιδευτικούς διαπίστωσε ότι οι διαφυλικόι μαθητές εγκατέλειπαν το σχολείο ή δεν παρακολουθούσαν μαθήματα εξαιτίας του εκφοβισμού, της παρενόχλησης ή της έλλειψης κατανόησης από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές²¹².

Στην **Ιρλανδία**, πραγματοποιήθηκε σε 365 σχολεία²¹³ έρευνα για τον εκφοβισμό λόγω ομοφοβίας. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα, 79% των εκπαιδευτικών που ρωτήθηκαν γνώριζε περιστατικά ομοφοβικής λεκτικής βίας και 16% των εκπαιδευτικών γνώριζε περιστατικά σωματικής ομοφοβικής βίας. Ένα άλλο συμπέρασμα της έρευνας ήταν ότι η ομοφοβική βία εκδηλώνεται περισσότερο σε αμιγή σχολεία αρρένων και σε μεικτά σχολεία παρά σε σχολεία θηλέων.

Έρευνα²¹⁴ της **ILGA-Europe** και της **IGLYO** περιείχε απαντήσεις 754 νεαρών LGBT από 37 ευρωπαϊκές χώρες. Η έρευνα διαπίστωσε ότι 61% είχαν αρνητικές προσωπικές εμπειρίες στο σχολείο εξαιτίας της ιδιότητάς τους ως LGBT και 53% δήλωσαν ότι είχαν υποστεί εκφοβισμό. Η έρευνα έδειξε επίσης ότι τόσο οι LGBT όσο και οι ετεροφυλόφιλοι νέοι των οποίων η έκφραση φύλου και συμπεριφοράς δεν είναι σύμφωνη με τα στερεότυπα διατρέχουν κίνδυνο στο σχολικό περιβάλλον. Τα άτομα που απάντησαν στην έρευνα θεωρούν ότι ο εκφοβισμός συνδέεται ή είναι αποτέλεσμα συμπεριφοράς, χαρακτήρα και εμφάνισης που δεν ταιριάζει με το φύλο, ή με αυτό που από τους άλλους προσλαμβάνεται ως τέτοιο.

²¹² Malta Gay Rights Movement (2003) *Sexual Orientation Discrimination in Malta: A Report on Discrimination, Harassment, and Violence against Malta's Gay, Lesbian and Bisexual Community*, Malta: Union Press, και J. Takács (2006) *Social exclusion of young lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) people in Europe*, Brussels: ILGA-Europe and IGLYO.

²¹³ N. James, M. Galvin and G. McNamara (2006) *Straight talk: Researching gay and lesbian issues in the school curriculum*. Dublin: Centre for Educational Evaluation, Dublin City University

²¹⁴ J. Takács (2006) *Social Exclusion of young lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) people in Europe*, ILGA-Europe and IGLYO

ηδία, ένας μαθητής κατήγγειλε ότι κατά τα τελευταία τρία χρόνια της εννεαετούς υποχρεωτικής σχολικής εκπαίδευσης τον παρενοχλούσαν οι συμμαθητές του και το προσωπικό του σχολείου λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού του. Σύμφωνα με την καταγγελία, οι υπεύθυνοι του σχολείου γνώριζαν ότι ο νέος ήταν θύμα παρενόχλησης, αλλά δεν έλαβαν επαρκή μέτρα για να σταματήσει αυτή η μειωτική μεταχείριση. Σε επικοινωνία με το Συνήγορο του Πολίτη, ο αρμόδιος από το δημοτικό συμβούλιο για το σχολείο ανέφερε ότι οι υπεύθυνοι του σχολείου είχαν καταβάλει μεγάλες προσπάθειες να βελτιωθεί η κατάσταση του μαθητή και ότι συμμορφώθηκαν με τα αιτήματα που διατυπώθηκαν. Στη συνέχεια, υπήρξε διακανονισμός ανάμεσα στο Συνήγορο του Πολίτη και τη δημοτική αρχή. Ο διακανονισμός περιλάμβανε την καταβολή ποσού 30.000 SEK (περίπου 3.200 ευρώ) από τη δημοτική αρχή στο μαθητή²¹⁵.

Οι ΜΚΟ των LGBT και οι εθνικοί φορείς ισότητας που ρωτήθηκαν κατά τις επιτόπου έρευνες επισήμαναν ιδίως ότι οι εκπαιδευτικοί δεν αντιδρούν στη χρησιμοποίηση ομοφοβικής γλώσσας στο σχολείο ή δεν λαμβάνουν μέτρα για να αποτρέψουν τη χρήση παρόμοιας γλώσσας. Μελέτη στο **Ηνωμένο Βασίλειο** διαπίστωσε ότι τα ομοφοβικά φαινόμενα εκφοβισμού και παρενόχλησης ορισμένες φορές συνεχίζονται παρά το γεγονός ότι το προσωπικό των σχολείων είναι ενήμερο: το 82% από τα 300 σχολεία στα οποία διενεργήθηκε έρευνα γνώριζαν φαινόμενα λεκτική ομοφοβίας και το 26% ανέφεραν ότι γνώριζαν περιστατικά ομοφοβικού σωματικού εκφοβισμού. Όμως, αν και όλα τα σχολεία που ρωτήθηκαν είχαν υιοθετήσει γενικές πολιτικές κατά του εκφοβισμού, μόνο το 6% από αυτά αναγνώριζαν ειδικά τα προβλήματα ομοφοβικής βίας²¹⁶.

Ως προς το εξεταζόμενο θέμα, η ιρλανδική έρευνα διαπίστωσε ότι αν και τα περισσότερα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ιρλανδία εφαρμόζουν πολιτικές κατά του εκφοβισμού και υπέρ της ίσης μεταχείρισης, ελάχιστα αναφέρονται ειδικά στην ισότητα για τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες: οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί γνώριζαν ότι υπήρχαν προβλήματα ομοφοβικής βίας στα σχολεία τους, αλλά το 41% ανέφερε ότι είναι δυσκολότερη η αντιμετώπιση αυτής της μορφής εκφοβισμού σε σχέση με άλλες μορφές. Κάποιοι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι οι εκδηλώσεις αυτού του είδους δεν είναι τίποτα περισσότερο από «χονδροειδής συμπεριφορά» ή «φασαρία να

²¹⁵ Απόφαση, 3 Αυγούστου 2007, φάκελος αριθ. 620-2006) διατίθεται στη διεύθυνση www.homo.se/o.o.i.s/4034_11/072008 (12.10.2008)

²¹⁶ S. Averill (2004) How can young people be empowered to achieve justice when they experience homophobic crime? διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.schools-out.org.uk/research/docs/Partners%20An%20update%20to%20tackling%20homophobia.pdf> (11.11.2008).

γίνεται».²¹⁷ Όμως αυτή η στάση θα μπορούσε ερμηνευτεί από τους μαθητές ότι οι εκπαιδευτικοί «κάνουν τα στραβά μάτια» απέναντι σε αυτή τη συμπεριφορά.

Από τη **σουηδική** έρευνα συνάγεται ότι οι εκπαιδευτικοί δεν διαθέτουν τα κατάλληλα μέσα για να αντιμετωπίσουν τα ζητήματα των LGBT. Έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου *Κάτω από την επιφάνεια*, έδειξε, μεταξύ άλλων, ότι μόνο το 8% των εκπαιδευτικών που έλαβαν μέρος σε αυτήν πιστεύουν ότι έχουν εκπαιδευτεί για να χειρίζονται σωστά αυτά τα ζητήματα²¹⁸.

Ορθή πρακτική: Εκστρατεία κατά της ομοφοβικής βίας στα σχολεία: Στην **Ιρλανδία**, η πρωτοβουλία *Κάντε το σχολείο σας ασφαλές* που ανέλαβαν η *Αρχή Ισότητας* και η Οργάνωση *BeLonG To* απευθύνθηκε σε διευθυντές, εκπαιδευτικούς και μαθητές σχολείων. Περιλάμβανε ένα φάσμα δραστηριοτήτων, όπως η τοποθέτηση αφισών στα σχολεία με το μήνυμα: «Η ομοφοβική βία δεν είναι ανεκτή στο σχολείο μας», εγχειρίδια, φυλλάδια κλπ. Το έργο προωθούσε την ανάληψη περαιτέρω δράσης από σχολεία, παραδείγματος χάρη χάραξη πολιτικών κατά του εκφοβισμού και της παρενόχλησης και σύνταξη κωδίκων συμπεριφοράς· την ένταξη των ζητημάτων των LGBT στις σχολικές πολιτικές για την ισότητα· την κατάρτιση και εξουσιοδότηση του προσωπικού να αντιμετωπίζει αποτελεσματικότερα την ομοφοβική παρενόχληση και τον εκφοβισμό στα σχολεία· την εξασφάλιση ότι οι σχολικοί σύμβουλοι είναι σωστά εκπαιδευμένοι σε ζητήματα σεξουαλικής ταυτότητας²¹⁹.

Ορθή πρακτική: Πολλαπλή δράση με αποδέκτες τους εκπαιδευτικούς και τους πολιτικούς: Στη **Σουηδία**, ένα σημαντικό έργο της πρωτοβουλίας *EQUAL*²²⁰ με τίτλο *Under Ytan* [Κάτω από την επιφάνεια] υλοποιήθηκε την περίοδο 2004-2007 με τη συμμετοχή διαφόρων φορέων, όπως ΜΚΟ των LGBT, εθνικοί φορείς ισότητας, δημόσιες αρχές, Πανεπιστήμια και συνδικαλιστικές οργανώσεις. Περιείχε ένα μεγάλο φάσμα δραστηριοτήτων, όπως η ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού και μεθόδων για την ευαισθητοποίηση στα σχολεία, ευρηματικό υλικό για χρήση στα σχολεία, κατάρτιση για την αμφισβήτηση της ετεροκανονικότητας, στήριξη των εκπαιδευτικών που ασχολούνται με ζητήματα γενετήσιου προσανατολισμού και ομοφοβίας,

²¹⁷ J. Norman, M. Galvin and G. McNamara (2006) *Straight talk: Researching gay and lesbian issues in the school curriculum*. Dublin: Centre for Educational Evaluation, Dublin City University, αναφέρεται στην εθνική έκθεση Ιρλανδίας.

²¹⁸ Βλ. <http://www.ytan.se/?p=1892> (18.08.2008)

²¹⁹ Βλ. <http://www.equality.ie/index.asp?docID=593> (17.10.2008)

²²⁰ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την πρωτοβουλία *EQUAL* της Ευρωπαϊκής Επιτροπής βλ. http://ec.europa.eu/employment_social/equal/index_en.cfm (10.12.2009).

στήριξη των σχολείων και των τοπικών αρχών που εφαρμόζουν τη νομοθεσία κατά των διακρίσεων στα σχολεία²²¹.

Η επίπτωση της παρενόχλησης και του εκφοβισμού στους LGBT

Μελέτες στο **Ηνωμένο Βασίλειο** και ένα διακρατικό έργο ΜΚΟ των νέων που κάλυπτε την **Ιταλία**, την **Ισπανία**, την **Πολωνία** **LGBT Αυστρία** —*The School Mates Project 2007*— ανέδειξε τις αρνητικές επιπτώσεις της ομοφοβικής παρενόχλησης και του εκφοβισμού στην επίδοση στο σχολείο και στην ποιότητα ζωής των μαθητών LGBT.

Μελέτες στο **Ηνωμένο Βασίλειο** δείχνουν ότι ένα ομοφοβικό σχολικό περιβάλλον μπορεί να ωθήσει τους LGBT νέους να απουσιάζουν συστηματικά και να κάνουν «κοπάνες» από το γυμνάσιο, με αποτέλεσμα να μειώνονται οι δυνατότητές τους να πετύχουν στο Πανεπιστήμιο ή να συνεχίσουν τις σπουδές τους²²².

Άλλες μελέτες στο **Ηνωμένο Βασίλειο** δείχνουν ότι ο εκφοβισμός των μαθητών LGBT μπορεί να έχει σοβαρές αποσταθεροποιητικές επιπτώσεις στους μαθητές, προκαλώντας κοινωνική απομόνωση και ψυχολογικό άγχος, ιδίως στους μαθητές που ανακαλύπτουν την ομοφυλοφιλία τους νωρίς, στις πρώτες τάξεις του σχολείου. Η ομοφοβία και η ομοφοβική βία στα σχολεία έχουν επίσης αρνητική επίπτωση στην εικόνα και την εμπιστοσύνη που έχουν οι μαθητές LGBT για τον εαυτό τους αλλά και στην επίδοσή τους στα μαθήματα²²³.

«Στο σχολείο με παρενοχλούσαν ως ομοφυλόφιλο, αλλά αυτό γινόταν επειδή οι συμμαθητές μου υπέθεταν ότι ήμουν ομοφυλόφιλος Δεν είχα καν πει σε κανένα ότι ήμουν ομοφυλόφιλος. Ασκούσαν επάνω μου λεκτικό και σωματικό εκφοβισμό και δεν είχα φίλους τα τρία πρώτα χρόνια του γυμνασίου. Αυτό με έκανε να αισθάνομαι πολύ ανασφαλής σαν άτομο και μετά από αυτό δύσκολα έκανα φίλους. Είχα γίνει στ' αλήθεια παρανοϊκός και ευάλωτος.» (Ανδρας, 21 ετών, HB)²²⁴.

²²¹ Βλ. <http://www.ytan.se/?p=1892> (18.08.2008)

²²² M. Jenett (2004) Stand up for us: Challenging homophobia in schools, Yorkshire: Crown Copyright, H. Wallace (2005) Time to Think, London: Metro Centre, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://calm-seas.co.uk/timetothink/intro.htm> (27.07.2008).

²²³ S. Averill, How can young people be empowered to achieve justice when they experience homophobic crime?, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.schools-out.org.uk/research/docs/Partners%20An%20update%20to%20tackling%20homophobia.pdf> (20.12.2008), Colgan, F., Creegan, C., McKerney, A. and Wright, T. (undated) Lesbian, Gay and Bisexual Workers: equality, Diversity and Inclusion in the Workplace: A Qualitative Research Study. COERC/London Metropolitan University.

²²⁴ J. Takács (2006) Social Exclusion of young lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) people in Europe, Brussels: ILGA-Europe και IGLYO. σ. 51

Οι επιπτώσεις του εκφοβισμού εξετάστηκαν επίσης στο πλαίσιο του *Schoolmates Project*²²⁵ (2006-2008), μιας διακρατικής πρωτοβουλίας της οργάνωσης *Arcigay* (ιταλική ένωση λεσβιών και ομοφυλόφιλων), σε συνεργασία με τις οργανώσεις *COLEGA* Μαδρίτης, *KPH* Βαρσοβίας και με την Πόλη της Βιέννης. Διαπιστώθηκε ότι ο εκφοβισμός μπορεί να κάνει τα άτομα LGBT αυτοκαταστροφικά και να υιοθετήσουν επικίνδυνες συμπεριφορές. Επίσης η αναζήτηση στήριξης από την οικογένεια ή την κοινότητα μπορεί να είναι εξαιρετικά δύσκολη για τις λεσβίες, τους ομοφυλόφιλους, τους αμφιφυλόφιλους ή τους διαφυλικούς εφήβους.

Ο γενετήσιος προσανατολισμός στα προγράμματα σπουδών και τη γενικότερη αγωγή στα σχολεία

Ένα άλλο ζήτημα που επισήμαναν κατά την επιτόπου έρευνα οι ΜΚΟ των LGBT είναι η γενικευμένη απουσία ενασχόλησης με τα θέματα του γενετήσιου προσανατολισμού στα σχολεία, γεγονός που μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις για την αυτοεκτίμηση των LGBT νέων. Αρκετοί LGBT νέοι που έλαβαν μέρος σε μελέτη στο **Ηνωμένο Βασίλειο** δήλωσαν ότι αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αισθάνονται ότι δεν μπορούν να είναι «ο εαυτός τους»²²⁶.

Επίσης, οι ΜΚΟ των LGBT που ρωτήθηκαν σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ επισήμαναν τη γενικευμένη έλλειψη ενασχόλησης με τα ζητήματα του γενετήσιου προσανατολισμού και την έλλειψη θετικών αναπαραστάσεων των LGBT στην εκπαίδευση²²⁷.

Η ηλεκτρονική έρευνα με τους ενδιαφερόμενους φορείς έδειξε ότι 65% πιστεύουν ότι τα σχολικά προγράμματα σπουδών «δεν ασχολούνταν» ή «έδιναν πολύ λίγη σημασία» στα ζητήματα των LGBT (παραδείγματος χάρη ρυθμίσεις για μη παραδοσιακές οικογένειες, σχέσεις, ρόλους των φύλων ή σεξουαλικές προτιμήσεις).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του προαναφερθέντος *School Mates Project*, η σιωπή και η προκατάληψη των δασκάλων και των συμμαθητών για τα θέματα των LGBT ενισχύουν τις αρνητικές στάσεις απέναντι στους ομοφυλόφιλους εφήβους, γεγονός που τους κάνει να αισθάνονται περισσότερο απομονωμένοι και ευάλωτοι.

Μελέτες στο **Βέλγιο** αποκαλύπτουν επίσης ανεπαρκή εκπαίδευση και κατάρτιση μαθητών και εκπαιδευτικών στα ζητήματα των LGBT²²⁸.

²²⁵ Βλ. <http://www.arcigay.it/schoolmates> (12.08.2008)

²²⁶ F. Colgan, C. Creegan and A., McKerney T. Wright (undated) *Lesbian, Gay and Bisexual Workers: equality, Diversity and Inclusion in the Workplace: A Qualitative Research Study*. COERC/London Metropolitan University

²²⁷ Επιτόπου συνεδριάσεις εργασίας στην ΕΕ, Απρίλιος-Μάιος 2008

²²⁸ K. Pelleriaux και J. Van Ouytsel (2003), 'De houding van Vlaamse scholieren tegenover holebiseksualiteit', Antwerp, Universiteit Antwerpen

Μια εκτενής διετής μελέτη²²⁹ σε 12 **ιρλανδικά** σχολεία που βασιζόταν σε παρατηρήσεις στην αίθουσα διδασκαλίας, συνεντεύξεις με μαθητές και εκπαιδευτικό προσωπικό, σε ομάδες στόχου και σε αποτελέσματα ερευνών κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο γενετήσιος προσανατολισμός ήταν ζήτημα ταμπού. Η αποσιώπηση του ζητήματος στα σχολικά ιδρύματα ενισχυόταν και από την έλλειψη λεξιλογίου για να ονοματισθεί και να συζητηθεί η σεξουαλική διαφορετικότητα. Οι συζητήσεις για τον γενετήσιο προσανατολισμό στην αίθουσα διδασκαλίας ή με τις ομάδες στόχου είχαν, λοιπόν, σαν αποτέλεσμα τη σιωπή, τη δυσανεξία, το φόβο και την εχθρότητα. Αν και τα άτομα με αναπηρίες καθώς και τα μέλη θρησκευτικών και φυλετικών μειονοτήτων ήταν επίσης αντικείμενο αρνητικών στερεοτύπων, δεν προκαλούσαν τον ίδιο βαθμό εχθρότητας ή έλλειψης σεβασμού όπως οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες. Ποσοστό 55% των μαθητών που συμμετείχαν στην έρευνα θα έπαιναν να κάνουν παρέα με ένα άτομο, εάν διαπίστωναν ότι είναι ομοφυλόφιλος ή λεσβία.

Η ηλεκτρονική έρευνα με ενδιαφερόμενους φορείς έδειξε ότι περισσότεροι από τους μισούς θεωρούσαν ότι το επίπεδο αποδοχής των LGBT από το προσωπικό των σχολείων ήταν «χαμηλό» ή «ανύπαρκτο». Κατά την επιτόπου έρευνα οι ΜΚΟ των LGBT ανέφεραν ότι οι σχολικές αρχές δεν επέτρεπαν πάντοτε να εφαρμοστούν στα σχολεία πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης για το θέμα. Οι εθνικές εκθέσεις **Μάλτας, Γαλλίας, Λουξεμβούργου, Πολωνίας και Βουλγαρίας** αναφέρουν παραδείγματα όπου ΜΚΟ των LGBT εμποδίστηκαν ή αγνοήθηκαν από τις σχολικές αρχές όταν προσπάθησαν να θίξουν το ζήτημα και να καταπολεμήσουν την ομοφοβία στα σχολεία²³⁰.

Στη **Βουλγαρία**, παραδείγματος χάρι, όταν οι φορείς υλοποίησης του σχεδίου *Σπάζοντας τη σιωπή: Η περίπτωση στο σχολείο μου*, που χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα MATRA της ολλανδικής πρεσβείας, προσπάθησαν να θίξουν τα ζητήματα των LGBT στα βουλγαρικά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, από τα 144 γυμνάσια που προσκλήθηκαν να συμμετάσχουν σε μια πρώτη συνάντηση για το σχέδιο το καλοκαίρι του 2007, μόνο 15 ανταποκρίθηκαν και μόνο επτά έλαβαν μέρος τελικά.

Ορθή πρακτική: Εκπαιδευτικό υλικό για τα σχολεία: Στο **Βέλγιο**, ο Υπουργός Παιδείας της Γαλλόφωνης Κοινότητας εξέδωσε το 2006 εκπαιδευτικό οδηγό για την ομοφοβία στα σχολεία που στάλθηκε σε κάθε δημοτικό σχολείο και γυμνάσιο της Γαλλόφωνης Κοινότητας²³¹. Στο Βέλγιο επίσης, η Φλαμανδική Κυβέρνηση επιχορήγησε ένα πρότυπο έργο της περιφέρειας Φλαμανδικής Βραμάνδης το 2007 για την ανάπτυξη εκπαιδευτικού

²²⁹ K. Lynch και A. Lodge (2002) *Equality and Power in Schools. Redistribution, recognition and representation*. Routledge. London. σ. 181-182

²³⁰ Επιτόπου συνεδριάσεις εργασίας στα κράτη μέλη της ΕΕ (Μάρτιος-Απρίλιος 2008)

²³¹ Εθνική έκθεση Βελγίου.

υλικού με θέμα «Πολυμορφία φύλου και διαφυλικότητα» για μαθητές ηλικίας 14 έως 18 ετών²³².

Ορθή πρακτική: Βιβλία για παιδιά: Η οργάνωση ILGA της Πορτογαλίας συμμετέχει στη σύνταξη δύο βιβλίων για παιδιά με στόχο να προσεγγίσει τους γονείς και τα παιδιά, εξηγώντας το ζήτημα της σεξουαλικής πολυμορφίας και της αποδόμησης των στερεοτύπων και προκαταλήψεων σε βάρος των ατόμων και οικογενειών LGBT²³³.

Διδακτικό βοήθημα για τη σεξουαλική ταυτότητα: Στη Σλοβενία Το Ίδρυμα για την ειρήνη εξέδωσε το 2003 το CD-ROM «Η πολυμορφία μας κάνει πλουσιότερους όχι φτωχότερους· η καθημερινή ζωή των ομοφυλόφιλων και λεσβιών» που παρουσιάζει τρεις ταινίες μικρού μήκους με θέμα τις διακρίσεις που βιώνουν οι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες στην καθημερινή ζωή και έξι σειρές συνεντεύξεων με λεσβίες και ομοφυλόφιλους που συζητούν θέματα αποκάλυψης της ταυτότητάς τους, οικογένειας, βίας, χώρου εργασίας, φίλων κλπ. Στόχος του υλικού αυτού είναι να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να συζητούν στις αίθουσες διδασκαλίας το θέμα της ομοφυλοφιλίας²³⁴.

Συμπεράσματα

Περιστατικά εκφοβισμού και παρενόχλησης LGBT σε εκπαιδευτικά ιδρύματα αναφέρονται σε όλη την ΕΕ. Αυτά επηρεάζουν τις επιδόσεις στο σχολείο και την ψυχοσωματική υγεία των LGBT μαθητών και τους οδηγούν στην απομόνωση, σε προβλήματα υγείας ή στην εγκατάλειψη του σχολείου. Οι σχολικές αρχές σε όλη την ΕΕ δίνουν ελάχιστη σημασία σε αυτά τα ανησυχητικά φαινόμενα και οι εκπαιδευτικοί συχνά δεν διαθέτουν γνώση, κατάρτιση και τα μέσα να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά αυτά τα προβλήματα.

Οι ΜΚΟ των LGBT σε όλη την ΕΕ εκφράζουν ανησυχίες για την απουσία από τα εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών των ζητημάτων του γενετήσιου προσανατολισμού και της θετικής αναπαράστασης των ατόμων LGBT και των οικογενειών τους. Η απουσία αυτή οδηγεί στον κοινωνικό αποκλεισμό των νεαρών λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων και διαφυλικών μαθητών στο σχολείο. Οι ΜΚΟ έχουν επίσης επισημάνει ότι συχνά οι δάσκαλοι αποφεύγουν τα ζητήματα σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας.

²³² Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με το Υπουργείο Παιδείας της Φλάνδρας (Βέλγιο 4 Απριλίου 2008) και εθνική έκθεση Βελγίου.

²³³ W. Pena (2007) Por quem me apaixonarei? Associação ILGA Portugal/eraseunavez.com and J.T. Delgado (2007) De onde venho? Associação ILGA Portugal/eraseunavez.com, βλ. <http://www.ilga-portugal.pt/noticias/20071208.htm> (22.01.2008).

²³⁴ Βλ. <http://www2.mirovni-institut.si/razlicnost/eng/index.html> (17.10.2008)

Υγεία

Στο τμήμα αυτό εξετάζονται τα ζητήματα της ομοφοβίας και των διακρίσεων σε σχέση με την πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας, την αναγνώριση συντρόφων του ίδιου φύλου ως «στενών συγγενών», την υγεία των LGBT και το στιγματισμό των ομοφυλόφιλων και αμφιφυλόφιλων ανδρών οι οποίοι προσβάλλονται από τον ιό HIV.

Η ομοφοβία και οι διακρίσεις όσον αφορά στην πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας

Στην πρότασή της για μια «οριζόντια» οδηγία κατά των διακρίσεων²³⁵, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επισήμανε ότι «στον τομέα της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, πολλοί LGBT φοβούνται το στιγματισμό και την προκατάληψη από τους φορείς παροχής υπηρεσιών υγείας». Στις επιτόπου συνεντεύξεις, οι ΜΚΟ των LGBT και οι εθνικοί φορείς ισότητας ανέφεραν διάφορα παραδείγματα περιστατικών ομοφοβικής συμπεριφοράς και διακρίσεων. Κατά την επιτόπου έρευνα, παραδείγματος χάρι, στη **Λετονία**, η ΜΚΟ LGBT *Mozaika* ανέφερε την περίπτωση ενός γιατρού που εκδήλωσε ομοφοβική στάση απέναντι σε νεαρή λεσβία ασθενή και στη συνέχεια στη μητέρα της, επειδή η κόρη της ήταν λεσβία²³⁶.

Μελέτες στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, τη **Σλοβενία** και την **Πορτογαλία** αναφέρουν επίσης ότι οι LGBT βιώνουν διακρίσεις και ομοφοβία στη σχέση τους με τους φορείς των υπηρεσιών υγείας. Στη μεγαλύτερη έρευνα αυτού του τύπου στο **Ηνωμένο Βασίλειο**,²³⁷ οι μισές από τις 6.178 λεσβίες και αμφιφυλόφιλες γυναίκες που έλαβαν μέρος απάντησαν ότι είχαν βιώσει ομοφοβία και διάκριση από τους φορείς των υπηρεσιών υγείας. Στη **Σλοβενία**, έρευνα για τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού έδειξε ότι στο 7% των ατόμων LGBT που ρωτήθηκαν είχε δοθεί συμβουλή να ακολουθήσουν ψυχιατρική θεραπεία λόγω της ομοφυλοφιλίας τους και ποσοστό 7,6% υπέστη διακρίσεις από τις υγειονομικές υπηρεσίες²³⁸. Η **πορτογαλική** έρευνα θέτει το ζήτημα της ετεροκανονικότητας του ιατρικού προσωπικού. Αναφέρονται παραδείγματα γυναικολόγων που θεωρούν δεδομένο ότι οι ασθενείς έχουν ετεροφυλόφιλη σχέση και αυτόματης συσχέτισης των ομοφυλόφιλων ανδρών

²³⁵ Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής που συνοδεύει την πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των ατόμων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, SEC(2008) 2180, 2.7.2008, σ. 18

²³⁶ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση Mozaika (Λετονία 12 Μαρτίου 2008)

²³⁷ Ruth Hunt and Dr Julie Fish, Prescription for Change: Lesbian and Bisexual women's health check 2008, Stonewall Equality, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.stonewall.org.uk/documents/prescription_for_change_1.pdf (05.02.2009).

²³⁸ T. Greif, N. Velikonja (2001) "Anketa o diskriminaciji na osnovi spolne usmerjenosti", Lesbo 11/12, http://www.ljudmila.org/lesbo/raziskave_porocilo1.htm (29 Μαρτίου 2008).

με το HIV/AIDS²³⁹. Το 13,5% των 350 ατόμων που έλαβαν μέρος σε εθνική έρευνα είχαν υποστεί τουλάχιστον μία φορά άμεση ή έμμεση διάκριση από επαγγελματίες του κλάδου της υγείας λόγω του γενετήσιου προσανατολισμού τους²⁴⁰. Επιπλέον, πολλοί πορτογάλοι ψυχοθεραπευτές θεωρούν την ομοφυλοφιλία «πρόβλημα»²⁴¹.

Ορθή πρακτική: Κατάρτιση των επαγγελματιών του κλάδου της υγείας σε θέματα LGBT: Στη Σουηδία, η ΜΚΟ των LGBT *RFSL* εκπαιδεύει επαγγελματίες του κλάδου της υγείας σε θέματα των LGBT. Το τελευταίο έτος, 15 νοσοκομεία και ομάδες φοιτητών του τομέα της υγείας παρακολούθησαν μαθήματα. Το 2007, οι οργανώσεις *RFSL Stockholm* και *RFSL National* άρχισαν να εργάζονται για τον καθορισμό των κριτηρίων βάσει των οποίων ένα νοσοκομείο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κατάλληλο για LGBT²⁴².

Στο πλαίσιο μελέτης που χρηματοδοτήθηκε από την *Αρχή Ισότητας* της **Ιρλανδίας**, πραγματοποιήθηκαν 43 διεξοδικές συνεντεύξεις με άτομα LGBT οι οποίες εστιάστηκαν στην αποκάλυψη του γενετήσιου προσανατολισμού τους στο θεράποντα ιατρό τους (ΘΙ)²⁴³. Οι περισσότεροι (23 από 33) από τους ερωτηθέντες που είχαν δηλώσει τη σεξουαλική τους ταυτότητα στους ιατρούς τους, ανέφεραν ότι η αντίδραση των ΘΙ τους ήταν χαλαρή, με διαβεβαιώσεις αποδοχής και εχεμύθειας, παροχή σχετικής ενημέρωσης και διαβεβαίωση ότι η ομοφυλοφιλία δεν αντιμετωπίζονταν με όρους παθολογίας. Ως αρνητικές αντιδράσεις από την πλευρά των ΘΙ, επισημάνθηκαν στοιχεία δυσανεξίας, όπως έλλειψη επαφής με τα μάτια, η επίσπευση του υπόλοιπου χρόνου της επίσκεψης, έλλειψη φιλικής αντιμετώπισης κλπ. Η μελέτη επισημαίνει τη σημασία της στήριξης και της διασφάλισης της εχεμύθειας ανάμεσα στο θεράποντα ιατρό και τον LGBT ασθενή.

²³⁹ Εθνική έκθεση Πορτογαλίας.

²⁴⁰ T.L. Monteiro, V. Policarpo, F.V. da Silva (2006) *Inquérito Nacional sobre Experiências da Homossexualidade em Portugal (Relatório de Pesquisa/2006)*, Lisboa, Centro de Investigação.

²⁴¹ G. Moita (2001) *Discursos sobre a homossexualidade no contexto clínico: a homossexualidade de dois lados do espelho*, Tese de Doutoramento em Ciências Biomédicas, Universidade do Porto.

²⁴² Εθνική έκθεση Σουηδίας.

²⁴³ M. Gibbons, M. Manandhar, C. Gleeson and J. Mullan (2008) *Recognising LGB Sexual Identities in Health Services*. Dublin: Equality Authority and Health Service Executive, σ. 46

Στη **Σουηδία**, λεσβία κατήγγειλε ιατρό ψυχιατρικού τμήματος νοσοκομείου για παρενόχληση διότι, όπως δήλωσε, συνέκρινε την ομοφυλοφιλία της με την παιδεραστία και την κτηνοβασία, δίνοντας την εντύπωση ότι θεωρούσε τον γενετήσιο προσανατολισμό της ψυχική διαταραχή. Οι υγειονομικές αρχές εξέφρασαν την ειλικρινή λύπη τους για το περιστατικό και δήλωσαν ότι αυτό δεν αποτελούσε ένδειξη συστημικού προβλήματος στις υπηρεσίες υγείας²⁴⁴.

Σε επιτόπου έρευνα με MKO των LGBT στη **Ρουμανία** και την **Ουγγαρία**, αναφέρθηκε μεταξύ άλλων ότι η μη αποκάλυψη της ταυτότητας LGBT επηρεάζει την ανίχνευση του βαθμού και της έκτασης διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού: «Οι άνθρωποι δεν εμπιστεύονται το προσωπικό των υπηρεσιών υγείας και δεν αναφέρουν στα γιατρό τους ότι είναι ομοφυλόφιλοι· φοβούνται μάλιστα μήπως το ανακαλύψει ο γιατρός»²⁴⁵ και στην Ουγγαρία ένας ερωτώμενος ανέφερε: «Οι άνθρωποι δεν αναφέρουν ότι είναι LGBT και γι' αυτό το λόγο ελάχιστα προβλήματα γνωστοποιούνται»²⁴⁶.

Η απροθυμία των LGBT να αποκαλύψουν τον γενετήσιο προσανατολισμό τους επιβεβαιώνεται από τα πορίσματα έρευνας σε αρκετά κράτη μέλη. Σε έρευνα²⁴⁷ που διενεργήθηκε στη **Μάλτα**, το 32,5% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι απέκρυβαν τον γενετήσιο προσανατολισμό τους από τους φορείς των υπηρεσιών υγείας. Στη **Γερμανία**, μελέτες²⁴⁸ έδειξαν ότι οι LGBT είναι πολύ επιφυλακτικοί κατά τις επαφές τους με τις υπηρεσίες υγείας, επειδή φοβούνται τις διακρίσεις. Σε έρευνα στη **Σλοβακία**²⁴⁹, ποσοστό 50% των ερωτηθέντων ανέφεραν ότι αποκρύβουν πάντοτε τον γενετήσιο προσανατολισμό τους από το ιατρικό προσωπικό και μόνο 22% το αποκαλύπτουν περιστασιακά, φαινόμενο που εγκυμονεί από μόνο του κινδύνους για την υγεία.

Μη αναγνώριση συντρόφων του ίδιου φύλου στον τομέα της υγείας

Το ζήτημα της πρόσβασης σε στοιχεία που αφορούν την υγεία ενός συντρόφου, εξαιτίας άρνησης της ιδιότητας του «στενού συγγενή» επισημάνθηκε ως πρόβλημα στις εθνικές εκθέσεις της **Βουλγαρίας**, της **Ουγγαρίας**, της **Ιταλίας** και της **Εσθονίας**. Η άρνηση της ιδιότητας του

²⁴⁴ Απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2006, φάκελος αριθ. 399-2006 www.homo.se (22.08.2008)

²⁴⁵ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση ACCEPT (Ρουμανία, 7 Απριλίου 2008)

²⁴⁶ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση Hätèr (Ουγγαρία, 17 Απριλίου 2008)

²⁴⁷ Εθνική έκθεση Μάλτας

²⁴⁸ G. Dennert (2004) Die gesundheitliche Situation lesbischer Frauen in Deutschland: Ergebnisse einer Befragung [Dissertation], Nürnberg: Med. Diss. FAU Erlangen-Nürnberg.

²⁴⁹ Εθνική έκθεση Δημοκρατίας της Σλοβακίας.

στενού συγγενή διαπιστώθηκε, ωστόσο, και σε κράτη μέλη που αναγνωρίζουν το καθεστώς συμβίωσης ατόμων του ίδιου φύλου, όπως δείχνει η παρακάτω δήλωση.

«Η σύντροφός μου είχε ατύχημα στην Ουαλία και το προσωπικό αρνιόταν να με αναγνωρίσει ως στενή συγγενή μέχρι που κάναμε φασαρία. Οι γυναίκες νοσηλεύτριες δεν άγγιζαν το σώμα της συντρόφου μου τις έξι μέρες της νοσηλείας της. Ήταν αναγκασμένη να πλένεται μόνη της ή να περιμένει τους άνδρες νοσηλευτές²⁵⁰. (Γυναίκα, 59 ετών, HB)

Σε επιτόπου συναντήσεις, εκπρόσωποι της ΜΚΟ των LGBT *SEKŪ* στην **Εσθονία** ανέφεραν το παράδειγμα ενός ζεύγους λεσβιών όπου δεν επιτράπηκε στη σύντροφο της μητέρας να είναι παρούσα στη γέννα²⁵¹. Παρομοίως, εκπρόσωποι των ΜΚΟ των LGBT *Arcigay* και *Arcilesbica* στην **Ιταλία** ανέφεραν επίσης την άρνηση της ιδιότητας του «στενού συγγενή» με αποτέλεσμα η φροντίδα των LGBT ασθενών και των συντρόφων τους να εξαρτάται από την ατομική στάση του κάθε μέλους του νοσηλευτικού προσωπικού²⁵².

Αντίθετα, από τις συνεντεύξεις με εκπροσώπους της *LBL* [Εθνική Οργάνωση Ομοφυλόφιλων και Λεσβιών] στη **Δανία** και της *CIGALE* στο **Λουξεμβούργο**, διαπιστώθηκαν πιο θετικές εμπειρίες των ατόμων LGB από τις υπηρεσίες υγείας²⁵³. Οι εκπρόσωποι αυτών των οργανώσεων ανέφεραν ότι δεν υπήρχαν σημαντικά προβλήματα όσον αφορά το επισκεπτήριο συντρόφων σε μονάδες εντατικής θεραπείας, σε νοσοκομεία ή την παρουσία κατά τη στιγμή της γέννας μιας συντρόφου. Και οι δύο ΜΚΟ ανέφεραν, ωστόσο, ότι η ορολογία που χρησιμοποιείται στα νοσοκομειακά διοικητικά έγγραφα μπορεί να δημιουργήσει πρόβλημα στα άτομα LGBT, όπως έδειξαν δύο γερμανικές μελέτες²⁵⁴.

²⁵⁰ Stonewall (2008) Prescription for Change. Lesbian and Women's Health Check 2008 σ. 14.

²⁵¹ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις οργανώσεις Diversity and SEKŪ (Εσθονία, 10 Μαρτίου 2008).

²⁵² Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις οργανώσεις ARCIGAY και ARCILESBICA (AL) (Ιταλία, 5 Μαρτίου 2008).

²⁵³ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση Cigale (Λουξεμβούργο, 7 Απριλίου 2008) και LBL (Δανία, 26 Απριλίου 2008).

²⁵⁴ Βλ. π.χ: H. Seyler (2004) *Lesben, die unsichtbaren Patientinnen*. Düsseldorf: Paper Presentation to the Commission on «Frauengerechte Gesundheitsversorgung in NRW.» [10 Φεβρουαρίου 2004]. Και G. Wolf (2006) "Diskriminierung und Gewalt gegen Lesben, Schwule und Bisexuelle im medizinischen und psychotherapeutischen Setting", *Verhaltenstherapie und psychosoziale Praxis*, 38 (3).

«Ήμουν εξωτερική ασθενής ενός νοσοκομείου και δεν υπήρχε δυνατότητα καταγραφής στο ηλεκτρονικό τους σύστημα ότι είχα συνάψει σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης. Είπαν ότι στον υπολογιστή εμφανιζόμουν ως εργένης»²⁵⁵. (Γυναίκα, 34 ετών, HB)

Η προαναφερθείσα ιρλανδική έρευνα επίσης θεωρεί ότι η μη αναγνώριση της ιδιότητας του «στενού συγγενή» αποτελεί σοβαρό πρόβλημα, ιδίως σε περίπτωση νοσηλείας συντρόφου σε νοσοκομείο, διότι αυτό μπορεί να επηρεάσει την πρόσβαση στην ενημέρωση, τη δυνατότητα επισκέψεων και τη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων.

Ο στιγματισμός ομοφυλόφιλων και αμφιφυλόφιλων ανδρών με HIV

Ένα άλλο ζήτημα που έθιξαν οι ΜΚΟ των LGBT στο **Βέλγιο**²⁵⁶, την **Αυστρία**²⁵⁷, την **Πορτογαλία**²⁵⁸ και τη **Σλοβενία**²⁵⁹, που επηρεάζει ιδίως το θέμα της αιμοδοσίας είναι το HIV, η αιμοδοσία και η προκατάληψη που συνδέεται με στερεότυπα για τους ομοφυλόφιλους και αμφιφυλόφιλους άνδρες και το HIV/AIDS. Όπως διαπίστωσε **πολωνική** μελέτη, ορισμένα κέντρα αιμοδοσίας ρωτούν μόνο για τον γενετήσιο προσανατολισμό των αιμοδοτών και όχι για τις πραγματικές σεξουαλικές πρακτικές ή επικίνδυνες συμπεριφορές²⁶⁰.

Ποσοστό 29% των ατόμων που απάντησαν σε ηλεκτρονική έρευνα με ενδιαφερόμενους φορείς θεωρεί ότι το προσωπικό των υπηρεσιών υγείας έχει «μάλλον αρνητική» ή «αρνητική» στάση απέναντι στους οροθετικούς ομοφυλόφιλους άνδρες.

Άλλες μελέτες επιβεβαιώνουν αυτό το εύρημα. Στη **Σλοβενία**, μελέτη ανέφερε την περίπτωση ενός 24χρονου ομοφυλόφιλου άνδρα ο οποίος απολύθηκε επειδή ήταν οροθετικός και την περίπτωση ενός άλλου άνδρα που τον εμπόδισαν να μπει στο διαμέρισμά του, όταν οι γείτονες πληροφορήθηκαν ότι ήταν οροθετικός²⁶¹.

Στη **Μάλτα**, από συνεντεύξεις με εκπροσώπους του *Malta Gay Rights Movement* (*Κινήματος για τα Δικαιώματα των Ομοφυλόφιλων της Μάλτας*) διαπιστώθηκαν προβλήματα εχεμύθειας των υπηρεσιών υγείας, ιδίως όσον αφορά τα

²⁵⁵ Stonewall (2008). Prescription for Change. Lesbian and Women's Health Check 2008 σ. 16

²⁵⁶ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις οργανώσεις Holebifederatie και Arc-en-ciel (Βέλγιο, 3 Απριλίου 2008).

²⁵⁷ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση HOSI-WIEN (Αυστρία, 1η Μαΐου 2008).

²⁵⁸ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση ILGA-Portugal (17 Μαρτίου 2008).

²⁵⁹ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση Legebitra (28 Απριλίου 2008).

²⁶⁰ R. Biedron (2007) 2005 and 2006 report Health Services. Can homosexual persons become blood donors? in: Situation of bisexual and homosexual persons in Poland. M. Abramowicz (ed) Kampania Przeciw Homofobii. Lambda Warszawa.

²⁶¹ Εθνική έκθεση Σλοβενίας.

προσβεβλημένα από τον ιό HIV/AIDS άτομα. Εξαιτίας των προβλημάτων αυτών, ορισμένοι ασθενείς αναγκάστηκαν να αναζητήσουν θεραπεία σε άλλη χώρα²⁶².

Η υγεία των ατόμων LGBT

Είναι πολύ περιορισμένα τα διαθέσιμα δεδομένα για την υγεία των LGBT. Συνεντεύξεις με ΜΚΟ των LGBT αποκάλυψαν, ιδίως, ότι δεν έχουν πραγματοποιηθεί επαρκείς έρευνες σχετικά με τις ανάγκες υπηρεσιών υγείας των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών²⁶³. Από συνέντευξη με την οργάνωση *Stonewal*, στο **Ηνωμένο Βασίλειο** διαπιστώθηκε ότι οι λεσβίες είναι απρόθυμες να ανταποκριθούν στα μηνύματα για προληπτική ιατρική φροντίδα ή να αναζητήσουν ιατρική υποστήριξη²⁶⁴.

Υπάρχουν ορισμένα στοιχεία ότι τα βιώματα ομοφοβίας, διακρίσεων, παρενόχλησης και περιθωριοποίησης, ιδίως στα εκπαιδευτικά ιδρύματα και την αγορά εργασίας, μπορεί να έχουν αρνητική επίπτωση στην υγεία των LGBT²⁶⁵.

«Τα πράγματα πήγαιναν άσχημα· αισθανόμουν ξοφλημένος και ότι θά έπρεπε να δώσω τέλος, αν είχα τη δύναμη. Αυτό ήταν πραγματικά το μεγάλο πρόβλημα –ότι είμαι ομοφυλόφιλος και η οικογένειά μου δεν το αποδέχεται. Και τότε ένιωσα πως, αν εξαφανιζόμουν από τη ζωή τους, δεν θα ανησυχούσαν ποτέ πια για μένα». (Ανδρας, **Ηνωμένο Βασίλειο**)²⁶⁶

Στην **Ιταλία**, ένας 16χρονος μαθητής τεχνικού σχολείου στο Τορίνο αυτοκτόνησε. Το θύμα υφίστατο επιθετική συμπεριφορά από τους συμμαθητές του επί πολλά χρόνια επειδή ήταν «υπερβολικά θηλυπρεπής».²⁶⁷

Γενικά, από τις συνεντεύξεις με τις ΜΚΟ των LGBT προκύπτει ότι τα άτομα LGBT αντιμετωπίζουν υψηλότερο κίνδυνο προβλημάτων υγείας σε σχέση με τα ετεροφυλόφιλα άτομα. Η ΜΚΟ LGBT *Holebifederatie* στο **Βέλγιο** επισήμανε ότι η ψυχική υγεία των LGBT δημιουργεί προβληματισμό και ένα μεγάλο

²⁶² Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με το Κίνημα Δικαιωμάτων των Ομοφυλόφιλων της Μάλτας (Μάλτα, 3 Μαρτίου 2008).

²⁶³ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση ARCHIGAY (AG) και ARCHILESBICA (AL) (Ιταλία, 5 Μαρτίου 2008).

²⁶⁴ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την Stonewall (HB, 31 Μαρτίου 2008) HB.

²⁶⁵ Παραδείγματος χάρη: National Institute for Working Life. Arbetsvillkor och utsatthet, Arbetslivsinstitutet 2003. Sweden, M. Jenett (2004) Stand up for us_ Challenging homophobia in schools, Yorkshire: Crown Copyright.

²⁶⁶ The Equality Authority and the Health Service Executive (2007) Recognising LGB Sexual Identities in Health Services, The Experiences of Lesbian, Gay and Bisexual People with Health Services in North West Ireland, σ. 66

²⁶⁷ OSCE/ODIHR (2008) Hate Crimes in the OSCE Region - Incidents and Responses. Annual Report for 2007, σ. 110. Μνημονεύεται στο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 26ης Απριλίου 2007 σχετικά με την ομοφοβία στην Ευρώπη, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0167+0+DOC+XML+V0//EL> (06.10.2008)

ποσοστό ατόμων LGBT πάσχουν από κατάθλιψη²⁶⁸. Θα ανατεθεί η διενέργεια και άλλης μελέτης για να εξεταστούν ζητήματα που συνδέονται με την υγεία και τις αυτοκτονίες νεαρών λεσβιών²⁶⁹. Η εκτίμηση της οργάνωσης *Holebifederatie* επιβεβαιώνεται από διάφορες εκθέσεις που αναφέρουν ότι οι LGBT είναι ομάδα ευάλωτων ατόμων βάσει αρκετών δεικτών υγείας. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, σύμφωνα με **βελγική** μελέτη, τα άτομα LGB έχουν διπλάσιες πιθανότητες να πάσχουν από χρόνια ασθένεια²⁷⁰.

Έρευνα στο **Ηνωμένο Βασίλειο** έδειξε ότι 20% των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών που ρωτήθηκαν είχαν κάνει κακό σκόπιμα στον εαυτό τους σε σύγκριση με ποσοστό 0,4% του γενικού πληθυσμού και 16% των ερωτηθέντων, ηλικίας κάτω των 20 ετών, είχαν κάνει απόπειρα αυτοκτονίας, έναντι 0,12% στον γενικό πληθυσμό ηλικίας κάτω των 18 ετών (σύμφωνα με εκτίμηση της ChildLine)· όσον αφορά εξετάσεις για τον καρκίνο, ποσοστό 15% των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών ηλικίας άνω των 25 ετών δεν είχαν κάνει ποτέ εξέταση κολπικού επιχρίσματος, έναντι 7% του γενικού γυναικείου πληθυσμού· ποσοστό κατώτερο του 50% των λεσβιών και αμφιφυλόφιλων γυναικών που ρωτήθηκαν είχαν κάνει έλεγχο για σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα²⁷¹.

Ορθή πρακτική: Από συνεντεύξεις διαπιστώθηκε ότι στη **Γαλλία** ο αυξανόμενος αριθμός λεσβιών που προσέρχονταν στο κέντρο LGBT Paris-IDF και ζητούσαν να παραπεμφθούν σε αμερόληπτους γυναικολόγους ώθησε τους υπεύθυνους του κέντρου να συντάξουν **Οδηγό υγείας για λεσβίες** με διευθύνσεις «φιλικών» γυναικολόγων. Ο Οδηγός εξετάζει γενικά προβλήματα υγείας, και ιδίως τους κινδύνους καρκίνου του μαστού και της μήτρας²⁷².

Έρευνα για την ψυχική υγεία των LGBT: Η ιρλανδική ΜΚΟ LGBT *GLEN*, σε συνεργασία με το έργο *BeLonG To* για νέους ανέθεσε σε ερευνητές του Trinity College του Δουβλίνου και του University College του Δουβλίνου να πραγματοποιήσουν την πρώτη μεγάλη μελέτη για την ψυχική υγεία και την ποιότητα ζωής των LGBT στην **Ιρλανδία**, με χρηματοδότηση της *Εθνικής Υπηρεσίας Πρόληψης της Αυτοκτονίας*. Στόχος της μελέτης είναι να εντοπίσει τους παράγοντες κινδύνου και ανθεκτικότητας για την ψυχική υγεία των LGBT και τις αυτοκτονίες και για την ανάπτυξη ενός προτύπου βέλτιστης πρακτικής

²⁶⁸ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις οργανώσεις Holebifederatie και Arc-en-ciel (Βέλγιο, 3 Απριλίου 2008).

²⁶⁹ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με το Υπουργείο Παιδείας (Βέλγιο, 4 Απριλίου 2008).

²⁷⁰ K. Heeringen and J. Vincke, 'Suicidal acts and ideation in homosexual and bisexual young people: a study of prevalence and risk factors', *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 35(11): 494-499.

²⁷¹ R. Hunt and J. Fish (2008) 'Prescription for Change. Lesbian and bisexual women's health check' Stonewall.

²⁷² Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις οργανώσεις Inter-LGBT και L'Autre Cercle, (Γαλλία, 10 Μαρτίου 2008).

για την προάσπιση της ψυχικής υγείας και την πρόληψη αυτοκτονιών των LGBT²⁷³.

Τα πορίσματα έρευνας του *σουηδικού Εθνικού Ιδρύματος για τη Δημόσια Υγεία*²⁷⁴ δείχνουν ότι η υγεία της τεράστιας πλειοψηφίας των LGBT (λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων και διαφυλικών ατόμων) είναι καλή. Εντούτοις, το ποσοστό των LGBT με προβλήματα υγείας ήταν πολύ υψηλότερο σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό. Ειδικά η ψυχική υγεία ήταν σημαντικά επιδεινωμένη. Παρατηρήθηκαν επίσης και σημαντικές διαφορές ως προς την υγεία μεταξύ των LGBT. Σχεδόν χωρίς εξαίρεση, τα τρανσεξουαλικά άτομα παρουσίαζαν τα μεγαλύτερα προβλήματα υγείας και ακολουθούσαν οι αμφιφυλόφιλοι και οι λεσβίες/ομοφυλόφιλοι. Ακόμη, η έρευνα έδειξε πολύ υψηλότερα ποσοστά ατόμων LGBT που σκέφτονταν την αυτοκτονία. Παρόμοια αποτελέσματα έδωσε και η *ιρλανδική* έκθεση για την ψυχική υγεία *GLEN Mental Health Report*²⁷⁵.

Συμπεράσματα

Οι διακρίσεις και η ομοφοβία/τρανσφοβία είναι υπαρκτά φαινόμενα στις υπηρεσίες υγείας. Είναι, ωστόσο, δύσκολο να προσδιοριστεί ή συχνότητά τους, διότι η απόκρυψη του γενετήσιου προσανατολισμού των ατόμων LGBT καθιστά συχνά το πρόβλημα αφανές. Μελέτες και συνεντεύξεις με ΜΚΟ LGBT και εθνικούς φορείς ισότητας δείχνουν θετικές και αρνητικές αντιδράσεις μελών νοσηλευτικού προσωπικού κατά την αποκάλυψη του γενετήσιου προσανατολισμού. Στις αρνητικές αντιδράσεις κατατάσσονται η συμβουλή σε ασθενείς LGBT να αναζητήσουν ψυχιατρική βοήθεια. Η πιο θετική αντίδραση είναι η παροχή ενημέρωσης για θέματα LGBT και η διαβεβαίωση εχεμύθειας και αποδοχής της ιδιότητας του ασθενούς ως LGBT.

Επειδή, μεταξύ άλλων, οι LGBT ασθενείς φοβούνται τις διακρίσεις, ενδέχεται να μη προσέρχονται στις υπηρεσίες υγείας, γεγονός που εγκυμονεί κινδύνους για την υγεία τους. Υφιστάμενες έρευνες συσχετίζουν το γεγονός ότι, σε γενικές γραμμές, οι LGBT αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα ψυχικής και σωματικής υγείας με τα βιώματα ομοφοβίας, τρανσφοβίας, παρενόχλησης και κοινωνικής απομόνωσης. Οι ΜΚΟ των LGBT και οι δημόσιες αρχές που ρωτήθηκαν ανέφεραν υψηλότερα ποσοστά προβλημάτων ψυχικής υγείας, αυτοκτονιών και κατάχρησης ουσιών από τα άτομα LGBT. Είναι απαραίτητο να γίνουν περισσότερες έρευνες για την υγεία των LGBT.

²⁷³ Εθνική έκθεση Ιρλανδίας.

²⁷⁴ Σουηδικό Εθνικό Ίδρυμα για τη Δημόσια Υγεία (2006) Υγεία με Ίσους Όρους, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.fhi.se/upload/ar2006/Rapporter/r200608_HBT_web.pdf (12.01.2009).

²⁷⁵ 2003 GLEN Mental Health Report (δημοσιεύθηκε σε συνδυασμό με Northern Area Health Board).

Θρησκευτικά ιδρύματα

Σε συνεντεύξεις με ΜΚΟ των LGBT αναφέρθηκε ότι σε διάφορα κράτη μέλη, όπως **Κύπρος**²⁷⁶, **Ελλάδα**²⁷⁷, **Λετονία**²⁷⁸, **Λιθουανία**²⁷⁹, **Ιταλία**²⁸⁰, **Πολωνία**²⁸¹ και **Ρουμανία**²⁸², εκπρόσωποι της Εκκλησίας, ιδίως των ορθόδοξων και καθολικών δογμάτων, εμπλέκονται στον πολιτικό διάλογο για τα δικαιώματα των LGBT, προκαλώντας συχνά κινητοποιήσεις και δημιουργώντας ομάδες πίεσης για να μη παραχωρηθούν αυτά τα δικαιώματα. Αντιθέτως, δεν έχει διαπιστωθεί σημαντική εβραϊκή και μουσουλμανική εμπλοκή ατόμων και φορέων σε κινητοποιήσεις κατά των LGBT ή σε πολιτικές συζητήσεις σχετικά με τα δικαιώματα των LGBT σε κάποιο κράτος μέλος.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στη **Λιθουανία**, η Εκκλησία έχει λάβει θέση κατά των δικαιωμάτων των LGBT. Ο Υπουργός Κοινωνικών Υποθέσεων και Απασχόλησης ανέφερε²⁸³ στο Κοινοβούλιο ότι η διάσκεψη επισκόπων της Λιθουανίας συζήτησε και ενέκρινε την προσθήκη τροπολογιών στο νόμο περί ίσης μεταχείρισης (εφαρμογή της οδηγίας πλαίσιο για την απασχόληση 2000/78/ΕΚ) και βουλευτές αντιτάχθηκαν στη νομοθεσία κατά των διακρίσεων επικαλούμενοι τις «χριστιανικές παραδόσεις της Λιθουανίας». Η ορθόδοξη εκκλησία της **Ρουμανίας** έχει ασκήσει πιέσεις για την τροποποίηση του Συντάγματος, ώστε να απαγορευθεί η δυνατότητα γάμου ατόμων του ίδιου φύλου²⁸⁴. ΜΚΟ των LGBT στην **Ιταλία**²⁸⁵ και την **Πολωνία**²⁸⁶ ανέφεραν στις συνεντεύξεις ότι η καθολική εκκλησία είναι ένας από τους βασικούς πολιτικούς παράγοντες που αντιτάσσονται στην έκδοση νέας νομοθεσίας για τα δικαιώματα των LGBT.

Πολυμορφία και διακρίσεις στις θρησκευτικές οργανώσεις

²⁷⁶ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με το Απελευθερωτικό Κίνημα Ομοφυλοφίλων Κύπρου (10 Απριλίου 2008).

²⁷⁷ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την ΜΚΟ LGBT ΟΛΚΕ, (14 Απριλίου 2008).

²⁷⁸ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις ΜΚΟ LGBT Mozaika και Tiesībsarga birojs [Υπηρεσία Συνηγόρου του Πολίτη] (Λετονία, 12 Μαρτίου 2008).

²⁷⁹ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την Ένωση Ομοφυλόφιλων Λιθουανίας (13 Απριλίου 2008).

²⁸⁰ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την Arcigay/Arcilesbica (Ιταλία, 5 Μαρτίου 2008).

²⁸¹ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την Kampania Przeciw Homofobii (Πολωνία, 17 Μαρτίου 2008).

²⁸² Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τη ΜΚΟ LGBT ACCEPT (Ρουμανία, 7 Απριλίου 2008).

²⁸³ Πρακτικά του Κοινοβουλίου της 18ης Σεπτεμβρίου 2007 διαθέσιμα στη διεύθυνση http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=304466 (14.02.2008).

²⁸⁴ Εθνική έκθεση Ρουμανίας.

²⁸⁵ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις οργανώσεις Arcilesbica και Arcigay (Ιταλία, 5 Μαρτίου 2008).

²⁸⁶ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την Kampania Przeciw Homofobii (Πολωνία, 17 Μαρτίου 2008).

Στη **Φινλανδία**, μελέτη²⁸⁷ που βασιζόταν σε συνεντεύξεις με δέκα απασχολούμενους στην ευαγγελική λουθηρανική εκκλησία, οι οποίοι αυτοπροσδιορίζονταν ως ομοφυλόφιλοι, λεσβίες ή αμφιφυλόφιλοι, κατέδειξε ότι, αν και η γενική τάση για μεγαλύτερη κοινωνική ανοχή και ο συνεχιζόμενος διάλογος για το καθεστώς των σεξουαλικών μειονοτήτων στο εσωτερικό της Εκκλησίας ενθαρρύνουν τους εργαζόμενους σε εκκλησιαστικούς φορείς να ζήσουν μια φανερή ζωή, ταυτόχρονα ο δημόσιος διάλογος ασκεί πίεση και φοβίζει τους ανθρώπους να πάρουν θέση: «Ο κίνδυνος στιγματισμού ή διακρίσεων ελλοχεύει σε πολλές καθημερινές καταστάσεις, όταν γίνεται διάλογος σχετικά με την κατάσταση των λεσβίων, των ομοφυλόφιλων και των αμφιφυλόφιλων ατόμων στο εσωτερικό της Εκκλησίας»²⁸⁸. Αντιθέτως, οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι ο χαρακτήρας λειτουργήματος ταιριάζει απόλυτα με αυτή την εργασία.

Στη **Σουηδία**, η Ένωση Ενοριών της Εκκλησίας της Σουηδίας μαζί με την ΕΚΗΟ (Σουηδική οικουμενική ένωση χριστιανών λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων και διαφυλικών) συμμετείχαν στο έργο EQUAL «Πολυμορφία που δημιουργεί πρότυπα» το οποίο εστιάζεται σε τρία επαγγέλματα που συμβάλλουν στον καθορισμό προτύπων στην κοινωνία: την αστυνομία, την εκκλησία και το στρατό, σε μια προσπάθεια να ευαισθητοποιηθούν οι πολίτες στο ζήτημα της σεξουαλικής πολυμορφίας και της κατάστασης των απασχολούμενων μακροπρόθεσμα²⁸⁹.

Σε ορισμένα κράτη μέλη, οι εξαιρέσεις που μπορούν να δικαιολογήσουν τις διακρίσεις από την πλευρά των εργοδοτών σε βάρος εργαζομένων οι οποίοι δεν «ενεργούν με καλή πίστη και αφοσίωση στα ήθη της οργάνωσης» ερμηνεύονται από τις θρησκευτικές οργανώσεις κατά τρόπο ώστε να περιλαμβάνεται ο γενετήσιος προσανατολισμός. Όπως έχει επισημάνει η Επιτροπή, «Πολλές από τις δυσκολίες εφαρμογής των διατάξεων της οδηγίας για την ισότητα στην απασχόληση σε σχέση με τον γενετήσιο προσανατολισμό συνδέονται με το εύρος των εξαιρέσεων εκ μέρους των εργοδοτών βάσει θρησκευτικών κριτηρίων Οι εξαιρέσεις αυτές είναι λεπτές, διότι ορισμένοι

²⁸⁷ K. Valve (2004) 'Vocation and the Everyday - Lesbian, Gay and Bisexual Employees' Experiences in Different Work Communities Within the Church, J. Lehtonen, K. Mustola (ed.) 'Straight people don't tell, do they...? Negotiating the boundaries of sexuality and gender at work', Ελσίνκι: Υπουργείο Εργασίας, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.esr.fi/esr/fi/_yleiset/researchreport2b04.pdf (04.02.2009)

²⁸⁸ K. Valve (2004) 'Vocation and the Everyday - Lesbian, Gay and Bisexual Employees' Experiences in Different Work Communities Within the Church, J. Lehtonen, K. Mustola (ed.) 'Straight people don't tell, do they...? Negotiating the boundaries of sexuality and gender at work', Ελσίνκι: Υπουργείο Εργασίας, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.esr.fi/esr/fi/_yleiset/researchreport2b04.pdf (04.02.2009)

²⁸⁹ Βλ. http://ec.europa.eu/employment_social/equal/news/20051026-sweden_en.cfm (6.02.2009). Το 2005 το έργο αυτό συγχωνεύθηκε σε μια νέα συνεργασία που χρηματοδοτείται από το EQUAL με περισσότερες οργανώσεις με τίτλο *All Clear* και στόχο τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος εργασίας όπου όλοι είναι σεβαστοί, ανεξάρτητα από τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό.

εργοδότες μπορεί να είναι εχθρικοί απέναντι στην ομοφυλοφιλία λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων»²⁹⁰.

Στη **Γερμανία**, η *Kolpingwerk*, μια καθολική κοινωνική οργάνωση που εστιάζεται στην εκπαίδευση (σε οικοτροφεία και κέντρα νεότητας, μεταξύ άλλων), η οποία εξαιρείται από τη νομοθεσία κατά των διακρίσεων ως οργάνωση θρησκευτικού δόγματος, απέλυσε έναν 53χρονο ομοφυλόφιλο εργαζόμενο όταν έγινε γνωστός ο σεξουαλικός προσανατολισμός του²⁹¹. Στις **Κάτω Χώρες**, ο ολλανδικός νόμος για τα ίσα δικαιώματα περιέχει παρόμοιες εξαιρέσεις όσον αφορά την απασχόληση σε ενώσεις οι οποίες βασίζονται στη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις. Οι ενώσεις αυτές μπορεί να επιβάλουν απαιτήσεις κατά την προκήρυξη μιας θέσης εργασίας οι οποίες, με βάση τους σκοπούς της οργάνωσης, θεωρούνται απαραίτητες για την προώθηση των ιδρυτικών στόχων της οργάνωσης. Ο νόμος για την ίση μεταχείριση ορίζει ότι οι απαιτήσεις αυτές δεν μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα τις διακρίσεις με αποκλειστικό λόγο τις πολιτικές πεποιθήσεις, τη φυλή, το φύλο, την εθνικότητα, τον ετεροφυλόφιλο ή ομοφυλόφιλο προσανατολισμό ή την οικογενειακή κατάσταση, αλλά μπορεί να βασίζονται σε «πρόσθετα στοιχεία» τα οποία δεν διευκρινίζονται περισσότερο. Η ΕΕ έχει επικρίνει τις δικαιολογίες αυτού του τύπου, με αποτέλεσμα η *Commissie Gelijke Behandeling* [Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης] να προτείνει την αναδιτύπωση αυτών των διατάξεων²⁹². Επιτόπου έρευνα στη **Λετονία** αποκάλυψε ότι η Λουθηρανική Εκκλησία αφορίσε δύο ιερείς, διότι είχαν αντίθετες απόψεις από αυτές της εκκλησίας για την ομοφυλοφιλία και τα δικαιώματα των LGBT. Ο ένας ιερέας αποκάλυψε ότι ήταν ομοφυλόφιλος και εξέφρασε δημοσίως την άποψη ότι η ομοφυλοφιλία δεν είναι αμαρτία και δεν είναι αντίθετη με τον χριστιανισμό. Αφορίστηκε για αμαρτωλή συμπεριφορά. Ένας άλλος ιερέας, την εποχή που ήταν κοσμήτορας της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Λετονίας, αφορίστηκε επειδή επέκρινε τη στάση της Εκκλησίας στην προαναφερθείσα υπόθεση. Σήμερα λειτουργεί ως ιερέας της Αγγλικανικής Εκκλησίας σε μια μικρή αγγλικανική ενορία στη Ρίγα, το μοναδικό θρησκευτικό δόγμα στη Λετονία που υποστηρίζει τα δικαιώματα των LGBT²⁹³. Στην **Ιρλανδία**, θρησκευτικοί οργανισμοί έχουν την ιδιοκτησία και διοικούν την τεράστια πλειοψηφία των δημοτικών σχολείων και πολλά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα να μη φαίνονται πουθενά στα σχολεία οι ομοφυλόφιλοι και αμφιφυλόφιλοι. Τα θρησκευτικά ιδρύματα έχουν επίσης την ιδιοκτησία και διοικούν μεγάλο

²⁹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 'Developing Anti-Discrimination Law in Europe: The 25 EU Member States Compared' σ. 24, 54, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/legnet/06compan_en.pdf.

²⁹¹ Welt Online (2006) Fristlose Kündigung wegen Homosexualität. 24 Νοεμβρίου 2006. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.welt.de/vermischtes/article96880/Fristlose_Kuendigung_wegen_Homosexualitaet.html (28.07.2008)

²⁹² Συμβουλευτική γνώμη για την προειδοποιητική επιστολή που απέστειλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις Κάτω Χώρες σε σχέση με την λανθασμένη ενσωμάτωση της οδηγίας 2000/78/ΚΕ· CGB Συμβουλευτική γνώμη/2008/02, Μάρτιος 2008

²⁹³ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με την υπηρεσία του Συνηγόρου του Πολίτη, (12 Μαρτίου 2008)

αριθμό νοσοκομείων και υπηρεσιών υγείας. Το κεφάλαιο 37 του νόμου για την ισότητα στην απασχόληση εξαιρεί τα θρησκευτικά ιδρύματα και τις υπηρεσίες σε περιπτώσεις που οι διακρίσεις θεωρούνται απαραίτητες για τη διατήρηση του χαρακτήρα του θρησκευτικού ιδρύματος, αλλά η εξαίρεση αυτή δεν έχει κριθεί ποτέ από δικαστήριο. Στην **Ουγγαρία**, η Θεολογική Σχολή του Καλβινικού Πανεπιστημίου Karoli Gaspar ακολουθεί πολιτική που απαγορεύει την εκπαίδευση σπουδαστών που «διάγουν ομοφυλοφιλικό βίο» για να γίνουν ιερείς ή καθηγητές θρησκευτικών. Το Ανώτατο Δικαστήριο της Ουγγαρίας έχει εκδώσει απόφαση υπέρ της σχολής και αποφάσισε ότι επιτρέπεται να εξαιρούνται οι λεσβίες και οι ομοφυλόφιλοι άνδρες²⁹⁴.

Η προάσπιση της πολυμορφίας όσον αφορά τον γενετήσιο προσανατολισμό είναι συχνά δύσκολη σε περιβάλλοντα που ελέγχονται από θρησκευτικές οργανώσεις με εχθρική στάση απέναντι στους LGBT. Παραδειγματος χάρη, στη **Μάλτα**, όπου η Καθολική Εκκλησία διοικεί το ένα τρίτο περίπου των σχολείων, σύμφωνα με το εθνικό βασικό πρόγραμμα σπουδών, «οι εκπαιδευτικοί πρέπει να έχουν ως γνώμονα τις ηθικές και θρησκευτικές αξίες των μαθητών και των γονέων τους». Σε αυτές τις συνθήκες, έχει απαγορευθεί σε μέλη του κινήματος για τα Δικαιώματα των Ομοφυλόφιλων της Μάλτας (MGRM) να διανείμουν φυλλάδια ή εκπαιδευτικό υλικό σχετικά με τα ζητήματα των LGBT.

Υπάρχουν, ωστόσο, και παραδείγματα θρησκευτικών ιδρυμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση τα οποία τηρούν διαφορετική στάση απέναντι στους LGBT και σε συναφή θέματα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, στις **Κάτω Χώρες** το 1995, η σύνοδος της Ολλανδικής Μεταρρυθμιστικής Εκκλησίας είχε ήδη εκδώσει δήλωση ότι τα μέλη της Εκκλησίας έχουν ίσα δικαιώματα ανεξάρτητα από τον γενετήσιο προσανατολισμό ή τον τρόπο ζωής τους²⁹⁵. Το 1990, η σύνοδος του Emma των Μεταρρυθμιστικών Εκκλησιών στις Κάτω Χώρες «κάλεσε όλες τις εκκλησιαστικές κοινότητες να δέχονται τους ομοφυλόφιλους ως μέλη και ως ιερείς». Το 1995, η λουθηρανική σύνοδος της Προτεσταντικής Εκκλησίας των Κάτω Χωρών αποφάσισε να ευλογήσει ομοφυλοφιλικές σχέσεις στην Εκκλησία και δήλωσε ότι δεν υπάρχουν θεολογικά επιχειρήματα «κατά της ευλογίας δύο ανθρώπων που δίνουν υπόσχεση παντοτινής φιλίας, αφοσίωσης και πίστης». Στη **Φινλανδία**, από το 1999, η *ενορία Kallio* (Kallion seurakunta) του Ελσίνκι έχει αγκαλιάσει «τους ανθρώπους του Ουράνιου Τόξου» και έχουν γίνει «Λειτουργίες του Ουράνιου Τόξου» σε συνδυασμό με εκδηλώσεις και παρελάσεις ομοφυλόφιλων στις πόλεις Βάασα, Ελσίνκι και Τάμπερε²⁹⁶. Μια οικουμενική ομάδα που αποκαλείται *Yhteys* (συμμαχία) εργάζεται για την προώθηση πιο φιλελεύθερων στάσεων απέναντι στις μειονότητες με βάση τον γενετήσιο προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου στο εσωτερικό της εκκλησίας. Στη **Σουηδία**, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η Εκκλησία συμμετείχε στις εκδηλώσεις ομοφυλόφιλων το 2008.

²⁹⁴ S. Quinn, E. Paradis (2007) *Going Beyond the Law: promoting equality in employment*, Brussels: ILGA-Europe

²⁹⁵ Βλ. <http://www.protestantchurch.nl/default.asp?inc=info&rIntId=1649> (06.02.2009)

²⁹⁶ Βλ. <http://kallio.kirkkohelsinki.net/?deptID=2590&searchword=Yhteys> (07.02.2009)

Συμπεράσματα

Σε ορισμένα κράτη μέλη, θρησκευτικά ιδρύματα και οργανώσεις συχνά εμπλέκονται σε πολιτικούς διαλόγους για τα δικαιώματα των LGBT και ασκούν πιέσεις κατά της υιοθέτησης αυτών των δικαιωμάτων, με αποτέλεσμα να παρεμποδίζουν την έκδοση νέας νομοθεσίας σε αυτό τον τομέα. Θρησκευτικές ομάδες και πρόσωπα σε ορισμένα κράτη μέλη συμμετέχουν μάλιστα ενεργά στην οργάνωση αντιδιαδηλώσεων κατά των εκδηλώσεων των LGBT.

Σε ορισμένα κράτη μέλη η Εκκλησία έχει την ιδιοκτησία και διοικεί πολλά σχολεία, κοινωνικές υπηρεσίες και κοινοτικά κέντρα που χρησιμοποιούνται για δημόσιες συζητήσεις ή εκδηλώσεις. Έχει απαγορευθεί ή πρόσβαση ΜΚΟ των LGBT σε αυτές τις εγκαταστάσεις ενώ δεν επιτράπηκε στους LGBT να διανείμουν ενημερωτικά φυλλάδια για ζητήματα των LGBT και να συμμετέχουν σε πολιτικές συζητήσεις.

Σε ορισμένα κράτη μέλη προβλέπονται εξαιρέσεις από τη νομοθεσία κατά των διακρίσεων που επιτρέπουν σε εργοδότες να κάνουν διακρίσεις σε βάρος εργαζομένων οι οποίοι «δεν ενεργούν με καλή πίστη και αφοσίωση με βάση τη ήθη της οργάνωσης»· οι εξαιρέσεις αυτές ερμηνεύονται με τρόπους που έχουν σαν αποτέλεσμα τις διακρίσεις σε βάρος των ατόμων LGBT.

Υπάρχουν και ορισμένα θετικά παραδείγματα θρησκευτικών οργάνωσης που απασχολούν άτομα LGBT.

Αθλητισμός

Το τμήμα αυτό εξετάζει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι δηλωμένοι LGBT να ασχοληθούν με τον επαγγελματικό αθλητισμό και τη χρήση ομοφοβικής γλώσσας και υβριστικών χαρακτηρισμών στους χώρους επαγγελματικού και ερασιτεχνικού αθλητισμού.

Η ομοφοβία στον αθλητισμό

Οι περισσότερες εθνικές εκθέσεις επισημαίνουν την έλλειψη ποσοτικών ή ποιοτικών ερευνών για την ομοφοβία στον αθλητισμό. Τα περιορισμένα διαθέσιμα στοιχεία υποδηλώνουν, ωστόσο, ότι η ομοφοβία είναι παρούσα σε πολλά αθλητικά περιβάλλοντα και ότι ένας δηλωμένος LGBT αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις στον αθλητισμό. Η υφιστάμενη έρευνα και τα δεδομένα εστιάζονται σε μεγάλο βαθμό στο επαγγελματικό ποδόσφαιρο.

Τα ομοφοβικά συνθήματα που φωνάζουν ρυθμικά οπαδοί ποδοσφαιρικών ομάδων για να γελοιοποιήσουν το διαιτητή και την αντίπαλη ομάδα αποτελούν φαινόμενο σχεδόν σε κάθε ποδοσφαιρικό αγώνα²⁹⁷. Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, δεν είναι ασυνήθιστο να βρίζει ένας ποδοσφαιριστής με ομοφοβικά λόγια το διαιτητή κατά τη διάρκεια του αγώνα²⁹⁸.

Στην **Ιταλία**, οι ΜΚΟ *Arcigay* και *Arcilesbica* ανέφεραν στις συνεντεύξεις ότι τα συνθήματα κατά των LGBT χαρακτηρίζουν τη νοοτροπία των οπαδών των ποδοσφαιρικών ομάδων, ενώ ομάδες νεοφασιστών παρεισφρύνουν σε διάφορους συνδέσμους φιλάθλων και σε συμμορίες από αλήτες²⁹⁹.

Η εθνική έκθεση του **Ηνωμένου Βασιλείου** δεν αναφέρει την ύπαρξη κανενός δηλωμένου ομοφυλόφιλου επαγγελματία ποδοσφαιριστή σήμερα στη Βρετανία, αλλά λέγεται ότι δίνεται η συμβουλή σε ομοφυλόφιλους ποδοσφαιριστές να προβάλλουν την εικόνα του ετεροφυλόφιλου.

«Πιστεύω ότι είναι ευκολότερο και πιο αποδεκτό να δηλώσω ότι είμαι ομοφυλόφιλος στο πολιτικό κόμμα στο οποίο συμμετέχω παρά στον αθλητισμό. Στον αθλητισμό, η αρρενωπότητα εξακολουθεί να αποτελεί το ιδεώδες. Όταν ήμουν νεότερος και έπαιζα ποδόσφαιρο, έπρεπε να διαχωρίζεις κανείς τον εαυτό του από τις «αδελφούλες» και τις «συκιές». (Ανδρας,

²⁹⁷ T. Walther (2006). Kick It Out: Homophobia in Football. European Gay and Lesbian Sport Federation (ed). Berlin, Amsterdam.

²⁹⁸ Βλ. <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2006/sep/28/paulscholesandantigayabuse> (08.08.2008).

²⁹⁹ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις οργανώσεις *Arcigay* και *Arcilesbica* (Ιταλία, 5 Μαρτίου 2008).

πρώην προπονητής του τένις, Σουηδία)³⁰⁰

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Αθλητική Ομοσπονδία Ομοφυλόφιλων και Λεσβιών (EGLSF -*European Gay and Lesbian Sports Federation*), που ιδρύθηκε το 1989 με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων στον αθλητισμό και τη στήριξη της ελεύθερης έκφρασης των ομοφυλόφιλων και λεσβιών αθλητών, είναι δύσκολο να εκδηλωθεί κανείς σε ένα ερασιτεχνικό αθλητικό σωματείο στην Ευρώπη. Αν και οι εμπειρίες των LGBT διαφέρουν στα διάφορα κράτη μέλη, υπάρχουν πολλές περιπτώσεις LGBT που βιώνουν παρενόχληση και απόρριψη από τους συναθλητές τους³⁰¹.

Ορθή πρακτική: Από συνεντεύξεις διαπιστώθηκε ότι στη Φινλανδία η αθλητική ομοσπονδία δημοσίευσε έναν οδηγό σε τρεις γλώσσες, τα φινλανδικά, τα σουηδικά και τα αγγλικά, με τίτλο *Involved and Visible: Sexual and Gender Minorities in Sports and Physical Activities (Ενεργοί και ορατοί: οι μειονότητες γενετήσιου προσανατολισμού και φύλου στον αθλητισμό και τις σωματικές δραστηριότητες)*³⁰².

Ορθή πρακτική: Στη Γερμανία, η *Deutscher Fußball Bund* [Γερμανική Ποδοσφαιρική Συνομοσπονδία] ξεκίνησε εκστρατεία με τίτλο «Ποδόσφαιρο και ομοφοβία» και εξέδωσε διακήρυξη κατά των διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού το 2007³⁰³.

Προβολή των LGBT στον αθλητισμό

Όπως ανέφερε η *Outsports.com*, στους τελευταίους Ολυμπιακούς Αγώνες του Πεκίνου του 2008, μόνο 10 από τους 10.708 αθλητές ήταν δηλωμένοι ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες³⁰⁴. Σε ηλεκτρονική έρευνα με ενδιαφερόμενους φορείς, ποσοστό 41% απάντησε ότι «δεν υπήρχε δυνατότητα» ή υπήρχε «μικρή δυνατότητα» να «εκδηλωθεί» κανείς ως LGBT, ακόμη και στον ερασιτεχνικό αθλητισμό.

«Αυτοί που κάνουν πρωταθλητισμό κατά κανόνα απαρνούνται τη σεξουαλικότητά τους για να εξασφαλίσουν χορηγίες / υποτροφίες κλπ. Το να είσαι δηλωμένη λεσβία στον αθλητισμό στην **Ιρλανδία** νομίζω ότι θα περιόριζε κάθε μορφή στήριξης ...τόσο οικονομικής όσο και κοινωνικής».

³⁰⁰ RFSL (2007) All Clear 2.0, Gay, Lesbian, Bi & Hetero at Work, σ. 55

³⁰¹ Βλ. <http://www.eqlsf.info/eqlsf-about.php> (10.08.2008)

³⁰² Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με το Υπουργείο Απασχόλησης και Οικονομίας, το Υπουργείο Παιδείας και το Υπουργείο Εσωτερικών (Φινλανδία, 4 Μαρτίου 2008)

³⁰³ Εθνική έκθεση Γερμανίας

³⁰⁴ Βλ. <http://www.outsports.com/os/index.php/Olympics/2008/In-Beijing-Olympics-only-5-openly-gay-athletes.html> (25.01.2009)

(Γυναίκα, Ιρλανδία)³⁰⁵

Σύμφωνα με *Irish Equality Authority*, οι LGBT αθλητές είναι σε μεγάλο βαθμό αφανείς, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν εκ των πραγμάτων πρότυπα LGBT αθλητών στον επαγγελματικό αθλητισμό.³⁰⁶ Στις συνεντεύξεις, οι ΜΚΟ *Arcigay* και *Arcilesbica* επεσήμαναν ότι τα άτομα LGBT ελάχιστα προβάλλονται στον αθλητισμό στην **Ιταλία**³⁰⁷.

Καταπολέμηση της ομοφοβίας στον αθλητισμό

Σύμφωνα με τα πορίσματα δημοσκοπήσης στη **Σουηδία**, δεν γίνεται αρκετή προσπάθεια να εντοπιστεί και να αντιμετωπιστεί η ομοφοβία στον αθλητισμό³⁰⁸. Έργο που υλοποιήθηκε με χρηματοδότηση του σουηδικού Υπουργείου Βιομηχανίας περιείχε έρευνα σε 40 αθλητικές ενώσεις της Σουηδίας και διαπιστώθηκε ότι στη συντριπτική πλειοψηφία από αυτές δεν είχε συζητηθεί ποτέ το ζήτημα της ομοφοβίας ή της κατάστασης των LGBT στην ένωσή τους. Οι περισσότερες ενώσεις απάντησαν επίσης ότι δεν υπήρχε κανένας δηλωμένος LGBT σε αυτές και ότι δεν είχαν καμία πολιτική ή σχέδιο δράσης σε αυτό τον τομέα.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η ΜΚΟ LGBT *Stonewall* ανέφερε ότι οι προσπάθειες για την καταπολέμηση της ομοφοβίας στον αθλητισμό ήταν ελάχιστες και, όταν εξετάζονταν τα ζητήματα της ισότητας και των διακρίσεων στο επαγγελματικό ποδόσφαιρο, το κύριο βάρος δινόταν στην καταπολέμηση του ρατσισμού στον αθλητισμό³⁰⁹.

Το 2003, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης ασχολήθηκε με το ζήτημα της ομοφοβίας στον αθλητισμό: «Το Κοινοβούλιο πιστεύει ότι η ομοφοβία στον αθλητισμό, τόσο μεταξύ των αθλητών όσο και στις σχέσεις τους με τους φιλάθλους, πρέπει να καταπολεμηθεί για τους ίδιους λόγους όπως και ο ρατσισμός και οι άλλες μορφές διακρίσεων»³¹⁰.

Ορισμένες πρωτοβουλίες που χρηματοδοτούνται από το πρόγραμμα PROGRESS της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι δυνατόν να συμβάλουν σημαντικά στην αλλαγή νοοτροπίας στον αθλητισμό. Ενδεικτικά αναφέρουμε την εκστρατεία «Run for Diversity» (Τρέχω για την πολυμορφία) που δίνει τη

³⁰⁵ L. Greene (2007) *Lesbian Athletes and Their Experiences of Gender and Sexuality in Competitive Sports in Ireland (1980-2007)*, University College of Dublin: College of Human Sciences.

³⁰⁶ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την *The Equality Authority* (Ιρλανδία, 4 Απριλίου 2008)

³⁰⁷ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις οργανώσεις *Arcigay* και *Arcilesbica* (5 Μαρτίου 2008)

³⁰⁸ Βλ. <http://www.homo.se/o.o.i.s/3950> (14.08.2008)

³⁰⁹ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση *Stonewall* (HB, 31 Μαρτίου 2008)

³¹⁰ Σύσταση 1635 (2003), *Lesbians and gays in sport*. Το κείμενο εγκρίθηκε από τη μόνιμη επιτροπή εξ' ονόματος της Συνέλευσης στις 25 Νοεμβρίου 2003.

δυνατότητα στους δρομείς, ιδίως τους μαραθωνοδρόμους, να φορούν αθλητικά ενδύματα της ΕΕ με συνθήματα κατά των διακρίσεων για να προβάλλουν το ζήτημα και να εκφράσουν τα φρονήματά τους κατά των διακρίσεων³¹¹.

Ορθή πρακτική: Εταιρικές σχέσεις για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων: Από το 2007, Η RFSL (Σουηδική Ομοσπονδία για τα Δικαιώματα των Λεσβιών, Ομοφυλόφιλων, Αμφιφυλόφιλων και Διαφυλικών Ατόμων) και ο *HomO* [Συνήγορος του Πολίτη κατά των διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού], σε συνεργασία με τη *Riksidrottsförbundet* [Εθνική Αθλητική Ομοσπονδία] και την *SISU*, αθλητική εκπαιδευτική οργάνωση, επεξεργάστηκαν σχέδιο που αποσκοπεί στην εκπαίδευση προπονητών σε θέματα των LGBT. Η *RFSL* και η *SISU* έχουν την πρόθεση να αναπτύξουν εκπαιδευτικά προγράμματα για τα αθλητικά σωματεία. Στο μεταξύ, η *Riksidrottsförbundet* σχεδιάζει και πραγματοποιεί μελέτες για τα θέματα των LGBT στον αθλητισμό³¹².

Ορθή πρακτική: Συνεργασία αθλητικών σωματείων με οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων: Από τις συνεντεύξεις διαπιστώθηκε ότι στη Γαλλία το ποδοσφαιρικό σωματείο *Paris Saint Germain* συνεργάζεται με το ομοφυλοφιλικό ποδοσφαιρικό σωματείο *Paris Foot Gay* και την *Ligue Internationale Contre le Racisme et l'Antisémitisme* [Διεθνή Ένωση κατά του Ρατσισμού και του Αντισημιτισμού] με στόχο να αναπτυχθεί μια πολιτική πρόληψης και καταπολέμησης των διακρίσεων, με ειδική έμφαση στην ομοφοβία³¹³.

Στη Γερμανία η εχθρική ατμόσφαιρα στον χώρο του ποδοσφαίρου ανάγκασε τις λεσβίες και τους ομοφυλόφιλους να δημιουργήσουν δικά τους ερασιτεχνικά σωματεία³¹⁴. άτομα LGBT έχουν ιδρύσει δικές τους αθλητικές ενώσεις και σε άλλα κράτη μέλη. Τα ετήσια ευρωπαϊκά πρωταθλήματα αθλημάτων ομοφυλόφιλων και λεσβιών (Eurogames) και τα Outgames είναι επίσης παραδείγματα αθλητικών εκδηλώσεων των LGBT³¹⁵.

Συμπεράσματα

Τα στοιχεία για την ομοφοβία στον αθλητισμό εστιάζονται σε μεγάλο βαθμό στο επαγγελματικό ποδόσφαιρο. Η ομοφοβία στον κόσμο του ποδοσφαίρου εκδηλώνεται στη νοοτροπία των φιλάθλων και των ποδοσφαιριστών με τη χρησιμοποίηση ομοφοβικής γλώσσας κατά τη διάρκεια ποδοσφαιρικών

³¹¹ Βλ. <http://www.stop-discrimination.info/56.0.html> (12.01.2008).

³¹² Εθνική έκθεση Σουηδίας.

³¹³ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις οργανώσεις Inter LGBT και L'Autre Cercle (Γαλλία, 10 Μαρτίου 2008).

³¹⁴ Εθνική έκθεση Γερμανίας· βλ. επίσης <http://www.queer-footballfanclubs.com> (20.03.2008).

³¹⁵ <http://www.eurogames.info/eurogames-welcome.html> και www.copenhagen2009.org (08.08.2008)

αγώνων, με στόχο τη γελιοποίηση των αντιπάλων ή των διαιτητών. Ένα βασικό συμπέρασμα στον χώρο του αθλητισμού είναι η αφάνεια των LGBT αθλητών. Υπάρχει πεποίθηση ότι οι LGBT δεν έχουν πολλές ευκαιρίες να δηλώσουν ανοιχτά την ταυτότητά τους στον αθλητισμό, εξαιτίας του κινδύνου εκφοβισμού, ομοφοβίας ή απόρριψης από τους συναθλητές τους.

Στο πλαίσιο της καταπολέμησης των διακρίσεων, οι περισσότερες αθλητικές ενώσεις δεν δίνουν προτεραιότητα στο ζήτημα της ομοφοβίας, ιδίως σε σύγκριση με τις προσπάθειες για την καταπολέμηση του ρατσισμού.

Μη επαληθευμένη μετάφραση

Μέσα μαζικής επικοινωνίας

Το τμήμα αυτό εξετάζει τους τρόπους αναπαράστασης και παρουσίασης των ατόμων LGBT και της ζωής τους στα μέσα μαζικής επικοινωνίας σε όλη την ΕΕ. Στην προκειμένη περίπτωση, ο όρος ΜΜΕ καλύπτει τα δημόσια και ιδιωτικά μέσα μαζικής ενημέρωσης³¹⁶ και τα οπτικοακουστικά και έντυπα μέσα, όπως το Διαδίκτυο, οι εφημερίδες και η τηλεόραση.

Ομοφοβικές δηλώσεις στα μέσα μαζικής επικοινωνίας

Περιστατικά ομοφοβικών δηλώσεων στα μέσα μαζικής επικοινωνίας εντοπίστηκαν σε συνεντεύξεις, μεταξύ άλλων, με ΜΚΟ των LGBT στην **Ιταλία** και την **Πολωνία** και με τον εθνικό φορέα ισότητας στη **Λετονία**³¹⁷. Πρόσφατη έρευνα για τον τρόπο παρουσίασης των λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων και διαφυλικών ατόμων στον Τύπο της **Σκωτίας** διαπίστωσε ότι οι εφημερίδες δημοσίευαν επιστολές με καταχρηστικά ομοφοβικό περιεχόμενο οι οποίες δεν θα δημοσιεύονταν εάν είχαν φυλετικό περιεχόμενο³¹⁸. Μελέτη στη **Λιθουανία** διαπίστωσε ότι ορισμένοι δημοσιογράφοι χρησιμοποιούσαν ομοφοβικό λόγο³¹⁹.

Ορθή πρακτική: Η **Λιθουανική Ένωση Ομοφυλόφιλων** σε συνεργασία με την **Ευρωπαϊκή Ένωση Ραδιοτηλεοπτικών Οργανισμών** συνέταξαν Οδηγό για την καλύτερη παρουσίαση από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας των ζητημάτων που αφορούν τους LGBT. Ο Οδηγός παρέχει στους δημοσιογράφους και τους ακτιβιστές εύρηστα εργαλεία για τη θετικότερη παρουσίαση των θεμάτων των LGBT. Με τον τρόπο αυτό επιτεύχθηκε καλύτερη συνεργασία με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, με αποτέλεσμα τα άρθρα και τα στοιχεία για τα άτομα LGBT στα μέσα μαζικής ενημέρωσης να είναι περισσότερο ισορροπημένα³²⁰.

Τρόποι παρουσίασης των LGBT στα μέσα μαζικής επικοινωνίας

³¹⁶ Η έρευνα για την ομοφοβία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας δεν ήταν δυνατό να κάνει διάκριση ανάμεσα στα δημόσια και τα ιδιωτικά μέσα ενημέρωσης.

³¹⁷ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με τις οργανώσεις ARCIGAY και ARCILESBICA (AL) (Ιταλία, 5 Μαρτίου 2008), Kampania Przeciw Homofobii (Πολωνία, 17 Μαρτίου 2008) και Mozaika (Λετονία, 12 Μαρτίου 2008), την Υπηρεσία του Συνηγόρου του Πολίτη (Λετονία, 12 Μαρτίου 2008).

³¹⁸ Stonewall (2007) *WRITTEN OUT. The Scottish Press' portrayal of lesbian, gay, bisexual and transgender people*, Σκωτία, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://www.stonewallscotland.org.uk/documents/stonewall_written_out.pdf (05.02.2009)

³¹⁹ A. A. Tereskinas (2007) «Not Private Enough. Homophobic and injurious speech in the Lithuanian Media», διατίθεται στη διεύθυνση <http://www.lgl.lt/projektaie.php?pid=35> (05.02.2009).

³²⁰ Βλ. http://www.ilga-europe.org/europe/funding_capacity_building/working_with_media (17.10.2008).

Στο πλαίσιο της ηλεκτρονικής έρευνας, ζητήθηκε από τους ενδιαφερόμενους φορείς να αξιολογήσουν την παρουσίαση των LGBT στα μέσα μαζικής επικοινωνίας και αν ο τρόπος παρουσίασης των LGBT ως μια διαφορετική ομάδα ήταν λιγότερο μονόπλευρος, αντίθετος με τα στερεότυπα. Μόνο 14% αυτών που απάντησαν θεωρούσε ότι τα μέσα παρουσιάζουν μια «λιγότερο μονόπλευρη» ή «σχετικά διαφορετική» εικόνα των LGBT.

Οι περισσότερες ΜΚΟ των LGBT που ρωτήθηκαν κατά την επιτόπου έρευνα ανέφεραν ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης συνήθως αγνοούν τα θέματα των LGBT και έχουν την τάση, σε διαφορετικούς βαθμούς, να παρουσιάζουν με απλοϊκό, σκανδαλοθηρικό και στερεότυπο τρόπο τους LGBT και τα θέματα που τους αφορούν. Εκπρόσωποι της ΜΚΟ LGBT *CIGALE* του **Λουξεμβούργου** ανέφεραν στη συνέντευξη ότι τα μέσα αποφεύγουν να ασχοληθούν με την πνευματική και πολιτική διάσταση των θεμάτων των LGBT αλλά, αντίθετα, εστιάζονται σε ασήμαντα θέματα, όπως τι φορούν οι LGBT στις παρελάσεις ομοφυλόφιλων³²¹. Σε συνεντεύξεις με την ΜΚΟ LGBT *Kampania Przeciw Homofobii*, αναφέρθηκε ότι, στην **Πολωνία**, ορισμένες εφημερίδες και καθολικοί ραδιοτηλεοπτικοί σταθμοί είναι απροκάλυπτα ομοφοβικοί, αλλά υπάρχουν και μέσα μαζικής ενημέρωσης που παρουσιάζουν μια ουδέτερη εικόνα των LGBT και των θεμάτων τους³²². Η *Υπηρεσία του Συνηγόρου του Πολίτη* στη **Λετονία** ανέφερε ότι η εικόνα που παρουσιάζεται στα μέσα κυμαίνεται από θετική μέχρι αρνητική. Παραδείγματος χάρι, μια εφημερίδα που διανέμεται δωρεάν στις στάσεις μεταφορικών μέσων περιείχε ομοφοβικές δηλώσεις³²³. Για το λόγο αυτό, η ΜΚΟ των LGBT *Mozaika* υπέβαλε καταγγελία για δηλώσεις μίσους. Σε συνέντευξη με εκπροσώπους της *Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske* [Ένωση Ομοφυλόφιλων και Λεσβιών της **Δανίας**] αναφέρθηκε ότι ο λόγος των μέσων ενημέρωσης για τα ζητήματα των LGBT κυριαρχείται από στερεότυπες εικόνες και αναπαραστάσεις. Ακόμη και σοβαρά άρθρα για τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων συνοδεύονται με φωτογραφίες ημίγυμων ανδρών από την παρέλαση Pride των ομοφυλόφιλων στην Κοπεγχάγη³²⁴.

Οι παρατηρήσεις αυτές ενισχύονται και από ορισμένα πορίσματα ερευνών που δείχνουν ότι το ζήτημα της ομοφυλοφιλίας εξακολουθεί να θεωρείται, σε διαφορετικούς βαθμούς, ταμπού και, κατά συνέπεια, ελάχιστα προσελκύει το ενδιαφέρον των μέσων ενημέρωσης. Σε **γερμανική** μελέτη σχετικά με τους τρόπους παρουσίασης των LGBT στην τηλεόραση, ποσοστό 63% των ερωτηθέντων LGBT θεωρούσε ότι οποιαδήποτε μη ετεροφυλοφιλική εικόνα εξακολουθεί να είναι ταμπού³²⁵. **Βελγική** μελέτη διαπίστωσε ότι, εκτός από τις

³²¹ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση CIGALE (Λουξεμβούργο, 7 Απριλίου 2008).

³²² Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση Kampania Przeciw Homofobii (Πολωνία, 17 Μαρτίου 2008).

³²³ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την υπηρεσία του Συνηγόρου του Πολίτη, (Λετονία, 12 Μαρτίου 2008).

³²⁴ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την LBL (Δανία, 26 Απριλίου 2008).

³²⁵ V. Jung, (2003). Darstellung von Homosexualität in TV-Unterhaltungssendungen. [Thesis]. Bamberg: Πανεπιστήμιο Bamberg.

αναφορές σε ιατρικά θέματα ή προβλήματα, τα ζητήματα των διαφυλικών ατόμων απουσιάζουν παντελώς από τα μέσα ενημέρωσης³²⁶. Αυτό φαίνεται ότι επικρατεί σε όλη την ΕΕ. Από μια **πορτογαλική** μελέτη, ωστόσο, συνάγεται ότι, την τελευταία δεκαετία, υπάρχει μεγαλύτερη προβολή του θέματος στα μέσα ενημέρωσης της χώρας: οι λεσβίες και οι αμφιφυλόφιλοι, ωστόσο, δεν παρουσιάζονται σχεδόν ποτέ, σε αντίθεση τους ομοφυλόφιλους άνδρες³²⁷.

Ορισμένες μελέτες αναφέρουν επίσης ότι παρουσιάζεται μια στρεβλή εικόνα των LGBT. Στο πλαίσιο διεξοδικής ανάλυσης για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη **Σλοβενία**, εξετάστηκαν τα έντυπα μέσα της περιόδου 1970-2000 και διαπιστώθηκαν τα ακόλουθα φαινόμενα: *δημιουργία στερεοτύπων* με βάση αυστηρά πρότυπα φύλου που παρουσιάζουν τους ομοφυλόφιλους ως θηλυπρεπείς και τις λεσβίες ως ανδροπρεπείς· *ιατρικοποίηση*: αναγωγή της ομοφυλοφιλίας σε οργανικό και ψυχικό πρόβλημα με αναζήτηση αιτιών· *σεξουαλικοποίηση*: ταύτιση της ομοφυλοφιλίας με σεξουαλικές πρακτικές· *μυστικοπάθεια*: παρουσίαση της ομοφυλοφιλίας ως κάτι απόκρυφο που συνδέεται με αισθήματα ντροπής και μεταμέλειας· *φυσιολογικοποίηση*: παρουσίαση των ομοφυλόφιλων με τρόπο που να δείχνουν ετεροφυλόφιλοι για να φαίνεται η ομοφυλοφιλία λιγότερο απειλητική και πιο πολιτισμένη³²⁸.

Η προαναφερθείσα έρευνα της *Stonewall Scotland* επισήμανε ότι ο τρόπος παρουσίασης από τον Τύπο συχνά ενισχύει την άποψη ότι ο γενετήσιος προσανατολισμός έχει να κάνει μόνο με το σεξ, ενώ στις αναφορές εγκλημάτων δίνεται έμφαση στον γενετήσιο προσανατολισμό του δράστη, ακόμη και αν αυτό δεν συνδέεται με το διαπραχθέν έγκλημα.

Ορθή πρακτική: Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η ανεξάρτητη *Επιτροπή Καταγγελιών κατά του Τύπου (Press Complaints Commission)*, ένας ανεξάρτητος φορέας που ασχολείται με καταγγελίες για το περιεχόμενο άρθρων εφημερίδων και περιοδικών, τον Μάιο του 2005 επέκτεινε το πεδίο εφαρμογής της ρήτρας 12 (διακρίσεις) του κώδικά της για να καλυφθούν τα διακριτικά σχόλια στον Τύπο σε βάρος διαφυλικών ατόμων. Σύμφωνα με τη νέα ρήτρα, ο Τύπος πρέπει να αποφεύγει προκατειλημμένες ή μειωτικές αναφορές στη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, το φύλο, τον γενετήσιο προσανατολισμό ή κάθε σωματική ή ψυχονοητική ασθένεια ή αναπηρία³²⁹.

³²⁶ A. Dewaele and D. Paternotte. (2008) The situation concerning homophobia and discrimination on grounds of sexual orientation in Belgium. Anvers/Bruxelles: Steunpunt Gelijkekansenbeleid (Consortium Universiteit Antwerpen & Universiteit Hasselt)/Université libre de Bruxelles.

³²⁷ Caldeira (2006) *A Representação das Minorias Sexuais na Informação Televisiva Portuguesa*, Lisboa: Livros Horizonte.

³²⁸ R. Kuhar (2003) *Media Representations of Homosexuality: An Analysis of Print Media in Slovenia, 1970-2000*, Mediawatch: Ljubljana. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/eng/mw13.htm> (05.02.2009).

³²⁹ Στοιχεία που κοινοποίησε η οργάνωση Transgender Europe σε εμμερωτική συζήτηση για την καταπολέμηση της ομοφοβίας και της τρανσοφοβίας στην ΕΕ, Ιούνιος 2008, Κοπεγχάγη.

Η έρευνα σχετικά με την απεικόνιση των LGBT στα **πορτογαλικά** και **γερμανικά** μέσα μαζικής επικοινωνίας διαπίστωσε επίσης ότι οι LGBT παρουσιάζονται συνήθως με απλουστευμένο και όχι αντιπροσωπευτικό τρόπο και, αν και τα γερμανικά έντυπα μέσα και οι δικτυακοί τόποι παρουσιάζουν μια περισσότερο διαφοροποιημένη εικόνα, οι μεγαλύτεροι τηλεοπτικοί σταθμοί εξακολουθούν να χρησιμοποιούν κοινοτοπίες και στερεότυπα³³⁰.

Θετικές τάσεις στην παρουσίαση των LGBT στα μέσα ενημέρωσης

Μελέτες έχουν εντοπίσει θετικές εξελίξεις όσον αφορά την αυξημένη και λιγότερο μεροληπτική παρουσίαση των LGBT και των θεμάτων τους στα μέσα ενημέρωσης. Μελέτη³³¹ στην **Τσεχική Δημοκρατία** διαπίστωσε ότι, ενώ τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1990 κυρίαρχο στοιχείο της αναπαράστασης των LGBT ήταν τα αρνητικά στερεότυπα, η σεξουαλική διάσταση και κωμικά στοιχεία ή η εγκληματικότητα, την τελευταία δεκαετία τα άτομα LGBT εμφανίζονται όλο και περισσότερο σε ταινίες τεκμηρίωσης και τηλεοπτικές σειρές στο πλαίσιο της καθημερινής κοινωνικής ζωής.

Η εθνική έκθεση της **Ισπανίας** ανέφερε ότι τα περισσότερα μέσα ενημέρωσης παρουσιάζουν πλέον με μεγαλύτερη αντικειμενικότητα σημαντικές πολιτικές και κοινωνικές εκδηλώσεις των LGBT, όπως οι παρελάσεις ομοφυλόφιλων, δικαστικές αποφάσεις ορόσημα ή σημαντικοί νόμοι που ψηφίζονται στο Κοινοβούλιο και είναι πλέον σπάνιες οι ομοφοβικές αναπαραστάσεις. Η εθνική έκθεση της **Σουηδίας** ανέφερε επίσης ότι τα μέσα ενημέρωσης παρουσιάζουν μια ακριβέστερη εικόνα της πολυμορφίας στο εσωτερικό της κοινότητας των LGBT, ενώ στη **Λιθουανία** έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια η κάλυψη των σημαντικών θεμάτων των LGBT³³².

Ορθή πρακτική: Στη **Δανία**, η σύμβαση δημόσιας υπηρεσίας ανάμεσα στο Υπουργείο Πολιτισμού και την Danmarks Radio (*Ένωση Ραδιοτηλεοπτικών Οργανισμών της Δανίας*) ορίζει σαφή στόχο για την απεικόνιση της πολυμορφίας και περιέχει ρήτρα κατά των διακρίσεων με αναφορά στον τρόπο παρουσίασης των LGBT και αναφέρει: «Η DR παρέχει ευρεία κάλυψη της κοινωνικής κατάστασης της Δανίας και αντανάκλα την πολυμορφία των πολιτιστικών παραδόσεων, του τρόπου ζωής και των συνθηκών διαβίωσης στις διάφορες περιοχές της χώρας [...]. Τα προγράμματα δεν πρέπει κατά κανένα τρόπο να

³³⁰ T.L. Monteiro, V. Policarpo, F.V. da Silva (2008) The situation concerning homophobia and discrimination on grounds of sexual orientation in Portugal, Country Report., Walters, S. D. (2001). Take my Domestic Partner, Please: Gays and Marriage in the Era of the Visible. In M. Bernstein & R. Reimann (eds.), *Queer families, Queer Politics: Challenging Culture and the State* (σ. 338-357), New York: Columbia UP

³³¹ Ομάδα εργασίας του Υπουργείου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Εθνικών Μειονοτήτων για τα θέματα των σεξουαλικών μειονοτήτων (2007). *Ανάλυση της κατάστασης της μειονότητας των λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων και διαφυλικών ατόμων στην Τσεχική Δημοκρατία*. Κυβέρνηση της Τσεχικής Δημοκρατίας.

³³² A. Tereskinas (2007) «Not Private Enough»: Homophobic and injurious speech in the Lithuanian Media.

παρακινούν μίσος λόγω φυλής, φύλου, θρησκείας, εθνικότητας ή γενετήσιου προσανατολισμού»³³³.

Η παρουσίαση εμφανώς θετικών προτύπων LGBT στα μέσα ενημέρωσης είναι πράγματι πολύ σημαντική. Παρόμοια πρότυπα παρουσιάζονται όλο και περισσότερο σε ορισμένα κράτη μέλη, τόσο στον κόσμο της πολιτικής όσο και στον κόσμο του πολιτισμού. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι η περίπτωση του δήμαρχου του Βερολίνου Klaus Wowereit, ο οποίος υπήρξε και πρόεδρος του γερμανικού Κοινοβουλίου το 2001-02. Είναι γνωστή η δημόσια δήλωσή του: «Είμαι ομοφυλόφιλος και αυτό είναι εντάξει!» (Ich bin Schwul – und das ist gut so!).

Στην **Ελλάδα**, οι οργανώσεις των LGBT διαμαρτυρήθηκαν έντονα για απόφαση του Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου, της ανεξάρτητης δημόσιας αρχής της χώρας, να επιβάλει πρόστιμο 100.000 ευρώ στο κανάλι MEGA, μεγάλο τηλεοπτικό σταθμό, διότι έδειξε δύο άνδρες να φιλιούνται σε μια δημοφιλή τηλεοπτική σειρά. Το Δεκέμβριο του 2006, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της χώρας ακύρωσε αυτή την απόφαση κρίνοντας ότι το πρόστιμο ήταν αντισυνταγματικό, εφόσον η επίμαχη σκηνή απλώς αντανακλούσε την «κοινωνική πραγματικότητα μιας κοινωνικής ομάδας, ανάμεσα σε πολλές άλλες οι οποίες συνθέτουν μια ανοικτή και δημοκρατική κοινωνία, οι σεξουαλικές προτιμήσεις της οποίας δεν είναι δυνατό να καταδικάζονται».

Σε επίπεδο ΕΕ, πρωτοβουλίες όπως η συνεργασία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με το μουσικό κανάλι MTV που περιλαμβάνει διαφημιστικό σποτ, ένα δημιουργικό διαγωνισμό που απευθύνεται σε νέους και αφορά τις φυλετικές διακρίσεις καθώς και το ετήσιο δημοσιογραφικό έπαθλο για τη βράβευση δημοσιογράφων οι οποίοι συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση της πολυμορφίας και των προβλημάτων λόγω διακρίσεων, αποτελούν πολύτιμα μέτρα που εφαρμόζουν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας για να αλλάξουν τη νοοτροπία της κοινής γνώμης και να ενθαρρύνουν όσους εργάζονται στα μέσα ενημέρωσης να επανεξετάσουν τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζουν τα μέλη ειδικών κοινωνικών ομάδων και μειοψηφιών³³⁴.

Συμπεράσματα

Περιστατικά ομοφοβικών δηλώσεων εξακολουθούν να υπάρχουν σε μέσα μαζικής επικοινωνίας της ΕΕ και η ομοφυλοφιλία εξακολουθεί να θεωρείται, σε διάφορους βαθμούς, θέμα ταμπού. Τα άτομα LGBT γενικά δεν παρουσιάζονται στα μέσα επικοινωνίας, αν και οι ομοφυλόφιλοι άνδρες είναι περισσότερο ορατοί από τις λεσβίες ή τα διαφυλικά άτομα.

³³³ Η σύμβαση δημόσιας υπηρεσίας μεταξύ της Ένωσης Ραδιοτηλεοπτικών Οργανισμών της Δανίας (DR) και του Υπουργείου Πολιτισμού 2007-2010: 2.

³³⁴ Βλ. <http://www.stop-discrimination.info/99.0.html> (11.12.2008)

Τα άτομα LGBT παρουσιάζονται επίσης με διάφορα στερεότυπα στα μέσα επικοινωνίας. Η χρησιμοποίηση ημίγυμων φωτογραφιών σε άρθρα που αναφέρονται σε θέματα μεγάλου ενδιαφέροντος για τους LGBT ενισχύουν την προκατάληψη και την άποψη ότι ο γενετήσιος προσανατολισμός έχει να κάνει μόνο με τη σεξουαλική πρακτική και τις προτιμήσεις. Δημοσιογράφοι σε όλη την ΕΕ θα πρέπει να κατανοήσουν καλύτερα τα ζητήματα των LGBT, ώστε να μπορέσουν να τα παρουσιάσουν με αντιπροσωπευτικό και ισορροπημένο τρόπο.

Υπάρχουν, ωστόσο, ενδείξεις ότι τα πράγματα σιγά-σιγά αλλάζουν και ορισμένες μελέτες επισημαίνουν ότι ήδη αυξάνονται οι εκπομπές μέσω μαζικής επικοινωνίας στην ΕΕ που παρουσιάζουν μια πιο διαφοροποιημένη και τεκμηριωμένη εικόνα των LGBT και των θεμάτων τους.

Μη εταληθευμένη μετάφραση

Άσυλο

Οι πληροφορίες και τα δεδομένα γι' αυτό τον τομέα είναι σπάνια, αλλά η υφιστάμενη έρευνα και τα στοιχεία που έχουν συλλεχθεί επιτόπου αναδεικνύουν δύο τομείς που προκαλούν ανησυχία, την αντιμετώπιση του γενετήσιου προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου κατά τη διαδικασία εξέτασης αιτήσεων άσυλου και τις συνθήκες των LGBT προσφύγων σε κέντρα προσωρινής κράτησης που ζητούν άσυλο.

Το γενικό πλαίσιο που διέπει το άσυλο

Μια διεξοδικότερη ανάλυση του γενικού νομοθετικού πλαισίου όσον αφορά τα ζητήματα του γενετήσιου προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου στο πλαίσιο της αίτησης άσυλου και της επικουρικής προστασίας παρέχεται στη νομική ανάλυση του FRA³³⁵, η οποία επισημαίνει ότι, σύμφωνα με τη σύμβαση του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων (άρθρο 1Α παράγραφος 2) και την οδηγία 2004/83/EK του Συμβουλίου, οι LGBT αιτούντες άσυλο που καταδιώκονται εξαιτίας του γενετήσιου προσανατολισμού τους μπορούν να αναγνωρίζονται στα κράτη μέλη της ΕΕ ως πρόσφυγες που ανήκουν σε «ειδική κοινωνική ομάδα»³³⁶.

Το νομικό πλαίσιο στα κράτη μέλη της ΕΕ παρέχει, λοιπόν, τη δυνατότητα στα άτομα LGBT που καταδιώκονται εξαιτίας του γενετήσιου προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου τους να αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες και να τους παραχωρείται άσυλο. Βάσει αυτών των διατάξεων, έχει χορηγηθεί άσυλο σε διάφορους LGBT γι' αυτούς τους λόγους σε κράτη μέλη της ΕΕ.

Από τα διαθέσιμα δεδομένα συνάγεται ότι άσυλο έχει χορηγηθεί σε άτομα LGBT στις χώρες **Αυστρία, Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Πολωνία, Πορτογαλία, Ισπανία, Σουηδία, Τσεχική Δημοκρατία** και **Ηνωμένο Βασίλειο**. Ο κατάλογος αυτός δεν είναι, ωστόσο, πλήρης, εφόσον κανένα κράτος μέλος δεν παρέχει στατιστικά στοιχεία για τον αριθμό των αποφάσεων χορήγησης άσυλου για λόγους γενετήσιου προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου. Σε ορισμένα κράτη μέλη (όπως **Κύπρος, Γαλλία, Γερμανία** και **Σλοβακία**) δεν

³³⁵ Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2008) Ομοφοβία και διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού στα κράτη μέλη της ΕΕ : Μέρος Ι – Νομική ανάλυση, σ. 83-98.

³³⁶ Με εξαίρεση τη Δανία, η οποία δεν αναγνωρίζει τους ομοφυλόφιλους ή τα διαφυλικά άτομα ως «ειδικές κοινωνικές ομάδες», εφόσον οι υπηρεσίες αλλοδαπών δεν ασχολούνται με την κατηγορία «Ειδική κοινωνική ομάδα» στη νομική πρακτική. Εντούτοις, είναι δυνατή η χορήγηση άδειας διαμονής με «καθεστώς προστασίας», εάν οι υπηρεσίες μετανάστευσης διαπιστώσουν την ύπαρξη «κινδύνου εκτέλεσης, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης στη χώρα καταγωγής», βλ. Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2008) Ομοφοβία και διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού στα κράτη μέλη της ΕΕ: Μέρος Ι – Νομική ανάλυση.

υπάρχουν επίσημα στοιχεία και οι αρμόδιες υπηρεσίες μετανάστευσης στην **Εσθονία** και **Λετονία**³³⁷ δηλώνουν ότι δεν έχουν υποβληθεί αιτήσεις ασύλου για λόγους σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου.

Από τα δεδομένα άλλων κρατών μελών συνάγεται ότι υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις. Στο **Βέλγιο**, τουλάχιστον 116 περιπτώσεις εξετάστηκαν το 2006 (και σε 33 άτομα αναγνωρίστηκε το καθεστώς του πρόσφυγα) και τουλάχιστον 188 το 2007 (σε 60 άτομα παραχωρήθηκε το καθεστώς του πρόσφυγα)³³⁸. Στη **Σουηδία**, σύμφωνα με εκτίμηση του *Migrationsverket* [Σουηδικό Συμβούλιο Μετανάστευσης] του 2002, κάθε έτος υποβάλλονται περίπου 300 αιτήσεις ασύλου για λόγους γενετήσιου προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου. Το Σουηδικό Κοινοβούλιο αποφάσισε το 2005 ότι τα άτομα που κινδυνεύουν με διωγμό εξαιτίας φύλου ή σεξουαλικών προτιμήσεων μπορούν να αποκτήσουν το καθεστώς του πρόσφυγα (κυβερνητικό νομοσχέδιο 2005/06:06)³³⁹.

Γενετήσιος προσανατολισμός και ταυτότητα φύλου κατά τη διαδικασία αίτησης ασύλου

Σύμφωνα με μελέτες,³⁴⁰ είναι πολύ περιορισμένα τα στοιχεία σχετικά με τον γενετήσιο προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου και τις συνθήκες για τα άτομα LGBT που επικρατούν στη χώρα καταγωγής τους, τα οποία περιέχονται σε εκθέσεις της χώρας καταγωγής και χρησιμοποιούνται στις διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα. Οι μελέτες ανέδειξαν επίσης το βασικό ζήτημα της αξιοπιστίας του ατόμου που ζητεί άσυλο κατά τις διαδικασίες αίτησης ασύλου. Στις περιπτώσεις που αφορούν την καταδίωξη ατόμων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού, το στοιχείο αυτό είναι από μόνο του ζήτημα κρίσιμης έρευνας και σε αρκετές περιπτώσεις αναφέρεται ότι «οι αρμόδιοι που λαμβάνουν αποφάσεις για τις αιτήσεις ασύλου συχνά δεν πιστεύουν ότι το άτομο που ζητάει άσυλο είναι πράγματι LGBT». Αυτό οφείλεται σε δύο τουλάχιστον λόγους. Πρώτον, ορισμένα στοιχεία ταυτότητας, έκφρασης και πρακτικών ενός προσώπου θεωρείται ότι είναι περισσότερο αξιόπιστα από κάποια άλλα. Όπως δείχνει ένα παράδειγμα από τη **Δανία**, η αλλαγή σεξουαλικών προτιμήσεων ή η αμφιφυλοφιλία μπορεί να είναι ύποπτη:

³³⁷ Στην Εσθονία: Ο Οργανισμός Ιθαγένειας και Μετανάστευσης. Στη Λετονία: Η Υπηρεσία Ιθαγένειας και Μετανάστευσης.

³³⁸ Στοιχεία που κοινοποίησε η Γενική Αστυνομική Διεύθυνση για τους Πρόσφυγες και τους Απάτριδες (CGRA).

³³⁹ Εθνική έκθεση Σουηδίας

³⁴⁰ S. Jivraj, A. de Jong, T. Tauqir (2003) Initial Findings: Identifying the Difficulties experienced by Muslim lesbian, bisexual and transgender women in accessing social and legal services, London: Safra Project, and M.T. Drud-Jensen, S.P. Knudsen (2007) Migrationsvæsenets skab - betingelser for ikke-heteroseksuelle i forbindelse med asyl og familiesammenføring i en nutidig dansk kontekst. Πανεπιστήμιο Κοπεγχάγης: Τμήμα Κοινωνιολογίας.

«Υπάρχουν και ορισμένες περιπτώσεις που κάποιοι άνθρωποι είναι ομοφυλόφιλοι και, μετά, κατά κάποιο τρόπο δεν είναι. Είναι δύσκολο να το εκτιμήσει κανείς. Είχαμε κάποιον (αιτούντα) που δήλωσε ότι ήταν ομοφυλόφιλος, αλλά μετά έπαψε να είναι γιατί δεν τον ευχαριστούσε πια. Αντιμετωπίζουμε και τέτοιες καταστάσεις και γι' αυτό το λόγο δυσκολευόμαστε να τις πάρουμε στα σοβαρά»³⁴¹. (Υπάλληλος της Υπηρεσίας Μετανάστευσης, **Δανία**)

Κατά παρόμοιο τρόπο, οι υπεύθυνοι που λαμβάνουν αποφάσεις για τη χορήγηση άσυλου μπορεί να ερμηνεύσουν το γεγονός ότι ένας αιτών είναι ή ήταν παντρεμένος ή είχε μια ετεροφυλοφιλική σχέση ή ότι έχει παιδιά ως ένδειξη ετεροφυλοφιλίας.

Δεύτερον, ορισμένες φορές ένα άτομο που ζητεί άσυλο μπορεί να μην αποκαλύψει το σεξουαλικό του προσανατολισμό κατά τα πρώτα στάδια της διαδικασίας, επειδή το στοιχείο αυτό είναι ευαίσθητο ή ταμπού ή επειδή αισθάνεται ανασφαλής για την αντίδραση των αρχών και του προσωπικού (συμπεριλαμβανομένων των διερμηνέων)³⁴². Αυτό μπορεί επίσης να οφείλεται σε έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με τον γενετήσιο προσανατολισμό στη διαδικασία υποβολής αιτήσεων ή στο γεγονός ότι ο αιτών δεν έχει ακόμη «αποκαλυφθεί»³⁴³.

Εάν, ωστόσο, το ζήτημα του γενετήσιου προσανατολισμού εμφανιστεί αργότερα στη διαδικασία, οι αρχές μπορεί να θεωρήσουν το άτομο που ζητάει άσυλο αναξιόπιστο και να ισχυριστούν ότι είναι ένα «τέχνασμα» για να «στηρίξει» την υπόθεσή του³⁴⁴.

Τα ζητήματα αυτά δεν συνδέονται αναγκαστικά με την ομοφοβία ή με διακρίσεις, αλλά δείχνουν μάλλον την έλλειψη γνώσεων και μέσων για το χειρισμό του ζητήματος του γενετήσιου προσανατολισμού. Ένα μέλος του διοικητικού συμβουλίου της *Riksförbundet För Sexuellt Likaberättigande* (RFSL) [Σουηδική Ομοσπονδία για τα Δικαιώματα των Λεσβιών,

³⁴¹ Αναφέρεται στο M.T. Drud-Jensen, S.P. Knudsen (2007) *Migrationsvæsenets skab - betingelser for ikke-heteroseksuelle i forbindelse med asyl og familiesammenføring i en nutidig dansk kontekst*. Πανεπιστήμιο Κοπεγχάγης: Τμήμα Κοινωνιολογίας, σ.132.

³⁴² S. Jivraj, A. de Jong, T. Tauqir (2003) *Initial Findings: Identifying the Difficulties experienced by Muslim lesbian, bisexual and transgender women in accessing social and legal services*, London: Safra Project. M.T. Drud-Jensen, S.P. Knudsen (2007) *Migrationsvæsenets skab - betingelser for ikke-heteroseksuelle i forbindelse med asyl og familiesammenføring i en nutidig dansk kontekst*. Πανεπιστήμιο Κοπεγχάγης: Τμήμα Κοινωνιολογίας.

³⁴³ Από το A. Webster (2008), διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.divamag.co.uk/diva/features.asp?AID=3139> (25.07.2008)

³⁴⁴ M.T. Drud-Jensen, S.P. Knudsen (2007) *Migrationsvæsenets skab - betingelser for ikke-heteroseksuelle i forbindelse med asyl og familiesammenføring i en nutidig dansk kontekst*. Πανεπιστήμιο Κοπεγχάγης: Τμήμα Κοινωνιολογίας.

Ομοφυλόφιλων, Αμφιφυλόφιλων και Διαφυλικών Ατόμων] που ασχολείται με το ζήτημα του ασύλου περιγράφει ένα φαινόμενο ετεροκανονικότητας:

«Μας απασχολεί πολύ το ζήτημα της ετεροκανονικότητας και ότι δεν είναι δυνατό να θεωρεί πάντοτε κάποιος ότι το άτομο που κάθεται απέναντί του είναι ετεροφυλόφιλο [...]. Ένα ενδεικτικό παράδειγμα είναι όταν αυτός που ρωτάει κάνει την ερώτηση «έχεις κοπέλα;». Με αυτή όμως την ερώτηση αποκλείει το ενδεχόμενο ο άνδρας που ζητάει άσυλο να έχει σύντροφο έναν άνδρα. [...] Υπάρχουν και άλλα παραδείγματα, όπως αυτός που ρωτάει να λέει ότι είναι περίεργο να πηγαίνει κάποιος σε ένα πάρκο για να έλθει σε επαφή με άλλους ομοφυλόφιλους [...]. Αυτό δείχνει ότι δεν έχει ιδέα για το πώς συναναστρέφονται και πώς έρχονται σε επαφή μεταξύ τους οι ομοφυλόφιλοι». (Μέλος διοικητικού συμβουλίου της *Riksförbundet För Sexuell Likaberättigande* (RFSL) [Σουηδική Ομοσπονδία για τα Δικαιώματα των Λεσβιών, Ομοφυλόφιλων, Αμφιφυλόφιλων και Διαφυλικών Ατόμων]³⁴⁵.

Όμως, διακρίσεις συμβαίνουν και κατά τις διαδικασίες ασύλου. Στην **Ουγγαρία**, από το 2004 έως το 2007, η *Υπηρεσία Μετανάστευσης* ζητούσε γνωμοδότηση ψυχιάτρου για τον γενετήσιο προσανατολισμό ατόμων που ζητούσαν άσυλο. Για άλλες αιτίες αίτησης ασύλου, παραδείγματος χάρη λόγω θρησκευτικών ή πολιτικών διώξεων, δεν ζητήθηκε καμία γνωμοδότηση εμπειρογνώμονα³⁴⁶. Στη **Σλοβενία**, είναι σε εκκρεμότητα έφεση που υπέβαλε ζεύγος ομοφυλόφιλων από το Κοσσυφοπέδιο. Σε συνέντευξη στο περιοδικό *LGBT Narobe*, το ζευγάρι ανέφερε ότι, ενώ η αρχική αντίδραση της αστυνομίας ήταν θετική και έδειχνε κατανόηση, στο κέντρο μεταναστών της Λιουμπλιάνας αισθάνθηκαν ότι τους αντιμετώπιζαν ως εγκληματίες³⁴⁷. Ανακρίθηκαν χωριστά και αναγκάστηκαν να εξηγήσουν με λεπτομέρεια πώς ο ένας από τους δύο είχε βιασθεί αρκετές φορές. Φοβούνταν ότι η αίτησή τους απορρίφθηκε, επειδή δεν μπορούσαν να απαντήσουν με ακρίβεια στο ερώτημα πότε τελείωσε ο πόλεμος στο Κοσσυφοπέδιο και τι καιρό έκανε την ημέρα του βιασμού. Ακόμη, δήλωσαν ότι ένα μέλος του προσωπικού στο κέντρο μεταναστών τους είπε ότι η ομοφυλοφιλία μπορεί να γιατρευτεί με θεραπεία. Η υπόθεση της πιθανής βίαιης συμπεριφοράς εκ μέρους της αστυνομίας λόγω μίσους προς το ζευγάρι από το Κοσσυφοπέδιο εξετάζεται ακόμη από το *Συνήγορο του Πολίτη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*.

³⁴⁵ Από το M.T. Drud-Jensen, S.P. Knudsen (2007) *Migrationsvæsenets skab - betingelser for ikke-heteroseksuelle i forbindelse med asyl og familiesammenføring i en nutidig dansk kontekst*. Πανεπιστήμιο Κοπεγχάγης: Τμήμα Κοινωνιολογίας.

³⁴⁶ Lilla Farkas, 'Thematic Legal Study on Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation, Hungary', Απρίλιος 2008, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.fra.europa.eu>

³⁴⁷ R. Kuhar (2007) "Svojega življenja ne bi spremenil za deset vaših normalnih življenj", *Narobe* 2, <http://www.narobe.si/stevilka-2/intervju-s-kadrijem-in-demirjem.html> (10.03.2008)

Ορθή πρακτική: Το Migrationsvärdet [Σουηδικό Συμβούλιο Μετανάστευσης] έχει εξετάσει τις ανάγκες ευάλωτων ομάδων ατόμων και τις υποχρεώσεις που έχουν οι αρχές και οι οργανισμοί που εμπλέκονται στη διαδικασία αίτησης ασύλου. Από το 2004, το προσωπικό που ασχολείται με τις αιτήσεις ασύλου και συμμετέχει στις διαδικασίες προσδιορισμού του καθεστώτος εκπαιδεύεται σε θέματα προοπτικής φύλου και γενετήσιου προσανατολισμού στο πλαίσιο του προγράμματος «διασφάλισης της ποιότητας» που εφαρμόζει ο οργανισμός. Η Riksförbundet För Sexuellt Likaberättigande (RFSL) [Σουηδική Ομοσπονδία για τα Δικαιώματα των Λεσβιών, Ομοφυλόφιλων, Αμφιφυλόφιλων και Διαφυλικών Ατόμων] συνέβαλε στην εκπόνηση του προγράμματος κατάρτισης³⁴⁸.

Ορθή πρακτική: Στο Βέλγιο, στην *Commissariat Général aux Réfugiés et aux Apatrides* [Γενική Αστυνομική Διεύθυνση για τους Πρόσφυγες και τους Απάτριδες], μέλος του προσωπικού ασχολείται αποκλειστικά με τις αιτήσεις ασύλου λόγω ταυτότητας φύλου ή γενετήσιου προσανατολισμού και έχουν καθοριστεί κατευθυντήριες γραμμές για τις αιτήσεις ασύλου λόγω γενετήσιου προσανατολισμού σε συνεργασία με τις οργανώσεις των LGBT³⁴⁹.

Συνθήκες στα κέντρα προσωρινής κράτησης ατόμων που ζητούν άσυλο

Οι συνθήκες διαβίωσης των LGBT που ζητούν άσυλο στα κέντρα προσωρινής κράτησης είναι ένα άλλο στοιχείο που δημιουργεί ανησυχία. Όπως μαρτυρούν οι ακόλουθες δηλώσεις μέλους του Ερυθρού Σταυρού της **Δανίας**, οι συνθήκες στα κέντρα προσωρινής κράτησης αιτούντων άσυλο μπορεί να είναι εξαιρετικά δύσκολες για τους LGBT.

«[Οι LGBT που ζητούν άσυλο] αντιμετωπίζουν τα μεγαλύτερα προβλήματα διαβίωσης στα κέντρα αυτά, γιατί κρατούν ένα πολύ σημαντικό μυστικό». (Μέλος νοσηλευτικού προσωπικού Ερυθρού Σταυρού, κέντρο προσωρινής κράτησης ατόμων που ζητούν άσυλο του Sandholm, **Δανία**)³⁵⁰.

³⁴⁸ Migrationsvärdet (2005) En samlad analys av asylprocessen under åren 2001-2004

³⁴⁹ A. Dewaele, D. Paternotte (2008) 'Thematic Legal Study on Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation, Belgium', Απρίλιος 2008, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.fra.europa.eu>

³⁵⁰ Από το M.T. Drud-Jensen, S.P. Knudsen (2007) Migrationsvæsenets skab - betingelser for ikke-heteroseksuelle i forbindelse med asyl og familiesammenføring i en nutidig dansk kontekst. Πανεπιστήμιο Κοπεγχάγης: Τμήμα Κοινωνιολογίας, σ. 5.

Υπάρχουν στοιχεία που δείχνουν ότι τα άτομα LGBT που ζητούν άσυλο αντιμετωπίζουν κοινωνική απομόνωση και δεν έχουν ενημέρωση στα κέντρα³⁵¹. Ακόμη, στα κέντρα αυτά επικρατούν συνθήκες λεκτικής, σωματικής και σεξουαλικής κακοποίησης, διότι η διαμονή στα ίδια δωμάτια και τους χώρους δεν επιτρέπει το σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και συμβάλλει στην απομόνωση και την παρενόχληση από άλλους αιτούντες άσυλο. Τα άτομα LGBT που ζητούν άσυλο κινδυνεύουν επίσης με κοινωνική απομόνωση, διότι συχνά δεν έχουν οικογενειακό ή κοινωνικό δίκτυο υποστήριξης. Επιπλέον, συνήθως δεν ενσωματώνονται ή δεν θέλουν να ενσωματωθούν σε ομάδες ατόμων από την ίδια χώρα ή περιοχή καταγωγής τους για να μην αποκαλυφθεί ο σεξουαλικός προσανατολισμός τους. Ακόμη, σύμφωνα με ορισμένα στοιχεία, ο διαχωρισμός βάσει φύλου σε αυτά τα κέντρα μπορεί να είναι εξαιρετικά προβληματικός για τα διαφυλικά άτομα³⁵².

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στη συνέντευξη *Η Λιθουανική Ένωση Ομοφυλόφιλων (LGL)* ανέφερε την περίπτωση ενός ουκρανού πολίτη που υπέβαλε αίτηση ασύλου στη **Λιθουανία**, διότι είχε υποστεί διωγμό λόγω της ομοφυλοφιλίας του. Στο κέντρο κράτησης μεταναστών κακοποιήθηκε και απειλήθηκε από άλλους αιτούντες άσυλο. Απευθύνθηκε στην *LGL* και στη συνέχεια εγκατέλειψε τη Λιθουανία φοβούμενος για την ασφάλειά του³⁵³.

Ορθή πρακτική: Στη **Σουηδία**, Η *Riksförbundet För Sexuellt Likaberättigande (RFSL)* [Ομοσπονδία για τα Δικαιώματα των Λεσβιών, Ομοφυλόφιλων, Αμφιφυλόφιλων και Διαφυλικών Ατόμων] είναι παρούσα στα κέντρα προσωρινής κράτησης ατόμων που ζητούν άσυλο, διανέμοντας φυλλάδια σε διάφορες γλώσσες που αναφέρουν τις δυνατότητες ψυχολογικής υποστήριξης των LGBT, πληροφορίες για τη διαδικασία αίτησης ασύλου, για τον γενετήσιο προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου σε σχέση με την έγκριση ασύλου και τα δικαιώματα των LGBT. Η RFSL παρέχει επίσης συμβουλές³⁵⁴.

Ορθή πρακτική: Στη **Σουηδία**, τα άτομα που ζητούν άσυλο δεν υποχρεώνονται να ζήσουν σε κέντρα κράτησης. Το *Migrationsverket* [Σουηδικό Συμβούλιο Μετανάστευσης] μπορεί να εξασφαλίσει εναλλακτική στέγη. Ακόμη, επιτρέπεται στα άτομα που ζητούν άσυλο να βρουν δικό τους χώρο

³⁵¹ K. Dolk, A.Schwanter (2007) Homosexualität und (Abschiebungs) Schutz in Deutschland. Cologne: Conference Paper by Amnesty International at the LSVD Association 2007 meeting

³⁵² M.T. Drud-Jensen, S.P. Knudsen (2007) Migrationsvæsenets skab - betingelser for ikke-heteroseksuelle i forbindelse med asyl og familiesammenføring i en nutidig dansk kontekst. Πανεπιστήμιο Κοπεγχάγης: Τμήμα Κοινωνιολογίας.

³⁵³ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με την Ένωση Ομοφυλόφιλων Λιθουανίας, 13 Μαρτίου 2008

³⁵⁴ Βλ. <http://www.rfsl.se/?p=629> (24.10.2008)

στέγασης για τον οποίο, ωστόσο, πρέπει να διαθέτουν ένα πολύ μικρό ποσό το μήνα από δικά τους χρήματα³⁵⁵.

Συμπεράσματα

Καταρχήν, όλα τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν ότι η δίωξη λόγω γενετήσιου προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου αποτελεί έγκυρο λόγο χορήγησης ασύλου. Όμως, σε πολλά κράτη μέλη οι διαδικασίες ασύλου εξακολουθούν να είναι ασαφείς όσον αφορά τους LGBT.

Οι LGBT αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες κατά τη διαδικασία αίτησης ασύλου, διότι είναι δύσκολο να δηλώσουν ανοικτά μπροστά σε δημόσιες αρχές προσωπικά, σεξουαλικά στοιχεία ή στοιχεία ταμπού. Επιπλέον, οι αρμόδιοι υπάλληλοι και οι μέθοδοι συνέντευξης δεν αναγνωρίζουν συχνά αυτή τη δυσκολία. Οι γνώσεις για τις συνθήκες των LGBT στις χώρες καταγωγής τους, βάσει των οποίων οι αρμόδιες αρχές εγκρίνουν το καθεστώς του πρόσφυγα, είναι συχνά υποτυπώδεις.

Έχουν απορριφθεί αρκετές αιτήσεις ασύλου LGBT είτε διότι ο ισχυρισμός τους ότι ήταν ομοφυλόφιλοι θεωρήθηκε αναξιόπιστος είτε θεωρήθηκε ότι θα μπορούσαν να ζήσουν στη χώρα καταγωγής τους «διακριτικά» ως ομοφυλόφιλοι (δηλαδή να κρύβονται).

Οι LGBT που ζητούν άσυλο και βρίσκονται σε κέντρα προσωρινής κράτησης δεν έχουν πληροφόρηση και μπορεί να βιώνουν κοινωνική απομόνωση και κακοποίηση εξαιτίας του γενετήσιου προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου τους.

³⁵⁵ Βλ.

<http://www.migrationsverket.se/index.jsp?news/getArticleList.do?name=faq&ldid=17&nolist=true> (24.10.2008)

Πολλαπλές διακρίσεις

Η ιδιότητα μέλους μειονότητας στο εσωτερικό μιας μειονότητας δημιουργεί ιδιαίτερες προκλήσεις σε μια πολύμορφη κοινωνία και τα άτομα που ανήκουν σε περισσότερες από μία μειονότητες μπορεί να διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο διακρίσεων. Ένας μαύρος ομοφυλόφιλος άνδρας, παραδείγματος χάρη, μπορεί να υποστεί διάκριση εξαιτίας και της «φυλής» του και του γενετήσιου προσανατολισμού του.

Στο παρόν τμήμα εξετάζονται ζητήματα που επηρεάζουν τα άτομα LGBT με αναπηρίες, που είναι μέλη εθνικής μειονότητας ή/και τους ηλικιωμένους. Επελέγησαν οι λόγοι της αναπηρίας, της ηλικίας, της εθνικής καταγωγής και της φυλής, διότι αποτελούν τις συνηθέστερες αιτίες διακρίσεων που εντοπίστηκαν στην τρέχουσα έρευνα και στις συνεντεύξεις με ΜΚΟ των LGBT και με εθνικούς φορείς ισότητας.

Ένταξη των πολλαπλών διακρίσεων σε εννοιολογικό πλαίσιο

Οι πολλαπλές διακρίσεις είναι ένα σχετικά νέο φαινόμενο στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού διαλόγου για την ίση μεταχείριση και κατά των διακρίσεων και, κατά συνέπεια, στο πεδίο των LGBT. Όπως ανέφερε πρόσφατη έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής³⁵⁶ «υπάρχει μεγάλη άγνοια για τους διάφορους πολιτισμούς, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τους τρόπους ζωής και έλλειψη αναγνώρισης των πολλαπλών ταυτοτήτων». Από τις συνεντεύξεις με τις ΜΚΟ των LGBT σε όλα τα κράτη μέλη προέκυψε ότι οι γνώσεις για το θέμα και η επιτόπου δράση είναι σχετικά περιορισμένες. Εντούτοις, οι ΜΚΟ των LGBT αντιλαμβάνονται όλο και περισσότερο ότι τα μέλη τους μπορεί να υφίστανται διακρίσεις για δύο ή περισσότερους λόγους. Παρόλα αυτά, τα μέτρα που στοχεύουν άμεσα στην καταπολέμηση αυτού του τύπου διακρίσεων είναι σχετικά περιορισμένα.

Από τις συνεντεύξεις με εθνικούς φορείς ισότητας σε όλα τα κράτη μέλη συνάγεται ότι οι φορείς αυτοί χειρίζονται τις υποθέσεις με τη μέθοδο της αντιμετώπισης των διακρίσεων «για ένα λόγο»³⁵⁷. Αυτό εξηγείται εν μέρει από τα κενά των εθνικών νομοθεσιών τα οποία δυσχεραίνουν μια προσέγγιση των διακρίσεων για πολλούς λόγους και επειδή, από απόψεως τακτικής, η μέθοδος της «μίας αιτίας» θεωρείται ότι καταλήγει σε θετική επίλυση της διαφοράς. Ακόμη, μπορεί να είναι δύσκολο να προσδιοριστεί το είδος της διάκρισης:

³⁵⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007), 'Tackling Multiple Discrimination. Practices, Policies and Laws', p 39

³⁵⁷ Επιτόπου συναντήσεις με εθνικούς φορείς ισότητας στην ΕΕ, Μάρτιος – Μάιος 2008.

μια υπόθεση ενός άνδρα που τον παρενοχλούσαν στον χώρο εργασίας του. Νόμιζαν πως ήταν ομοφυλόφιλος επειδή τους φαινόταν πολύ θηλυπρεπής. Ήταν δύσκολο να αποφασιστεί ποιος έπρεπε να ασχοληθεί με την υπόθεση, διότι υπήρχε ζήτημα και ταυτότητας φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού» (HomO, Συνήγορος του Πολίτη για τις Διακρίσεις λόγω Γενετήσιου Προσανατολισμού, **Σουηδία**)³⁵⁸.

Από τις συνεντεύξεις με διάφορους εθνικούς φορείς ισότητας προκύπτει ότι η μέθοδος εργασίας των ακόλουθων φορέων δίνει προτεραιότητα στην αντιμετώπιση των πολλαπλών διακρίσεων: Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης (Κάτω Χώρες), Αρχή Ισότητας (The Equality Authority) (Ιρλανδία), Εθνικό Συμβούλιο Καταπολέμησης των Διακρίσεων (Ρουμανία) και Ίδρυμα για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα της Δανίας³⁵⁹. Η ρουμανική νομοθεσία θεωρεί επιβαρυντική περίπτωση όταν ένα πρόσωπο υφίσταται διακρίσεις για περισσότερους από έναν λόγους³⁶⁰. Η Ιρλανδία διαθέτει αναλυτικές στατιστικές περιπτώσεων διακρίσεων για περισσότερους από έναν λόγους, που περιλαμβάνουν συνδυασμό του γενετήσιου προσανατολισμού με άλλες αιτίες³⁶¹.

Λίγα στατιστικά στοιχεία υπάρχουν για τα άτομα LGBT που υφίστανται πολλαπλές διακρίσεις στην ΕΕ. Σύμφωνα με την Εθνική Αρχή για τις Αναπηρίες (The National Disability Authority) (2005) της Ιρλανδίας, «η αποδοχή ενός ατόμου ως μέλους μιας ομάδας με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά έχει ζωτική σημασία για την αποτίμηση της ταυτότητας και του κοινωνικού ρόλου του ατόμου».³⁶² Το βίωμα της μη αποδοχής από καμία κοινωνική ομάδα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ή μειονότητα μπορεί να φέρει τα άτομα πολλαπλής ταυτότητας σε ευάλωτη θέση και να τα οδηγήσει στη δημιουργία των δικών τους κοινοτήτων. Ακόμη, σύμφωνα με έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,³⁶³ η μέθοδος αντιμετώπισης μίας μόνο αιτίας διακρίσεων μπορεί να μην λαμβάνει υπόψη την πραγματική κατάσταση των διακρίσεων που βιώνουν τα άτομα με πολλές ταυτότητες.

Ορθή πρακτική: Στη συνέντευξη, η ΜΚΟ LGBT *Cultuur en Ontspannings-Centrum* [COC Netherlands] επισήμανε ότι έχει θεσπίσει ειδικές ομάδες ατόμων LGBT με αναπηρίες και συνεργάζεται με οργανώσεις για ηλικιωμένα άτομα. Η ΜΚΟ

³⁵⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007), 'Tackling Multiple Discrimination. Practices, policies and laws', σ. 44

³⁵⁹ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με την Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης (Κάτω Χώρες, 31 Μαρτίου 2008), την The Equality Authority (Ιρλανδία, 3 Απριλίου 2008), το Ίδρυμα για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα της Δανίας (Δανία, 23 Απριλίου 2008), το Εθνικό Συμβούλιο για την Καταπολέμηση των Διακρίσεων (Ρουμανία, 7 Απριλίου 2008).

³⁶⁰ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με το Εθνικό Συμβούλιο για την Καταπολέμηση των Διακρίσεων (Ρουμανία, 7 Απριλίου 2008).

³⁶¹ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με την *Equality Authority* (Ιρλανδία, 3 Απριλίου 2008).

³⁶² National Disability Authority (2005) *Disability and Sexual Orientation: A Discussion Paper*. Δουβλίνο: NDA. σ. 14.

³⁶³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007) *Tackling Multiple Discrimination. Practices, policies and laws*

έχει ανοίξει καφέ μπαρ στο Nijmegen για ομοφυλόφιλους και λεσβίες με διανοητική αναπηρία³⁶⁴. Διάφορες ολλανδικές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που λαμβάνουν κρατική χρηματοδότηση έχουν θέσει σε εφαρμογή και ένα άλλο έργο για ηλικιωμένα άτομα LGBT. Το έργο εντοπίζει τις ανάγκες των ηλικιωμένων LGBT, ιδίως σε θέματα κοινωνικής πρόνοιας και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης³⁶⁵.

Πρότυπα έργα για LGBT νέους μη ολλανδικής καταγωγής υλοποιούνται στο Άμστερνταμ, το Ρότερνταμ, τη Χάγη και το Τίλμπουργκ με στόχο την άρση της απομόνωσης και την παροχή συμβουλών, στήριξης και στέγης³⁶⁶.

Όντας LGBT και μέλος μιας εθνικής μειονότητας

Η ιδιότητα της διπλής μειονότητας των LGBT εκφράζεται με διάφορους τρόπους και δημιουργεί σύνθετες προκλήσεις. Η διαδικασία αποκάλυψης μπορεί να είναι εξαιρετικά δύσκολη για έναν LGBT που είναι μέλος εθνικής μειονότητας στο εσωτερικό της κοινότητάς του, όπως επιβεβαίωσε στην συνέντευξη εκπρόσωπος μιας ΜΚΟ στη **Ρουμανία**, ο οποίος ανέφερε ότι «το να εκδηλωθεί κανείς στην κοινότητα των Roma είναι εξαιρετικά δύσκολο»³⁶⁷.

Ένα άλλο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν τα μέλη δύο μειονοτήτων είναι ο αυξημένος κίνδυνος εγκλήματος μίσους με κίνητρο τόσο το ρατσισμό όσο και τον γενετήσιο προσανατολισμό του θύματος.

α σε ποια περιοχή του Βερολίνου πηγαίνω, στη μία τρώω γροθιά στα μούτρα γιατί είμαι ξένος και στην άλλη επειδή είμαι αδελφή [ιδιοματική γλώσσα για ένα θηλυπρεπή διαφυλικό ή ομοφυλόφιλο άνδρα]» (Διαφυλικό άτομο, **Γερμανία**).³⁶⁸

Σε ποιοτική έρευνα στη **Δανία**, οι LGB ανέδειξαν την πρόκληση συνδυασμού της ιδιότητας μέλους εθνικής ή θρησκευτικής μειονότητας και της ιδιότητας LGBT.³⁶⁹ Το 2005, η *Εθνική Οργάνωση Ομοφυλόφιλων και Λεσβιών* της

³⁶⁴ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με το COC (Κάτω Χώρες, 31 Μαρτίου 2008)

³⁶⁵ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με το COC (Κάτω Χώρες, 31 Μαρτίου 2008)

³⁶⁶ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με το COC (Κάτω Χώρες, 31 Μαρτίου 2008)

³⁶⁷ Επιτόπου συνάντηση εργασίας με την οργάνωση Accept (Ρουμανία, 7 Απριλίου 2008)

³⁶⁸ BERLIN JOURNAL, 'Gay Muslims Pack a Dance Floor of Their Own'. Εκδόθηκε την 1^η Ιανουαρίου 2008 και διατίθεται στη διεύθυνση: <http://www.nytimes.com/2008/01/01/world/europe/01berlin.html?n=Top/Reference/Times%20Topics/Subjects/R/Religion%20and%20Belief> (31.07.2008).

³⁶⁹ C. Osander (2005) Københavnrliv - en interviewundersøgelse med homoseksuelle med minoritetsetnisk baggrund. Κοπεγχάγη: Εθνική Οργάνωση Ομοφυλόφιλων και Λεσβιών

Δανίας δημιούργησε το *Salon Oriental*, μια ομάδα LGBT που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες, με ειδικό στόχο την αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης. Μια άλλη ΜΚΟ, η *Sabaah*, εντόπισε τα ζητήματα της «ταυτότητας», της «αποκάλυψης της ταυτότητας», της θρησκείας, της μοναξιάς, των οικογενειακών συγκρούσεων, των αντιδράσεων των γονέων, των σχέσεων και των χαρακτηριστικών της ομοφυλόφιλης κοινότητας» ως ζητήματα που προβληματίζουν τους LGBT οι οποίοι είναι μέλη εθνικών μειονοτήτων³⁷⁰. Ακόμη, έχει εκδοθεί βιβλίο με συνεντεύξεις ομοφυλόφιλων και λεσβιών που είναι μέλη εθνικών μειονοτήτων³⁷¹.

Ορισμένοι LGBT που είναι μέλη εθνικών μειονοτήτων είναι θύματα ρατσισμού και σεξουαλικοποίησης στο πλαίσιο της ευρύτερης κοινότητας των LGBT λόγω της εικαζόμενης εθνικότητάς τους και θύματα της ομοφοβίας στις κοινότητες των εθνικών μειονοτήτων.

Σύμφωνα με το σχέδιο *Safra* στο **Ηνωμένο Βασίλειο**³⁷²—που διεξάγεται και απευθύνεται σε μουσουλμάνες γυναίκες LGB— πολλές από αυτές τις γυναίκες είναι κοινωνικά απομονωμένες διότι, αν και αυτοπροσδιορίζονται ως λεσβίες, αμφιφυλόφιλες ή διαφυλικές, δεν συμμετέχουν γενικότερα στην κοινωνική ζωή των ομοφυλόφιλων, διότι αυτή κυριαρχείται από λευκά άτομα και οι κοινωνικές της δραστηριότητες συχνά συνδέονται με τον αλκοολισμό. Επιπλέον, ο ρατσισμός, η ισλαμοφοβία και η έλλειψη πολιτισμικής ευαισθησίας στο εσωτερικό της ίδιας της ομοφυλόφιλης κοινότητας μπορεί να είναι παράγοντες αποξένωσης. Κατά συνέπεια, πολλές μουσουλμάνες LGB γυναίκες αισθάνονται ότι δεν ανήκουν ούτε στην κοινότητα των LGBT ούτε στη μουσουλμανική κοινότητα.

Ορθές πρακτικές: ΜΚΟ κατά των πολλαπλών διακρίσεων: Η *Sabaah* είναι οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών που ασχολείται ειδικά με LGBT μέλη εθνικών μειονοτήτων στη **Δανία**. Ιδρύθηκε με στόχο τη δημιουργία κοινωνικού δικτύου ενδυνάμωσης των ατόμων LGBT που είναι μέλη εθνικών μειονοτήτων, για να μπορούν να χειρίζονται τα προβλήματα της συμφιλίωσης της σεξουαλικής τους ταυτότητας με την ιδιότητα του μέλους μιας εθνικής μειονότητας.

Ορθή πρακτική: ντοκιμαντέρ για τα άτομα LGBT εθνικών μειονοτήτων: «Η αδελφή μου Ζάρα» είναι ντοκιμαντέρ του Saddle Choua στο **Βέλγιο**. Παρουσιάζει την ιστορία της Ζάρας, μιας λεσβίας που μεγαλώνει σε μουσουλμανική οικογένεια.

³⁷⁰ Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στη διεύθυνση: http://sabaah.dk/web/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=47 (20.08.2008)

³⁷¹ M. Fenger-Grøndahl, M.N. Larsen (2007) *Den forbandede kærlighed*, Κοπεγχάγη: CDR-Forlag.

³⁷² Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στη διεύθυνση <http://www.safraproject.org> (01.08.2008).

Η ταινία προβάλλεται σε γυμνάσια και ακολουθεί συζήτηση βάσει μεθοδολογίας που ανέπτυξε η φλαμανδική κεντρική οργάνωση LGBT «Holebifederatie». Η πρωτοβουλία ενισχύεται από τη φλαμανδική κυβέρνηση³⁷³.

Όντας LGBT με αναπηρία

Η ομοφυλοφιλία και η αναπηρία είναι ένας άλλος συνδυασμός που απαιτεί ειδική μέριμνα. Η έλλειψη προσβασιμότητας μπορεί να αποτελέσει σοβαρό εμπόδιο στη ζωή και την ικανοποίηση των αναγκών των LGBT διότι τους στερεί συχνά τη δυνατότητα να συνάπτουν φιλικές σχέσεις ή να συναντούν συντρόφους. Σύμφωνα με γερμανική μελέτη, όχι μόνο αγνοείται συχνά η σεξουαλικότητα των ατόμων με αναπηρίες (ή θεωρείται ότι δεν υφίσταται καν), αλλά τα προβλήματα της κινητικότητας και των διακρίσεων στο εσωτερικό της ίδιας της κοινότητας των LGBT δυσχεραίνουν τη δυνατότητα επικοινωνίας με δυνητικούς συντρόφους³⁷⁴.

Όντας δύσκολο μερικές φορές να είσαι ομοφυλόφιλος με αναπηρία, ιδίως όσον αφορά την προσβασιμότητα. Γενικά είναι εξαιρετικά δύσκολο να κυκλοφορείς στην πόλη και ένα ουσιαστικό πρόβλημα για να συναντήσεις ανθρώπους είναι ότι δεν υπάρχει ούτε ένας χώρος που να είναι προσβάσιμος και γκέι ή απλά φιλικός προς τους ομοφυλόφιλους. Είναι προφανώς πολύ δύσκολο να γίνεις μέλος μιας κοινότητας στην οποία δεν έχεις πρόσβαση. (Μάγια, 22 ετών, **Δανία**)³⁷⁵.

Σε δύο ιρλανδικές μελέτες³⁷⁶ για άτομα με αναπηρίες και νεαρά LGB άτομα, οι ερωτηθέντες μίλησαν για βιώματα ομοφοβίας στις οργανώσεις και τις κοινότητες των ατόμων με αναπηρίες, αλλά και για την προκατάληψη σε βάρος των ατόμων με αναπηρία από την κοινότητα των LGB³⁷⁷. Η βρετανική εθνική

³⁷³ Εθνική έκθεση Βελγίου

³⁷⁴ T. Rattay (2007). Volle Fahrt voraus – Lesben und Schwule mit Behinderung. Berlin: Querverlag

³⁷⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007) Tackling Multiple Discrimination. Practices, policies and laws, σ 40.

³⁷⁶ K. Zappone (ed) (2003) 'Re-thinking Identity The Challenge of diversity' για λογαριασμό του Joint Equality and Human Rights Forum. Όσον αφορά τον συνδυασμό αναπηρίας και γενετήσιου προσανατολισμού βλ. επίσης Zappone: Brothers, Michael (2003) It's not just about Ramps and Braille: Disability and Sexual Orientation σ. 49-69. Όσον αφορά τον συνδυασμό ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού βλ. Loudes, Christine (2003) 'Learning to grow up. Young Lesbians, Gay and Bisexual People in Northern Ireland'

³⁷⁷ K. Zappone (ed) (2003) 'Re-thinking Identity The Challenge of diversity' για λογαριασμό του Joint Equality and Human Rights Forum σ.147 και National Disability Authority (2005) Disability and Sexual Orientation: A Discussion Paper. Δουβλίνο: NDA.

έκθεση επισημαίνει τη γενική έλλειψη αναγνώρισης των ζητημάτων της σεξουαλικότητας, των ενδιαφερόντων και των αναγκών των ατόμων με αναπηρίες στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, ιδίως των ατόμων με σοβαρές αναπηρίες. Τα άτομα LGBT με αναπηρίες αντιμετωπίζουν εξαιρετικά υψηλό κίνδυνο περιθωριοποίησης³⁷⁸.

Όντας LGBT και ηλικιωμένος

Ο συνδυασμός της ηλικίας και του γενετήσιου προσανατολισμού μπορεί να καταστήσει ακόμα περισσότερο ευάλωτα τα άτομα LGBT:

αρνούμαι [ότι είμαι ομοφυλόφιλος], αν κάποιος με ρωτήσει στα ίσια, και το Panbladet [ένα γκέι περιοδικό] βρίσκεται πάντα πάνω στο τραπέζι. Κατά τα άλλα, δεν ζούμε σε μέρος όπου μπορούμε να μιλάμε ελεύθερα για τη σεξουαλικότητά μας. Θα γινόταν σούσουρο. Θα ήταν σίγουρα περισσότερο ασφαλές και φιλικό να ζούμε με άλλους ομοφυλόφιλους»³⁷⁹ (Άνδρας, 73 ετών, **Δανία**)

Σύμφωνα με την MKO LGBT *GLEN*, στην **Ιρλανδία** οι σχέσεις ανάμεσα σε άτομα του ίδιου φύλου συχνά δεν αναγνωρίζονται στους οίκους ευγηρίας και τα ηλικιωμένα άτομα LGBT ζουν συχνά στη σιωπή και την απομόνωση εξαιτίας του φόβου των διακρίσεων και της κοινωνικής απομόνωσης³⁸⁰. Παραδείγματος χάρη, δεν υπάρχει θεσμικός φορέας ή δίκτυο στήριξης ενός ενοίκου που θρηνεί το θάνατο συντρόφου³⁸¹. Γερμανική μελέτη³⁸² έδειξε ότι τα άτομα LGBT σε οίκους ευγηρίας είναι αντιμετώπιμα με αρνητικά στερεότυπα από την πλευρά του προσωπικού και των άλλων ενοίκων.

Ορθή πρακτική: Το 2008, το *Τμήμα Γεροντολογίας του Πανεπιστημίου της Κοπεγχάγης* πραγματοποίησε έρευνα σχετικά με τη χάραξη μιας στρατηγικής για τη βελτίωση της πολυμορφίας στον τομέα της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης

³⁷⁸ Βλ. παραδείγματος χάρη Neal, C. and Davies, D. (2000) (eds) *Issues in Therapy with lesbian, gay, bisexual and transgender clients*. Pink Therapy series 3.

³⁷⁹ Αναφέρεται στο L.E. Frank "Leif i Lyngby", στο Panbladet, Νοέμβριος 2004, σ. 10

³⁸⁰ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση GLEN (Ιρλανδία, 3 Απριλίου 2008)

³⁸¹ Επιτόπου συνεδρίαση εργασίας με την οργάνωση GLEN (Ιρλανδία, 3 Απριλίου 2008)

³⁸² Ministerium für Gesundheit, Soziales, Frauen und Familie des Landes Nordrhein-Westfalen [MGSFF] (2003) *Grundlagenforschung zu Ursachen und Auswirkungen. Einsamkeit und soziale Isolation schwuler Männer*. Düsseldorf: Author

ηλικιωμένων, δίνοντας την κύρια έμφαση στους ηλικιωμένους ομοφυλόφιλους και αμφιφυλόφιλους³⁸³.

Συμπεράσματα

Άτομα με πολλαπλές ταυτότητες μπορεί να υποφέρουν από κοινωνική απομόνωση, η οποία δημιουργεί ενδεχομένως πρόσθετες προκλήσεις, αλλά μπορεί σε τελική ανάλυση να συμβάλει και στη δημιουργία κοινοτήτων και ΜΚΟ ατόμων «πολλαπλών ιδιαιτεροτήτων».

Οι διακρίσεις και ο αποκλεισμός βιώνονται με διαφορετικούς τρόπους από LGBT με αναπηρίες, ηλικιωμένους και μέλη εθνικών/θρησκευτικών μειονοτήτων. Τα μέλη εθνικών μειονοτήτων κινδυνεύουν από διακρίσεις λόγω του γενετήσιου προσανατολισμού τους ή της ταυτότητας φύλου στο εσωτερικό της εθνικής κοινότητάς τους και διακρίσεις λόγω φυλής ή εθνότητας στην κοινότητα των LGBT. Τα άτομα LGBT με αναπηρίες βιώνουν την «αποσεξουαλικοποίηση» μεταξύ άλλων από τα άτομα που τους φροντίζουν αλλά και από τα μέλη της ίδιας της κοινότητας των LGBT. Επιπλέον, η ανυπαρξία πρόσβασης σε εγκαταστάσεις, μπαρ και τόπους συνάντησης των LGBT εμποδίζει τα άτομα LGBT με αναπηρίες να συμμετέχουν στη ζωή της κοινότητας των LGBT.

Ορισμένα άτομα LGBT σε οίκους ευγηρίας είναι θύματα κοινωνικής απομόνωσης και στερεοτύπων από το προσωπικό και άλλους ενοίκους.

³⁸³ Εθνική έκθεση Δανίας

ΜΕΡΟΣ II: Διαφυλικά άτομα: ειδικά ζητήματα

Το τμήμα αυτό εξετάζει την κατάσταση των διαφυλικών ατόμων στην ΕΕ σε σχέση με την τρανσφοβία και τις διακρίσεις.

Τι είναι τρανσφοβία;

Η τρανσφοβία, όρος όχι ευρέως διαδεδομένος, συνδέεται συχνά με το γενικότερο θέμα της ομοφοβίας³⁸⁴. Σήμερα, η τρανσφοβία μπορεί να περιγραφεί ως ένας παράλογος φόβος της μη συμμόρφωσης με τα πρότυπα φύλου ή της υπέρβασης των φύλων, όπως ο φόβος ή η αποστροφή προς τις αρρενωπές γυναίκες, τους θηλυπρεπείς άνδρες, τους παρενδυσίες, τα διαφυλικά και τα τρανσεξουαλικά άτομα και άλλους οι οποίοι δεν εντάσσονται στα υπάρχοντα στερεότυπα φύλου για το φύλο με το οποίο γεννήθηκαν. Η χρήση του όρου «φοβία» σε αυτό το πλαίσιο δεν έχει την πρόθεση να υποδηλώσει ότι το τρανσφοβικό άτομο ή/και το θύμα της τρανσφοβίας πάσχουν από κάποια διαταραχή³⁸⁵.

Η τρανσφοβία μπορεί να έχει διάφορες μορφές: *προσωπική τρανσφοβία*, που αναφέρεται σε ένα άτομο ή προσδιορισμένη ομάδα τρανσφοβικών ατόμων. Μπορεί να εκδηλώνεται με μορφή βίας ή/και απροκάλυπτης διάκρισης («δεν παίρνεις τη δουλειά γιατί είσαι τρανς»), *απροκάλυπτου αποκλεισμού* («δεν επιτρέπεται η είσοδος στους τρανσεξουαλικούς»). Η *ιδρυματοποιημένη τρανσφοβία* είναι μια πιο έμμεση μορφή αποκλεισμού («δεν έχουμε τίποτα εναντίον των διαφυλικών ατόμων αλλά όλα τα κορίτσια πρέπει να φορούν φόρεμα / δεν μπορείτε να αλλάξετε το πιστοποιητικό γεννήσεώς σας / θα σας αποκαλούμε Κύριο, διότι στην ταυτότητά σας γράφει ότι είστε άνδρας»). Τέλος, η *εσωτερικευμένη τρανσφοβία* είναι η συνειδητή ή ασυνείδητη πεποίθηση των διαφυλικών ατόμων ότι είναι κατά κάποιο τρόπο κατώτερα όντα³⁸⁶.

Νομική προστασία³⁸⁷

³⁸⁴ Στις 16 Ιανουαρίου 2006, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε ψήφισμα για την ομοφοβία στην Ευρώπη, όπου οι διακρίσεις λόγω της ταυτότητας φύλου περιελήφθησαν στον όρο «ομοφοβία». <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0018+0+DOC+XML+V0//EL> (12.12.2008).

³⁸⁵ Hill, D and Willoughby, B. (2005) The Development and Validation of the Genderism and Transphobia Scale, in Sex Roles, Vol. 53, Nr. 7-8, Οκτώβριος 2005, Κάτω Χώρες: Springer.

³⁸⁶ Justus Eisfeld, (2008), The situation concerning transphobia and discrimination on grounds of gender identity and/or gender expression in the EU Member States', DIHR.

³⁸⁷ Το τμήμα αυτό βασίζεται στην έκθεση «Ομοφοβία και διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού στα κράτη μέλη της ΕΕ, Μέρος 1, Νομική ανάλυση, FRA, 2008, σ. 123-137, 153-154

Λεπτομερής ανάλυση της νομικής προστασίας που παρέχεται στα διαφυλικά άτομα στην ΕΕ και από τις εθνικές νομοθεσίες υπάρχει στη δημοσιευμένη έκθεση του FRA «Ομοφοβία και διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού στα κράτη μέλη της ΕΕ: Μέρος 1 – Νομική ανάλυση». Στο σημείο αυτό παρουσιάζεται μια συνοπτική εικόνα για να γίνει σύνδεση με τα άλλα ζητήματα που εξετάζονται σε αυτό το τμήμα. Στα κράτη μέλη της ΕΕ υπάρχουν τρία βασικά μέσα προστασίας έναντι των διακρίσεων λόγω διαφυλικότητας:

Πρώτον, οι διακρίσεις λόγω διαφυλικότητας μπορεί να ερμηνεύονται με τρόπο που να εμπίπτουν στις διακρίσεις με βάση το φύλο στα νομικά μέσα που απαγορεύουν τις διακρίσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών. Δεκατρία κράτη μέλη της ΕΕ εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία (**Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία³⁸⁸, Κάτω Χώρες³⁸⁹, Αυστρία³⁹⁰, Πολωνία, Σλοβακία³⁹¹, Φινλανδία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο**)³⁹².

Δεύτερον, μπορεί να θεωρηθεί ότι εμπίπτουν στις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται δύο κράτη μέλη (**Γερμανία,³⁹³ Ισπανία**).

Τρίτον, μπορεί να θεωρηθεί ότι διακρίσεις λόγω διαφυλικότητας εμπίπτουν στη γενική απαγόρευση των διακρίσεων, χωρίς ρητή αναφορά σε διακρίσεις λόγω φύλου ή γενετήσιου προσανατολισμού. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ανασφάλεια δικαίου όσον αφορά την ακριβή προστασία των διαφυλικών ατόμων από τις διακρίσεις. Έντεκα κράτη μέλη εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία (**Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ελλάδα, Κύπρος, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Πορτογαλία, Ρουμανία και Σλοβενία**).

³⁸⁸ Latvia/Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments/A42229505 SKA – 5/2008 (14.01.2008).

³⁸⁹ Εφετείο Leeuwarden, 13.01.1995, NJ 1995 nr. 243 και, για παράδειγμα, γνώμες 1998-12 και 2000-73 ETC

³⁹⁰ Αυστρία/Erläuterungen [επεξηγηματικές σημειώσεις]/ RV 415dB XXIII. GP, διατίθεται στη διεύθυνση: http://www.parlament.gv.at/PG/DE/XXIII/I/I_00415/fname_096505.pdf (08.01.2008) (επεξηγήσεις που επισυνάπτονται στο νομοσχέδιο της κυβέρνησης για την εφαρμογή της οδηγίας 2004/113/EK του Συμβουλίου για την απαγόρευση των διακρίσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών).

³⁹¹ Αρθ. 6 (3)α. Σλοβακία/ Antidiskriminačný Zákon 365/2004 (20.05.2004)

³⁹² Στη μεγάλη Βρετανία, οι σχετικές διατάξεις περιέχονται στον νόμο για τις διακρίσεις λόγω φύλου του 1975 (SDA), όπως τροποποιήθηκε από τους κανονισμούς για τις διακρίσεις λόγω φύλου (Gender Reassignment) του 1999. Στη Βόρεια Ιρλανδία, η προστασία παρέχεται από το διάταγμα κατά των διακρίσεων λόγω φύλου (NI) του 1976 (SDO), όπως τροποποιήθηκε από τους κανονισμούς για τις διακρίσεις λόγω φύλου (Gender Reassignment) (NI) του 1999. Στο Ηνωμένο Βασίλειο επίσης, όπου ένα άτομο μπορεί να λάβει πιστοποιητικό αναγνώρισης φύλου βάσει του νόμου περί αναγνώρισης φύλου του 2004 (GRA), θα ήταν παράνομη κάθε άλλη διάκριση εκτός από αυτές οι οποίες θα μπορούσαν να εφαρμοστούν νόμιμα έναντι οποιουδήποτε άλλου ατόμου έχει το ίδιο με το νεοαποκτηθέν φύλο (με μία εξαίρεση: είναι δυνατόν ένα οργανωμένο θρησκευτικό δόγμα να κάνει διάκριση για πραγματικούς θρησκευτικούς λόγους και να αρνηθεί να προσλάβει ένα τρανσεξουαλικό άτομο, έστω και αν το άτομο αυτό διαθέτει πιστοποιητικό αναγνώρισης φύλου)

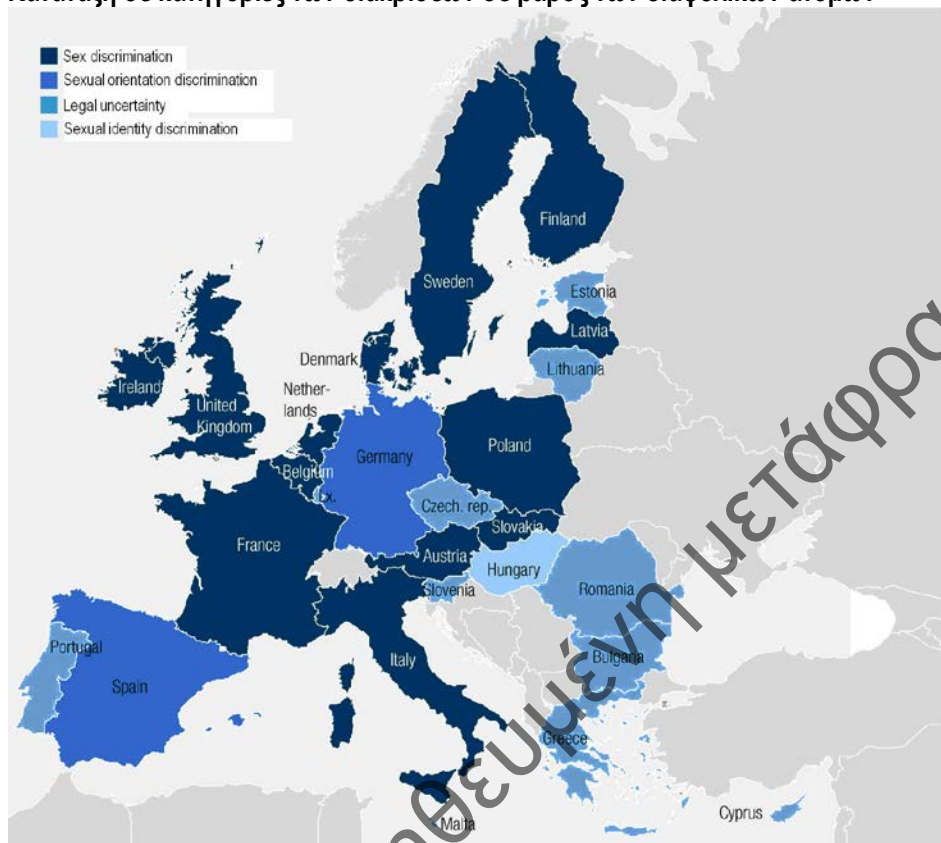
³⁹³ Βλ. την αιτιολογική έκθεση του γενικού νόμου περί ίσης μεταχείρισης: Bundestag, έκδοση αριθ. 16/1780, σ. 31

Τέλος, η **Ουγγαρία**, αντιμετωπίζει τις διακρίσεις σε βάρος των διαφυλικών ατόμων λόγω σεξουαλικής ταυτότητας βάσει του νόμου περί ίσης μεταχείρισης³⁹⁴.

Μη επαιτηθευμένη μετάφραση

³⁹⁴ Τα διαφυλικά άτομα μπορεί να προστατεύονται από διακρίσεις, όταν υφίσταται διαφορετική μεταχείριση σε σχέση με άλλα άτομα που έχουν το ίδιο με το αποκτηθέν φύλο. Στην Ουγγαρία, ο νόμος περί ίσης μεταχείρισης (Hungary/2003 évi CXXV Törvény/28.12.2003) περιλαμβάνει τη σεξουαλική ταυτότητα ως έναν από τους λόγους διακρίσεων (άρθρο 8-n), Hungary/2003 évi CXXV Törvény/28.12.2003)

Κατάταξη σε κατηγορίες των διακρίσεων σε βάρος των διαφυλικών ατόμων

Στάσεις απέναντι στα διαφυλικά άτομα

Country Results	Insert translation	Insert translation	Insert translation
The Netherlands	Κάτω Χώρες	Lithuania	Λιθουανία
Sweden	Σουηδία	Italy	Ιταλία
Denmark	Δανία	Finland	Φινλανδία
Austria	Αυστρία	Portugal	Πορτογαλία
Belgium	Βέλγιο	Slovenia	Σλοβενία
Spain	Ισπανία	Estonia	Εσθονία
Germany	Γερμανία	Hungaria	Ουγγαρία
Luxembourg	Λουξεμβούργο	Slovakia	Σλοβακία
France	Γαλλία	Bulgaria	Βουλγαρία
United Kingdom	Κάτω Χώρες	Greece	Ελλάδα
European Union (27)	Ευρωπαϊκή Ένωση (27)	Cyprus	Κύπρος
Ireland	Ιρλανδία	Latvia	Λετονία
Czech Republic	Τσεχική Δημοκρατία	Romania	Ρουμανία
Sex discrimination		Malta	Μάλτα
Sexual orientation discrimination			Διάκριση λόγω φύλου
Legal uncertainly			Διάκριση λόγω γενετήσιου προσανατολισμού
Sexual identify discrimination			Ανασφάλεια δικαίου
			Διάκριση λόγω ταυτότητας φύλου

Σπανίζουν τα επιστημονικά δεδομένα σε ευρωπαϊκή κλίμακα σχετικά με τις στάσεις της κοινωνίας απέναντι στα διαφυλικά άτομα. Υπάρχει, ωστόσο, διαθέσιμη έρευνα σε ευρωπαϊκή κλίμακα η οποία εστιάζεται στην εμπειρία διαφυλικών ατόμων που υπήρξαν θύματα τρανσφοβικής συμπεριφοράς, σε σχέση με τις υπηρεσίες υγείας (βλ. τμήμα για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη). Παρόμοιες έρευνες και για άλλους τομείς υπάρχουν σε ορισμένα κράτη μέλη και αυτές έχουν επίσης αναφερθεί στα αντίστοιχα τμήματα αυτού του κειμένου³⁹⁵.

Από ορισμένες υφιστάμενες έρευνες σχετικά με την αρνητική στάση απέναντι στα διαφυλικά άτομα, παραδείγματος χάρι μια μελέτη³⁹⁶ στην οποία συμμετείχαν 151 φοιτητές ψυχολογίας στη Βρετανία και άλλη μία στην οποία συμμετείχαν 407 φοιτητές και πτυχιούχοι προκύπτει ότι η τρανσφοβία είναι στενά συνδεδεμένη, μεταξύ άλλων, με θρησκευτικές, αυταρχικές και ετεροσεξιστικές στάσεις, με την πεποίθηση της βιολογικής βάσης της ταυτότητας φύλου και με την έλλειψη προηγούμενων επαφών με μειονότητες φύλου.

Το μεγαλύτερο μέρος της έρευνας για τα διαφυλικά άτομα περιορίζεται σε ιατρικά ζητήματα της ταυτότητας φύλου και της αλλαγής φύλου. Έχουν, ωστόσο, πραγματοποιηθεί έρευνες ειδικά για την τρανσφοβία σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, και ιδίως η μελέτη «Engendered Penalties»³⁹⁷ στην οποία συμμετείχαν 872 άτομα που αυτοπροσδιορίζονται ως διαφυλικά, τα αποτελέσματα των οποίων παρουσιάζουν υψηλό βαθμό ομοιότητας. Τα βασικά πορίσματα των ερευνών έδειξαν ότι η κατάσταση για τα διαφυλικά άτομα είναι δύσκολη σε όλες αυτές τις χώρες. Το 2007 διενεργήθηκε μελέτη σε ευρωπαϊκή κλίμακα³⁹⁸ η οποία παρείχε πληθώρα δεδομένων για 2.700 διαφυλικά άτομα στην Ευρώπη, αλλά μέχρι σήμερα η διαθέσιμη χρηματοδότηση αρκούσε μόνο για περιορισμένη ανάλυση των δεδομένων για τη νομική κατάσταση και την κατάσταση στον τομέα της υγείας. Από την εξέταση των στοιχείων της έρευνας φαίνεται πως υπάρχει διάθεση να διενεργηθεί έρευνα υψηλής ποιότητας με ικανοποιητική χρηματοδότηση στα κράτη μέλη όπου υπάρχει ισχυρό κίνημα διαφυλικών ατόμων, όπως το **Ηνωμένο Βασίλειο** και η **Φινλανδία**. Για μεγάλα τμήματα της Ευρώπης, ιδίως το νότιο και ανατολικό τμήμα της ΕΕ, δεν υπάρχει καμία δημοσιευμένη επιστημονική έρευνα για την τρανσφοβία.

Σε επίπεδο κρατους μέλους, η πιο αναλυτική έρευνα για τις στάσεις της κοινωνίας προέρχεται από τη Σκωτία, όπου τα ζητήματα των διαφυλικών ατόμων συμπεριλήφθηκαν σε μια επιστημονική έρευνα μεγάλης κλίμακας η οποία

³⁹⁵ Justus Eisfeld, (2008), The situation concerning transphobia and discrimination on grounds of gender identity and/or gender expression in the EU Member States', DIHR, σ. 12

³⁹⁶ Tee, N, Hegarty, P (2006) *Predicting Opposition to the Civil Rights of Trans Persons in the United Kingdom*, Journal of Community & Applied Social Psychology, 16: 70-80, Wiley InterScience

³⁹⁷ Whittle, S, Turner, L, Al-Alami M (2007) *Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People's Experiences of Inequality and Discrimination*, Wetherby: The Equalities Review

³⁹⁸ Whittle, S, Turner, L, Combs, R, Rhodes, S (2008) *Transgender EuroStudy: Legal Survey and Focus on the Transgender Experience of Health Care*, Brussels: ILGA-Europe

βασίστηκε σε δείγμα 1.594 ενηλίκων³⁹⁹. Η έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι: «οι διακρίσεις εφαρμόζονται σε μεγαλύτερη κλίμακα έναντι ορισμένων ομάδων ατόμων σε σχέση με άλλες. Εκδηλώνονται κυρίως απέναντι στους τσιγγάνους/ τους travellers και σε άτομα που έχουν υποβληθεί σε αλλαγή φύλου (αναφορά στην περίπτωση ενός διαφυλικού ατόμου)». ⁴⁰⁰ Αυτό φαίνεται κυρίως από το γεγονός ότι ποσοστό 50% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι δεν τους ενοχλούσε η ιδέα ένα συγγενικό πρόσωπο να έχει μακροχρόνια σχέση με διαφυλικό άτομο». Από περαιτέρω ανάλυση συνάγεται ότι οι αρνητικές στάσεις απέναντι στα διαφυλικά άτομα είναι διαδεδομένες στο γενικό πληθυσμό και τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφονται σε θρησκευόμενους αμόρφωτους άνδρες άνω των 65 ετών. Ποσοστό 44%, ωστόσο, όσων δήλωσαν ότι η Σκωτία έπρεπε να απαλλαγεί από κάθε είδους προκατάληψη, θα ήταν δυστυχώς για το ενδεχόμενο να έχουν συγγενείς διαφυλικά άτομα ⁴⁰¹.

Στην προαναφερθείσα βρετανική μελέτη, στην οποία έλαβαν μέρος 151 φοιτητές ψυχολογίας και πολυτεχνείου στη Βρετανία για να διαπιστωθούν τα ποσοστά αντίθεσης στα δικαιώματα των διαφυλικών ατόμων, σε όλα τα θέματα που εξέτασε η μελέτη ήταν εμφανή τα υψηλά ποσοστά τρανσφοβίας ⁴⁰².

Σε ηλεκτρονική έρευνα τέθηκε το ερώτημα σε ΜΚΟ LGBT, εθνικούς φορείς ισότητας και δημόσιες αρχές σχετικά με την αποδοχή των διαφυλικών ατόμων στη χώρα τους. Η έρευνα έδειξε ότι 73% όσων απάντησαν πιστεύουν ότι δεν υπάρχει «καμία» ή υπάρχει «περιορισμένη» αποδοχή των διαφυλικών ατόμων.

Ορθή πρακτική: Στην Ιταλία, η υπηρεσία του δήμου του Τορίνου για τα άτομα LGBT, η τοπική ένωση των LGBT «Gruppa Luna» και τρεις σχολές καλών τεχνών πραγματοποίησαν κοινό διαγωνισμό ανάμεσα στις τρεις σχολές, για μια σειρά από αφίσες κατά των διακρίσεων λόγω ομοφυλοφιλίας και διαφυλικότητας. Οι αφίσες εκτέθηκαν στους δρόμους της πόλης και στα τοπικά δημόσια μεταφορικά μέσα. Η νικήτρια αφίσα, η οποία δείχνει μια αγέλη από μαύρα και άσπρα πρόβατα και ανάμεσά τους ένα μόνο ροζ πρόβατο που συμβολίζει τη «μειονότητα μέσα στις μειονότητες» (δηλ. τα τρανσεξουαλικά άτομα), διανεμήθηκε σε ευρεία κλίμακα. Παρόμοιες πρωτοβουλίες διοργανώθηκαν και σε άλλες πόλεις της **Ιταλίας** ⁴⁰³. Η αφίσα που κέρδισε το βραβείο και όλες οι άλλες διατίθενται στη διεύθυνση: www.comune.torino.it/politichedigenere/man/index.htm

³⁹⁹ Bromley, C, Curtice, J, Given, L (2007) Attitudes to discrimination in Scotland: 2006, Scottish Social Attitudes Survey, Edinburgh: Scottish Government Social Research

⁴⁰⁰ Bromley, C, Curtice, J, Given, L (2007) Attitudes to discrimination in Scotland: 2006, Scottish Social Attitudes Survey, Edinburgh: Scottish Government Social Research, σ. ix

⁴⁰¹ Bromley, C, Curtice, J, Given, L (2007) Attitudes to discrimination in Scotland: 2006, Scottish Social Attitudes Survey, Edinburgh: Scottish Government Social Research

⁴⁰² Ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων με P. Hegarty, 12 Ιουνίου 2008

⁴⁰³ Εθνική έκθεση Ιταλίας

Ορθή πρακτική: Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, η κυβέρνηση της Σκωτίας θα χορηγεί 75.000 ευρώ ετησίως επί τέσσερα έτη (2007-2011) για τη χρηματοδότηση ενός εθνικού σχεδίου της Scottish Transgender Alliance ως συμβολή στη διαμόρφωση πολιτικής και ορθών πρακτικών από τις δημόσιες υπηρεσίες της Σκωτίας, τους εργοδότες, κυβερνητικούς οργανισμούς, για την ανάπτυξη κινήματος της κοινότητας των διαφυλικών ατόμων και για την κοινωνική ένταξη των διαφυλικών ατόμων στην κοινωνία της Σκωτίας⁴⁰⁴.

Αντιμετώπιση των διαφυλικών ατόμων από τις οικογένειές τους

Όλα σχεδόν τα διαφυλικά άτομα θεωρούν πρόβλημα την «αποκάλυψη της ταυτότητάς» τους στις οικογένειές τους. Ενώ δεν υπάρχουν δεδομένα σε ευρεία κλίμακα για το μέγεθος του προβλήματος, η μελέτη «Engendered Penalties» διαπίστωσε ότι 45% των αποκριθέντων έχουν γνωρίσει ρήξη στις σχέσεις με τις οικογένειές τους, 37% ανέφεραν ότι αισθάνονται αποκλεισμένοι από την οικογενειακή ζωή και 36% ότι μέλη των οικογενειών τους δεν τους απευθύνουν τον λόγο εξαιτίας της διαφυλικής τους ταυτότητας⁴⁰⁵.

Στην έρευνα της **Σκωτίας** για τις εμπειρίες των διαφυλικών ατόμων, ποσοστό 46% απάντησε ότι υφίσταται τρανσφοβική κακοποίηση στις οικογενειακές σχέσεις, κυρίως υπό μορφή λεκτικής κακοποίησης. Υπήρχαν, ωστόσο, και φαινόμενα απειλητικής συμπεριφοράς (17%), σωματικής βίας (11%) και σεξουαλικής κακοποίησης (4%)⁴⁰⁶. Σε **σουηδική** έρευνα, 32% των διαφυλικών ατόμων που απάντησαν δήλωσαν ότι δεν είχαν ψυχολογική στήριξη στη ζωή τους, έναντι 19% των ομοφυλόφιλων και 10% των ετεροφυλόφιλων. Δεκαπέντε τοις εκατό δεν είχε πρακτική βοήθεια έναντι 4% του ετεροφυλόφιλου πληθυσμού και 9% του ομοφυλόφιλου πληθυσμού. Τέλος, 37% των διαφυλικών ατόμων ανέφερε ότι δεν είχε εμπιστοσύνη στους περισσότερους ανθρώπους⁴⁰⁷. Στην **Ουγγαρία** η απόρριψη αναφερόταν ως η συνηθέστερη αντίδραση της οικογένειας, παρότι μετά από πολυετή αγώνα, υπήρξαν κάποιες ενδείξεις αποδοχής⁴⁰⁸. Στη **Σουηδία**, τα διαφυλικά άτομα δεν μιλούν ελεύθερα για την ταυτότητα φύλου τους στην οικογένεια προέλευσής

⁴⁰⁴ Scottish Transgender Alliance (2008) Transgender Experiences in Scotland - Research Summary, Edinburgh: Equality Network, σ. 3

⁴⁰⁵ Whittle, S, Turner, L, Al-Alami M (2007) Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People's Experiences of Inequality and Discrimination, Wetherby: The Equalities Review, σ. 68

⁴⁰⁶ Scottish Transgender Alliance (2008) Transgender Experiences in Scotland - Research Summary, Edinburgh: Equality Network, σ. 11

⁴⁰⁷ Statens Folkshälsoinstitut (2005) Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners hälsosituation, Återrapportering av regeringsuppdrag att undersöka och analysera hälsosituationen bland hbt-personer, Östersund: FHI, σ. 33f

⁴⁰⁸ Solymár, B, Takács, J (2007) Wrong Bodies and Real Selves: Transsexual People in the Hungarian Social and Health Care System, in: Kuhar, R, Takács, J (eds.) (2007) Beyond the Pink Curtain, Everyday Life of LGBT People in Eastern Europe, Ljubljana: Mirovni Institut, σ. 153

τους σε ποσοστό περίπου 80% όσων γεννήθηκαν τη δεκαετία του 1960 ή αργότερα και 54-60% αυτών που γεννήθηκαν πριν το 1960.⁴⁰⁹

Εγκλήματα μίσους

Ελάχιστα πράγματα είναι γνωστά για την έκταση των εγκλημάτων μίσους σε βάρος διαφυλικών ατόμων στην ΕΕ. Δεν υπάρχουν δεδομένα ερευνών γι' αυτό το θέμα για κανένα κράτος μέλος της ΕΕ. Υπάρχουν, ωστόσο, ενδείξεις ότι τα διαφυλικά άτομα είναι πολύ συχνά κατά τη διάρκεια της ζωής τους θύματα εγκλημάτων μίσους. Αναφέρθηκαν περιπτώσεις παρενόχλησης, εκφοβισμού και λεκτικής κακοποίησης μέχρι σωματική βία, σεξουαλική επίθεση ακόμα και φόνος. Όπως προαναφέρθηκε, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο «έχει παρατηρήσει αύξηση των δηλώσεων μίσους σε βάρος των λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων και διαφυλικών ατόμων (LGBT) σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες»⁴¹⁰. Επίσης, στην έκθεση του ΟΑΣΕ *Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses* (Εγκλήματα μίσους στις χώρες του ΟΑΣΕ: Περιστατικά και αντιδράσεις) αναφέρονται τα ακόλουθα: «Τα ομοφοβικά εγκλήματα και οι εκδηλώσεις μίσους χαρακτηρίζονται συνήθως από έντονη αγριότητα και βαναυσότητα. Συχνά πρόκειται για βαριές σωματικές κακώσεις, βασανισμό, ακρωτηριασμό, ευνουχισμό, ακόμη και σεξουαλική βία. Πολλές μάλιστα περιπτώσεις είναι θανατηφόρες. Τα διαφυλικά άτομα φαίνεται ότι είναι ακόμη περισσότερο ευάλωτα στο εσωτερικό αυτής της κατηγορίας ατόμων»⁴¹¹.

Τα εθνικά και διεθνή μέσα ενημέρωσης πρόβαλαν τα τελευταία έτη περιπτώσεις δολοφονιών διαφυλικών ατόμων. Η περίπτωση που προσέλυσε το μεγαλύτερο ενδιαφέρον ήταν ενός τρανσεξουαλικού ατόμου στο Οπόρτο της **Πορτογαλίας** που βασανίστηκε, βιάστηκε και εγκαταλείφθηκε σε φρεάτιο από μια ομάδα εφήβων⁴¹². Παρόμοιες περιπτώσεις δολοφονιών στη Χάγη, στις **Κάτω Χώρες** το 2007⁴¹³ και πάλι στην **Πορτογαλία**, το 2008⁴¹⁴ προβλήθηκαν στα διεθνή μέσα ενημέρωσης. Όμως, δεν είναι γνωστός ο πραγματικός αριθμός δολοφονιών διαφυλικών ατόμων με κίνητρο την ταυτότητα φύλου τους.

⁴⁰⁹ Statens Folkhälsoinstitut (2005) Homosexuella, bisexuella och transpersoners hälsosituation, Återrapportering av regeringsuppdrag att undersöka och analysera hälsosituationen bland hbt-personer, Östersund: FHI, σ. 37

⁴¹⁰ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, «Η ομοφοβία στην Ευρώπη» που εκδόθηκε στις 26 Απριλίου 2007, P6_TA(2007)0167

⁴¹¹ OSCE/ODIHR (2007) Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses, Annual report for 2006, Warsaw: OSCE/ODIHR, σ. 53f

⁴¹² OSCE/ODIHR (2007) Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses, Annual report for 2006, Βαρσοβία: OSCE/ODIHR, σ.54.

⁴¹³ AD Den Haag (2007) Travestiet overleden na mishandeling, Den Haag: Algemeen Dagblad 19 April 2007, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.ad.nl/denhaag/stad/article1295771.ece>, vreeerBlog (2007) RIP Henriëtte Wiersinga, διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.vreer.net/wordpress/archives/78> (12.06.2008).

⁴¹⁴ Diário de Notícias (2008) Transsexual assassinada um ano depois de Gisberta, Lisboa: Diário de Notícias 1.3.2008, διαθέσιμο στη διεύθυνση http://dn.sapo.pt/2008/03/01/cidades/transsexual_assassinada_ano_depois_gi.html (12.06.2008).

Ορθή πρακτική: Μετά την άγρια δολοφονία το 2006 στην **Πορτογαλία**, η οργάνωση «*Panteras Rosas*» προσέλυσε την προσοχή της κοινής γνώμης σε αυτό το τρομακτικό περιστατικό και προσπάθησε να αντιταχθεί στην μεροληπτική παρουσίαση του εγκλήματος από τα μέσα ενημέρωσης, θρησκευτικούς παράγοντες και το κοινό. Σε συνεργασία με την οργάνωση *TransGender Europe* και άλλες φιλικά διακείμενες προς τους διαφυλικούς οργανώσεις, διοργάνωσαν εκστρατεία σε πολλές γλώσσες ζητώντας να υπάρξει μεγαλύτερη ευαισθησία απέναντι στο πρόβλημα και να γίνει δίκη. Αυτές οι συντονισμένες προσπάθειες συνέβαλαν στην ανάπτυξη δημόσιου διαλόγου για τα «εγκλήματα μίσους» δίνοντας το κύριο βάρος στους δράστες και όχι στα θύματα.⁴¹⁵

Μία από τις ελάχιστες περιπτώσεις που η αστυνομία καταγράφει ειδικά τα τρανσφοβικά εγκλήματα μίσους είναι η Βόρεια Ιρλανδία στο **Ηνωμένο Βασίλειο**⁴¹⁶. Τα δηλωμένα περιστατικά τρανσφοβικής βίας στη Βόρεια Ιρλανδία ήταν σχετικά χαμηλά, με 32 τρανσφοβικά περιστατικά το 2006/07 και επτά περιστατικά το 2007/08.

Αντίθετα, είναι πολλά τα περιστατικά τρανσφοβικής παρενόχλησης και βίας που καταγγέλλονται από διαφυλικά άτομα. Στη μελέτη «*Engendered Penalties*», 73% των διαφυλικών ατόμων απάντησαν ότι υφίστανται αρνητικά σχόλια, λεκτική, σωματική ή σεξουαλική κακοποίηση ή απειλητική συμπεριφορά⁴¹⁷. Στη **Σουηδία**, 41% από τα 374 διαφυλικά άτομα που απάντησαν σε μια μεγάλης κλίμακας μελέτη σχετικά με την υγεία των LGBT ανέφεραν ότι υπήρξαν θύματα επιθετικής συμπεριφοράς/μεταχείρισης τους τελευταίους τρεις μήνες, έναντι 30% για τους ομοφυλόφιλους. Ποσοστό 12% των διαφυλικών ατόμων έναντι 6% των ομοφυλόφιλων που απάντησαν ανέφεραν επαναλαμβανόμενη κακοποίηση. Το ένα τρίτο των διαφυλικών ατόμων απάντησαν ότι υπήρξαν θύματα παρενόχλησης κάποια στιγμή της ζωής τους και το ένα τρίτο από αυτή την ομάδα ατόμων ανέφεραν παρόμοιες εμπειρίες το προηγούμενο έτος⁴¹⁸. Σε μια άλλη έρευνα στη **Σουηδία**, 59% των διαφυλικών ατόμων απάντησαν ότι φοβούνταν την παρενόχληση και τη βία εξαιτίας της ταυτότητας φύλου τους ενώ ήταν χαμηλότερα τα ποσοστά για τους ομοφυλόφιλους άνδρες και γυναίκες (45%) και τους αμφιφυλόφιλους (39%).

⁴¹⁵ Στοιχεία που έδωσε η οργάνωση Transgender Europe σε συμβουλευτική συνεδρίαση για την καταπολέμηση της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας στην ΕΕ, Ιούνιος 2008, Κοπεγχάγη.

⁴¹⁶ PSNI Statistics (2008) Annual Statistical Report, Statistical Report No. 3, Hate Incidents & Crimes, 1st April 2007 – 31st March 2008, Belfast: PSNI, 2008.

⁴¹⁷ Whittle, S, Turner, L, Al-Alami M (2007) Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People's Experiences of Inequality and Discrimination, Wetherby: The Equalities Review, σ. 53.

⁴¹⁸ Statens Folkhälsoinstitut (2005) Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners hälsosituation, Återrapportering av regeringsuppdrag att undersöka och analysera hälsosituationen bland hbt-personer, Östersund: FHI

Δεν υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα ερευνών σε ευρωπαϊκή κλίμακα σχετικά με την αντιμετώπιση από την αστυνομία και τις υπηρεσίες υγείας των διαφυλικών ατόμων – θυμάτων εγκλημάτων βίας, όταν αναφέρουν ένα αδίκημα στις αρχές. Όμως, ποσοστό 18,5% των διαφυλικών ατόμων που απάντησαν στην έρευνα «Engendered Penalties» δήλωσε ότι η μεταχείριση από την αστυνομία στο **Ηνωμένο Βασίλειο** δεν ήταν σωστή. Συνολικά, ποσοστό 33,5% των διαφυλικών ατόμων από το **Ηνωμένο Βασίλειο** που έλαβαν μέρος σε αυτή την έρευνα ανέφερε ότι δεν είχε εμπιστοσύνη ότι θα είχε τη σωστή αντιμετώπιση από τους αστυνομικούς, σε περίπτωση που είχε ανάγκη τη βοήθειά τους⁴¹⁹. Προφανώς, αυτή η έλλειψη εμπιστοσύνης στην αστυνομία επηρεάζει και την καταγγελία εγκλημάτων μίσους από τα διαφυλικά θύματα.

Ορθή πρακτική: Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, η αστυνομία της Βόρειας Ιρλανδίας υποβάλλει τακτικές εκθέσεις για τα ομοφοβικά εγκλήματα μίσους. Το δελτίο Τύπου με στατιστικά στοιχεία αναφέρει: «Όσον αφορά τα περιστατικά μίσους που έχουν καταγραφεί το 2007-08, τα συνηθέστερα ήταν τα περιστατικά μισαλλοδοξίας (1.584) και στη συνέχεια τα ρατσιστικά περιστατικά (976), τα ομοφοβικά (160), τα εγκλήματα λόγω πίστης/θρησκείας (68), για λόγους αναπηρίας (49) και τρανσφοβίας (7)»⁴²⁰.

Ελευθερία του συνέρχεσθαι

Το μοναδικό πανευρωπαϊκό δίκτυο διαφυλικών ομάδων και ατόμων, το TransGender Europe, απαρτίζεται κυρίως από τοπικές ομάδες. Δεν υπάρχει έρευνα για τις ομάδες ή δίκτυα διαφυλικών ατόμων στην Ευρώπη.

Οι ΜΚΟ των διαφυλικών ατόμων έχουν ισχυρότερη παρουσία σε χώρες με μακροχρόνια παράδοση στη χειραφέτηση των διαφυλικών ατόμων και σε άλλα κοινωνικά κινήματα, όπως το **Ηνωμένο Βασίλειο** και οι **Κάτω Χώρες**. Αντίθετα, είναι σχεδόν ανύπαρκτες οι ΜΚΟ που ασχολούνται ειδικά με τα διαφυλικά άτομα στις χώρες της Νότιας και Ανατολικής Ευρώπης. Με βάση ανέκδοτα στοιχεία, η σταθερότητα των ομάδων διαφυλικών ατόμων είναι προβληματική, διότι τα μέλη τους συχνά αποθαρρύνονται από τις προσωπικές τους εμπειρίες διακρίσεων και από την έλλειψη στήριξης. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τις συχνές εσωτερικές διαμάχες και τις διασπάσεις αυτών των ομάδων που υπονομεύουν την αποτελεσματικότητα τέτοιων κινήματων χειραφέτησης.

⁴¹⁹ Whittle, S, Turner, L, Al-Alami M (2007) Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People's Experiences of Inequality and Discrimination, Wetherby: The Equalities Review, σ. 16

⁴²⁰ PSNI Statistics (2008) Annual Statistical Report, Statistical Report No. 3, Hate Incidents & Crimes, 1st April 2007 – 31st March 2008, Belfast: PSNI, 2008

Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται από περιγραφές εθνικών οργανώσεων διαφυλικών ατόμων στο Βέλγιο⁴²¹ και τις Κάτω Χώρες⁴²². Σε ελάχιστες μόνο χώρες, όπως η Φινλανδία⁴²³ και οι Κάτω Χώρες⁴²⁴, ομάδες διαφυλικών ατόμων μπόρεσαν να λάβουν χρηματοδότηση που τους επιτρέπει να προσλαμβάνουν κοινωνικούς λειτουργούς για να βοηθούν τα διαφυλικά άτομα σε προσωπικό επίπεδο. Σπάνια, όμως, ομάδες διαφυλικών ατόμων κατόρθωσαν να εξασφαλίσουν αρκετή χρηματοδότηση, ώστε να προσλάβουν ειδικούς σε θέματα ανάπτυξης κοινοτήτων ή χάραξης πολιτικής.

Δεν υπάρχουν στοιχεία για απαγορεύσεις δημόσιων συγκεντρώσεων ή οργανωμένων εκδηλώσεων διαφυλικών ατόμων. Αυτό μάλλον οφείλεται στο γεγονός ότι τα διαφυλικά άτομα σπάνια οργανώνουν τέτοιες εκδηλώσεις, επειδή δεν διαθέτουν το απαραίτητο ανθρώπινο δυναμικό και τους οικονομικούς πόρους και τα μέλη τους φοβούνται μήπως αναγνωριστούν δημοσίως. Οι σπάνιες δημόσιες εκδηλώσεις έχουν συνήθως επετειακό χαρακτήρα ημέρας μνήμης στις επετείους τρανσφοβικών δολοφονιών διαφυλικών θυμάτων, στις οποίες τα μέσα ενημέρωσης δίνουν ελάχιστη δημοσιότητα.

Ορθή πρακτική: Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Διαφυλικών Ατόμων συνεδριάζει δύο φορές το χρόνο και συμμετέχουν σε αυτό διαφυλικοί ακτιβιστές από ολόκληρη την Ευρώπη. Η εκδήλωση οργανώνεται από τοπικές ομάδες διαφυλικών ακτιβιστών. Αποτελεί μοναδική ευκαιρία σε ευρωπαϊκή κλίμακα για τις ομάδες διαφυλικών ατόμων να εντείνουν τις προσπάθειές τους, να ενισχύουν τα δίκτυα, να συντονίσουν εκστρατείες, να ανταλλάξουν βέλτιστες πρακτικές, να διατυπώσουν πολιτικά αιτήματα και να χαράξουν στρατηγικές. Το συμβούλιο παρέχει τεράστια στήριξη στους συμμετέχοντες και τις ομάδες, τις κοινότητες και τις χώρες που εκπροσωπούν. Η προσπάθεια του συμβουλίου εστιάζεται στα δικαιώματα των διαφυλικών ατόμων και στον τρόπο πολιτικής ικανοποίησής τους σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Το 2005 (Βιέννη, Αυστρία) και το 2008 (Βερολίνο, Γερμανία) η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα των δημοτικών συμβουλίων και των δημάρχων των πόλεων⁴²⁵.

Η αγορά εργασίας

Δεν υπάρχουν μέχρι σήμερα στοιχεία καταγραφής από δημόσιες αρχές επίσημων καταγγελιών διαφυλικών ατόμων σχετικά με την αγορά εργασίας. Υπάρχουν, ωστόσο, κάποιες έρευνες σε διάφορες χώρες της ΕΕ που

⁴²¹ Motmans, J (2006) De Transgenderbeweging in Vlaanderen en Brussel in kaart gebracht: Organisatiekenmerken, Netwerken en Strijdpunten, Antwerpen, Hasselt: Steunpunt Gelijkekansenbeleid, Remmerie, L (2008) Naar een Vlaams transgenderoverleg? Visie van transgenderbeweging en zijn potentiële partners, Gent: Arteveldehogeschool.

⁴²² Meulmeester, G, Bos, G, Spaas, J-P, Eisfeld, J (2005) Doe T Zelf - Transgenderorganisaties in Nederland, Amsterdam: Stichting T-Image.

⁴²³ Βλ. <http://www.transtukipiste.fi/en/index.html> (12.06.2008).

⁴²⁴ Βλ. <http://www.transvisie.nu> (15.06.2008).

⁴²⁵ Βλ. <http://tgeu.net/> (17.10.2008)

παρουσιάζουν μια ζοφερή εικόνα της κατάστασης των διαφυλικών ατόμων στην αγορά εργασίας.

Έρευνα με τη συμμετοχή 100 ατόμων που πραγματοποιήθηκε στην **Ισπανία**⁴²⁶ από την πρώτη ειδικευμένη μονάδα για διαταραχές ταυτότητας φύλου έδειξε ότι 54% των ερωτηθέντων ήταν άνεργοι και μόνο 35% εργάζονταν με καθεστώς πλήρους απασχόλησης, από τους οποίους το ένα τρίτο κατείχε τη θέση αυτή για διάστημα μικρότερο του ενός έτους. Ποσοστό άνω του 55% αντιμετώπιζε διακρίσεις στην εργασία ή κατά την αναζήτηση εργασίας και το 17,2% είχε εμπλακεί σε επικίνδυνες ή παράνομες δραστηριότητες για να επιζήσει.

Σύμφωνα με έρευνα στη Σκωτία του **Ηνωμένου Βασιλείου**,⁴²⁷ 40% των διαφυλικών ατόμων που απάντησαν χαρακτήρισε τις υπηρεσίες των μονάδων προσωπικού ως «πολύ κακές», ενώ 53% αντιμετώπιζε διακρίσεις ή παρενόχληση τρανσφοβικού χαρακτήρα στην εργασία. Ποσοστό 15% αισθανόταν ότι ο εργοδότης τους δεν προστάτευε την ιδιωτική τους ζωή και 21% αναγκάστηκαν να αλλάξουν θέση ή να εγκαταλείψουν την εργασία τους εξαιτίας της τρανσφοβίας. Ποσοστό 30% όσων απάντησαν ελάμβαναν κοινωνικό επίδομα, ενώ 20% ήταν αυτοαπασχολούμενοι.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, η μελέτη «Engendered Penalties» διαπίστωσε ότι 23% όσων απάντησαν αισθάνονταν την ανάγκη να αλλάξουν εργασία εξαιτίας της διαφυλικής τους ταυτότητας. Από 22% ζητήθηκε να χρησιμοποιούν ακατάλληλες για το φύλο τους τουαλέτες στην εργασία και μόνο το ένα τρίτο ανέφεραν ότι μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τις τουαλέτες χωρίς παρατηρήσεις ή παρενόχληση. Ποσοστό 30% περίπου δήλωσε ότι «αντιμετωπίζονταν με αξιοπρέπεια» από τους συναδέλφους στην εργασία. Το 10% βίωσε λεκτική κακοποίηση («κράξιμο») και το 6% σωματικές επιθέσεις. Οι εμπειρίες αυτές φαίνεται ότι έχουν μεγάλη επίπτωση. Το 42% των ατόμων δεν ζούσαν σύμφωνα με τον ρόλο του φύλου που επέλεξαν από φόβο μήπως χάσουν τη δουλειά τους⁴²⁸.

Έρευνα στη **Φινλανδία** με τη συμμετοχή 108 ατόμων κατέληξε σε παρόμοια συμπεράσματα. Το ένα τρίτο των τραβεστί που απάντησαν δήλωσαν ότι θα προτιμούσαν να εκδηλώνουν τη θηλυκότητά τους στον χώρο εργασίας, αλλά

⁴²⁶ Esteva, I et al. (2001) Social Inequalities: Demographic Characteristics of Patients Treated at the First Gender Identity Disorder Unit in Spain, έγγραφο που παρουσιάστηκε στο XVII Harry Benjamin International Gender Dysphoria Association Symposium, Galveston, Texas: HGIGDA διατίθεται στη διεύθυνση http://www.symposion.com/ijt/hbigda/2001/71_eteva.htm (25.05.2008).

⁴²⁷ Scottish Transgender Alliance (2008) Transgender Experiences in Scotland - Research Summary, Edinburgh: Equality Network, σ. 14.

⁴²⁸ Whittle, S, Turner, L, Al-Alami M (2007) Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People's Experiences of Inequality and Discrimination, Wetherby: The Equalities Review.

αισθάνονταν ότι αυτό ήταν αδύνατο⁴²⁹. Ποσοστό 16% του συνόλου των διαφυλικών ατόμων που απάντησαν ήταν αυτοαπασχολούμενοι (έναντι 3% για τα άτομα LGB που πήραν μέρος στην έρευνα) και 8% ήταν άνεργοι (έναντι 3% για τους LGB). Ποσοστό 34% απέκρυβε τη διαφυλική του ταυτότητα ή την έκφραση φύλου από όλους τους συναδέλφους στην εργασία (έναντι 17% για τους LGB). 45% των διαφυλικών εργαζομένων απέκρυβαν την ταυτότητα ή την έκφραση φύλου από τους εργοδότες τους και 51% αυτών που απάντησαν θεωρούσε ότι η απόκρυψη αυτή αποτελεί πηγή άγχους. Ποσοστό 78% δήλωσε ότι ήταν αποδέκτες απρεπών ανεκδότων στον χώρο εργασίας ενώ 13% των διαφυλικών ατόμων αντιμετώπιζε διακρίσεις κατά την πρόσληψη, 12% σε θέματα αμοιβής, 13% ως προς τις δυνατότητες επαγγελματικής ανέλιξης, 12% όσον αφορά την πρόσβαση στην πληροφόρηση και 16% σε σχέση με την συμπεριφορά των συναδέλφων και των προϊσταμένων.

Αν και τα θύματα των διακρίσεων λόγω επαναπροσδιορισμού του φύλου τους πρέπει να προστατεύονται από τη νομοθεσία κατά των διακρίσεων, συχνά τα κράτη μέλη δεν εφαρμόζουν τη νομοθεσία αυτή στα διαφυλικά άτομα.⁴³⁰ Από ανέκδοτα στοιχεία συνάγεται ότι οι δικαστές, δικηγόροι, αστυνομικοί και άλλοι αρμόδιοι υπάλληλοι έχουν ελάχιστες γνώσεις σχετικά με τη νομική προστασία των διαφυλικών ατόμων και φαίνεται ότι ακόμα και τα ίδια τα μέλη της κοινότητας των διαφυλικών ατόμων δεν γνωρίζουν τα δικαιώματά τους.

Ορθή πρακτική στη νομοθεσία: Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, η υποχρέωση ίσης μεταχείρισης των φύλων στον δημόσιο τομέα απαιτεί από όλες τις δημόσιες αρχές (συμπεριλαμβανομένων των εργοληπτών του δημοσίου) να απαγορεύουν την παράνομη διάκριση και παρενόχληση λόγω φύλου και να προασπίζουν τις ίσες ευκαιρίες για άνδρες και γυναίκες, περιλαμβανομένων και των τρανσεξουαλικών ατόμων και των δύο φύλων. Η υποχρέωση ισότητας των φύλων έχει συμβάλει στην κατανόηση των αναγκών των διαφυλικών ατόμων στον χώρο εργασίας και στην αύξηση του αριθμού των εργοδοτών οι οποίοι παρέχουν κατάρτιση στους εργαζομένους τους στα θέματα των διαφυλικών ατόμων.⁴³¹

Εκπαίδευση

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, η μελέτη «Engendered Penalties»⁴³², διαπίστωσε ότι «64% των γυναικών με ανδρική ταυτότητα φύλου ανέφεραν ότι είχαν εμπειρίες παρενόχλησης ή εκφοβισμού στο σχολείο και 44% των ατόμων που γεννήθηκαν άνδρες και είχαν θηλυκή ταυτότητα είχαν εμπειρίες παρενόχλησης

⁴²⁹ Lehtonen, J, Mustola, K (2004) „Straight People don’t tell, do they...?» Negotiating the boundaries of sexuality and gender at work, Ελσίνκι: Υπουργείο Εργασίας.

⁴³⁰ Whittle, S, Turner, L, Combs, R, Rhodes, S (2008) Transgender EuroStudy: Legal Survey and Focus on the Transgender Experience of Health Care, Βρυξέλλες: ILGA-Europe.

⁴³¹ Equality and Human Rights Commission (2008) Overview of the gender equality duty, Guidance for public bodies working in England, Wales and Scotland

⁴³² Whittle, S, Turner, L, Al-Alami M (2007) Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People’s Experiences of Inequality and Discrimination, Wetherby: The Equalities Review, σ. 63-65

ή εκφοβισμού στο σχολείο». Τα ποσοστά αυτά είναι πολύ υψηλότερα από τα ποσοστά ομοφυλόφιλων ανδρών, λεσβιών ή ετεροφυλόφιλων και των δύο φύλων που έλαβαν μέρος σε παρόμοιες μελέτες. Οι δράστες των εκδηλώσεων παρενόχλησης στα σχολεία δεν είναι μόνο συμμαθητές (το ποσοστό των θυμάτων ήταν 71,6% για άτομα που γεννήθηκαν γυναίκες και 55% για άτομα που γεννήθηκαν άνδρες). Φαίνεται ότι και εκπαιδευτικοί φέρονται με εκφοβιστικό τρόπο σε παιδιά που δεν ανταποκρίνονται στα πρότυπα του φύλου τους, όπως δήλωσε 28,7% των ατόμων που γεννήθηκαν γυναίκες και 21% αυτών που γεννήθηκαν άνδρες και είχαν βιώσει κακοποίηση αυτής της μορφής.

Ορθή πρακτική: Το έργο «Φοιτητές υπέρ της ένταξης των διαφυλικών ατόμων» που εφαρμόζεται από την ένωση φοιτητικών οργανώσεων LGBTQ των σκανδιναβικών χωρών – ANSO (Δεκέμβριος 2007 - Ιανουάριος 2009) έχει στόχο να προσφέρει στις φοιτητικές οργανώσεις LGBTQ γνώσεις για ζητήματα των διαφυλικών ατόμων μέσω της δημιουργίας, συλλογής και διανομής εκπαιδευτικού υλικού και διαλέξεων. Στη διάσκεψη των φοιτητών για την ένταξη των διαφυλικών ατόμων στο Århus, **Δανία**, που πραγματοποιήθηκε από τις 15 έως τις 21 Μαΐου 2008, έλαβαν μέρος φοιτητές ακτιβιστές LGBTQ από όλες τις χώρες της Σκανδιναβίας και των χωρών της Βαλτικής. Ένα από τα αποτελέσματα της διάσκεψης ήταν η δημιουργία του διαδικτυακού τόπου www.transweb.wordpress.com⁴³³.

Υγεία

Η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη έχει θεμελιώδη σημασία για πολλά διαφυλικά άτομα, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί και ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα στη ζωή τους.

Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη ειδικά για τα διαφυλικά άτομα

Τα θέματα υγείας που αφορούν ειδικά τα διαφυλικά άτομα (δηλαδή η υγειονομική περίθαλψη που σχετίζεται άμεσα με την ταυτότητα φύλου ενός ανθρώπου) είναι μια ιατρική αναγκαιότητα και πρέπει να καλύπτεται από τα συστήματα υγείας με τον ίδιο τρόπο όπως και οι άλλες απαραίτητες από ιατρική άποψη διαδικασίες. Η αρχή αυτή αποτελεί τη βάση διαφόρων αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, παραδείγματος χάρι στις υποθέσεις *van Kück κατά Γερμανίας*⁴³⁴ και *L κατά Λιθουανίας*⁴³⁵.

⁴³³ Βλ. <http://www.anso.dk/> (17.10.2008)

⁴³⁴ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: *van Kück κατά Γερμανίας*, αριθ. προσφυγής 35968/97, απόφαση της 12^{ης} Ιουνίου 2003, Διεθνής Επιτροπή Νομικών (2007) *Sexual Orientation and Gender Identity in Human Rights Law*, Jurisprudential, Legislative and Doctrinal References from the Council of Europe and the European Union, Γενεύη: Διεθνής Επιτροπή Νομικών, σ. 36

⁴³⁵ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: *L κατά Λιθουανίας*, Αριθ. προσφυγής 27527/03, απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2007: Διεθνής Επιτροπή Νομικών (2007) *Sexual Orientation and Gender Identity in Human Rights Law*, Jurisprudential, Legislative and

Εντούτοις, από την πανευρωπαϊκή μελέτη Transgender EuroStudy, προκύπτει ότι σε ποσοστό άνω του 80% είχε απορριφθεί η κάλυψη από το δημόσιο ορμονοθεραπειών αλλαγής φύλου (που συχνά είναι διά βίου ανάγκη), ενώ σε 86% των περιπτώσεων απορρίφθηκε η χρηματοδότηση χειρουργικών επεμβάσεων από το δημόσιο. Περισσότερα από τα μισά διαφυλικά άτομα που απάντησαν στην έρευνα δήλωσαν ότι πληρώνουν τη θεραπεία τους⁴³⁶.

Ένα άλλο πρόβλημα είναι η εξεύρεση καταρτισμένων και ευαίσθητων επαγγελματιών στον χώρο της υγείας. Το ένα τρίτο περίπου αυτών που απάντησαν δήλωσαν ότι δεν χορηγήθηκε θεραπεία, διότι ο αρμόδιος των υπηρεσιών υγείας δεν ενέκρινε την αλλαγή φύλου. Ποσοστό 25% αντιμετώπισε την άρνηση όταν για πρώτη φορά απευθύνθηκε σε ιατρό ή ψυχίατρο για αλλαγή φύλου⁴³⁷. Σύμφωνα με τη μελέτη «Engendered Penalties»⁴³⁸ στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, οι θεράποντες ιατροί 6,3% των διαφυλικών ατόμων αρνήθηκαν να τους βοηθήσουν να εξασφαλίσουν θεραπεία για ζητήματα που συνδέονται με την ταυτότητα φύλου και 13,4% ήταν απρόθυμο να βοηθήσει· ενώ 80% των ιατρών ήθελε να βοηθήσουν, μόνο 20% διέθεταν τις σχετικές γνώσεις για την παροχή αποτελεσματικής βοήθειας. Ποσοστό 60% ήθελε να βοηθήσει, αλλά δεν είχε τη σχετική ενημέρωση.

Σπάνια οι επαγγελματίες της υγείας διαθέτουν επαρκείς γνώσεις για τα ζητήματα των διαφυλικών ατόμων, ώστε να μπορούν να βοηθήσουν πραγματικά. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι είναι τόσο δύσκολο να βρεθεί στην **Ουγγαρία** ιατρός που να είναι πρόθυμος (και ικανός) να βοηθήσει, που μόνο τα άτομα με τη μεγαλύτερη επιμονή επιτυγχάνουν τον στόχο τους. Έχουν αναφερθεί και περιπτώσεις διαφθοράς στον τομέα της παροχής ιατρικών υπηρεσιών σε σχέση με τα θέματα των διαφυλικών ατόμων⁴³⁹. Όταν υπάρχουν ελάχιστοι γιατροί που είναι πρόθυμοι, και ακόμα λιγότεροι ικανοί, να βοηθήσουν στη διεκπεραίωση των ιατρικών διαδικασιών που είναι απαραίτητες για την αλλαγή φύλου, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα οι μέθοδοι επέμβασης να είναι επικίνδυνες για τον ασθενή.

Doctrinal References from the Council of Europe and the European Union, Γενεύη: Διεθνής Επιτροπή Νομικών, σ. 10

⁴³⁶ Whittle, S, Turner, L, Combs, R, Rhodes, S (2008) Transgender EuroStudy: Legal Survey and Focus on the Transgender Experience of Health Care, Brussels: ILGA-Europe, σ. 53ff

⁴³⁷ Whittle, S, Turner, L, Combs, R, Rhodes, S (2008) Transgender EuroStudy: Legal Survey and Focus on the Transgender Experience of Health Care, Brussels: ILGA-Europe, σ. 55f

⁴³⁸ Whittle, S, Turner, L, Al-Alami M (2007) Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People's Experiences of Inequality and Discrimination, Wetherby: The Equalities Review, σ. 44

⁴³⁹ Solymár, Bence (2005) The Situation of Transgender People in the Hungarian Social and Health Care System: Takács J. (ed.): A lélek műtétei [Surgery of the Soul], Budapest: Új Mandátum Kiadó, Solymár, B, Takács, J (2007) Wrong Bodies and Real Selves: Transsexual People in the Hungarian Social and Health Care System, in: Kuhar, R, Takács, J (eds.) (2007) Beyond the Pink Curtain, Everyday Life of LGBT People in Eastern Europe, Ljubljana: Mirovni Institut

Στην **Πολωνία** διάταγμα του Υπουργείου Υγείας του 2003 όρισε τις χειρουργικές επεμβάσεις αλλαγής φύλου ως «μη τυποποιημένη υπηρεσία υγείας» και, κατά συνέπεια, απέκλεισε τη χρηματοδότησή τους από το εθνικό σύστημα υγείας⁴⁴⁰.

Από φωτογραφίες στο διαδίκτυο καθώς και ανέκδοτα στοιχεία συνάγεται ότι τα αποτελέσματα των χειρουργικών επεμβάσεων είναι κατά κανόνα φτωχά και ελάχιστοι χειρουργοί διαθέτουν την αναγκαία εκπαίδευση και απαραίτητη εμπειρία για να πραγματοποιήσουν με επάρκεια χειρουργικές επεμβάσεις αυτού του τύπου. Στην **Ουγγαρία**, οι φορείς που διενεργούν έρευνες υποστηρίζουν ότι «η τρανσφοβία και η έλλειψη εμπειρίας καθιστούν αδύνατη την ασφαλή θεραπεία»⁴⁴¹. Ο χρόνος αναμονής για ιατρικές υπηρεσίες ειδικά για τα διαφυλικά άτομα μπορεί να είναι πολύ μεγάλος: στο **Ηνωμένο Βασίλειο** είναι κατά μέσο όρο δύο έτη⁴⁴².

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, η έρευνα για το πρόγραμμα αξιολόγησης των αναγκών της Σκωτίας (Scottish Needs Assessment Programme Survey), η οποία πραγματοποιήθηκε σε όλους τους επαγγελματίες του κλάδου της υγείας, διαπίστωσε ότι η θεραπεία που παρέχουν οι επαγγελματίες του κλάδου, και ιδίως οι ψυχίατροι, είναι συνήθως μεροληπτική και παρέχεται χωρίς τις απαραίτητες γνώσεις για τον τομέα⁴⁴³. Στην **Ουγγαρία**, η έρευνα διαπίστωσε ότι οι «ετεροσεξιστικές αντιλήψεις για το θέμα της ταυτότητας φύλου είναι διαδεδομένες στους επαγγελματίες της ψυχικής υγείας»⁴⁴⁴. Βάσει των αντιλήψεων αυτών αποκλείονται από τη θεραπεία τα τρανσεξουαλικά άτομα τα οποία: i) δεν ικανοποιούν τα στερεότυπα φύλου· ii) δεν αυτοπροσδιορίζονται ανοικτά ως ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες ή iii) ομολογούν ότι δεν έχουν προσδιορισμένο φύλο. Στη Σκωτία του **Ηνωμένου Βασιλείου**, η έρευνα για τις εμπειρίες των διαφυλικών ατόμων δείχνει ότι «η έλλειψη κατανόησης και γνώσης από τους γενικούς ψυχιάτρους έχει συχνά ως αποτέλεσμα να παρέχεται στα διαφυλικά άτομα ακατάλληλη θεραπεία που δεν τους βοηθάει να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους και προκαλεί πολύμηνες, ακόμη και πολυετείς, καθυστερήσεις μέχρι την πρόσβαση σε πεπειραμένο ειδικό σε θέματα ταυτότητας φύλου»⁴⁴⁵.

⁴⁴⁰ Whittle, S, Turner, L, Combs, R, Rhodes, S (2008) Transgender EuroStudy: Legal Survey and Focus on the Transgender Experience of Health Care, Brussels: ILGA-Europe, σ. 34

⁴⁴¹ Solymár, Bence (2005) The Situation of Transgender People in the Hungarian Social and Health Care System in: Takács J. (ed.): A lélek műtétei [ψυχοχειρουργική], Budapest: Új Mandátum Kiadó

⁴⁴² Whittle, S, Turner, L, Al-Alami M (2007) Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People's Experiences of Inequality and Discrimination, Wetherby: The Equalities Review, σ. 47

⁴⁴³ Scottish Needs Assessment Program (2001) Transsexualism and Gender Dysphoria in Scotland, Scottish Executive

⁴⁴⁴ Solymár, B, Takács, J (2007) Wrong Bodies and Real Selves: Transsexual People in the Hungarian Social and Health Care System, Kuhar, R, Takács, J (eds.) (2007) Beyond the Pink Curtain, Everyday Life of LGBT People in Eastern Europe, Ljubljana: Mirovni Institut

⁴⁴⁵ Scottish Transgender Alliance (2008) Transgender Experiences in Scotland - Research Summary, Edinburgh: Equality Network, σ. 18

Η έλλειψη γνώσεων, τόσο από τους επαγγελματίες του κλάδου όσο και από το ευρύ κοινό, είναι ιδιαίτερο πρόβλημα, σύμφωνα με το **ολλανδικό** κέντρο για τα θέματα που συνδέονται με το φύλο, το οποίο κατατάσσει τα «προβλήματα ταυτότητας φύλου» στα δέκα πρώτα ζητήματα με βάση τον αριθμό των τηλεφωνικών ερωτήσεων⁴⁴⁶.

Γενική ιατροφαρμακευτική περίθαλψη

Η πρόσβαση των διαφυλικών ατόμων στη γενική ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, που δεν συνδέεται με την αλλαγή φύλου, συχνά υπονομεύεται από τις προκαταλήψεις των επαγγελματιών της υγείας. Το ένα τέταρτο των ατόμων που απάντησαν στην EuroStudy⁴⁴⁷ ανέφεραν ότι η συμπεριφορά των επαγγελματιών της υγείας ήταν εχθρική, επειδή είναι διαφυλικά άτομα. Το ένα πέμπτο απάντησε ότι οι ιδιότητες του διαφυλικού ατόμου επηρεάζει τον τρόπο πρόσβασής τους στις υπηρεσίες υγείας. Κατά συνέπεια, πολλά διαφυλικά άτομα αποφεύγουν κατά το δυνατό να επισκέπτονται ιατρό, εξαιτίας του φόβου ανάρμοστης συμπεριφοράς.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, η έρευνα «Engendered Penalties»⁴⁴⁸, διαπίστωσε ότι 22% των ατόμων που απάντησαν αισθάνονταν ότι η ιδιότητά τους ως διαφυλικά άτομα επηρεάζει τον τρόπο πρόσβασης σε μια συνήθη θεραπεία που δεν συνδέεται με την ιδιότητα του διαφυλικού ατόμου. Ποσοστό 29% αισθάνονταν ότι η διαφυλικότητα είχε αρνητική επίπτωση στον τρόπο αντιμετώπισής τους από τους επαγγελματίες της υγείας.

Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στις στατιστικές για την υγεία: ποσοστό 12% των διαφυλικών που απάντησαν στη **σουηδική** μελέτη ανέφερε προβλήματα υγείας (έναντι 6% στον γενικό πληθυσμό). Τα διαφυλικά άτομα ανέφεραν επίσης χειρότερη ψυχοσυναισθητική υγεία σε σχέση με τους ομοφυλόφιλους (57%) ή τις λεσβίες (20%). Ακόμη, τα διαφυλικά άτομα αντιμετώπιζαν περισσότερα προβλήματα ύπνου⁴⁴⁹.

Ποσοστό 14% αυτών που απάντησαν στην έρευνα της **Σκωτίας** για τις εμπειρίες διαφυλικών ατόμων αξιολόγησαν «πολύ κακή» ή «ακραία κακή» τη στάση των παθολόγων του εθνικού συστήματος υγείας ενώ 46% αξιολόγησαν τις υπηρεσίες «πολύ καλές» ή «άριστες». Η έλλειψη γνώσης από την πλευρά των ιατρών και τα συχνά ανυπέρβλητα τεχνικά προβλήματα καταγραφής της

⁴⁴⁶ Rutgers-Nisso Groep (2008) Trends in Seksualiteit in Nederland – Wat weten we anno 2008?, Utrecht: Rutgers-Nisso Groep

⁴⁴⁷ Whittle, S, Turner, L, Combs, R, Rhodes, S (2008) Transgender EuroStudy: Legal Survey and Focus on the Transgender Experience of Health Care, Brussels: ILGA-Europe, σ.59ff

⁴⁴⁸ Whittle, S, Turner, L, Al-Alami M (2007) Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People's Experiences of Inequality and Discrimination, Wetherby: The Equalities Review, σ. 46

⁴⁴⁹ Statens Folkhälsoinstitut (2005) Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners hälsosituation, Återrapportering av regeringsuppdrag att undersöka och analysera hälsosituationen bland hbt-personer, Östersund: FHI

αλλαγής φύλου στα μητρώα (με αποτέλεσμα να μην είναι σεβαστή η ιδιωτική ζωή) ήταν τα ζητήματα που δημιουργούσαν τη μεγαλύτερη ανησυχία⁴⁵⁰.

Οι ασφαλιστικές εταιρείες αρνούνται συστηματικά τις αιτήσεις διαφυλικών ατόμων. Υπάρχουν ανέκδοτα στοιχεία για διαφυλικό άτομο στο **Βέλγιο**, όπου η ιδιωτική εταιρεία ασφάλισης υγείας αρνήθηκε να καλύψει τα νοσήλια και, στις **Κάτω Χώρες**, περιπτώσεις ασφαλιστικών εταιρειών που αρνήθηκαν να παράσχουν ασφάλιση ζωής σε διαφυλικά άτομα, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν δυσκολία χρηματοδότησης ενυπόθηκου δανείου.

Αυτοκτονία

Ποσοστό 30% των διαφυλικών ατόμων που συμμετείχαν στην EuroStudy⁴⁵¹ ανέφερε τουλάχιστον μία απόπειρα αυτοκτονίας στην ενήλικη ζωή. Τα μισά από τα διαφυλικά άτομα που έλαβαν μέρος σε διάφορες έρευνες στη Σουηδία ανέφεραν ότι τουλάχιστον μία φορά στη ζωή τους σκέφθηκαν να αυτοκτονήσουν και το 21% ότι είχε κάνει απόπειρα⁴⁵². Παρομοίως, στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, στη μελέτη «Engendered Penalties», 34,4% απάντησαν ότι είχαν κάνει τουλάχιστον μία απόπειρα αυτοκτονίας ως ενήλικες⁴⁵³.

Ορθή πρακτική: Συζήτηση που πραγματοποιήθηκε στο **Βέλγιο** αποκάλυψε ότι το Πανεπιστήμιο της Γάνδης είχε δημιουργήσει ένα ειδικό ιατρικό κέντρο για διαφυλικά άτομα, που διοικείται από χειρουργούς και θεραπευτές, αλλά όχι ψυχιάτρους. Αυτή η ομάδα ιατρών εργάζεται με βάση το αξίωμα ότι η διαφυλικότητα είναι απλά μια πραγματικότητα για κάποιους ανθρώπους. Παρέχει ψυχιατρικές υπηρεσίες σε διαφυλικά άτομα με ψυχικά προβλήματα εξαιτίας του στιγματισμού, του άγχους και άλλων συναφών ανησυχιών⁴⁵⁴.

Ορθή πρακτική: Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, το Υπουργείο Υγείας συνεργάζεται με την κοινότητα των διαφυλικών ατόμων για την έκδοση σειράς φυλλαδίων και οδηγιών για όλα τα ζητήματα ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης των διαφυλικών, τα οποία διατίθενται σε έντυπη μορφή και στο Διαδίκτυο. Περιλαμβάνονται οδηγοί για παθολόγους, για ορμονοθεραπείες, για τη

⁴⁵⁰ Scottish Transgender Alliance (2008) Transgender Experiences in Scotland - Research Summary, Edinburgh: Equality Network, σ. 15

⁴⁵¹ Whittle, S, Turner, L, Combs, R, Rhodes, S (2008) Transgender EuroStudy: Legal Survey and Focus on the Transgender Experience of Health Care, Brussels: ILGA-Europe, σ. 49

⁴⁵² Statens Folkhälsoinstitut (2005) Homosexuella, bisexuella och transpersoners hälsosituation, Återrapportering av regeringsuppdrag att undersöka och analysera hälsosituationen bland hbt-personer, Östersund: FHI, σ. 21f

⁴⁵³ Whittle, S, Turner, L, Al-Alami M (2007) Engendered Penalties: Transgender and Transsexual People's Experiences of Inequality and Discrimination, Wetherby: The Equalities Review, σ. 78

⁴⁵⁴ Στοιχεία που υπέβαλε η Transgender Europe σε συμβουλευτική συζήτηση για την καταπολέμηση της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας στην ΕΕ, τον Ιούνιο του 2008, Κοπεγχάγη.

θεραπεία εφήβων και ένας γενικός οδηγός για τα διαφυλικά άτομα ως εργαζομένους και ασθενείς στον τομέα της υγείας⁴⁵⁵.

Ορθή πρακτική: Στη Γερμανία, το σύστημα πληροφόρησης *Transray.com* για τρανσεξουαλικά άτομα παρέχει επίκαιρα στοιχεία που κοινοποιούνται από την κοινότητα των διαφυλικών ατόμων. Είναι μια ολοκληρωμένη συλλογή που καλύπτει διαφυλικά άτομα (4.000), εφημερίδες (750), συντομογραφίες (200), εκδοτικούς οίκους, δημοσιεύσεις και άρθρα (>8.000), βιβλία (800), ανθολογίες (300), ραδιοφωνικές εκπομπές (40), ταινίες (250) και συνεντεύξεις (30)⁴⁵⁶.

Αθλητισμός

Λόγω των νέων κανόνων για τους διαφυλικούς αθλητές στους Ολυμπιακούς Αγώνες, που τηρούνται και από πολλούς άλλους οργανισμούς που ασχολούνται με τον αθλητισμό, απαγορεύεται η συμμετοχή τρανσεξουαλικών αθλητών σε αγωνίσματα για αρκετά χρόνια κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου μετά την αλλαγή φύλου.⁴⁵⁷

Η απόφαση αυτή επιβεβαιώνει μάλλον τα γενικά συμπεράσματα ότι τα διαφυλικά άτομα έχουν λιγότερες δυνατότητες από τα μη διαφυλικά άτομα να ασχολούνται με τον αθλητισμό. Στη σουηδική μελέτη, μόνο 29% των διαφυλικών ατόμων που απάντησαν ασχολούνται τακτικά με τον αθλητισμό, ποσοστό πολύ χαμηλότερο από αυτό των ομοφυλόφιλων (45%) ή αμφιφυλόφιλων (43%) που έλαβαν μέρος στην έρευνα, και ακόμη χαμηλότερο από το ποσοστό του γενικού πληθυσμού.⁴⁵⁸ Ποσοστό 46% αυτών που έλαβαν μέρος στην έρευνα της Σκωτίας σχετικά με τις εμπειρίες των διαφυλικών ατόμων ανέφεραν ότι δεν είχαν κάνει ποτέ χρήση υπηρεσιών αθλητισμού ή αναψυχής στη Σκωτία⁴⁵⁹.

Μέσα μαζικής επικοινωνίας

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης συνήθως παρουσιάζουν τα διαφυλικά άτομα γελοιοποιώντας τους, στοιχείο που καταδεικνύει άγνοια για τη ζωή των

⁴⁵⁵ Στοιχεία που υπέβαλε η Transgender Europe σε συμβουλευτική συζήτηση για την καταπολέμηση της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας στην ΕΕ, τον Ιούνιο του 2008, Κοπεγχάγη.

⁴⁵⁶ Στοιχεία που υπέβαλε η Transgender Europe σε συμβουλευτική συζήτηση για την καταπολέμηση της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας στην ΕΕ, τον Ιούνιο του 2008, Κοπεγχάγη.

⁴⁵⁷ Cavanagh, S., Sykes, H (2006) *Transsexual Bodies at the Olympics: The International Olympic Committee's Policy on Transsexual Athletes at the 2004 Athens Summer Games*, *Body & Society*, Vol. 12(3): 75-102, σ. 78.

⁴⁵⁸ Statens Folkhälsoinstitut (2005) *Homosexuellas, bisexuellas och transpersoners hälsosituation, Åtterrapporering av regeringsuppdrag att undersöka och analysera hälsosituationen bland hbt-personer*. Östersund: FHI, σ. 28.

⁴⁵⁹ Scottish Transgender Alliance (2008) *Transgender Experiences in Scotland - Research Summary*, Edinburgh: Equality Network, σ. 19.

διαφυλικών ατόμων⁴⁶⁰. Στις ταινίες, τα διαφυλικά άτομα είναι ή μάρτυρες ή αδύναμα θύματα βίας. Αυτές οι αρνητικές αναπαραστάσεις παρουσιάζουν μια άκρως εξωτική και εξωπραγματική εικόνα της κοινότητας των διαφυλικών ατόμων, ενώ υπερτονίζουν ορισμένες πτυχές της ζωής των διαφυλικών αντί να εστιάζουν σε μια επίσης ζωντανή και πολύμορφη κοινότητα⁴⁶¹.

Θέματα ασύλου

Ορισμένα διαφυλικά άτομα έχουν κατορθώσει να λάβουν άσυλο σε διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ, αν και δεν υπάρχουν στοιχεία μιας κοινής πολιτικής. Είναι άγνωστο αν κατά τη διαδικασία εξέτασης της αίτησης ασύλου τα άτομα αυτά είναι σε θέση να ικανοποιήσουν τις ανάγκες υγείας τους, όπως η πρόσβαση σε ορμόνες ή σε χειρουργική επέμβαση, στις χώρες υποδοχής τους. Είναι επίσης άγνωστο αν η αναγκαστική συμβίωση με εν δυνάμει τρανσφοβικούς συμπατριώτες τους συνιστά κίνδυνο για τα διαφυλικά άτομα που ζητούν άσυλο, ή αν τα άτομα αυτά έχουν πρόσβαση στην τοπική κοινότητα των διαφυλικών ατόμων και στους μηχανισμούς στήριξής της⁴⁶².

Πολλαπλές διακρίσεις

Μια κατηγορία διαφυλικών ατόμων που κινδυνεύουν από πολλαπλές διακρίσεις είναι οι μετανάστριες διαφυλικές γυναίκες που εργάζονται ως εκδιδόμενες, πολλές από τις οποίες εικάζεται ότι δεν διαθέτουν άδεια διαμονής. Αυτή η ομάδα ατόμων είναι απομονωμένη, με περιορισμένους πόρους και υπάρχουν ελάχιστα στοιχεία για τις συνθήκες διαβίωσης και τις εμπειρίες τους.

Παρομοίως, ελάχιστα στοιχεία είναι γνωστά για την κατάσταση των διαφυλικών ατόμων που ανήκουν σε εθνικές ή/και θρησκευτικές μειονότητες. Είναι γνωστό ότι πολλά από τα πολιτισμικά υπόβαθρα μπορούν να θεωρηθούν ετεροσεξιστικά και άκαμπτα όσον αφορά τον ρόλο των φύλων, στοιχείο που αυξάνει τον κίνδυνο τρανσφοβίας⁴⁶³.

Υπάρχει σοβαρή προκατάληψη για τα διαφυλικά άτομα με αναπηρίες. Ενδεικτική είναι η αντίδραση της Βρετανικής Παραολυμπιακής Ένωσης στο νόμο για την αναγνώριση φύλου. Η ένωση ζήτησε να υπάρξει εξαίρεση, επειδή «είχε σοβαρές ανησυχίες όσον αφορά την προστασία ευάλωτων ενηλίκων και παιδιών και τις συνέπειες για τους εθελοντές εφόπτες στον κόσμο του

⁴⁶⁰ Βασίζεται σε παραδείγματα που συνέλεξε ο Justus Einfeld

⁴⁶¹ Συνομιλία μέσω Διαδικτύου με τον διευθυντή του ολλανδικού φεστιβάλ ταινιών για τα διαφυλικά άτομα, στις 14 Ιουνίου 2008

⁴⁶² Justus Einfeld, (2008), The situation concerning transphobia and discrimination on grounds of gender identity and/or gender expression in the EU Member States', DIHR, σ. 27-28.

⁴⁶³ Tee, N, Hegarty, P (2006) Predicting Opposition to the Civil Rights of Trans Persons in the United Kingdom, in: Journal of Community & Applied Social Psychology, 16: 70-80, Wiley InterScience

αθλητισμού των ατόμων με αναπηρίες, σε σχέση με τα προβλήματα που είχε παρουσιάσει ένα άτομο πριν τη χειρουργική επέμβαση»⁴⁶⁴.

Τα ηλικιωμένα διαφυλικά άτομα υπήρξαν θύματα απομόνωσης κατά την εφηβεία τους, κατά την ενήλικη ζωή τους και στην τελευταία περίοδο της ζωής τους. Δεδομένου ότι είναι η πρώτη γενιά διαφυλικών ατόμων που μπόρεσαν να ακολουθήσουν ορμονική ή/και χειρουργική θεραπεία, από έγκυρες έρευνες προκύπτουν ερωτήματα σχετικά με τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της χρήσης ορμονών για αλλαγή φύλου και σχετικά με τη θεραπεία αυτών των ατόμων στους οίκους ευγηρίας και σε κέντρα παροχής υπηρεσιών υγείας. Η αξιοπρέπεια των ηλικιωμένων διαφυλικών ατόμων, πολλά από τα οποία κράτησαν μυστική την ταυτότητά τους, απειλείται όσο αυξάνεται η εξάρτησή τους από τη φροντίδα άλλων, αφού, για καθαρά πρακτικούς λόγους, μπορεί να αναγκαστούν τελικά να αποκαλύψουν το φύλο τους⁴⁶⁵.

Τα διαφυλικά παιδιά και οι έφηβοι αντιμετωπίζουν επίσης τελείως ειδικά προβλήματα. Είναι πολύ πιθανό τα παιδιά που δεν ανταποκρίνονται στα πρότυπα του φύλου τους να υποστούν τις σοβαρές συνέπειες καταδίκης της συμπεριφοράς τους, καχυποψίας, καταστολής και λανθασμένων διαγνώσεων⁴⁶⁶.

Τα διαφυλικά άτομα που αυτοπροσδιορίζονται επίσης ως λεσβίες, ομοφυλόφιλοι ή αμφιφυλόφιλοι αντιμετωπίζουν τις ίδιες προκαταλήψεις με αυτές που αντιμετωπίζουν και τα άλλα LGB άτομα στην κοινωνία, γεγονός που επιβαρύνει τον ήδη υψηλό βαθμό κακοποίησης. Επιπλέον, ο γενετήσιος προσανατολισμός τους συχνά δεν γίνεται πλήρως κατανοητός ή συγχέεται με την ταυτότητα φύλου τους. Η αποδοχή στο εσωτερικό της κοινότητας των LGB μπορεί να είναι πολύ διαφορετική ανάλογα με την ομάδα. Ενώ η παρενδυσία αποτελεί παραδοσιακά στοιχείο της ζωής των ομοφυλόφιλων σε πολλές χώρες⁴⁶⁷, το επίπεδο αποδοχής των τρανσεξουαλικών ανδρών και γυναικών είναι συχνά πολύ χαμηλό.

Ορθές πρακτικές: Στη Γερμανία, ένας διαδικτυακός τόπος για νεαρά διαφυλικά άτομα, τα μέλη των οικογενειών και τους φίλους τους, με την ονομασία «Young T – Where you're always welcome!» παρέχει ενημέρωση,

⁴⁶⁴ Cavanagh, S., Sykes, H (2006) Transsexual Bodies at the Olympics: The International Olympic Committee's Policy on Transsexual Athletes at the 2004 Athens Summer Games in: *Body & Society*, Vol. 12(3): 75-102, σ. 90

⁴⁶⁵ Witten, T, Whittle, S (2004) TransPanthers: The Greying of Transgender and the Law, *Deakin Law Review*, Vol. 9 Nr. 2, 2004

⁴⁶⁶ Justus Eisfeld, (2008), The situation concerning transphobia and discrimination on grounds of gender identity and/or gender expression in the EU Member States', *DIHR*, σ. 32

⁴⁶⁷ Brooks, R (2000) 'Cross-Dressing in Bulgaria: Gay-Identity, Post-Communist Fear, and Magical Love', διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://bad.eserver.org/issues/2000/50/brooks.html> (22.05.2008)

ανταλλαγή απόψεων με άτομα που βρίσκονται σε παρόμοιες καταστάσεις και βοήθεια στα νεαρά διαφυλικά άτομα να αποκτήσουν φίλους⁴⁶⁸.

Ορθή πρακτική: Στο **Ηνωμένο Βασίλειο** η *Age Concern* εξέδωσε φυλλάδιο με τίτλο «Planning for later life – transgender people» (Μακροπρόθεσμος προγραμματισμός για τη ζωή των διαφυλικών ατόμων).⁴⁶⁹

Μη επαινηθευμένη μετάφραση

⁴⁶⁸ Στοιχεία που υπέβαλε η Transgender Europe σε συμβουλευτική συζήτηση για την καταπολέμηση της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας στην ΕΕ, τον Ιούνιο του 2008, Κοπεγχάγη.

⁴⁶⁹ Βλ. http://www.ageconcern.org.uk/AgeConcern/equality_human_rights_policy.asp (13.06.2008)

Συμπεράσματα

Τα άτομα LGBT είναι θύματα ομοφοβίας, τρανσφοβίας και διακρίσεων διαφόρων μορφών, συμπεριλαμβανομένων των άμεσων και των έμμεσων διακρίσεων, και ομοφοβικού και τρανσφοβικού εκφοβισμού και παρενόχλησης. Οι εκδηλώσεις αυτές έχουν συνήθως τη μορφή ταπεινωτικών ή εξευτελιστικών δηλώσεων, υβριστικών χαρακτηρισμών, προσβολών ή της χρήσης προσβλητικής γλώσσας. Ακόμη, έχουν διαπιστωθεί περιστατικά λεκτικών και σωματικών επιθέσεων σε βάρος των ατόμων LGBT σε όλα τα κράτη μέλη.

Η κατάσταση αυτή επηρεάζει τη ζωή των ατόμων LGBT με διάφορους τρόπους. Στις νεότερες ηλικίες, χρησιμοποιούνται στα σχολεία εξευτελιστικοί χαρακτηρισμοί για τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες. Στον χώρο εργασίας, η παρενόχληση μπορεί να είναι καθημερινό φαινόμενο. Όσον αφορά τις σχέσεις ζεύγους, συνήθως δεν υπάρχει δυνατότητα πλήρους νομικής κατοχύρωσης των δικαιωμάτων των συντρόφων. Στους οίκους ευγηρίας, σπανίως δίνεται προσοχή στις ανάγκες των ατόμων LGBT.

Αρνητικές στάσεις απέναντι στα άτομα LGBT έχουν καταγραφεί σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Ορισμένοι πολίτες της ΕΕ δηλώνουν ότι θα τους ήταν δυσάρεστο να έχουν φίλο, συνάδελφο ή γείτονα ομοφυλόφιλο. Για κάποιους θα ήταν εξίσου δυσάρεστο εάν ένας συγγενής τους είχε σχέση με διαφυλικό άτομο. Ορισμένοι θεωρούν ότι τα άτομα LGBT δεν θα έπρεπε να εργάζονται ως εκπαιδευτικοί. Άλλοι πιστεύουν ότι τα άτομα LGBT δεν θα έπρεπε να είναι ορατά σε δημόσιους χώρους. Τέλος, ορισμένοι πιστεύουν ότι η ομοφυλοφιλία είναι ασθένεια που θα πρέπει να υποβάλλεται σε ιατρική θεραπεία.

Αφάνεια και έκταση των διακρίσεων

Η παρούσα έκθεση δείχνει ότι η «αφάνεια» των LGBT ατόμων σε διάφορους τομείς της κοινωνίας της ΕΕ αποτελεί κυρίαρχο στοιχείο. Το γεγονός ότι πολλοί LGBT δεν δηλώνουν την ιδιότητά τους μπορεί να υποδηλώνει ότι οι διακρίσεις τις οποίες βιώνουν ή αντιλαμβάνονται δεν εμφανίζονται στις στατιστικές ή δεν κοινοποιούνται στις αρχές, εφόσον δεν αναφέρονται ούτε καταγράφονται ως καταγγελίες για νομικό έλεγχο.

Επιπλέον, η παρούσα μελέτη δείχνει ότι πολλά άτομα LGBT επιλέγουν μια στρατηγική αφάνειας επειδή, μεταξύ άλλων, φοβούνται την ομοφοβία, την τρανσφοβία και τις διακρίσεις. Αυτή όμως η στρατηγική, όπως και η ελλιπής γνώση των δικαιωμάτων τους, εμποδίζει τους LGBT να καταγγέλλουν τις εκδηλώσεις διάκρισης που υφίστανται.

Η εικόνα αυτή συμφωνεί με το συμπέρασμα των περισσότερων εθνικών φορέων ισότητας ότι ο αριθμός των καταγγελλόμενων διακρίσεων λόγω

γενετήσιου προσανατολισμού είναι μικρότερος σε σχέση με τις καταγγελίες διακρίσεων για άλλους λόγους. Οι παράγοντες αυτοί καθιστούν τις διακρίσεις σε βάρος των ατόμων LGBT λιγότερο ορατές και δυσχεραίνουν τον προσδιορισμό της έκτασης των διακρίσεων.

Η ομοφοβία, η τρανσφοβία και οι διακρίσεις προσδιορίζονται στην παρούσα μελέτη ως φαινόμενα που αποκλείουν την πλήρη συμμετοχή των LGBT πολιτών στην κοινωνική και πολιτική ζωή.

Η έκθεση καταδεικνύει ότι οι διακρίσεις και η ομοφοβία φέρνουν τα άτομα LGBT σε μειονεκτική θέση σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, όπως:

- Τα εγκλήματα μίσους κατά των LGBT αποτελούν σύνηθες φαινόμενο που πλήττει τους LGBT με διάφορους τρόπους σε όλα τα κράτη μέλη. Το χαμηλό ποσοστό καταγγελιών συνεπάγεται έλλειψη συνοχής ανάμεσα στα επίσημα αριθμητικά στοιχεία και τα πραγματικά περιστατικά μίσους.
- Τα τελευταία χρόνια απαγορεύσεις ή διοικητικά προσκόμματα έχουν ματαιώσει την οργάνωση ειρηνικών, δημόσιων συγκεντρώσεων των LGBT σε ορισμένα κράτη μέλη και έχουν καταγραφεί διάφορα περιστατικά βίαιων επιθέσεων σε παρελάσεις και δημόσιες συγκεντρώσεις των LGBT.
- Διαπιστώνονται παραδείγματα ομοφοβικών δηλώσεων στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, οι οποίες ορισμένες φορές διατυπώνονται από εξέχοντα πολιτικά ή θρησκευτικά πρόσωπα.
- Οι οικογένειες των ατόμων LGBT αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες προκλήσεις εξαιτίας του κοινωνικού στιγματισμού και της έλλειψης θεσμικής αναγνώρισης των σχέσεών τους.
- Τα άτομα LGBT είναι θύματα ομοφοβίας και διακρίσεων στην αγορά εργασίας με διάφορους τρόπους: άμεσες διακρίσεις, παρενόχληση, εκφοβισμός, γελιοποίηση και κοινωνική απομόνωση.
- Περιστατικά εκφοβισμού και παρενόχλησης ατόμων LGBT διαπιστώνονται και στο περιβάλλον της εκπαίδευσης σε όλη την ΕΕ, τουλάχιστον υπό μορφή λεκτικής ομοφοβίας, εφόσον οι λέξεις για τους ομοφυλόφιλους άνδρες, τις λεσβίες ή τα διαφυλικά άτομα χρησιμοποιούνται ως αρνητικοί χαρακτηρισμοί.
- Περιστατικά διακρίσεων σε βάρος των LGBT διαπιστώνονται και στον τομέα της υγείας. Στις αρνητικές εμπειρίες περιλαμβάνονται ο χαρακτηρισμός του γενετήσιου προσανατολισμού ως διαταραχή ή ασθένεια και η υπόθεση ότι οι πελάτες ή οι ασθενείς είναι εξ ορισμού ετεροφυλόφιλοι.

- Τα άτομα LGBT αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες κατά τη διαδικασία αίτησης ασύλου.

Έλλειψη δεδομένων και έρευνας

Επίσημα στατιστικά δεδομένα

Επίσημα δεδομένα για τις διακρίσεις συλλέγονται μόνο σε λίγα κράτη μέλη και μόνο για ειδικούς τομείς:

- Ποινικό δίκαιο (ομοφοβικές δηλώσεις μίσους και εγκλήματα μίσους): Στοιχεία για εκθέσεις της αστυνομίας ή αποφάσεις δικαστηρίων συλλέγονται στη **Λιθουανία**, το **Ηνωμένο Βασίλειο** και τη **Σουηδία**. Στα 24 άλλα κράτη μέλη δεν συλλέγονται δεδομένα.
- Οδηγία για την απασχόληση: Στοιχεία για τον αριθμό καταγγελιών για διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού συλλέγονται στην **Αυστρία**, την **Τσεχική Δημοκρατία**, την **Κύπρο**, την **Εσθονία**, την **Ουγγαρία**, τη **Λετονία**, τη **Λιθουανία**, τις **Κάτω Χώρες**, τη **Ρουμανία** και τη **Σουηδία**. Στα υπόλοιπα 17 κράτη μέλη δεν υπάρχουν διαθέσιμες στατιστικές.
- Χορήγηση ασύλου: Στοιχεία για τον αριθμό ατόμων LGBT στα οποία έχει χορηγηθεί άσυλο / συμπληρωματική προστασία εξαιτίας διώξεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού παρέχονται στην **Αυστρία**, το **Βέλγιο**, την **Κύπρο**, τη **Λετονία** και την **Εσθονία**. Στα υπόλοιπα 22 κράτη μέλη δεν υπάρχουν διαθέσιμες στατιστικές.

Είναι σαφές ότι τα συστήματα αναφοράς για τη συλλογή επίσημων δεδομένων σε εθνικό επίπεδο είτε δεν υπάρχουν είτε είναι ανεπαρκή στα περισσότερα κράτη μέλη.

Σημαντική διαφορά ανάμεσα στα δεδομένα

Διαπιστώνεται σημαντική έλλειψη τόσο ακαδημαϊκής έρευνας όσο και ανεπίσημων δεδομένων ΜΚΟ για την ομοφοβία, την τρανσφοβία και τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου σε πολλά κράτη μέλη και στο επίπεδο της ΕΕ. Τα υφιστάμενα δεδομένα από την έρευνα που διενεργήθηκε σε διάφορες χώρες βασίζονται σε διαφορετικές μεθοδολογίες, γεγονός που δυσχεραίνει την ανάπτυξη συγκριτικής ανάλυσης για την έκταση των διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου στην ΕΕ σε όλους τους τομείς που αφορούν τα άτομα LGBT.

Από την ανάλυση της διαφοράς των δεδομένων συνάγεται ότι υπάρχει σοβαρή έλλειψη ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας και στατιστικών σε όλους τους θεματικούς τομείς που καλύπτει η παρούσα έκθεση. Ο τομέας που εμφανίζεται να αποτελεί το συνηθέστερο πεδίο έρευνας είναι οι *στάσεις απέναντι στα άτομα*

LGBT. Οι τομείς των εγκλημάτων μίσους και δηλώσεων μίσους, της πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας, της αγοράς εργασίας και της εκπαίδευσης έχουν αποτελέσει αντικείμενο συγκεκριμένων ερευνών σε ορισμένα κράτη μέλη. Αντιθέτως, διαπιστώνεται σοβαρή ανεπάρκεια έρευνας σε όλα τα κράτη μέλη για τα θέματα των διαφυλικών ατόμων, των πολλαπλών διακρίσεων, της θρησκείας, της ελευθερίας του συνέρχεσθαι, του ασύλου και του αθλητισμού.

Μη επαναθωρακισμένη μετάφραση

Παράρτημα 1 Συντάκτες εθνικών εκθέσεων

Χώρα	Ονοματεπώνυμο
Αυστρία	Guðrun Hauer και Kurt Krickler
Βέλγιο	Alexis Dewaele και David Paternotte
Βουλγαρία	Milena Dimitrova, Ερευνήτρια, Οργανισμός Κοινωνικής Έρευνας και Έρευνας Αγοράς.
Γαλλία	Natacha Chetcuti
Γερμανία	Dominic Frohn και Patrick Stärke
Δανία	Mads Ted Drud-Jensen, κοινωνιολόγος
Ελλάδα	Μίλτος Παύλου
Εσθονία	Agnes Alvela
Ηνωμένο Βασίλειο	Surya Monro, κοινωνικός ερευνητής

Ιρλανδία	Judy Walsh, Λέκτορας Δικαίου και επικεφαλής μελετών για την ισότητα στο University College Dublin και Ad Astra, Ακαδημαϊκός Ερευνητής, Catherine Conlon στο University College Dublin
Ισπανία	Kerman Calvo
Ιταλία	Chiara Bertone, Ερευνήτρια και Λέκτωρ, Università del Piemonte Orientale
Κάτω Χώρες	Ομάδα έργου
Κύπρος	Νίκος Τριμκλινώτης, Επίκουρος καθηγητής και Διευθυντής Κέντρου Μελετών Μεταμόρφωσης, Διεθνικών και Εργασιακών Σχέσεων του Πανεπιστημίου της Λευκωσίας (Διασχολικό) και Σταύρος Σταύρου Καραγιάννης
Λετονία	Victor Makarov
Λιθουανία	Arturas Tereskinas, αναπληρωτής καθηγητής κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Vytautas Magnus
Λουξεμβούργο	Christel Baltes-Loehr, αναπληρωτής καθηγητής, Roby Antony, Pia Back, Marion Huss, Adrienne Ouafo και Sandy Vitali
Μάλτα	Marceline Naudi, Phd
Ουγγαρία	Judit Takács, Phd, Ουγγρική Ακαδημία Επιστημών

Πολωνία	Ireneusz Krzeminski, καθηγητής Πανεπιστημίου της Βαρσοβίας
Πορτογαλία	Teresa Líbano Monteiro, ερευνήτρια και επίκουρος καθηγήτρια, Verónica Policarpo, μεταπτυχιακή φοιτήτρια Phd και Francisco Vieira da Silva, ερευνητής, Ίδρυμα Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Λισαβόνας
Ρουμανία	Florin Buhuceanu, Πρόεδρος της ΜΚΟ LGBT, Accept
Σλοβακία	Paula Jojart, ερευνήτρια, Πανεπιστήμιο Comenius και Roman Kollárik
Σλοβενία	Roman Kuhar, επίκουρος καθηγητής, Ίδρυμα Ειρήνης, Λουμπλιάνα
Σουηδία	Ulrika Westerlund, δημοσιογράφος και αντιπρόεδρος της RFSL
Τσεχική Δημοκρατία	Olga Pechová, Phd ψυχολογίας και Martina Stepánková, νομικός
Φινλανδία	Kati Mustola, Καθηγητής κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο του Ελσίνκι

Παράρτημα 2 Ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο προς τους ενδιαφερόμενους φορείς

Εισαγωγή

Συγκριτική μελέτη για τις διακρίσεις σε βάρος των ατόμων LGBT στην ΕΕ.

Το παρόν ερωτηματολόγιο είναι μέρος συγκριτικής μελέτης για τις διακρίσεις σε βάρος των λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων και διαφυλικών ατόμων (LGBT) στην ΕΕ. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από ερωτήσεις που σχετίζονται με τον τομέα δράσης της οργάνωσής σας.

Το ερωτηματολόγιο χωρίζεται σε τρία μέρη.

1. Για να περιγράψετε την οργάνωσή σας.
2. Για να αξιολογηθεί η τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά τις διακρίσεις και την άνιση μεταχείριση σε βάρος των ατόμων LGBT στη χώρα σας.
3. Για να διαμορφωθεί μια γενική εικόνα για το έργο των ΜΚΟ, των εθνικών φορέων ισότητας και κυβερνητικών οργανισμών σε σχέση με τις διακρίσεις και την άνιση μεταχείριση σε βάρος των ατόμων LGBT.

Εξ ονόματος του DIHR και της εταιρείας COWI, σας ευχαριστούμε που αφιερώνετε χρόνο για να συμπληρώσετε αυτό το ερωτηματολόγιο.

Για να συνεχίσετε στο ερωτηματολόγιο, παρακαλούμε πληκτρολογήστε «Έναρξη συνέντευξης».

Ερωτήσεις για τον προσδιορισμό του χαρακτήρα της οργάνωσής σας.

1. Σε ποια χώρα είναι εγκατεστημένη η οργάνωσή σας;

- Αυστρία
- Φινλανδία
- Βέλγιο
- Βουλγαρία
- Κύπρος
- Τσεχική Δημοκρατία

- Δανία
- Γαλλία
- Λουξεμβούργο
- Σουηδία
- Ισπανία
- Σλοβενία
- Σλοβακία
- Ρουμανία
- Πορτογαλία
- Πολωνία
- Εσθονία
- Μάλτα
- Ηνωμένο Βασίλειο
- Λιθουανία
- Λετονία
- Ιταλία
- Ιρλανδία
- Ουγγαρία
- Ελλάδα
- Γερμανία
- Κάτω Χώρες

2. Παρακαλούμε αναφέρατε τον τύπο της οργάνωσης

- Δημόσια Αρχή (ΔΑ) (εκτός εάν η ΔΑ είναι εθνικός φορέας ισότητας)
- Εθνικός Φορέας Ισότητας (ΕΦΙ)
- Μη Κυβερνητική Οργάνωση (ΜΚΟ)

Ερωτήσεις για τον προσδιορισμό του χαρακτήρα της οργάνωσής σας.

[σε αυτή την ερώτηση πρέπει να απαντήσουν μόνο οι ΜΚΟ]

3. Παρακαλούμε να αναφέρετε τις ομάδες στόχου της οργάνωσής σας

- Ομοφυλόφιλοι
- Λεσβίες
- Αμοφυλόφιλοι
- Διαφυλικά άτομα

[σε αυτή την ερώτηση να απαντήσουν μόνον φορείς που δεν είναι ΜΚΟ]

4. Παρακαλούμε να αναφέρετε τους τομείς ενδιαφέροντος της οργάνωσής σας

- Ποινικό δίκαιο (π.χ. εγκλήματα μίσους)
- Οικογενειακά και κοινωνικά ζητήματα
- Αγορά εργασίας
- Άσυλο και επανένωση οικογενειών
- Εκπαίδευση
- Υπηρεσίες υγείας
- Θρησκεία
- Αθλητισμός
- Μέσα μαζικής επικοινωνίας

- Ζητήματα διαφυλικών ατόμων
- Άλλα (ανοίξτε πεδίο κειμένου)

Γενική γνώμη

Πώς αξιολογείτε την κοινή γνώμη απέναντι στα άτομα LGBT;
Παρακαλούμε να αναφέρετε την εκτίμησή σας για τη γενική αποδοχή των ατόμων LGBT στη χώρα σας.

5. Λεσβίες

- 1. Καμία αποδοχή
- 2. Αποδοχή από τη μειοψηφία
- 3. Αποδοχή από το μισό πληθυσμό
- 4. Αποδοχή από την πλειοψηφία
- 5. Καθολική αποδοχή
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

6. Ομοφυλόφιλοι

- 1. Καμία αποδοχή
- 2. Αποδοχή από τη μειοψηφία
- 3. Αποδοχή από το μισό πληθυσμό
- 4. Αποδοχή από την πλειοψηφία
- 5. Καθολική αποδοχή
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

7. Αμφιφυλόφιλοι

- 1. Καμία αποδοχή
- 2. Αποδοχή από τη μειοψηφία
- 3. Αποδοχή από το μισό πληθυσμό
- 4. Αποδοχή από την πλειοψηφία
- 5. Καθολική αποδοχή
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

8. Διαφυλικά άτομα

- 1. Καμία αποδοχή
- 2. Αποδοχή από τη μειοψηφία
- 3. Αποδοχή από το μισό πληθυσμό
- 4. Αποδοχή από την πλειοψηφία
- 5. Καθολική αποδοχή
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Ποινικό δίκαιο, ελευθερία του συνέρχεσθαι/ελευθερία έκφρασης

Πώς αξιολογείτε τη δυνατότητα των ατόμων LGBT να επικαλούνται τα πολιτικά τους δικαιώματα και να συμμετέχουν στον δημόσιο βίο;

9. Πώς αξιολογείτε τις δυνατότητες των ατόμων LGBT να εκφράζουν τα συμφέροντά τους σε θέματα που σχετίζονται με την ελευθερία του συνέρχεσθαι και την ελευθερία έκφρασης, σε σύγκριση με τα μη LGBT άτομα (π.χ. όσον αφορά τη διοργάνωση και τη συμμετοχή σε παρελάσεις, την έκφραση απόψεων στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, τη δημιουργία ενώσεων);

- 1. Καμία ευκαιρία
- 2. Ελάχιστες ευκαιρίες
- 3. Μερικές ευκαιρίες
- 4. Πολλές ευκαιρίες
- 5. Ίσες ευκαιρίες
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

10. Παρακαλείστε να αναφέρετε εάν υπάρχουν στη χώρα σας επίσημες διατάξεις, κατευθυντήριες γραμμές κλπ. που περιορίζουν ειδικά το δικαίωμα των ατόμων LGBT να συνέρχονται ελεύθερα ή να εκφράζονται ελεύθερα (Σε κάποιες ευρωπαϊκές χώρες, δεν επιτρέπεται σε ορισμένες πολιτικές ομάδες να πραγματοποιούν πορείες διαμαρτυρίας ή να εκφράζουν πολιτικές απόψεις βάσει ειδικής νομοθεσίας).

- Ναι
- Όχι
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

11. Εάν ναι, αναφέρετε τον τίτλο του νόμου ή της πρακτικής

- Εισάγετε κείμενο

Ποινικό δίκαιο, ελευθερία του συνέρχεσθαι

Πώς αξιολογείτε τη δυνατότητα των ατόμων LGBT να επικαλούνται τα πολιτικά τους δικαιώματα και να συμμετέχουν στον δημόσιο βίο της ομάδας των ατόμων LGBT;

Πώς αξιολογείτε την αναγνώριση των ατόμων LGBT ως ισότιμα μέλη στον πολιτικό βίο της χώρας σας (π.χ. δυνατότητα εκλογής σε πολιτικό αξίωμα ενός δεδηλωμένου ομοφυλόφιλου, λεσβίας, αμφιφυλόφιλου ή διαφυλικού ατόμου);

12. Λεσβίες

- 1. Καμία αποδοχή
- 2. Μερική αποδοχή
- 3. Αποδοχή από την πλειοψηφία
- 4. Σχεδόν πλήρης αποδοχή
- 5. Καθολική αποδοχή
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

13. Ομοφυλόφιλοι

- 1. Καμία αποδοχή
- 2. Μερική αποδοχή
- 3. Αποδοχή από την πλειοψηφία
- 4. Σχεδόν πλήρης αποδοχή
- 5. Καθολική αποδοχή
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

14. Αμφιφυλόφιλοι

- 1. Καμία αποδοχή
- 2. Μερική αποδοχή
- 3. Αποδοχή από την πλειοψηφία
- 4. Σχεδόν πλήρης αποδοχή
- 5. Καθολική αποδοχή
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

15. Διαφυλικά άτομα

- 1. Καμία αποδοχή
- 2. Μερική αποδοχή
- 3. Αποδοχή από την πλειοψηφία
- 4. Σχεδόν πλήρης αποδοχή
- 5. Καθολική αποδοχή
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Ποινικό δίκαιο, νομική προστασία

Πώς αξιολογείτε το νομικό καθεστώς των ατόμων LGBT στη χώρα σας;

Παρακαλείστε να αναφέρετε την εκτίμησή σας σχετικά με τον βαθμό νομικής προστασίας έναντι των διακρίσεων/άνισης μεταχείρισης των ατόμων LGBT.

16. Κοινωνικοί νόμοι (π.χ. ίση πρόσβαση σε κοινωνικά επιδόματα)

- 1. Καμία προστασία
- 2. Ελάχιστη προστασία
- 3. Μερική προστασία
- 4. Ικανοποιητική προστασία
- 5. Υψηλό επίπεδο προστασίας
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

17. Ρύθμιση της αγοράς εργασίας (π.χ. ανυπαρξία επιδομάτων απασχόλησης για συντρόφους του ιδίου φύλου)

- 1. Καμία προστασία
- 2. Ελάχιστη προστασία
- 3. Μερική προστασία

- 4. Ικανοποιητική προστασία
- 5. Υψηλό επίπεδο προστασίας
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

18. Νομοθεσία για τα περιουσιακά στοιχεία (π.χ. σε ορισμένα άτομα δεν επιτρέπεται να κατέχουν ή να αγοράσουν ορισμένα πράγματα)

- 1. Καμία προστασία
- 2. Ελάχιστη προστασία
- 3. Μερική προστασία
- 4. Ικανοποιητική προστασία
- 5. Υψηλό επίπεδο προστασίας
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

19. Θρησκευτικοί κανόνες (π.χ. περιορισμοί της πρόσβασης σε ορισμένες εκκλησιαστικές τελετές, επικυρωμένες από το νόμο)

- 1. Καμία προστασία
- 2. Ελάχιστη προστασία
- 3. Μερική προστασία
- 4. Ικανοποιητική προστασία
- 5. Υψηλό επίπεδο προστασίας
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

20. Οικογενειακό δίκαιο (π.χ. ορισμένοι νόμοι εφαρμόζονται μόνο στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια, με αποτέλεσμα τη διαφορετική μεταχείριση σχέσεων ατόμων του ίδιου φύλου)

- 1. Καμία προστασία
- 2. Ελάχιστη προστασία
- 3. Μερική προστασία
- 4. Ικανοποιητική προστασία
- 5. Υψηλό επίπεδο προστασίας
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

21. Φορολογική νομοθεσία (π.χ. ορισμένα φορολογικά οφέλη αφορούν ετεροφυλόφιλα ζευγάρια και όχι άλλα)

- 1. Καμία προστασία
- 2. Ελάχιστη προστασία
- 3. Μερική προστασία
- 4. Ικανοποιητική προστασία
- 5. Υψηλό επίπεδο προστασίας
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

22. Πολιτικά δικαιώματα (π.χ. το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και το δικαίωμα ισότιμης πρόσβασης στη δημόσια χρηματοδότηση πολιτικών δραστηριοτήτων)

- 1. Καμία προστασία
- 2. Ελάχιστη προστασία
- 3. Μερική προστασία
- 4. Ικανοποιητική προστασία
- 5. Υψηλό επίπεδο προστασίας
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

23. Μεταναστευτική νομοθεσία (π.χ. αναγνώριση των διώξεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού ως αιτίας χορήγησης ασύλου)

- 1. Καμία προστασία
- 2. Ελάχιστη προστασία
- 3. Μερική προστασία
- 4. Ικανοποιητική προστασία
- 5. Υψηλό επίπεδο προστασίας
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Ποινικό δίκαιο, εγκλήματα μίσους

Πώς αξιολογείτε το καθεστώς των ατόμων LGBT σε σχέση με την παρενόχληση και τις επιθέσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού στη χώρα σας (τα αποκαλούμενα εγκλήματα μίσους);

24. Πώς αξιολογείτε το ποσοστό επιθέσεων και περιστατικών παρενόχλησης λόγω γενετήσιου προσανατολισμού;

- 1. Μηδέν/χαμηλό ποσοστό
- 2. Σχετικά χαμηλό ποσοστό
- 3. Μεσαίο ποσοστό
- 4. Σχετικά υψηλό ποσοστό
- 5. Υψηλό ποσοστό
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Η εκτίμησή σας για την κατάσταση των LGBT όσον αφορά τις παρενοχλήσεις και τις επιθέσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού (τα αποκαλούμενα εγκλήματα μίσους).

25. Πώς αξιολογείτε τον τρόπο με τον οποίο οι δημόσιες αρχές αντιμετωπίζουν τα εγκλήματα μίσους σε βάρος των ατόμων LGBT σε σύγκριση με τις επιθέσεις σε βάρος άλλων ατόμων;

- 1. Δεν παίρνουν το πρόβλημα στα σοβαρά
- 2. Δίνουν μικρή σημασία
- 3. Το αντιμετωπίζουν με σχετική σοβαρότητα
- 4. Το αντιμετωπίζουν με σοβαρότητα

- 5. Το αντιμετωπίζουν με μεγάλη σοβαρότητα
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Οικογενειακά και κοινωνικά ζητήματα

Η εκτίμησή σας για την κατάσταση των ατόμων LGBT όσον αφορά τα οικογενειακά και κοινωνικά θέματα.

26. Είναι δυνατή η δημόσια επικύρωση και καταχώριση της συμβίωσης των ατόμων του ίδιου φύλου στη χώρα σας;

- Ναι
- Όχι
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

27. Πώς αξιολογείτε το επίπεδο διοικητικών και διαδικαστικών προσκομιμάτων /δυσκολιών στη χώρα σας για άτομα του ίδιου φύλου που συμβιώνουν χωρίς επίσημη επικύρωση (π.χ. μη καταχωρισμένη συμβίωση);

- 1. Πολλά εμπόδια/δυσκολίες
- 2. Αρκετά εμπόδια/δυσκολίες
- 3. Ορισμένα εμπόδια/δυσκολίες
- 4. Ελάχιστα εμπόδια/δυσκολίες
- 5. Κανένα εμπόδιο/δυσκολία
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

28. Η συμβίωση ατόμων του ίδιου φύλου μπορεί να επικυρωθεί ή αναγνωρίζεται από: (π.χ. αναγνωρίζεται με νόμο και θεωρείται έγκυρη με ειδικούς όρους)

(Επιτρέπονται περισσότερες της μίας απαντήσεις)

- Βάσει της γενικής νομοθεσίας
- Βάσει ειδικής νομοθεσίας
- Με άλλα μέσα (π.χ. από οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης), Εάν «ναι», παρακαλούμε εξηγήστε κατωτέρω
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

29. Η εκτίμησή σας όσον αφορά την πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες που παρέχουν οι δημόσιες αρχές στα ζευγάρια του ίδιου φύλου σε σχέση με την πρόσβαση που παρέχουν στα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια (π.χ. σε σχέση με την αναγνώριση συντρόφων του ίδιου φύλου στα σχολεία ή τα νοσοκομεία);

- 1. Καμία πρόσβαση/ελάχιστη πρόσβαση
- 2. Σχετικά χαμηλό επίπεδο πρόσβασης
- 3. Μέτριο επίπεδο πρόσβασης
- 4. Σχετικά υψηλό επίπεδο πρόσβασης
- 5. Υψηλό επίπεδο πρόσβασης

- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

[Απαντούν μόνο οι ΜΚΟ:]

Η αγορά εργασίας

Πώς αξιολογείτε τις ευκαιρίες των LGBT στην αγορά εργασίας;

30. Η εκτίμησή σας όσον αφορά την ισότητα ευκαιριών των λεσβιών, ομοφυλόφιλων και αμφιφυλόφιλων για την απόκτηση εργασίας σε σχέση με τους ετεροφυλόφιλους, (Π.χ. αποτελεί η αποκάλυψη του γενετήσιου προσανατολισμού μειονέκτημα για την εξεύρεση εργασίας σε σύγκριση με έναν ετεροφυλόφιλο;)

- 1. Άνισες ευκαιρίες
- 2. Σχετικά άνισες ευκαιρίες
- 3. Εν μέρει ίσες ευκαιρίες
- 4. Μάλλον ίσες ευκαιρίες
- 5. Ίσες ευκαιρίες
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

31. Η εκτίμησή σας όσον αφορά την ισότητα ευκαιριών των διαφυλικών ατόμων να βρουν εργασία (π.χ. είναι ένα δεδηλωμένο διαφυλικό άτομο σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τα άλλα άτομα να αποκτήσει μια θέση εργασίας);

- 1. Άνισες ευκαιρίες
- 2. Σχετικά άνισες ευκαιρίες
- 3. Εν μέρει ίσες ευκαιρίες
- 4. Μάλλον ίσες ευκαιρίες
- 5. Ίσες ευκαιρίες
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Παρακαλείστε να αναφέρετε την εκτίμησή σας αν τα άτομα LGBT έχουν ίσες ευκαιρίες επαγγελματικής ανέλιξης σε σύγκριση με τους μη LGBT.

32. Λεσβίες

- 1. Άνισες ευκαιρίες
- 2. Σχετικά άνισες ευκαιρίες
- 3. Εν μέρει ίσες ευκαιρίες
- 4. Μάλλον ίσες ευκαιρίες
- 5. Ίσες ευκαιρίες
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

33. Ομοφυλόφιλοι

- 1. Άνισες ευκαιρίες
- 2. Σχετικά άνισες ευκαιρίες

- 3. Εν μέρει ίσες ευκαιρίες
- 4. Μάλλον ίσες ευκαιρίες
- 5. Ίσες ευκαιρίες
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

34. Αμφιφυλόφιλοι

- 1. Άνισες ευκαιρίες
- 2. Σχετικά άνισες ευκαιρίες
- 3. Εν μέρει ίσες ευκαιρίες
- 4. Μάλλον ίσες ευκαιρίες
- 5. Ίσες ευκαιρίες
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

35. Διαφυλικά άτομα

- 1. Άνισες ευκαιρίες
- 2. Σχετικά άνισες ευκαιρίες
- 3. Εν μέρει ίσες ευκαιρίες
- 4. Μάλλον ίσες ευκαιρίες
- 5. Ίσες ευκαιρίες
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Παρακαλείστε να αναφέρετε την εκτίμησή σας αν οι LGBT λαμβάνουν ίση αμοιβή (μισθοί, περιλαμβανομένων των επιδομάτων και των επιδομάτων του συντρόφου) για ίση εργασία σε σύγκριση με τους μη LGBT.

36. Λεσβίες

- 1. Άνιση αμοιβή
- 2. Σχετικά άνιση αμοιβή
- 3. Εν μέρει ίση αμοιβή
- 4. Μάλλον ίση αμοιβή
- 5. Ίση αμοιβή
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

37. Ομοφυλόφιλοι

- 1. Άνιση αμοιβή
- 2. Σχετικά άνιση αμοιβή
- 3. Εν μέρει ίση αμοιβή
- 4. Μάλλον ίση αμοιβή
- 5. Ίση αμοιβή
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

38. Αμφιφυλόφιλοι

- 1. Άνιση αμοιβή
- 2. Σχετικά άνιση αμοιβή
- 3. Εν μέρει ίση αμοιβή
- 4. Μάλλον ίση αμοιβή
- 5. Ίση αμοιβή
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

39. Διαφυλικά άτομα

- 1. Άνιση αμοιβή
- 2. Σχετικά άνιση αμοιβή
- 3. Εν μέρει ίση αμοιβή
- 4. Μάλλον ίση αμοιβή
- 5. Ίση αμοιβή
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Άσυλο και επανένωση οικογενειών

Πώς αξιολογείτε την κατάσταση των LGBT όσον αφορά το άσυλο και την επανένωση των οικογενειών;

40. Πώς αξιολογείτε τη γενική ευαισθητοποίηση των δημόσιων αρχών για τα άτομα LGBT που ζητούν άσυλο και τα ζευγάρια ατόμων του ίδιου φύλου που επιθυμούν οικογενειακή επανένωση.

- 1. Καμία/χαμηλός βαθμός ευαισθητοποίησης
- 2. Σχετικά χαμηλός βαθμός ευαισθητοποίησης
- 3. Μέτριος βαθμός ευαισθητοποίησης
- 4. Σχετικά υψηλός βαθμός ευαισθητοποίησης
- 5. Ευρύτατη ευαισθητοποίηση
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

41. Πώς αξιολογείτε τη σημασία που δίνουν οι δημόσιες αρχές στα άτομα LGBT που υποβάλλουν αίτηση ασύλου ζητώντας καθεστώς πρόσφυγα;

- 1. Δεν δίνεται καμία σημασία
- 2. Δίνεται υποτυπώδης σημασία
- 3. Δίνεται αρκετή σημασία
- 4. Δίνεται αρκετά μεγάλη σημασία
- 5. Δίνεται μεγάλη σημασία
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

[Σε αυτό απαντούν μόνο οι ΜΚΟ]

42. Πώς αξιολογείτε το μέγεθος της ειδικής προσοχής που δίνει η κοινότητα των LGBT στα άτομα LGBT που ζητούν άσυλο και τα ζευγάρια ατόμων του ίδιου φύλου που επιδιώκουν την επανένωση της οικογένειας;

- 1. Καμία προσοχή
- 2. Υποτυπώδη προσοχή
- 3. Αρκετή προσοχή
- 4. Μεγάλη προσοχή
- 5. Πολύ μεγάλη προσοχή
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Εκπαίδευση

Πώς αξιολογείτε την κατάσταση των ατόμων LGBT όσον αφορά τα ζητήματα της εκπαίδευσης; Παρακαλείστε να αναφέρετε την εκτίμησή σας για το επίπεδο αποδοχής των ατόμων LGBT από το του **προσωπικό των σχολείων** στις ακόλουθες βαθμίδες εκπαίδευσης:

43. Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (βασική εκπαίδευση διάρκειας 0-9 ετών)

- 1. Καμία αποδοχή/Υποτυπώδης αποδοχή
- 2. Χαμηλός βαθμός αποδοχής
- 3. Μέτριο επίπεδο αποδοχής
- 4. Σχετικά υψηλό επίπεδο αποδοχής
- 5. Υψηλό επίπεδο αποδοχής
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

44. Ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (π.χ. Λύκειο)

- 1. Καμία αποδοχή/Υποτυπώδης αποδοχή
- 2. Χαμηλός βαθμός αποδοχής
- 3. Μέτριο επίπεδο αποδοχής
- 4. Σχετικά υψηλό επίπεδο αποδοχής
- 5. Υψηλό επίπεδο αποδοχής
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

45. Μεταδευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια εκπαίδευση (μικρότεροι κύκλοι σπουδών 0,5-2 ετών)

- 1. Καμία αποδοχή/Υποτυπώδης αποδοχή
- 2. Χαμηλός βαθμός αποδοχής
- 3. Μέτριο επίπεδο αποδοχής
- 4. Σχετικά υψηλό επίπεδο αποδοχής
- 5. Υψηλό επίπεδο αποδοχής
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

46. Τριτοβάθμια εκπαίδευση επιπέδου Β (επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση διάρκειας 3-4 ετών)

- 1. Καμία αποδοχή/Υποτυπώδης αποδοχή
- 2. Χαμηλός βαθμός αποδοχής
- 3. Μέτριο επίπεδο αποδοχής
- 4. Σχετικά υψηλό επίπεδο αποδοχής
- 5. Υψηλό επίπεδο αποδοχής
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

47. Τριτοβάθμια εκπαίδευση επιπέδου Α (πανεπιστημιακή εκπαίδευση ή έρευνα διάρκειας 3-8 ετών)

- 1. Καμία αποδοχή/Υποτυπώδης αποδοχή
- 2. Χαμηλός βαθμός αποδοχής
- 3. Μέτριο επίπεδο αποδοχής
- 4. Σχετικά υψηλό επίπεδο αποδοχής
- 5. Υψηλό επίπεδο αποδοχής
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Πώς αξιολογείτε το επίπεδο αποδοχής των ατόμων LGBT από τους άλλους μαθητές/σπουδαστές/φοιτητές στις ακόλουθες βαθμίδες εκπαίδευσης;

48. Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (βασική εκπαίδευση 0-9 ετών)

- 1. Καμία αποδοχή/Υποτυπώδης αποδοχή
- 2. Χαμηλός βαθμός αποδοχής
- 3. Μέτριο επίπεδο αποδοχής
- 4. Σχετικά υψηλό επίπεδο αποδοχής
- 5. Υψηλό επίπεδο αποδοχής
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

49. Ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (π.χ. Λύκειο)

- 1. Καμία αποδοχή/Υποτυπώδης αποδοχή
- 2. Χαμηλός βαθμός αποδοχής
- 3. Μέτριο επίπεδο αποδοχής
- 4. Σχετικά υψηλό επίπεδο αποδοχής
- 5. Υψηλό επίπεδο αποδοχής
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

50. Μεταδευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια εκπαίδευση (μικρότεροι κύκλοι σπουδών 0,5-2 ετών)

- 1. Καμία αποδοχή/Υποτυπώδης αποδοχή
- 2. Χαμηλός βαθμός αποδοχής
- 3. Μέτριο επίπεδο αποδοχής
- 4. Σχετικά υψηλό επίπεδο αποδοχής
- 5. Υψηλό επίπεδο αποδοχής
- Άγνωστο

- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

51. Τριτοβάθμια εκπαίδευση επιπέδου Β (επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση διάρκειας 3-4 ετών)

- 1. Καμία αποδοχή/Υποτυπώδης αποδοχή
- 2. Χαμηλός βαθμός αποδοχής
- 3. Μέτριο επίπεδο αποδοχής
- 4. Σχετικά υψηλό επίπεδο αποδοχής
- 5. Υψηλό επίπεδο αποδοχής
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

52. Τριτοβάθμια εκπαίδευση επιπέδου Α (πανεπιστημιακή εκπαίδευση ή έρευνα διάρκειας 3-8 ετών)

- 1. Καμία αποδοχή/Υποτυπώδης αποδοχή
- 2. Χαμηλός βαθμός αποδοχής
- 3. Μέτριο επίπεδο αποδοχής
- 4. Σχετικά υψηλό επίπεδο αποδοχής
- 5. Υψηλό επίπεδο αποδοχής
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Πώς αξιολογείτε το βαθμό κατά τον οποίο τα **προγράμματα σπουδών** λαμβάνουν υπόψη τα ζητήματα που αφορούν τα άτομα LGBT στις ακόλουθες βαθμίδες εκπαίδευσης:

53. Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (βασική εκπαίδευση 0-9 ετών)

- 1. Καμία αναφορά
- 2. Χαμηλός βαθμός ενασχόλησης
- 3. Μέτριος βαθμός ενασχόλησης
- 4. Σχετικά υψηλός βαθμός ενασχόλησης
- 5. Υψηλός βαθμός ενασχόλησης
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

54. Ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (π.χ. Λύκειο)

- 1. Καμία αναφορά
- 2. Χαμηλός βαθμός ενασχόλησης
- 3. Μέτριος βαθμός ενασχόλησης
- 4. Σχετικά υψηλός βαθμός ενασχόλησης
- 5. Υψηλός βαθμός ενασχόλησης
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

55. Μεταδευτεροβάθμια, μη τριτοβάθμια εκπαίδευση (μικρότεροι κύκλοι σπουδών 0,5-2 ετών)

- 1. Καμία αναφορά
- 2. Χαμηλός βαθμός ενασχόλησης
- 3. Μέτριος βαθμός ενασχόλησης
- 4. Σχετικά υψηλός βαθμός ενασχόλησης
- 5. Υψηλός βαθμός ενασχόλησης
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

56. Τριτοβάθμια εκπαίδευση επιπέδου Β (επαγγελματική εκπαίδευση διάρκειας 3-4 ετών)

- 1. Καμία αναφορά
- 2. Χαμηλός βαθμός ενασχόλησης
- 3. Μέτριος βαθμός ενασχόλησης
- 4. Σχετικά υψηλός βαθμός ενασχόλησης
- 5. Υψηλός βαθμός ενασχόλησης
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

57. Τριτοβάθμια εκπαίδευση επιπέδου Α (πανεπιστημιακή εκπαίδευση ή έρευνα διάρκειας 3-8 ετών)

- 1. Καμία αναφορά
- 2. Χαμηλός βαθμός ενασχόλησης
- 3. Μέτριος βαθμός ενασχόλησης
- 4. Σχετικά υψηλός βαθμός ενασχόλησης
- 5. Υψηλός βαθμός ενασχόλησης
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Υπηρεσίες υγείας

Πώς αξιολογείτε τις σχέσεις των ατόμων LGBT με τους φορείς παροχής υπηρεσιών υγείας;

58. Πώς αξιολογείτε τη γενική στάση του προσωπικού των υπηρεσιών υγείας απέναντι στις ανάγκες των ατόμων LGBT (π.χ. στις λεσβίες που επιθυμούν τεχνητή γονιμοποίηση ή την αναγνώριση συντρόφων του ίδιου φύλου ως συγγενών/μελών οικογένειας)

- 1. Αρνητική στάση
- 2. Σχετικά αρνητική στάση
- 3. Ουδέτερη στάση
- 4. Σχετικά θετική στάση
- 5. Θετική στάση
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

59. Πώς αξιολογείτε τη γενική στάση του προσωπικού των υπηρεσιών υγείας απέναντι σε ομοφυλόφιλους άνδρες που έχουν προσβληθεί από τον ιό hiv/aids.

- 1. Αρνητική στάση
- 2. Σχετικά αρνητική στάση
- 3. Ουδέτερη στάση
- 4. Σχετικά θετική στάση
- 5. Θετική στάση
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Θρησκεία

Πώς αξιολογείτε τον βαθμό αναγνώρισης των LGBT από τα βασικά θρησκευτικά δόγματα;

60. Τα σύμφωνα συμβίωσης ατόμων του ίδιου φύλου στη χώρα μου μπορεί να επικυρώνονται ή να αναγνωρίζονται από: (π.χ. μία θρησκεία που το επιτρέπει και το θεωρεί έγκυρο με δικούς της όρους) (μπορείτε να δώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

- Την εθνική θρησκεία της χώρας μου
- Άλλες θρησκείες στη χώρα μου
- Άγνωστο/Μη σχετικό

Αθλητισμός

Πώς αξιολογείτε τη θέση των ατόμων LGBT στον τομέα του αθλητισμού;

61. Σε ποιο βαθμό μπορούν τα άτομα LGBT να εκδηλώσουν ελεύθερα τον σεξουαλικό προσανατολισμό τους όταν ασκούν ένα ατομικό άθλημα;

- 1. Καμία δυνατότητα
- 2. Μικρή δυνατότητα
- 3. Μέτρια δυνατότητα
- 4. Σχετικά πολλές δυνατότητες
- 5. Πολλές δυνατότητες
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

62. Πώς αξιολογείτε το επίπεδο αποδοχής των δεδηλωμένων LGBT σε σχέση με την άσκηση αθλητικής δραστηριότητας

- 1. Καμία αποδοχή/Υποτυπώδης αποδοχή
- 2. Χαμηλός βαθμός αποδοχής
- 3. Μέτριος βαθμός αποδοχής
- 4. Σχετικά υψηλός βαθμός αποδοχής
- 5. Υψηλός βαθμός αποδοχής
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Μέσα μαζικής επικοινωνίας

Πώς πιστεύετε ότι αντιμετωπίζονται τα άτομα LGBT από τα δημόσια μέσα μαζικής ενημέρωσης (τηλεόραση, εφημερίδες, διαδικτυακοί τόποι δημόσιων ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών κλπ.).

63. Ποια είναι κατά την άποψή σας η αντιμετώπιση των ατόμων LGBT από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης γενικά;

- 1. Αρνητική
- 2. Σχετικά αρνητική
- 3. Ουδέτερη
- 4. Σχετικά θετική
- 5. Θετική
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

64. Παρακαλούμε αναφέρετε την εκτίμησή σας σχετικά με τη δημιουργία στερεοτύπων για τα άτομα LGBT από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, σε αντίθεση με μια λιγότερο μεροληπτική παρουσίαση.

- 1. Δημιουργία πολλών στερεοτύπων
- 2. Δημιουργία στερεοτύπων σε κάποιο βαθμό
- 3. Ίσος βαθμός δημιουργίας στερεοτύπων και λιγότερο μεροληπτικής παρουσίασης
- 4. Σχετικά αντικειμενική παρουσίαση
- 5. Αντικειμενική παρουσίαση
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Ζητήματα διαφυλικών ατόμων

Πώς αξιολογείτε την κατάσταση των διαφυλικών ατόμων;

65. Πώς αξιολογείτε τη συνολική ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για τα διαφυλικά άτομα.

- 1. Καμία ευαισθητοποίηση/υποτυπώδης ευαισθητοποίηση
- 2. Σχετικά χαμηλό επίπεδο ευαισθητοποίησης
- 3. Μέτριο επίπεδο ευαισθητοποίησης
- 4. Σχετικά υψηλό επίπεδο ευαισθητοποίησης
- 5. Ευρεία ευαισθητοποίηση
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/μη σχετικό

66. Πώς αξιολογείτε τον βαθμό ευαισθητοποίησης των δημόσιων αρχών σε σχέση με τα διαφυλικά άτομα;

- 1. Καμία ευαισθητοποίηση/υποτυπώδης ευαισθητοποίηση
- 2. Σχετικά χαμηλό επίπεδο ευαισθητοποίησης
- 3. Μέτριο επίπεδο ευαισθητοποίησης
- 4. Σχετικά υψηλό επίπεδο ευαισθητοποίησης
- 5. Ευρεία ευαισθητοποίηση
- Άγνωστο

- Ανεφάρμοστο/μη σχετικό

67. Πόσο σοβαρά νομίζετε ότι λαμβάνουν υπόψη οι δημόσιες αρχές τον κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού των διαφυλικών ατόμων;

- 1. Καθόλου σοβαρά
- 2. Με υποτυπώδη σοβαρότητα
- 3. Με σχετική σοβαρότητα
- 4. Με μεγάλη σοβαρότητα
- 5. Με πολύ μεγάλη σοβαρότητα
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

68. Πώς αξιολογείτε τον βαθμό διακρίσεων σε βάρος των διαφυλικών ατόμων στο εσωτερικό της κοινότητας των LGBT.

- 1. Υψηλός βαθμός
- 2. Σχετικά υψηλός βαθμός
- 3. Μέσο επίπεδο
- 4. Σχετικά χαμηλό επίπεδο
- 5. Καμία διάκριση /χαμηλό βαθμός διακρίσεων
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

69. Σε ποιο βαθμό εντάσσει η οργάνωσή σας στο πεδίο εργασίας της τα διαφυλικά άτομα ως χωριστή επιμέρους ομάδα ατόμων.

- 1. Καθόλου
- 2. Σε μικρό βαθμό
- 3. Σε μέτριο βαθμό
- 4. Σε σχετικά μεγάλο βαθμό
- 5. Σε μεγάλο βαθμό
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

Σχετικά με το έργο της οργάνωσής σας για την ομοφοβία και τις διακρίσεις

Στόχος είναι η συλλογή δεδομένων για τις εργασίες που πραγματοποιούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο σχετικά με την ομοφοβία και τις διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού.

70. Έχει η οργάνωσή σας γραπτές εκθέσεις, επισκοπήσεις ή μελέτες για την τρέχουσα κατάσταση πραγμάτων όσον αφορά τα άτομα LGBT;

- Ναι
- Όχι
- Άγνωστο
- Ανεφάρμοστο/Μη σχετικό

71. Παρακαλείστε να αναφέρετε τους τομείς που καλύψατε με τις γραπτές παρατηρήσεις σας

- Κοινή γνώμη

- Αγορά εργασίας
- Εθνικές μειονότητες
- Οικογενειακά και κοινωνικά ζητήματα
- Ελευθερία του συνέρχεσθαι
- Ποινικό δίκαιο
- Εγκλήματα μίσους
- Εκπαίδευση
- Υπηρεσίες υγείας
- Αθλητισμός
- Μέσα μαζικής επικοινωνίας
- Ζητήματα των διαφυλικών ατόμων
- Άλλα (παρακαλούμε να αναφέρετε στον σχετικό χώρο)

72. Εάν είναι δυνατό, παρακαλούμε αναφέρετε ορισμένους από τους τίτλους των εκθέσεων, επισκοπήσεων ή μελετών στους προαναφερόμενους τομείς.

- Εισάγετε κείμενο

73. Εάν έχετε κάποια παραδείγματα ορθής πρακτικής στην/από την οργάνωσή σας, παρακαλούμε να τα αναφέρετε κατωτέρω (π.χ. εκπαίδευση δημοσίων υπαλλήλων για θέματα μειονοτήτων ή πρωτοβουλίες κατά των διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένων των διακρίσεων λόγω γενετήσιου προσανατολισμού). Εάν δεν έχετε να υποβάλετε παρατηρήσεις, παρακαλούμε αφήστε το πεδίο κενό.

- Εισάγετε κείμενο

74. Εάν έχετε περισσότερες παρατηρήσεις για τις διακρίσεις σε βάρος των ατόμων LGBT, οι οποίες αφορούν ιδιαίτερα τη χώρα σας, παρακαλούμε να τις αναφέρετε κατωτέρω. Εάν δεν έχετε παρατηρήσεις, παρακαλούμε αφήστε το πεδίο κενό.

- Εισάγετε κείμενο

[Να απαντήσουν μόνοι οι ΜΚΟ ή ΕΒ]

75. Εκπρόσωποι των DIHR και COWI θα επιθυμούσαν να σας επισκεφθούν τον Μάρτιο/Απρίλιο. Εάν έχετε θέματα τα οποία θα θέλατε να μας επισημάνετε και να συζητήσετε μαζί μας, παρακαλούμε να τα αναφέρετε κατωτέρω.

- Εισάγετε κείμενο

76. Εάν επιθυμείτε να διατυπώσετε περαιτέρω παρατηρήσεις για την έρευνα, παρακαλούμε να τις αναφέρετε κατωτέρω.

- Εισάγετε κείμενο

Παρακαλούμε να πιέσετε το πλήκτρο "next" για να αποθηκεύσετε τις απαντήσεις σας και να κλείσει το ερωτηματολόγιο.

Σας ευχαριστούμε για τη συμβολή σας στην έρευνα.